

PRIDE & PREJUDICE

જે. જી. ન. ઓસ્ટે. ■

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિદ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૪૫૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૮૧૨૫૫ વનિતા

વિષય ૬૭૭૪: ૨

વહેમી વાનિતા.

Pride & Prejudice.

મૂળ લેખક:
જેઈન ઓસ્ટેન.

ભાષાંતર કરાવી પ્રકટ કરનાર,
કૃષ્ણપ્રસાદ મણીશંકર શાસ્ત્રી.

પાકું પુઠું કિં. રૂ. ૨-૮-૦.

વિદ્યાર્થીઓ માટેજ ખાસ કાચું પુઠું કિં. રૂ. ૨).

ગુજરાત વિધાનસભા
અમદાવાદ
ગુજરાતી કાંપીરાઈટ સંગ્રહ

૮૪૮

સૂચના.

બાનુભાઈ ગાંધી આ ગ્રંથમાલિકાના નિયમોમાં ફેરફાર થશે.

શાહ શ્રીમાલિકા મંગલદાસે અમદાવાદ પાંચકુવા ચાર રસ્તા ઉપર
અવેલા પેતાના ધી ગુજરાત પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં છાપ્યું
અને કૃષ્ણપ્રસાદ મણિશંકર શાસ્ત્રીએ અમદાવાદ
સાંકડી રોડી ખીજડાની પોળમાં પ્રકટ કર્યું.

પ્રકાશકનો બે બોલ.

લલિત-વાર્ત્તમય-ગ્રંથમાળાના બીજા મુખ્ય પુસ્તકોમાં પ્રથમ જોઈને ઓસ્ટેનકૃત Pride and Prejudice નું આ ગુજરાતી ભાષાંતર-વહેમી વનિતા ગ્રાહકોના કરકમળમાં મૂકતાં આનંદ થાય છે. આ ગ્રંથમાળા તરફથી કેવાં પુસ્તકો પ્રકટ થાય છે અને પ્રકટ થશે, તે અત્યાર સુધીમાં પ્રકટ થએલાં આ બે પુસ્તકો પરથી ગ્રાહકોના જાણવામાં આવ્યું હશેજ. પહેલું પુસ્તક ડૉ. રવીન્દ્રનાથ ટાગોરની સુંદર નવલકથા નૌકા હુપીનું ભાષાંતર “દુષ્પતું-વહાણ કિંવા પવિત્રતાની પ્રસાદી !” અત્યંત લોકપ્રિય પાત્ર થએલું છે. દુક સમયમાં તેની ઘણી નકલો ખરીદવા માત્ર ગણી, ગાંડી નકલોજ ખાકી છે.

આ ગ્રંથમાળાનો હિદેશ સારા અને દરેક વર્ગને ઉપયોગી થઈ પડે તેવાં, સુંદર કામળ અને ખાંધણીનાં પુસ્તકો પ્રકટ કરવાનો હોવાથી, આર્થિક ભોગે પણ અમે પુસ્તકો પ્રકટ કરવાનું સાહસ કર્યું છે.

પ્રથમ, અમે જોઈને ઓસ્ટેન-કૃત મૂળ-નવલકથાનું ભાષાંતર છાપવાનો વિચાર રાખ્યો હતો. પરંતુ અમે અમારો વિચાર જાહેર કર્યા પછી, બીજી એક માનનીય શુભ સંસ્થા તરફથી તેનું ભાષાંતર કરવાનું કામ અન્યને સોંપાયેલું સાંભળી, અમે અમારું વચન અને હિદેશ પાળવા માટે-મૂળ નવલકથાનું ભાષાંતર પ્રકટ કરવાનો વિચાર છોડી, -કેંપ્રિજ યુનિવર્સિટીએ પ્રકટ કરેલી તેની સંક્ષિપ્ત આવૃત્તિ-કે જે મિસ ફેરરીક બોસે એડીટ કરેલી છે અને

મુખ્ય યુનિવર્સિટીએ ૧૯૨૯-૨૦ ની મેટ્રિક્યુલેશનની પરીક્ષા માટે ટેકસ્ટ બુક તરીકે પસંદ કરેલી છે, તે પ્રસિદ્ધ કરવાનો વિચાર કરાવ્યો; કે જથી આ પુસ્તક મેટ્રિકના વિદ્યાર્થીઓને પણ ઉપયોગી થઈ પડે.

આ પુસ્તક છાપવાનું કામ લગભગ પાંચ છ મહિના ઉપર હાથમાં લેવામાં આવ્યું હતું; પરંતુ છાપવાની શરૂઆત થતાંજ અમને મુખ્યની મેકમીલન કું. તરફથી-કંપનીની રજા શિવાય આ પુસ્તક પ્રકટ ન કરવા માટે ચેતવણી મળી અને એથી અમારું કામ ચાલતું બંધ પડ્યું. અંતે અમારો પત્રવ્યવહાર કેમ્બ્રિજ યુનિવર્સિટી પ્રેસ-કે જની મેકમીલન કું. એજન્ટ છે-તેના પર્યંત પહોંચ્યો અને કોપી રાઈટ બદલ રૂ. ૫૦૦) ની મોટી રકમની માગણી થઈ; અને અમોએ વિદ્યાર્થીઓની વધુ માગણીને લઈને તે કબૂલ કરી. આ પત્રવ્યવહાર અત્યાર સુધી પહોંચ્યો હોવાથી આ પુસ્તક પ્રકટ થતાં વચમાં ચાર પાંચ માસ નિકળી ગયા છે. આને માટે તથા રૂ. ૫૦૦) ની મોટી રકમ માત્ર ભાષાંતર પ્રકટ કરવા સાફ જ ભરવી પડી હોવાથી કિંમતમાં વધારો કરવો પડ્યો છે તે માટે વાંચકવર્ગ તથા વિદ્યાર્થીઓ ક્ષમા કરશે.

અમને આશા છે કે, આ પુસ્તક વિદ્યાર્થીઓને ઉપયોગી થઈ પડશે. આવાં પુસ્તકો-અને વળી તે કોપીરાઈટ માટે મોટી રકમ ભરીને-પ્રકટ કરવાનું આ અમારું પ્રથમજ સાહસ છે. અમારું આ સાહસ જે ફલીભૂત થશે, તે ભવિષ્યમાં વિદ્યાર્થીઓને ઉપયોગનાં આવાં પુસ્તકો પ્રકટ કરવા માટે અમો વધુ સાહસ ખેડતાં ખચકાઈશું નહિ.

જેઈન ઑસ્ટેન.

“ પ્રાઈડ એન્ડ પ્રીજ્યુડિસ ” નાં સ્ત્રી લેખકનું દુકું
જીવન-ચરિત્ર.

રેવ. જર્જ ઑસ્ટેન, ડીન અને સ્ટેવેન્ટનના ધર્મશિક્ષકની સૌથી નાની પુત્રી જેઈન ઑસ્ટેનનો જન્મ ૧૮૭૫ ના ડીસેમ્બર માસની તા. ૧૬મીએ થયો હતો. જેઈન ઑસ્ટેનનો પિતા એક ઘણોજ વિદ્વાન પાદરી હતો. અને તેની માતા પણ સારા ગુણોવાળી હતી. જેઈન ઑસ્ટેનનું બાળપણ કાંઈપણ અમત્કાર વિના પસાર થયું. સ્ટેવેન્ટનના ધર્મગુરુના મકાનમાં તે શાન્તિથી ઉછરી અને તેના ભાઈઓ તથા બહેનો વચ્ચે આનન્દમાં દિવસો ગાળવા લાગી. ૧૮૦૧ માં તેના પિતાએ પાદરી તરીકેના ધર્મ છોડી દીધો અને કુટુંબ ખાથ ખાતે રહેવા ગયું. ૧૮૦૫ માં તેણીના પિતા સ્વર્ગવાસી થયા અને ૧૮૦૬ સુધી જેઈન સાઉથમ્પટન રહી. ૧૮૦૬ના વર્ષ માં જેઈનના બીજા ભાઈને અમુક મિલકતનો વારસો મળ્યો અને તેણે પોતાની માતા અને બહેનો માટે વિન્ચેસ્ટર નજદિક ચાલ્ટન કોટેજ ખાતે વસવાટ અને ભરણપોષણની ભેગવાઈ કરી આપી. અહીં જેઈન ૧૮૧૭ સુધી એટલે કે પોતાના મરણ સુધી રહી. આજ સ્થળે તેણે પોતાની લેખનપ્રવૃત્તિ શરૂ કરી અને કીર્તિ મેળવી. તે છેવટ સુધી કુમારિકા તરીકેજ મરણ પામી છે. જે કે તેનાં ઘણાં સગાંઓ લાંબી જિંદગી ભોગવી શક્યાં હતાં તોપણ તેણી એકલીજ ભરણુવાનીમાં મરણ પામી હતી. અંગ્રેજીમાં કહેવત છે કે, “ જમને ઇશ્વર આપે છે તેઓ ભરણુવાનીમાંજ મરણ પામે છે. ” જેઈન ઑસ્ટેનને તે લાગુ પડી શકાય. ઑસ્ટન “ વહેમી વનિતા ” માંના મલિગાએથ પાત્રને ઘણું

અંશે મળતી હતી. તે ઉંચી અને પાતળી હતી. મ્હોં ભરાવદાર હતું અને મોહક દેખાવની હતી. પોતે ખડુ રમુજ હતી. હમેશાં આનંદી અને સુખી દેખાતી. તેનું બોલવું ચાલવું ઇલિઝાબેથ જેવું જ બુદ્ધિ-ભર્યું અને ટકોરદાર હતું. ખાળકો તેને બહાલસોયાં લાગતાં અને પોતાનું ગૃહ અને પોતાનાં સર્ગાસંબંધીઓ ઉપર તેને મમતા હતી.

જેઘન આસ્ટેન, અંગ્રેજ સ્ત્રી નવલકથાકારોમાં ઉત્તમ લખાવટવાળી લેખિકા ગણાઈ છે. માણસોની હંમેશની સામાન્ય જિંદગી જેવી છે તેવી ચીતરવાનો અને જગત કુદરતી રીતે જેવું છે તેવું ખતાવવાનો પ્રયાસ કરવાની નવલકથાઓ ખહાર પાડવામાં પહેલ કરનાર એજ સન્નારી હતી. જે વખતે જેઘન આસ્ટેને પોતાની નવલકથાઓ ખહાર પાડી તે વખતે ઇંગ્લાંડની પ્રજા લગ્ય ઐતિહાસિક નવલકથાઓ પસંદ કરતી હતી અને તેમાં સ્ત્રી પુરૂષોની અદ્ભુત વાતોજ લખાતી. એવા વખતમાં “જ્યારે પ્રાઇડ એન્ડ પ્રેજુડિસ” લાંડનના એક પ્રકાશક નામે કેડલ પાસે તેના પિતાએ રજૂ કર્યું ત્યારે પ્રકાશક મહાશયે તેના તરફ નજર કર્યા વિનાજ તે પાછું આપ્યું ! એક ખીજ નવલકથા “Northanger Abbey.” એક પ્રકાશકે માત્ર ૧૦ પાઉન્ડની નાનીજ રકમમાં ખરીદ્યું પણ તે તેણે ૧૨ વર્ષ સુધી ખહારજ પાડ્યું નહીં ! એ વખતે લોકોને આવી ઢબનાં નવલકથાનાં પુસ્તકો પસંદ નહોતાં ; પરંતુ જેઘન આસ્ટેનનાં મરણ પછી અંગ્રેજ લોકોનો રસ બદલાયો અને તેની નવલકથાઓ પ્રસંશા પ્રાપ્ત કરી.

તેણે સૌથી પહેલી નવલકથા “Sense and Sensibility.” લખી હતી. તે પહેલ વહેલી ૧૮૧૧ માં પ્રગટ થઇ ! એ પછી “Pride and Prejudice” નો વારો ૧૮૧૩ માં પ્રગટ થવામાં આવ્યો ! પણ એ બે નવલકથાઓ તેણે ૧૭૯૬ થી ૧૭૯૯

નાં વર્ષો દરમ્યાન લખી મૂકેલી હતી. તેનું આથું પુસ્તક "Monsfield Park," ૧૮૧૪ ની સાલમાં બહાર પડ્યું. અને આ સિવાય તેનાં બીજાં પુસ્તકો "Emma" અને "Persuasion" છે. એમા ૧૮૧૬ માં બહાર પડ્યું અને ત્યાર પછીના વર્ષમાં નોર્થિંગ્ટન અને પરસ્વેશન બહાર પડ્યું. પણ તે વખતે તેની સ્ત્રી લેખક મરણ પાતી હતી.

જેમન ઓસ્ટેન ૧૮૧૭ ની સાલમાં જુલાઈ માસની ૧૮ મી તારીખે મરણ પામેલી. તેનું વય તે વખતે ૪૨ વર્ષનું હતું. તેણીના સમયના મોટા પુરુષોમાંના થોડાજ તેણીને ઓળખતા. પણ જે એ તેને ઓળખતા તે જો કે તેનાથી જૂદી ઢબના લખાણ કરનારા હતા પણ તેઓ તેની લખાવટનો હેતુ સમજ્યા હતા અને તેણીને વખાણતા હતા. એ એ જર્જાન્ પ્રિન્સ રેજન્ટ અને સર વૉલ્ટર સ્કૉટ હતા. પ્રિન્સે પોતાના હરેક મકાનમાં તેણીની નવલ કથાઓનો 'સેટ' રાખી મૂક્યો હતો તેણે 'એમા' પોતાને અર્પણ કરવા માટે જેમન ઓસ્ટેનને માંગણી કરી હતી અને કાલ્ટન હાઉસમાં તેના લાઇબ્રેરીયન દ્વારા જેમન ઓસ્ટેન સાથે તેનો મેળાપ થયો હતો. વૉલ્ટર સ્કૉટે ૧૮૨૬ની સાલના માર્ચની ૧૪ મી તારીકે પોતાની નોંધ પોથીમાં, મિસ ઓસ્ટેનની સુંદર રીતે લખાયેલી નવલકથા, પ્રાઇડ એન્ડ પ્રેજ્યુડિસ પોતે ઓછામાં ઓછી ત્રણ વખત વાંચેલી હોવાનું જણાવીને તેની લખાવટની પદ્ધતિનાં વખાણ કર્યાં હતાં. એટલુંજ નહીં પણ એવી બુદ્ધિવાળી બાઇ વહેલી મરણ પામી તે માટે તેણે ખેદ દર્શાવ્યો હતો.

જેમન ઓસ્ટેન પોતાની બધી નવલકથાઓને "પોતાનું ખાસ ખાજક" ગણતી અને તે ખરેખર તેની એક સુંદર અને મોહક કૃતિ છે.

વાર્તાનો સાર.

આ નવલકથામાં જ જૂદાં જૂદાં પાત્રો આવે છે તેમાં ખાસ કરીને ઇલિઝાબેથ અને ડાર્સીને લગતી વધારે ખાખત હોવાથી મૂળ સ્ત્રી લેખકે તે બંનેના દુર્ગુણો ઉપર “ગર્વ અને પૂર્વ શંકા” એવું નામ આપ્યું છે. ડાર્સીનું અભિમાન ઇલિઝાબેથના મનમાં પૂર્વશંકા ઉપજાવે છે. ડાર્સી કેટલાક વખત ખાદ્ય પોતાનો આ દુર્ગુણ છોડી દે છે અને તેથી ઇલિઝાબેથને તેના ખરા સ્વભાવનો પડછો મળે છે. તેણીનો વહેમ દૂર થઈ જાય છે અને તે બંને પરણે છે. અભિમાન અને વહેમના દુર્ગુણોથી દોરાયલાં એ બે પાત્રો શરૂઆતમાં કેવાં દુઃખરૂપ થઈ પડે છે અને છેવટે તેજ દુર્ગુણો તણ નીધાથી કેવાં સારાં પરિણામ આવે છે, એ આ કથાનો ખરો હેતુ હોવાથી મૂળ લેખકે તેનું નામ “પ્રાઇડ-એન્ડ-પ્રેજ્યુડીસ” રાખ્યું છે પરંતુ ગુજરાતી ભાષામાં એવું બિંદુસ્ફુટકારક નામ રાખી શકાય એમ નહોવાથી ડાર્સી કરતાં પણ વધારે વખત વાચકોના મન આગળ ખડી રહેતી ઇલિઝાબેથને હૃદયીને “વહેમી વનિતા” એવું નામ અત્રે યોજાયું છે.

વાર્તાનો સાર નીચે મુજબ છે:—મિ. બેનેટ લાંબાગર્ન ખાતે પોતાની સ્ત્રી અને પાંચ પુત્રીઓ સાથે રહે છે. સૌથી મોટી છોકરી જેકન બધીઓમાં ખૂબસુરત છે અને ઘણી સહૃદયી તેમજ સારા સ્વભાવની છે. બીજી છોકરી ઇલિઝાબેથ પણ સુંદરતામાં કમ નથી એટલું જ નહીં પણ બધી છોકરીઓમાં તે સૌથી વધારે

શ્રુદ્ધિવાન છે. બિંડલે નામનો એક પૈસાદાર તેમની પાડોશમાં આવીને વસે છે. તે જોઈને સાથે પ્યારમાં પડે છે. બિંડલેને ડાસી નામનો એક દોસ્તદાર હતો પણ તે બહુ મગર આસામી હતો. લાંગળર્નનાં ગામડીઆં ઉપર તેને તિરસ્કાર હતો, જોથી એકવાર તે એટલે સુધી બોલી ગયેલા કે, ઇલિઆબેથ મારી સાથે નાચ કરવા લાયક નથી. ઇલિઆબેથ આ હકિકત સાંભળી ગઈ, તેથી ડાસી માટે તેના મનમાં કંટાળો જામી ગયો. એ પછી ઉપલાં જુવાનીઆંએને વારંવાર એકઠાં મળવાનું થતું. ડાસી એકવાર તો ઠહેતાં શું કહી ગયો કે, ઇલિઆબેથ પોતાની સાથે નાચવા લાયક નથી, પણ પછીથી તેનું દિલ તેણીના તરફ ખેંચાવા લાગ્યું. એમ છતાં યે મગરરી ! ઇલિઆબેથ કરતાં પોતે જંચા ગુણોવાળે છે, એ મગરર ભાવ તેનામાં કાયમ રહ્યો. ઇલિઆબેથની માતા અને બહેનો માટે તેને નાપસંદગી જ હતી તેથી તેની સાથે પરણતાં તે અટક્યો એટલું જ નહીં પણ બિંડલેને લાંડનમાં પોતાની પાસે બોલાવીને તેને જોઈનનાથી વિખૂટો પાડવા યતન કરવા લાગ્યો. બિંડલેને ડાસી લાંડનમાંથી લાંગળર્ન પાછો ન આવવા દેતાં, જોઈન ગૂંચવાઈ અને તેના હૃદયને ધકકો લાગ્યો.

દરમ્યાન વિક્રહામ નામનો એક જુવાન લશ્કરી અમલદાર ઇલિઆબેથ અને તેની બહેનોની ઓળખાણમાં આવ્યો. ઇલિઆબેથ સાથે તેને વાતચિત માટે ઘણી તક મળી. દરમ્યાન તેણે ડાસી વિરુદ્ધ ઘણી વાતો કહી અને પોતાને ડાસીએ એક ઘાતકી અન્યાય કર્યાનું કહ્યું. ડાસીના ખાપને ત્યાં વિક્રહામનો ખાપ મેનેજર હતો. ડાસીનો ખાપ વિક્રહામને ચલાતો હતો અને વિક-

હામ અને ડાસી એક જ ગામમાં, એક જ રીતે ઉછર્યા હતા. ડાસીના ખાપે મરતી વખતે વસિયત નામામાં વિકહામને ધર્મ શિક્ષકની જગ્યા આપવા કરમાવેલું પણ-ડાસીએ તે વસિયત-નામાની શરતોનો એવો અર્થ કર્યો કે વિકહામે ઉડાઉપણું અને ગેરહાજરીને લીધે એ જગ્યાનો હક્ક ગૂમાવ્યો છે, જેથી તેને એ જગ્યા ના મળી. આ મતલબની હકિકત વિકહામે ઇલિઝાબેથને કહ્યાથી ઇલિઝાબેથની ડાસી સામેની લાગણીમાં વધારો થયો.

ઇલિઝાબેથનો એક પિત્રાઇ ભાઇ કોલિન્સ નામે હતો. તે એક મૂર્ખ માણસ હતો. મિ. બેનેટને કોઇ પુત્ર ન હોવાથી તેમના મરણબાદ કોલિન્સ તેમની મિલકતનો વારસ થવાનો હતો. આથી તેને લાગ્યું કે, બેનેટ કુટુંબની કોઇ છોકરી પરણું તો ઠીક. આથી તે લૉગર્ન આવીને રહે છે. તે કોઇને ગમતો નથી. તે ઇલિઝાબેથને લગ્નની માગણી કરે છે. ઇલિઝાબેથ ચોખ્ખી ના પાડે છે. તેની માતા તેથી ગુસ્સે થાય છે. મિ. બેનેટ ખુશ થાય છે. આ પછી કોલિન્સ ઇલિઝાબેથની એક સહીપણી શાર્લોટી લ્યુકાસ સાથે પરણે છે. કોલિન્સ હન્સફોર્ડ નામના ગામડાનો ધર્મશિક્ષક છે; અને એ ગામડાની મુલાકાતે, ઇલિઝાબેથની સહીપણી, ઇલિઝાબેથને બોલાવે છે. તેણી જાય છે. અહીં વળી મિ. ડાસીની મુલાકાત થાય છે. એક વિસ જ્યારે તે એકલી હતી ત્યારે ડાસીએ આવીને ઇલિઝાબેથ આગળ લગ્નની માગણી કરી. ઇલિઝાબેથના મનમાં, ડાસીના પોતાને વિષેનાં વેણ સાંભળ્યા પછી અને વિકહામે કહેલી અન્યાયવાળી હકિકત પછી, ડાસી ખરાબ માણસ છે એવો વહેમ ઠસી ગયો હોવાથી તેણી

ડાસીને ધુતકારી કાઢે છે; એટલું જ નહીં પણ તેને મગફળી હો-
વાનો સીધો ટાંણો મારે છે. જેઠન અને ખિંડેનાં મનમાં
અંટસ પેદા કરાવનાર તરીકે તેને ગુન્હેગાર કરાવે છે અને વિક્ષ-
હામ તરફ ઘાતકી રીતે વર્ત્યાનું તેના ઉપર આજ મૂકે છે. ડાસી
અજયબ થાય છે અને તે વખતે તો ચૂપકાદી ધારણ કરીને
જતો રહે છે. બીજા દિવસે તે તેણીને જાતે મળીને એક લાંબો
કાગળ આપી જાય છે આ કાગળમાં તે ખુલાસાઓ કરે છે કે:-
હું એમ માનતો હતો કે જેઠન ખિંડેને ચહાતી નથી, આથી
મેં તેમને છૂટા પાડ્યાં છે. વિક્ષહામ માટે તે જૂદી જ વિગત
રજૂ કરે છે. તે મુજબ, વિક્ષહામ એક લુચ્ચો માણસ છે અને
પોતે સારો માણસ છે. પહેલાં તો તે આ વાત માનતી નથી
પણ જ્યારે તેણી શાન્ત પડે છે ત્યારે તેને ડાસી ખરો લાગે છે.
આ વખત પછી ઇલિઝાબેથનો સ્વભાવ ફેરવાઈ જાય છે. ડાસી
સામેનો પોતાનો વહેમ તે લાંબી નાખે છે.

એકાદ માસ પછી ઇલિઝાબેથ પોતાની કાકી મિસિસ
ગાર્ડીનર સાથે મુસાફરી કરતી હતી તે વખતે તેઓ ડાસીની
મિલકત આગળ આવી પહોંચે છે, જ્યાં ડાસીનો મેળાપ થાય છે.
તે બધાં તરફ ઘણા વિનયથી વાત કરવા લાગ્યો અને બીજા દિન
પોતાને ત્યાં આવવા તેણે સૌને ઇજન દીધું. ખિંડે પણ ત્યાં
આવ્યો હતો. ઇલિઝાબેથે જોયું કે, હજુ પણ ડાસી પોતાની
તરફ પ્રેમ ધરાવે છે તેમજ ખિંડેનો જેઠન ઉપર પણ વહાલ
છે. તેને આથી સંતોષ ઉપજે છે. એટલામાં જેઠનનો તેના ઉપર
કાગળ આવે છે. તેમાં એવી માઠી ખબર લખી છે કે, વિક્ષહામ

આપણી નાની બહેન લિડિયા સાથે નહાસી ગયો છે; આથી કુટુંબ શરમિંદગીમાં મૂકાયું છે. જેમને ઇલિઝાબેથને ઘર તરફ આવવા તે કાગળમાં સૂચના કરી છે. ઇલિઝાબેથ બહુ ગુસ્સે થઈ. તે કાગળ વાંચીને મિસિસ ગાર્ડીનરને તે ખખર કહેવા બહાર દોડી જતી હતી ત્યાં ડાસી મળ્યો. તેણે બધી વિગત તેને કહી અને એ પછી તે પોતાને ઘેર લાંગળર્ન ગઈ. એ વેળા મિ. બેનેટ લિડિયાની તપાસ કરવા લાંડન ગયેલા હતા અને લિડિયાનો કાંઈ પત્તો લાગ્યો નહતો. થોડાક દિન પછી મિ. બેનેટ ફ્લેટ્ચરમંદ થયા વિના પાછા ફર્યા. બધાંયે દિલગીર જ રહ્યાં. છેવટે મિસિસ ગાર્ડીનરનો એક કાગળ આવે છે. તેમાં ખખર આપેલી કે લિડિયા અને વિક્કહામનો પત્તો મળ્યો છે અને વિક્કહામ લિડિયાને પરણવા રાજી છે—શરત એ કરે છે કે તેને પહેરામણીમાં સારી રકમ આપવી. વળી ઇલિઝાબેથને એમ પણ જણાય છે કે—એ બધું ગોઠવનાર ડાસી હતો. તેણે તેમને બેને શોધી કાઢીને વિક્કહામને પૈસા આપ્યા હતા અને તેને લિડિયાને પરણવાની ફરજ પાડી હતી. આથી ઇલિઝાબેથ ડાસીને પોતાના કુટુંબને નામોશીમાંથી બચાવનાર ગણીને તેની આભારી બની. હવે ડાસીની રીતભાત તેને બહુ ગમી; પણ તે જાણતી ન હતી કે ડાસી પોતાને હવે આજે છે કે નહીં ? તેની શંકાઓનું સમાધાન તુર્તજ થાય છે. થોડાક દિવસ પછી, મિંડ્લે લાંગળર્નમાં આવે છે; ડાસી પણ તેની સાથે છે. મિંડ્લે પોતાની બહાલસોઈ રીતિ જેમન તરફ ચાલુ રાખે છે અને તેણીને લગ્નની માગણી કરતાં તેનો સ્વીકાર થાય છે. ડાસીને ઇલિઝાબેથને પોતાનો પ્રેમ બતાવવાના થોડાક જ પ્રસંગ મળે છે.

થોડાક દિન પછી તેઓ જ્યારે એકઠાં એકલાં ફરવા જાય છે ત્યારે ઇલિઝાબેથ ડાર્સી આગળ પોતાના કુટુંબ પ્રત્યેની તેની સેવાનાં વખાણ કરે છે અને તેનો આભાર માને છે. ડાર્સી કહે છે કે—એ બધું મેં તમારી ખાતર કર્યું છે. પ્રેમ આખરે જીતે છે અને સંતોષ પામેલી ઇલિઝાબેથ આગળ લાગ જોઈ ડાર્સી તેણીને કરગરતાં તે તેને સ્વીકારે છે. ખન્ને પરણવા રાજ થાય છે. મિ. બેનેટ આ ત્રણે લગ્નને સંમતિ આપે છે અને મિસિસ બેનેટ પોતાની ત્રણ છોકરીઓ સારે ઠેકાણે પડી અને પરણી તેથી ખુશ થાય છે. વાર્તાપ્રસંગ અહીં પૂરો થાય છે.

વાર્તાનાં મુખ્ય પાત્રો અને તેમના ગુણદોષ.

૧. ઇલિઝાબેથ—વાર્તાની મુખ્ય નાયિકા ઇલિઝાબેથજ છે. તેનો વહેમ અને ડાર્સીની મગફરી—એ બે દુર્ગુણોને લીધે વાર્તાનું નામ મૂળ સ્ત્રી-લેખકે એ બે દુર્ગુણોનું આપ્યું છે; જ્યારે ગુજરાતીમાં વધારે બંધબેસ્તું થઈ પડે એવું, ઇલિઝાબેથનાં દુર્ગુણ ઉપરથી, નામ આપ્યું છે. આખી વાર્તામાં એ એક ખાસ ખૂબી ભરેલો અભ્યાસ થઈ પડે છે કે ઇલિઝાબેથ વહેમને લીધે ડાર્સીના વિનય અને બીજા સદ્ગુણો તરફ કેવી આંધળી બની જાય છે. ઇલિઝાબેથ જેવી મજબૂત મનની, તરતજ લાગણીથી દોરાઈ જાય એવી છોકરીઓમાં આ એક કુદરતી દુર્ગુણ હોય છે. ડાર્સી પૈસાદાર હતો પણ પોતાના મજબૂત મન આગળ ઇલિઝાબેથે તેના

પૈસાની દરકાર કરી નહીં અને તેનાં લગ્નને મંજૂરી આપી નહીં. પોતે એક આસામીને જ્યારે ખરેખર મનથી ધિક્કારે ત્યારે પૈસા ખાતર તેને પરણવું-એ ઘણુંજ કઠંગું છે આ એક મુખ્ય ગુણ તે આપણી આગળ રજૂ કરે છે. તેને પુરતી સ્વમાનવાળી અને ઠરેલ છોકરી ગણી શકાય. તે ઉપરાંત રમુજ અને ઉચ્ચ ભાવનાઓવાળી પણ તે છે. તે ડાર્સીને ધિક્કારે છે છતાંયે તેની સાથે હરે છે ફરે છે અને નાચે છે તથા રમુજમાં બધી વાતો ઉડાવે છે, એ તેણી-ના પોતાના મન ઉપરનો કાબુ બતાવે છે. મોટા માણસથી તેણી ખોટી રીતે દબાઇ જતી નહતી એ લેડી કેથેરિન સાથેના તેણીના પ્રસંગ ઉપરથી આપણે જોઈ શકીએ છીએ. મિ. બેનેટની તે એક સૌથી વહાલી છોકરી હતી તેનું કારણ તે બુદ્ધિમાં સૌ કરતાં ચઢીઆતી હોવાનું હતું. આખરે તેણી પોતાની એજ બુદ્ધિથી ખરી વહેમ વિગતો સમજતાં વહેમ તજ દે છે, એ તેના સ્વભાવમાં રહેલું ઉત્તમપણું સાબિત કરે છે.

૨. ડાર્સી—આ વાર્તામાં બીજું અગત્યનું પાત્ર ડાર્સી છે. વાર્તાની શરૂઆતમાં તે મગરૂર માણસ જણાય છે. તે પોતાનેજ હોંશિયાર અને બીજાને ભોટ ધારે છે. બિન ઓળખીતાંઓ સાથે તે ભેળાતો નથી અને તેમના તરફ વારંવાર અસહ્ય બને છે. પણ જ્યારથી તેના દિલમાં ઇલિઝાબેથ માટે પ્રેમનું બીજ રોપાય છે ત્યારથી તેનામાં ફેરફારની શરૂઆત થાય છે. જોકે તે ઇલિઝાબેથ અને તેનાં કુટુંબીઓને પોતાની પદ્ધતી જવાં ગણતો નથી તોપણ ઇલિઝાબેથ તરફનો પ્રેમ તેને તેની મગરૂરી તબવે છે; પણ તે છતાંયે પોતાની મગરૂરી તબવે તેને આકર્ષે લાગતું

હોવાથી જ્યારે ઇલિઝાબેથ આગળ તે પહેલીવાર લગ્નની માગણી કરે છે ત્યારે કહી બતાવે છે—આપણા સંબંધ અનુગતો તો છેજ એનો ઇશારો કર્યા વિના મારાથી રહેવાતું નથી. પણ તેની આંખ ત્યારેજ ખુલે છે કે જ્યારે ઇલિઝાબેથ તેની માગણીને ઠાકરે મારે છે. તેની મગફરીનો રૂનો ઢગલો ધસી પડે છે અને તેને પસ્તાવો થાય છે. અહીંથી તેની નાઉમેદી તેને લાગી આવે છે અને એમ છતાં હૃદયથી પોતે ભલા સ્વભાવનો હોવાને લીધે મગફરીનાં પડળ દૂર થતાં, તે ઇલિઝાબેથનો પ્રેમ પાછો જીતવા તેના ઉપર સારી છાપ પાડે છે. છેવટે તેનો દુર્ગુણ જતો રહેતાં, ઇલિઝાબેથ સાથે તે પરણે છે અને એક સારા સ્વભાવના માણસ તરીકે તે ગણાય છે.

૩. જેઈન—ખૂબસુરત અને મોહક રીતભાતવાળી આ બાળા, કોઈપણ જાતના હૃદયના આઘાત સહન કરી શકતી નથી. તે કદિપણ કોઈનું ખૂંડે ઇચ્છતી નથી એ તેના ગુણની એક ખરેખરી ખૂબી છે. દરેકની ઉપર તે વિશ્વાસ રાખે છે. મિસ ખિંગ્લે અથવા તો વિકહામ કે જે ખરેખર ખરાબ હતાં તેઓને પણ તે ખરાબ ગણતી નથી. તે કોઈમાં ઠપકાપાત્રતા જોતી નથી.

૪. ખિંગ્લે—સારા સ્વભાવવાળું આ પાત્ર, પૈસાદાર માણસો જીવનને સુખી બનાવવા કેવા યતન કરે છે તેના દષ્ટાંતરૂપ છે. પોતાના કરતાં બીજાઓ ઉપર તે વધારે વિશ્વાસ રાખે છે. તેના સ્વભાવની ખરાબ બાબતો એકજ હતી. તે એ કે ડાર્સી ઉપર તે આંધળો વિશ્વાસ રાખતો, જ્યો તેને ડાર્સીના કંદમાં એક વેળા ફસાવું પડ્યું છે. તે માંયાળુ માણસ છે અને પૈસાદાર છતાં સાદો અને મળતાવડો છે, એ તેનું ઉમદાપણ બતાવે છે.

૫. મિ. બેનેટ—મિ. બેનેટ ઘણો ખાહોશ અને વિક્રાન માણસ છે. ચોપડીઓનું વાંચન તેને ખડુ ગમે છે. સ્વભાવ ટીખળી છે. પણ તેની મૂર્ખા સ્ત્રીથી તેનું જીવન કંટાળાભર્યું બનેલું છે. પોતે ટીખળી હોવાથી વારંવાર પોતાની સ્ત્રીની ખૂબ મજાક કરીને તેને ચીઢવતો રહે છે. તેના એક દુર્ગુણ એ છે કે પોતાનાં છોકરાં તરફ તેની કાળજી નથી. એનું પરિણામ એ આવે છે કે લલિયા એક સ્વચ્છંદી છોકરી બની ગઇ હોવાથી વિક્ષામ સાથે ન્હાસી જાય છે અને તેનું કુટુંબ નામોશીની હાલતમાં આવી આવી પડે છે.

૬. મિસિસ બેનેટ—આ ખાઇ સામાને આદર સત્કાર કરવામાં ખડુ ખાંતીલી છે. તેના જીવનનો હેતુ પૈસાદાર જમાઇઓ શોધવામાં છે—પછી ભલે તેઓ ખુદ્દિ કે ગુણોમાં ગમે તેવા હોય. નાની નાની અડચણો આવી પડતાં આ ખાઇ ખડુ ગભરાઇ જાય છે. તે ઠરેલ સ્ત્રી નથી. જરાક મૂર્ખ પણ છે; અને મેલાવડાઓમાં અક્કલ વિનાની વાતોથી તથા રીતભાતથી તે પોતાને વારંવાર હાંસી પાત્ર બનાવી મૂકે છે. અમુક નવી ખખર મેળવવા અને રજનું ગજ કરવામાં તે ખડુ ઉત્સુક રહે છે.

૭. મિ. કોલિન્સ—આ વાર્તામાં તે એક ખડો મૂર્ખ માણસ છે બિનકેળવાયલા પિતાના પુત્ર તરીકે નાનપણમાં સખ્તાઈમાં ઉછરેલો હોવાને લીધે તેના સ્વભાવ, મોટપણામાં અચાનક સારી જગ્યા મળવાથી મૂર્ખ બની જાય છે. તે કોઇ કળાઓમાં પ્રવીણ નથી. વારંવાર મૂર્ખાઈ ભરેલાં કામ કરીને માફી માગવી એ તેના સ્વભાવની મુખ્ય રીત છે. તે ભારે ખુશામતીઓ છે.

વહેમી વાનિતા.

પ્રકરણ ૧.

એ જગજગહેર રીતે સ્વીકારાયલું સત્ય છે કે—એક કુંવારો માણસ જેની પાસે પુષ્કળ પૈસો હોય તેને એક પત્નીની જરૂર હોવી જોઈએ.

એવા માણસની લાગણીઓ અથવા અભિપ્રાયો મને તેટલા થોડાં જાણીતાં હોય તોપણ કાંઈની પડોશમાં તે રહેવા જતાં પ્રથમથીજ આ સત્ય આસપાસ રહેતાં કુટુંબોનાં મનમાં એટલું બધું સચોટ ઇસાવવામાં આવે છે કે, તેમની છોકરીઓમાંની કાંઈ એક અથવા બીજીના હકદાર માલિક તરીકે તેને ગણવામાં આવે છે.

“મારા વહાલા મિ. જેનેટ” તેની પત્નીએ એક દિવસ તેને પૂછ્યું, “તમે સાંભળ્યું છે કે આખરે નેધરલેન્ડ બાગ ભાડે આપવામાં આવ્યો છે ?”

મિ. જેનેટ જવાબ આપ્યો કે મેં સાંભળ્યું નથી.

“પણ તે અપાયો છે,” તે બાઈએ વળતો જવાબ આપ્યો; “કારણ મિસિસ લૉંગ હમણાંજ અહિં આવી હતી અને તેણે એ બાબતમાં મને બધુંયે કહ્યું.”

મિ. જેનેટ કાંઈ જવાબ આપ્યો નહીં.

“તમે એ જાણવા માગતા નથી કે તે કોણે લીધો છે ?”

તેની સ્ત્રી આતુરતાથી જીમ પાડી ઉઠી.

“તુંજ મને કહેવા માગે છે, તો મને તે સાંભળવામાં કંઈ હરકત નથી.”

આ પુરતું નિમન્ત્રણ હતું.

“કેમ નહીં, મારા વહાલા, તમારે જાણવું જોઈએ કે, મિસિસ લાંગ કહે છે કે-નેધરફિલ્ડ, ઇંગ્લાંડના ઉત્તર ભાગમાંના એક મોટી ભવિષવાળા યુવાન માણસે બાડે લીધો છે; તે સોમવારે ચાર ઘોડાની બગીમાં બેસીને એ મકાન જોવા આવ્યો હતો અને તે જોતાં એટલો બધો ખુશ થઈ ગયો હતો કે-તેણે તરતજ મિ. મોરિસ સાથે સાટું કરી દીધું. મિચેલમસ પહેલાં તો તે એ મકાનમાં રહેવા આવવાનો છે, અને તેના જ ફેટલાક નોકરો તો આવતા અઠવાડી-આની આખરે જ એ મકાનમાં રહેવા આવવાના છે.”

“તેનું નામ શું છે?”

“બિંગ્લે”

“તે પરજોલો છે કે કુંવારો?”

“વાહ, કુંવારો, મારા વહાલા, ખરેખર! પુષ્કળ પૈસાવાળો કુંવારો માણસ, ચાર કે પાંચ હજારની વરસ દહાડાની આવકવાળો. આપણી ઊઠરીઓ માટે આ કેવી સુંદર બાબત છે?”

“એમ કેમ? એમાં તેમને શું લાગેવળગે?”

“મારા વહાલા મિ. બેનેટ,” તેની પત્નીએ ઉત્તર દીધો, “તમે આવા કંટાળો આપનારા કેમ થઈ પડો છો? તમારે જાણવું જો-

ધએ કે આપણી છોકરીઓમાંની એકને તે પરણે એ બાબતનો હું વિચાર કરું છું.”

“અહીં વસવામાં શું તેનો એ પ્રપંચ છે?”

“પ્રપંચ ! છટ, એવું તમે કહી જ કેમ શકો ? પણ એ ધણું બનવા ભોગ છે કે-એકાદ સાથે તે પ્રેમમાં પડી જાય અને આથી જેવો તે અહીં આવે કે તરતજ તમે તેની મુલાકાતે જાઓ.”

“મને તે માટે કાંઈયે પ્રસંગ જણાતો નથી. તું છોકરીઓ સાથે જાઓ અને ગમે તે છોકરીને પરણવા માટે તે પસંદ કરે તો તેને હું મારી અંતઃકરણપૂર્વક સંમતિની ખાત્રી આપનારી એક ચિઠ્ઠીમાં થોડીક લીંટીઓ લખીને તારી સાથે મોકલીશ. એમ છતાં મારી નાની લિજિના સંબંધમાં હું એકાદ સારો શબ્દ લખીશ.”

“તમે એવું કાંઈ નહીં કરો એમ હું ઇચ્છું છું. બીજાઓના કરતાં લિજિ જરાકે સારી નથી; અને મને ખાત્રી છે કે-જેન કરતાં તે અડધીયે રૂપાળી નથી; અથવા લિડયા કરતાં અર્ધા ભાગનીયે સારા સ્વભાવની નથી. એમ છતાંયે તમે હમેશાં તેને જ પસંદગી આપતા રહો છો.”

“તેમનામાં ભલામણ કરવા જેવો કશોયે ગુણ નથી,” તેણે જવાબ દીધો. “બીજા છોકરીઓની પેઠે તે બધીયે મૂર્ખ અને અજ્ઞાન છે, પણ લિજિમાં તેની મહેનો કરતાં કાંઈક વધારે ચપલતા છે.”

“મિ. બેનેટ, તમારાં પોતાનાં છોકરાંનું આવી રીતે તમે જુકું શી રીતે બોલી શકો ! મને ચીઠ્ઠવવામાં તમે મોજ માણો છો. મારા નાનકા તંતુઓની તમને જરાકે દયા નથી.”

“તું બૂલ કરે છે, મારી વહાલી. તારા તંતુઓ માટે મને ઉંચા પ્રકારનું માન છે. તે મારા જૂના દોસ્તદાર છે. ઓછામાંઓછા ગયાં વીશ વર્ષથી મેં તને સંભાળપૂર્વક તેમને સંભારતી સાંભળી છે.

“હા ! મને કેવું દુઃખ થાય છે, તેની તમને ખબર નથી.”

“પણ મને આશા છે કે—તને તે મટી જશે અને આપણી પડોશમાં ચાર હજારની વાર્ષિક આવકવાળા જુવાન માણસો આવશે, તેમને જોવાને તું જીવીશ.”

“જ્યાં સુધી તમે તેમની મુલાકાત લેશો નહીં ત્યાં સુધી, એવા વીશ જણ આવે તોયે આપણને તે નકામા છે.”

“ખાત્રી રાખજે, મારી વહાલી, કે જ્યારે એવા વીશ આવશે ત્યારે બધાઓની હું મુલાકાત લઉં.”

હાજર જવાબ, ટકોરદાર મજાક, એકલસૂરાપણું અને લોભ-એમના એક એવા વિચિત્ર મિશ્રણરૂપ મિ. બેનેટ હતો કે તેના સ્વ-ભાવથી વાકેફ થવા માટે તેની પત્નીને ૩૩ વર્ષનો અનુભવ પછી ઓછો થઇ પડ્યો હતો. તેનું મન ખીલવા માટે ધણું કઠણ હતું. તે ઓછી સમજશક્તિવાળી, થોડી માહિતીવાળી અને અયોગ્ય સ્વભાવની સ્ત્રી હતી. જ્યારે તેને અસંતોષ થતો ત્યારે તેના તંતુઓ ઉપર અસર થતી હોય એમ તે કહી લેતી. તેના જીવનનો ઉદ્દેશ તેની છોકરીઓને પરણાવી દેવાનો હતો; તેની રાહત મુલાકાત અને ખબરોમાં હતી.

પ્રકરણ ૨.

જેઓએ મિ. બિંગ્લેની મુલાકાત લીધી, તેઓમાં મિ. બેનેટ સૌથી વહેનો હતો. તેની મુલાકાત લેવાનો તેણે હમેશાં વિચાર કરી રાખ્યો હતો, જો કે હમેશાં છેવટ સુધી તેની વહુને તે ખાત્રી આપતો કે હું જમણ નહીં; અને મુલાકાતે જમ આપ્યો તે પછીની સાંજે પણ તેની સ્ત્રીને એ બાબતની ખબર નહતી.

થોડાક દિનમાં મિ. બિંગ્લેએ મિ. બેનેટને વળતી મુલાકાત આપી, અને તેની સાથે તે તેના પુસ્તકાલયમાં આશરે દસ મિનિટ સુધી વાતચિત કરતો બેઠો. જે યુવાન બાળાઓના રૂપનાં તેણે ઘણાં વખાણુ સાંભળ્યાં હતાં તેમની ઝાંખી કરવાની તક પોતાને મળે એવી તેણે આશાઓ રાખી હતી પણ તેણે માત્ર તેમના પિતાને જ જોયો. બાળાઓ કાંઈક વધારે ભાગ્યશાળી હતી, કારણ ઉપલી બારીમાંથી તેમને એ ચોક્કસ જોઈ લેવાનો લાભ મળ્યો કે—તેણે બૂરો કાટ પહેર્યો હતો અને તે એક કાળા ઘોડા ઉપર સ્વાર થયો હતો.

એ પછી તરત તેને જમવા માટે નોતરું દેવામાં આવ્યું અને મિસિસ બેનેટ પોતાના ગૃહકાર્યને માન આપે એવા પ્રકારની કટલીક ચો રનાઓ ક્યારનીયે ધડી મૂકી હતી, તે વખતે એવો જગાળ આવ્યો કે જેથી તે બંધીએ મુલતવી રાખવી પડી. બીજે દિવસે મિ. બિંગ્લેને શહેરમાં જવાની ફરજ પડનાર હતી અને પરિણામે નિમન્ત્રણ વગરેનું માન સ્વીકારવાને તે અશક્ત હતો.

મિસિસ બેનેટ તદ્દન નિરાશ થઈ ગઈ. હર્ટફર્ડશાયરમાં આવ્યા

પછી તરત જ તેને શહેરમાં એવું તે શું કામ હોય એકે તેનું તે અનુમાન કરી શકી નહીં; અને તેને ખીક લાગી કે-રખેને તે એક જગ્યાથી બીજી જગ્યાએ હમેશાં નાશભાગ કરતો રહેશે અને નેધરફિલ્ડમાં તેણે રહેવું જોઈએ તે પ્રમાણે રહેશે નહીં. લેડી લ્યુકાસે તેના મગજમાં એ વિચાર મૂકીને તેની ખીકને શાન્ત પાડી કે-તે માત્ર નાચના મેલાવડા માટે ધણા પરાણાઓને નિમત્રણ કરવા માટે જ લંડન ગયો છે, અને એ પછી તરત જ એવી ઉડતી વાત સંભળાઈ કે-મિ. બિંગ્લે સંમેલન માટે પોતાની સાથે બાર સન્નારીઓ અને સાત ગૃહસ્થોને લાવવાનો છે. સ્ત્રીઓની આવડી મોટી સંખ્યાની વાત સાંભળીને છોકરીઓને ચિન્તા ઉપજી પણ નાચના મેલાવડાને આગલે દિવસે તેમને એ સાંભળીને સહત મળી કે-આરને બદલે તે લંડનથી માત્ર છ સ્ત્રીઓને જ લાવ્યો છે-તેની પાંચ બહેનો અને એક કાકાની છોકરી. અને જ્યારે એ મંડળીએ મેલાવડાના દિવાનખાનામાં પ્રવેશ કર્યો ત્યારે તો બધાં મળીને પાંચ જ જણ જણાયાં-મિ. બિંગ્લે, તેની બે બહેનો, તેની મોટી બહેનનો પતિ અને એક બીજો યુવાન ગૃહસ્થ.

મિ. બિંગ્લે દેખાવડો અને ગૃહસ્થ જેવો જણાતો હતો; તેનો ચહેરો મનોરંજક હતો અને તેની રીતભાત સાદી અને દુઃખ નહીં ઉપભવનારી હતી. તેની બહેનો ચોક્કસ ઢમના રીતિરિવાજના દેખાવવાળી સુંદર સ્ત્રીઓ હતી. તેનો બેવી, મિ. હર્સ્ટ એક ખરેખરા ગૃહસ્થ જેવો દેખાતો હતો; પણ તેના મિત્ર મિ. ડાર્સીએ પોતાનાં દેખાવડા, ઉંચા બાંધાથી, સુંદર અંગોથી અને ઉમદા દેખાવથી દિવાનખાનામાંનાં સૌનું ધ્યાન તરતજ ખેંચી લીધું અને તેના પ્રવેશ

પછી પાંચ ક્ષણની અંદર એવી વાત સામાન્ય રીતે ફેલાઈ રહી કે-
 તેનું વાર્ષિક ઉત્પન્ન દશ હજારનું છે. પુરુષોએ તેને એક સુંદર
 દેખાવના પુરુષ તરીકે જાહેર કર્યો, પ્રમદાઓએ તેને મિ. બિંગ્લે
 કરતાં પણ ઘણો વધારે સ્વરૂપવાન જણાવ્યો અને લગભગ અર્ધા
 સાંજ સુધી તેના તરફ દરેક જણુ ઘણાં વખાણુની નજરથી જોતું
 હતું પણ તે પછી તેની રીતભાતે એવો કંટાળો ઉપજાવ્યો કે જેથી
 તેની લોકપ્રીતિની બરતી અવળી દિશામાં વળી. કારણુ તે ગુમાની
 તરીકે, સહચાર ન કરી શકાય એવો અને રીઝાવી ના શકાય એવો
 માલુમ પડ્યો અને એ પછી ડર્બીશાયરમાંની તેની મોટી ધનસંપત્તિ
 આખીયે-તેને મળવા ઇચ્છતાં મન અચકાય એવો અત્યંત નાપસંદ
 અહેસાસો બનાવતાં અને તેના મિત્ર સાથે સરખાવવાને અયોગ્ય
 બનાવતાં-અચાવી શકી નહીં. ગૃહસ્થોની ઓછી સંખ્યાને લીધે
 ઇલિઝાબેથ જેનેટને જે નાચ વખતે જેસી જવાની ફરજ પડી હતી
 અને એ વખતના થોડા ભાગ દરમિયાન, જ્યારે મી. બિંગ્લે નાચ-
 માંથી થોડીક ક્ષણ માટે છૂટો થઈને તેના મિત્ર મિ. ડાર્સી પાસે
 તેને નાચમાં જોડાવા દબાણુ કરવા આવ્યો, ત્યારે તે બન્ને વચ્ચે
 ચાલતી વાત ઇલિઝાબેથથી સાંભળી શકાય એટલે દૂર મિ. ડાર્સી
 ઉભો હતો.

“ચાલ ડાર્સી,” તેણે કહ્યું, મારે તને નાચમાં સામેલ
 કરવો જોઈએ. આમ મૂખાંબજરેલી રીતે તને એકલો ઉભો રહેલો
 જોતાં મને તિરસ્કાર આવે છે. તું નાચે એ જ ઘણું બહેતર
 થઈ પડશે.”

“ખરેખર હું નહીં નાચું. જ્યાં સુધી હું મારી બાગીદારણુ

સાથે ખાસ કરીને પરિચિત ન હોઈ ત્યાં સુધી હું નૃત્યને કેવું ધિઃ-
કાર્ષ્ય છું તે તું જાણે છે. આવા સમેલનમાં તે નહીં ટેકા આપવા
જોગ જ થઈ પડશે. તારી બહેનો રોકાયેલી છે અને આ દિવાન-
ખાનામાં એવી કાંઈ બીજી સ્ત્રી નથી કે જેની સાથે ઉભા રહેવું,
એ મને શિક્ષારૂપ થઈ નહીં પડે.”

“ એક રાજ માટે પણ હું તારા જેવો મક્કમ થઈ શકું નહીં ! ”
ખિન્ન એ કહ્યું, “ મારી કાર્તિકિના સોગંદ ! આજ સાંજની માફક
મારી જિંદગીમાં હું કદિ આટલી બધી ખુશમિજાજ છોકરીઓને
મળ્યા નહોતા અને તેમાંની કટલીક તો તું જુએ છે કે, અસાધારણ
રીતે ખુશસુરત છે. ”

“ તું આ દિવાનખાનામાં માત્ર એક જ ખુશસુરત છોકરી
સાથે નૃત્ય કરે છે, ” મિ. ડાર્સોએ મૌથી મોટી મિસ બેનેટ સામે
જોઈને કહ્યું.

“ ઓહ ! એના જેવી સૌથી વધુ મનોહર સુંદરી મેં કદિ
જોઈ નથી ! પણ તારી પાછળ તરત જ તેની બહેનોમાંની જે
એક બેઠી છે, તે ઘણી સુંદર છે અને હું હિમ્મતથી કહું છું કે તે
ઘણા સારા સ્વભાવની છે. મારી ભાગીદારણને તેની સાથે તારો
પરિચય કરાવવાને કહેવા દે. ”

“ તું કયી વિષે કહેવા માગે છે ! ” અને પાછું વાળીને તેણે
થોડીક સ્થળ સુધી ઇલિઝાબેથ તરફ જોયું. જ્યારે તેની આંખોઆંખ
મળી ત્યારે તેણે પોતાની નીચે ઢળા દીધી અને ઠંડાપણાથી કહ્યું,
“ તે કાંઈક ઠીક છે, પણ મને લલચાવવા પુરતી તે મનોહર નથી;
અને ખૂબ માણસોથી જેમની દરકાર નથી લેવાતી એવી જીવન

શ્રીઓને પરિણામી લાભ આપવા માટે હાલ તુર્ત હું ખુબ મિન-
જમાં નથી. તારી ભાગીદારણુ પાસે તું પાછો જાય અને તેનાં મંદ
હાસ્યની મોજ ચાખે, એ તારે માટે વધુ બહેતર છે, કારણુ તું મારી
સાથે તારો વખત નક્કામો ગુમાવે છે.”

મિ. બિંડ્લે તેની સલાહને અનુવર્યો. મિ. ડાર્સી બહાર ચાલ્યો
ગયો; અને ઇલિઝાબેથને તેના પ્રતિ જરાકે સહૃદયતાભરી લાગણી
રહી નહીં. એમ છતાં તેણે એ વાત પોતાની સખાઓને ઘણી મોજ
સાથે કહી; કારણુ તેનો સ્વભાવ મસ્કરો અને રમતિયાળ હતો અને
કાંઈપણ હાસીપાત્ર હોય તેમાં તે મજા લેતી.

પ્રકરણ ૩.

મિ. બિંડ્લેને તેના પિતા તરફથી લગભગ ૧ લાખ પૌંડની
રકમનો વારસો મળ્યો હતો. તેનો પિતા એકાદ મિલકત વેચાતી
લેવાનો ઇરાદો રાખતો હતો, પણ તેમ કરવાને જીવ્યો નહીં. મિ.
બિંડ્લેને એવો જ વિચાર ઉપજ્યો હતો અને ફેટલીકવાર તેણે પો-
તાના દેશમાં તે માટે પસંદગી કરી હતી પણ હવે જ્યારે તેને એક
સાઈ મકાન મળ્યું હતું અને લશ્કરી નોકરીથી જમિન મેળવવાની
શક્તિને લગતી મિલકતની સ્વતંત્રતા તેને મળી હતી ત્યારે તેના સ્વ-
ભાવના મોજલાપણાથી જેઓ મહુ જ સારી રીતે પરિચિત હતા
તેઓમાંના ઘણાકને શંકા હતી કે-પોતાના બાકીના દિવસો તે
નેધરલેન્ડ ખાતે જ વીતાવશે કે કેમ અને પોતાની પછીના વારસદારો
માટે જ તે ખરીદવાનું રાખશે કે કેમ ?

તેની અને ડાર્સીની વચ્ચે, જોકે સ્વભાવમાં ધણેજ વિરોધ હતો તે છતાં પણ, અત્યંત ગાઢ મૈત્રિ હતી.

લૉગખર્નથી થોડુંક ચાલીને જવા જેટલા અન્તરમાં એક એવું કુટુંબ વસતું હતું, જેની સાથે બેનેટ કુટુંબ ખાસ કરીને હળી ગયું હતું. સર વિલિયમ લ્યુકાસ પહેલાં મેરિટનમાં વેપાર કરતો હતો, જ્યાં તેણે ઠીક પૈસો પેદા કર્યો હતો અને પોતે મેયર હતો તે દરમ્યાન રાજ્યને માનપત્ર આપવાથી તેને 'નાઇટહુટ'નું ઉંચું માન મળ્યું હતું. આ માને કદાચ ધણી જ મજબૂત અસર કરી હતી. તેનાથી તેને પોતાના ધંધા પ્રત્યે અને નાના બજારવાળા ગામમાંના તેના મહાન પ્રત્યે તિરસ્કાર ઉપજ્યો હતો, અને તે બન્નેથી છૂટો થઇને મેરિટનથી આશરે એકાદ માઇલ દૂર આવેલા એક મહાનમાં તે પોતાના કુટુંબ સાથે રહેવા ગયો; એ સમય પછી તે મહાનને તેણે લ્યુકાસ લૉજ એવું નામ આપ્યું અને ત્યાં તે તેની પોતાની અગત્યના વિચાર ધણી સારી રીતે કરી શક્યો તથા પોતાના ધંધાની ગડબાં-ગમાં પડ્યા વિના તે આખી દુનિયા તરફ વિવેકી થવા પાં જ માત્ર ધ્યાન આપવા લાગ્યો. કારણ જોકે તે પદ્ધતિમાં ઉંચે ચઢ્યો હતો પણ તેથી તે નફામો થઈ પડ્યો નહીં; ઉલ્ટો તે દરેક જણ તરફ ધણું ધ્યાન આપવા લાગ્યો. સ્વભાવે ખીજાય નહીં એવો, સૌ સાથે હળી જનારો અને કાઇનું પણ લાલું કરનારો હોવાથી સેંટ જેમ્સ મહેલમાં તેનો પરિચય કરાવવામાં આવતાં તે બધાએ સાથે મિલન-સાર બની ગયો હતો.

લેડી લ્યુકાસ એક ધણી સારા સ્વભાવની બાઇ હતી, જો કે તે મિસિસ બેનેટની એક કિંમતી પાડોશણ થવા માટે બહુ હોશિયાર

ન હતી. તેમને ઘણાં ઓઢરાં હતાં. તેમાં સૌથી મોટી ઓઢરી એક સમજી અને શ્રુદ્ધિશાળી યુવતી હતી. તે આશરે ૨૭ વર્ષની હતી અને ઇલિઝબેથની ખાસ સહીયણી હતી.

લ્યુકાસ કુટુંબ અને બેનેટ કુટુંબની ઓઢરીઓ નાચના એક મેળાવડામાં એકઠી મળીને વાતોચિતો કરે એ ઘણું જરૂરનું હતું અને મેળાવડાને બીજે દિને લ્યુકાસ કુટુંબની ઓઢરીઓ ઢાંચળ. નાંમાં નવી જૂની સાંભળવા અને કહેવા આવી પહોંચી.

“ તેં સાંજ સારી રીતે શરૂ કરી, શાર્લોટી ” મિસિસ બેનેટ મિસ લ્યુકાસને આત્મસંયમભર્યાં વિવેકથી કહ્યું, “ મિ. બ્રિંગ્લેએ તને જ પહેલી પસંદ કરી હતી. ”

“ હા, પણ તે તેની બીજી ભાગીદારણીને વધુ પસંદ કરતો જણાતો હતો. ”

“ ઓહ! તું જેન વિષે કહે છે, હું ધારું છું. કારણ તે તેની સાથે બે વખત નાચ્યો હતો. ખરેખર એમ જ જણાતું હતું કે તે તેને વખાણતો હોય—ચોક્કસ, હું તો લગાર એમ માનું છું કે તે તેને વખાણતો હતો જ મેં તે સંબંધી કાંઈ માંભળ્યું પણ ખરૂં—પણ મી. રોબિન્સન વિષે હું ભાગ્યે જ કશું જાણું છું. ”

“ મેં તેની અને મિ. રોબિન્સનની વચ્ચેની જે વાંત સાંભળી લીધી તેનો કદાચ તમે ઉલ્લેખ કરતાં હશો. મેં તમને એ નથી કહી ? મિ. રોબિન્સને તેને પૂછેલું કે આપણા મેરિટનના મેલાવડા તેને ગમ્યા કે નહીં તથા દિવાનખાનામાં ધણી સુંદર સ્ત્રીઓ હતી એમ તે ધારતો હતો કે નહીં અને સૌથી વિશેષ સ્વરૂપવતી તે કોને ધારતો હતો ? આ છેલ્લા પ્રશ્નનો તેણે એવો ઉત્તર આપેલો કે “ ઓહ! વિના શરૂ મિ. બેનેટની સૌથી મોટી ઓઢરી; એ મુદ્દા

ઉપર એ અભિપ્રાય હોય શકે જ નહીં.”

“મારા શબ્દ ઉપર આધાર રાખો—ખરેખર, તે બધો સારો નિશ્ચય થયેલો—તેથી એમ જણાય છે કે જાણે-પણ, તેમ છતાંયે, તું જાણે છે કે તે બધુંયે નિરર્થક નીવડે.”

“ધલિયા, મારી સાંભળેલી વાતો તારી વાતો કરતાં વધારે દરજ્જે હેતુ સાધનારી હતી,” શાલોટ્ટીએ કહ્યું, “મિ. ડાર્સી તેના મિત્રની માફક વાતચિત માટે સારો પાત્ર નથી, ખરું કે નહીં? ખચારી ધલિયા! માત્ર કંઈક ઠીક લેખાઈ!”

“હું તને વિનંતિ કરું છું કે—લિઝિના મગજમાં એ વાત ના ઉતારીશ. તેના ખરાબ વર્તનથી તે ચીઠાઈ જશે, કારણ તે એવો નાપસંદ માણસ છે કે તે કોઈને ચલાવે એ તદ્દન કમનસિબી થઈ પડશે.”

“જો હું મિ. ડાર્સીના જેટલો શ્રીમંત હોત,” લ્યુકાસ કુટુંબનો એક નાનો છોકરો જે ત્યાં આવી પહોંચ્યો, તે બોલ્યો, “તો હું કેટલો ગર્વિંદ છું તેની હું દરકાર પણ કરું નહીં. હું શિકારી કુતરાઓનું એક જૂથ રાખું અને દરરોજ દારૂની એક બાટલી પીધા કરું.”

“ત્યારે તો તારે પીવો જોઈએ તેના કરતાં તું વધારે પીતો હોઈશ,” મિમિસ બેનેટે કહ્યું. “અને જો હું તને પીતી જોઉં તો હું તરતજ તારી બાટલી છીનવી લઉં.”

તે છોકરાએ વાંધો લીધો કે તમારે ના લેવી જોઈએ, તેણીએ જાહેર કરવાનું આલુજ રાખ્યું કે હું લઈ લઈશ અને આ રજાક મુલાકાત પુરી થઈ ત્યાં સુધી ચાલ્યા કરી.

પ્રકરણ ૪.

પોતાની બહેન તરફ મિ. બિંગ્લે જ્યાન આપતો તે જોવામાં ઇલિઝબેથ રોકાઈ હતી પણ તે પોતે જ તેના મિત્રનાં નયનમાં કંઈક રસના વિષય રૂપ થઈ પડી હતી તેની તેને લગારે શંકા ઉપજી નહતી. મી. ડાર્સીએ શરૂઆતમાં તેને સુંદર તરીકે લગારે કબુલ કરી નહતી, નાચના મેલાવડામાં તે તેના તરફ વખાણની લાગણી વિના જોઈ રહ્યો હતો; અને જ્યારે તેઓ બીજીવાર મળ્યા ત્યારે માત્ર ટીકા માટે તેણે તેના પ્રત્યે જોયું હતું. પણ તેણે પોતાના મનમાં તથા પોતાના મિત્રો આગળ જેવું એ કબુલ કર્યું કે તેના વદન ઉપર લાગ્યેજ કંઈ સોહામણપણું છે ત્યાર પછી તરતજ તેને લાગ્યું કે તેણીની કાળી આંખોના મનોહર ભાવથી તેણીના ચહેરા ઉપર અસાધારણ રીતની ચંચલતા જણાતી હતી. આ શોધ પછી તે આવી જ બીજી એકસરખી હાર આપનારી શોધો કરી શક્યો. તેણીના ઘાટમાં સંપૂર્ણ સમતાની નિષ્કળતા હતી એમ તેણે બારિક નજરે એક કરતાં વધુ વખત નિહાળ્યું હતું તેમ છતાં તેને તેની આકાત ચપલ અને મનોરંજક હોવાનું કબુલ કરવું પડ્યું; અને તેણીની રીતભાત સુધરેલી દુનિયાના લોકોના જેવી નહતી એમ તે ખાત્રીપૂર્વક કહેતો હતો છતાં પણ તે રીતભાતના સરલ રમતિયાળપણામાં તે જકડાઈ ગયો. આ આત્મતની તેણીને લગાર પણ ખબર નહતી; તેને મન તે માત્ર એવો જ એક માણસ હતો કે જે ક્યાંયે બીજાના સ્વભાવને અનુકૂળ થઈ પડ્યો નહતો અને જેણે તેણીને પોતાની સાથે નાચવા પુરતી સુંદર ધારી ન હતી.

તેણીના સંબન્ધમાં કાંઈ વિશેષ જાણવાની તે ઇચ્છા કરવા લાગ્યો અને તેણીની સાથે વાતચિત કરવાના પગલા તરીકે, તેણી ખીજઓ સાથે વાતચિત કરતી હતી ત્યારે તે તેમાં બળવા લાગ્યો. આથી તેણીનું ધ્યાન તેના પ્રતિ ખેંચાયું. સર વિલિયમ લ્યુકાસને ત્યાં જ્યારે એક મોટો મેલાવડો થયો હતો ત્યારે આ મનાવ બન્યો.

“મી. ડાર્સી એના મનમાં શું સમજે છે?” તેણીએ શાલોટીને કહ્યું, “કર્નલ ફોર્સ્ટર સાથેની મારી વાત તે શા માટે સાંભળતો હતો?”

“આ પ્રશ્ન એવો છે, કે જેનો જવાબ મી. ડાર્સી પોતે જ આપી શકે.”

“પણ જો હવેથી તે એવું કાંઈ વધુ વખત કરશે તો હું ખરેખાર તેને ખમર પાડીશ કે તેનો શો ઇરાદો છે તે હું ક્યારનીએ જાણું છું. તેની આંખ મને ઘણી જ કટાક્ષખેર જણાય છે અને જો હું ઉચ્છ્રંખલ બનવાની શરૂઆત કરું નહીં, તો મને તરતજ તેનાથી જરૂર ખઠીવું પડે.”

એ પછી તે જેવો તેમની પાસે આગ્યો તે જ વખતે જો કે તેનો કાંઈ બોલવાનો ઇરાદો હોય એમ જણાતું નહતું છતાંપણ મિસ લ્યુકાસે તેની સખીને એ બાબતમાં તેને કાંઈ કહેવાનું નિમંત્રણ કર્યું, જેથી તરતજ ઇલિઝાબેથને તેમ કરવાની ઉશ્કેરણી થતાં, તે તેના તરફ ફરીને બોલી:

“મી. ડાર્સી, જ્યારે હું કર્નલ ફોર્સ્ટરને મેરિટન ખાતે નાચનો એક મેલાવડો કરવાને ખીજવતી હતી, ત્યારે તમને શું એ ધારણા

ન હતી કે મે હમણાં જ મારી તબિયત ધણી ખરાબ છે એમ નહોતું કહ્યું ?”

“ ધણા જીરુસાથી; પણ એ વિષય જ એવો છે કે જે એક સન્નારીને જીરુસાવાળી બનાવે છે. ”

“ તમે અમારા તરફ કરડા બનો છો. ”

“ હવે તરતજ તેણીને ખીજવવાનો વખત આવશે ” મિસ લ્યુકાસે કહ્યું, “ હું થોડીવારમાં પિયાનો ઉઠાડું છું, ઇલિઝા, અને તું જાણે છે તે પછી શું બનશે. ”

“ એક સખી તરીકે તું ધણી અજબ વ્યક્તિ છે ! ગમે તેની સમક્ષ અને દરેકની સમક્ષ હું ગાઉં બજાવું એમ તું હમેશાં ઇચ્છે છે. જો મારા ગુમાનીપણાએ સંગીત તરફ વલણ કર્યું હોત તો તું એક અમૂલ્ય સખી થઈ પડત પણ તેમ નથી એટલે જેઓ ધણા ઉત્તમ ઉસ્તાદોને સાંભળવાની ટેવવાળા છે તેઓ સમક્ષ હું ખરેખર પિયાનો વગાડવા બેસીશ નહીં. ” એમ છતાં મિસ લ્યુકાસે તેને વારંવાર સમજાવતાં તેણીએ કહ્યું, “ બહુ સાફ, જો એમ થવું જોઈએ તો, થવા દે. ” અને મી. ડાર્સી તરફ અંબીર રીતે કટાક્ષ ફેંકીને તે બોલી, “ એક સુંદર જૂની કહેવત છે કે જેનાથી અલગતા અહીં આવેલું દરેક જણ જાણીતું છે કે— ‘ તમારું લાગ્યું તમે જ બોમ્બવી લ્યો ’. અને હું માફ ધ્યાન માફ ગાન ઉત્તમ રીતે ગાવામાં આપીશ. ”

તેનું સંગીત ખુશકારક હતું, જો કે તે કોઈ રીતે ઉત્તમ નહતું. એક બે ગીત વગાડ્યા પછી અને કેટલાકે તેને ફરીથી ગાવાને વિનંતિ કરી, તેનો તે જવાબ આપી શકે તે પહેલાં તેની “ હેન

મેરી આતુરતાથી પિયાના ઉપર બેઠી. તે તેમના કુટુંબમાં એક બધી સાદી છોકરી હોવાને પરિણામે જ્ઞાન અને કલાઓ પ્રાપ્ત કરવા પાછળ સખ્ત મહેનત લેતી હતી, જેથી હમેશાં પોતાની કલા પ્રદર્શિત કરવા તે આતુર રહેતી.

મેરી બુદ્ધિશાલી કિંવા રસિક નહતી; અને જો કે તેનામાં શુભાની પાણું દાખલ થયું હતું તેમ છતાં તેજ રીતે તેના દેખાવમાં ગર્વિષ્ટપણું અને રીતભાતમાં મનનું સાંકડાપણું જણાતું, જે ઉત્તમપણાની ઉચ્ચ કક્ષાએ તે પહોંચી હતી, તેમાં ઘણું નુકશાન પહોંચાડનારાં હતાં. ઇલિઝાબેથ સરળ અને લાગણી વિનાની હોવાથી ઘણા આનંદથી તેને સાંભળવામાં આવી હતી જોકે તે તેના જેવું અર્ધુંએ સાંઝે બળવી શકી નહતી; અને મેરીએ એક લાંબું ગીત ગાયા બાદ જ્યારે તેની નાની બહેનો, જેઓ લ્યુકાસ કુટુંબની કેટલીક છોકરીઓ સાથે દિવાનખાનાના એક ખૂણામાં આતુરતાથી નૃત્ય કરવામાં બેઠાં, તેમની વિનતિથી સ્કોચ અને આધરિશ ઢળનાં કેટલાંક ગીત ગાયાં ત્યારે તે પ્રશંસા અને આભાર મેળવવા પામી.

મી. ડાર્સી તેમની પાસે જ, બધી વાતચિતમાંથી બહિષ્કૃત થઇને આવી ઢાંચે સાંજ પસાર કરવા માટે છૂપી રીતે ગુસ્સે થયેલો ઉભો હતો અને વિચારમાં એટલો બધો ગુંથાઇ ગયો હતો કે સર વિલિયમ લ્યુકાસે તેની પાસે આવી નીચે પ્રમાણે વાતચિત શરૂ કરી ત્યાં સુધી તેનું ધ્યાન તેમના તરફ ગયું નહીં.

“જુવાન માણસો માટે આ કેવી આકર્ષક ગમ્મત છે, મિ. ડાર્સી ? એકંદરે લેતાં, નૃત્ય જેવું કશુંયે સુંદર નથી. સુષરેલા સમા-

જની સૌથી પ્રથમ સારી રીતભાતમાંની એક તરીકે હું તેને લેખું છું. ”

“ ખરેખર, સાહેબ; અને દુનિયાના ઓછા સુધરેલા સમાજોમાં પ્રચલિત થવાનો પણ લાભ તેમાં સમાયલો છે. દરેક જંગલી નાચી શકે છે. ”

સર વિલિયમે માત્ર મંદ હાસ્ય કરી કહ્યું, “ તમારો મિત્ર ઘણા આનન્દથી નૃત્ય કરે છે, ” તેણે, મિ. બિંગ્લેને મંડળી સાથે બેળાતો જોધને થોડી વાર પછી કહ્યું; “ અને તમે એ કલામાં પ્રવીણ છો એની મને શંકા નથી, મિ. ડાર્સી. ”

“ સાહેબ, હું ધાઈ છું કે, આપે મને મેરિટન ખાતે નૃત્ય કરતાં જોયો છે. ”

“ હા, ખરેખર, અને એ જોધને મને કાંઈ ઓછી ખુશાલી ઉપજી નહતી. સેન્ટ જેમ્સના મહેલમાં તમે ઘણુંખરું નૃત્યમાં ભાગ લ્યો છો ? ”

“ કદિ નહીં, સાહેબ. ”

“ તમે નથી ધારતા કે એ જગ્યાએ તે એક યોગ્ય અભિનન્દન રૂપ પડે ? ”

“ જો હું તેને ટાળી દઉં તો તે એક એવું અભિનન્દન છે કે જે હું કોઈ જગ્યાએ કદિ આપું નહીં. ”

“ શહેરમાં તમારે એક ઘર છે, એમ હું ધારી લઉં છું. ”

મિ. ડાર્સીએ સંમતિમાં શિર નમાવ્યું.

“ એક વખત શહેરમાં વસવાટ કરવાને મને કેટલાક વિચાર આવ્યા હતા; કારણ મને ઉંચા લોકોમાં બેળાવાનો શોખ છે; પણ લાંડનની આબોહવા લેડી ઇયુકસને અનુકૂળ આવશે કે કેમ એ ખાખતમાં મને કશું તદ્દન નિશ્ચિત લાગ્યું નહીં.”

તે પ્રત્યુત્તર મેળવવાની આશામાં થોડીવાર થોભ્યો; પણ તેનો સહયોગી કાંઈ જવાબ વાળવાના ખુશ મિનનમાં નહતો, અને ઇલિઝાબેથ એ વખતે તેમની તરફ આવતાં તેને એક ધણુંજ ઉત્તમ કાર્ય કરવાની ઉર્મિ સ્ફુરી આવી અને તેણે તેને બોલાવીને કહ્યું:

“ મારી વહાલા મિસ ઇલિઝા, તું શા માટે નૃત્ય કરતી નથી ? મિ. ડાર્સી, આ યુવાન સન્નારીને એક ધણીજ પસંદ થતું પડે એવી ભાગીદારણુ તરીકે તમારી સાથે ઓળખાણુ કરાવવાની મને રમ્મ મળવી જોઈએ, જ્યારે આવી એક સુંદરી તમારી સમક્ષ આવી છે ત્યારે મને ખાતરી છે કે, તમે નૃત્ય કરવાને ના પાડશો નહીં,” અને તેણીનો હાથ લપ્પને તે મિ. ડાર્સીને આપવા જતો હતો, કે જે જોકે ધણો જ વિસ્મિત થયો હોવા છતાં પણ તે સ્વીકારવાને નાખુશ નહતો, તે વખતે તેણીએ તે તરતજ પાછો ખેંચી લીધો અને સર વિલિયમને કંઈક ગૂંચવણથી કહ્યું,

“ ખરેખર, સાહેબ, નૃત્ય કરવાની મારી જરાકે મરજી નથી. હું આપને વિનંતિ કરું છું કે આ તરફ હું એક સાથીની માગણી કરવા માટે આવી છું એમ આપ ધારી લેશો નહીં.”

મિ. ડાર્સીએ, ગંભીર હકદારપણાથી, તેણીના હાથનું માન મેળવવા વિનંતિ કરી પણ વ્યર્થ. ઇલિઝાબેથ મક્કમ જ રહી અને સર વિલિયમ તેને સમજાવવાનો પ્રયત્ન કરતાં તેની ધારણાને

બિલકુલ ડગમગાવી શક્યા નહીં.

“મિસ ઇલિઝા, તું નૃત્યમાં એટલી બધી પ્રવીણ છે કે તારૂં નૃત્ય જોવાના સુખની મને ના પાડવામાં તું કૂર બને છે અને જોકે આ ગૃહસ્થ સામાન્ય રીતે આ ગમ્મતને પસંદ કરતા નથી તોપણ મને ખાત્રી છે કે આપણને અર્ધાંગિક કલાક માટે આભારી કરવામાં તેમને કાંઈ વાંધો હોઈ શકે નહીં.”

‘મિ. ડાર્સી ધણાજ વિનયી છે,’ ઇલિઝાએ મંદ હાસ્ય કરતાં કહ્યું.

“તે ખરેખર તેવાજ છે, પણ લાલચ સંબંધી વિચારતાં, મારી વહાલી મિસ ઇલિઝા, આપણે તેમના વિનયીપણા પ્રત્યે અન્યથા થઈ શકીએ નહીં કારણ એવા સાથી માટે કાણ વાંધો લે ?”

ઇલિઝાએ વકદષ્ટિપાત કર્યો અને ત્યાંથી જતી રહી. તેણે ના પાડ્યાથી તે ગૃહસ્થને કાંઈ ખોટું લાગ્યું ન હતું અને તેના સંબંધમાં તે કાંઈક ખુશમિજબજીથી વિચાર કરતો હતો એટલામાં મિસ બિંગ્લેએ તેને બોલાવ્યો—

“તમારા સ્વપ્નાવસ્થાના વિષયની હું અટકળ કરી શકું છું.”

“મારે કલ્પના કરવી ના જોઈએ.”

“તમે એવો વિચાર કરો છો કે આવી રીતે—આવી મંડળીમાં ધણી સાંજ ગાળવી એ કેટલું બધું નહીં સહન કરી શકાય એવું થઈ પડશે; અને ખરેખર હું તમારા અભિપ્રાયને તદ્દન મળતી છું, હું આવી રીતે કદિ વધુ ત્રાસ પામી ન હતી ! અરસગતા અને વળા ધોંધાટ—ગુણોની અછત અને છતાં આ બધાં લોભની

આત્મ-ઉપયોગિતા ! તેમના વિષે તમારી કરડી ટીકાઓ સાંભળવાને હું શું આપી શકું ? ”

“ તમારું ધારવું તદ્દન ખોટું છે, હું તમને ખાત્રી આપું છું. મારું મન વધુ પસંદ પડતી બાબત ઉપર રોકાયું હતું. એક સુંદર સ્ત્રીના વદનમાનાં મનોહર નેત્રની જોડી કેટલી બધી મીઠાશ વરસાવી શકે તે વિષે હું ક્યારનો વિચાર કરું છું. ”

મિસ બિંગ્લેએ તરતજ તેના ચહેરા તરફ નજર ધારી અને એવી ઇચ્છા કરી કે-કદ સ્ત્રીને આવી ધારણાઓ રકુરાવવાનું માન મળ્યું હતું તે પોતાને કહેવામાં આવે. મિ. ડાસી^૧એ ઘણીજ હામ્મતથી જવાબ દીધો.

“ મિસ ઇલિઝાબેથ બેનેટ. ”

‘મિસ ઇલિઝાબેથ બેનેટ !’ મિસ બિંગ્લેએ એ નામ ફરીથી ઉચ્ચાર્યું, “ હું તદ્દન અજાણ્ય થઈ છું. તે વળી આવી પ્રિયપાત્ર ક્યારની બની છે ? અને મહેરબાની કરીને કહો, તમને આનંદ મળે એવી ઇચ્છા મારે ક્યારે જાહેર કરવી ? ”

“ આ તે જ પ્રશ્ન છે જે તમે મને પૂછો એમ હું ધારતો હતો. એક સ્ત્રીની કલ્પનાશક્તિ ઘણી ઝડપ ભરેલી હોય છે; તે એક ક્ષણમાં પ્રશંસામાંથી પ્રેમમાં ફેરફાર મારે છે અને પ્રેમમાંથી લગ્નમાં. હું જાણતો હતો જ કે તમે મારા માટે આનંદ જ પ્રદર્શિત કરશો. ”

“ નહી, જે તમે તે સંબંધમાં એટલા બધા ગંભીર હો તો હું એ બાબત તદ્દન ચોક્કસ થયેલીજ ગણીશ. ખરેખર, તમને એક

દેખાવડી સાસુ મળશે અને અલખત, તે હમેશાં તમારી સાથે પેખ્યાલી ખાતે રહેશે.”

જ્યારે તે આ પ્રમાણે તેની સાથે ગમ્મત કરતી હતી ત્યારે તે બિલકુલ નિષ્કાળજીથી તેને સાંભળતો હતો અને તેની શાંતિથી જેવી તેણી સંતોષ પામી કે બધું સહિસલામત છે, તેવી જ તેની મશ્કરી લાંબી ચાલી.

પ્રકરણ ૫.

મિ. બેનેટની મિલકત આશરે બે હજારની વાર્ષિક ઉત્પન્નની જમીનમાં જ કેવળ સમાતી હતી અને તે તેની છોકરીઓને કમનસિબે પુરૂષ વારસને અભાવે એક દૂરના સગાને નામે ચઢાવવામાં આવી હતી; અને તેમની માતાની મિલકત જીંદગીમાં તેની સ્થિતિ માટે જો કે પુરતી હતી તોપણ મિ. બેનેટની સંપત્તિની ખોટ તે પુરી પાડી શકે તેટલી ન હતી. તેનો પિતા મેરિટનમાં એક ધારાશાસ્ત્રી થઈ ગયો હતો અને પોતાની પાછળ ૪ હજાર પૌંડ મૂકી ગયો હતો.

તેની એક બહેન હતી તે મિ. ફિલિપ્સ નામના એક ગૃહસ્થને પરણી હતી કે જે તેના પિતાનો ગુમાસ્તો હતો અને તેના ધંધાનો તે વારસદાર બન્યો હતો અને તેનો એક બાપ વેપારની એક આબરૂદાર શાખામાં લંડન ખાતે ઠરીકામ થયો હતો.

લૉંગબર્ન ગામડું મેરિટનથી માત્ર એક માઇલ દૂર હતું. તે જુવાન બાળાઓ માટે એક સગવડ બધું અંતર હતું. તેઓ વારંવાર

અઠવાડીઆમાં ત્રણ ચાર વખત તેમની કાકીને મળવા જવા અને રસ્તામાં આવતી એક કાપડીઆની દુકાને ખરીદી કરવા જવાને લલચાતી હતી. કુટુંબની એ સૌથી નાની છોકરીઓ, કેથેરીન અને લિડિયા, ખાસ કરીને આ કામ માટે વારંવાર જતી આવતી હતી. તેમનાં મન તેમની બહેનો કરતાં વધુ બુકાં હતાં અને જ્યારે કાંઈ કામ કરવાનું રહેતું નહીં ત્યારે તેમના સવારના વખતમાં મેરિટન મુધી ચાલતાં જવું તેમજ સાંજની કંઈ નવાબુની મેળવવી, એ તેમને ચોક્કસ મોજ થઈ પડતી અને ગામડાંમાં સામાન્ય રીતે કાંઈ પણ નવાબુની હોય નહીં તોયે પણ તેઓ તેમની કાકી પાસે કાંઈ પણ ખર્ચ કરાવવાને યત્ન કરતી. હાલમાં ખરેખર પડોશમાં આવી પહોંચેલી એક લશ્કરી દુકાને લીધે તેમને ખર્ચો અને મજા બન્ને સારી રીતે મળતાં હતાં. તે દુકાડી આખો શિયાળો ત્યાં ગાળવાની હતી અને મેરિટન તેમનું મુખ્ય મથક હતું.

મિસિસ ફિલિપ્સને ત્યાં તેમની મુલાકાત ધણીજ રસભરી ખર્ચો આપનારી થઈ પડતી. દરરોજ અમલદારોનાં નામ અને તેમના સંબંધ વિશે કંઈનું કંઈ જાણતાં જાણે તેમના જ્ઞાનમાં વધારો થતો. તેમની ઊવણી ધણો વખત છુપી રહી નહીં અને આખરે તેઓ અમલદારોને પોતાને ઓળખવા લાગી. મિ. ફિલિપ્સ તે બધાને મળી આવતો અને આથી તેની બત્રીજીઓને અગાઉ નહીં જણાયેલી સગવડનું કારણ મળ્યું. તેઓ અમલદારો શિવાય બીજા કશાની વાત કરતી નહીં અને મિ. બિંગ્લેની મોટી સંપત્તિ જેનું નામ દેતાં તેમની માતાને ઉત્સાહ મળતો તે જ્યારે એક વાવટો લઈ જનારા અમલદારના સૈનિકોના નામ ગણાવવામાં આવતાં ત્યારે તેમની (તે છોકરીઓની) નજરમાં નકામી જણાતી.

આ વિષય સંબંધમાં તેમના ઉમળકા એક દિવસ સાંભળ્યા બાદ મિ. બેનેટ તેમને ઠંડે પેટે કહ્યું, “ આ બધા ઉપરથી તમારી વાતચિતની ઢબ ઉપરથી હું એ સાર ઉપજાવી કાઢું છું કે—તમે આ ગામડામાંની સૌથી મૂર્ખમાં મૂર્ખ છોકરીઓમાંની બે છો. કેટલાક વખતથી તો મને તે માટે શંકા હતી પણ હવે હું તે જ નિર્ણય ઉપર આવ્યો છું. ”

મિસિસ બેનેટ આનો જવાબ આપવા જતી હતી એટલામાં પગીએ આવીને મિસ બિંગ્લેની એક ચીઠ્ઠી આપ્યાથી તે અટકી ગઈ. તે નેધરશીટ્સથી મોકલવામાં આવી હતી અને નોકર જવાબની વાટ જોતો ઉભો રહ્યો. મિસિસ બેનેટની આખો ખુશાલીથી ચમકી ઉઠી અને જ્યારે તેની છોકરી તે ચીઠ્ઠી વાંચતી હતી ત્યારે તે આતુરતાથી કહેવા લાગી, “ વાર જોન, એ કાના તરફથી આવી છે ? એ શા માટે લખેલી છે ? તેમાં શું લખ્યું છે ? વાર જોન ઉતાવળ કર તો અને કહી દે ને શું છે ? ઝટ કરને સારી વહાલી ? ”

“ મિસ બિંગ્લે તરફથી આવી છે, ” જોને કહ્યું અને મોટે સાદે તે વાંચવા લાગી:

“ મારી વહાલી સખી, લુછકા અને મારી સાથે જો આજે તું જમવા આવવા જેટલી માયાળુ નહીં થાઉં તો આપણા આડીના જીવનમાં આપણે એક બીજાને ધિઃકારવાના ભયમાં આવી પડીશું; કારણ બે સ્ત્રીઓ વચ્ચેની આખા દિવસની ગુફતેગોનો કષ્ટપણ દંડ વિના અંત આવે નહીં. આ ચીઠ્ઠી મળ્યા પછી તારાથી જેમ અને તેમ ઉતાવળી આવી પહોંચજે. મારા બાઈ અને બીજા ગૃહસ્થો અમલદારો સાથે જમવાના છે—સદાની તારી, ફેરોલિન બિંગ્લે. ”

“અમલદારો સાથે !” ક્વિડિયા બોલી ઉઠી, “મારી કાકીએ મને એ ન કહ્યું તેથી હું અજબ થાઉં છું.”

“જમવાનું !” મિસિસ બેન્ટે કહ્યું, “એ ઘણું કમનસિખ છે.”

“હું ગાડી લઇ જાઉં ?” જેને કહ્યું.

“ના, મારી વહાલી, તું ઘોડેસ્વાર થઇને જાય એ બહેતર છે; કારણ વખતે વરસાદ પડશે, એમ લાગે છે અને એ પછી તું આખી રાત ત્યાં જ રહેજે.”

ઇલિઝબેથે કહ્યું, “જો તમને એની ખાત્રી હોય કે તેઓ તેને પાછી ઘેર મોકલશે નહીં તો આ એક સારી યુક્તિ થઇ પડશે.”

“ઓહ ! પણ પુરૂષોને તો મેરિટન જવા માટે મિ. બિંગ્લેની ગાડી કામ લાગશે અને હર્સ્ટ કુટુંબ્ય કને તેમના પોતાના ઘોડા નથી.

“મને તો ખંધ ગાડીમાં જવું વધારે ઠીક લાગે છે.”

“પણ, મારી વહાલી, મને ખાત્રી છે કે-તારા પિતા ઘોડાઓ ફાજલ પાડી શકે તેમ નથી. તેમનો ખેતરમાં ખપ પડશે. ખર્ચ કે નહીં મિ. બેન્ટ ?”

“મને તે મળી શકે છે તેના કરતાંયે તેમની ખેતરમાં ઘણી વધુ વખત જરૂર પડે છે.”

“પણ જો આજે તેમની તમને જરૂર હોય તો મારી બાનો હેતુ સરશે,” ઇલિઝબેથે કહ્યું.

“આખરે તેણીએ પોતાના પિતા પાસેથી એ કચુલ કરાવ્યું કે-ઘોડા કામમાં હતા; આથી જેનને એક ઘોડા ઉપર બેસીને જવાની ફરજ પડી અને તેની માતા, એક ખરાબ હવાવાળા દિવસના ચિહ્ન

વિષે વાત કરતી અને મનમાં ધણી મલકાતી તેને ખારણા સુધી વળાવવા ગઇ. તેની આશાઓ પુરી પડી. જેન બહુ દૂર ગઇ હશે નહીં એટલામાં તો ભારે વરસાદ તુટી પડ્યો. તેની બહેનોને તેણીને માટે ચિન્તા ઉપજી પણ તેની માતા ખુશી થઇ. વરસાદ આખી સાંજ સુધી જરાકે ખાંચો પાડ્યા વિના પડ્યા જ કર્યો. જેન નહીં પાછી આવી શકી નહીં.

“ખરેખર, આ એક મારો સુભાગી વિચાર હતો !” મિસિસ બેન્ટે એક કરતાં વધુ વખત આમ કહ્યું, જાણે કે-વરસાદ પાડવાનું માન તેણીને પોતાને જ બધું ઘટતું હતું. એમ છતાં બીજા દિવસની સવાર સુધી પોતાની યુક્તિના સર્વ સુખથી તે માહિત ન હતી. સવારનો નાસ્તો પુરો થયો હતો એટલામાં નેધરફિલ્ડથી એક નોકરે આવીને ઇલિઝાબેથ ઉપરની નીચે મુજબ લખાયેલી ચિઠ્ઠી આપી:—

“મારી સૌથી વહાલી લિઝિ, આજ સવારે હું ધણી અસ્વસ્થ જણાઉં છું અને તે હું ધારૂં છું કે-ગઇ કાલે ભીંજાઇ ગઇ તેને લીધે છે. મારા માયાળુ મિત્રો જ્યાં સુધી હું સાજી ન થાઉં ત્યાં સુધી મને ઘેર પાછી ફરવા દેવાની દાદ સાંભળના નથી. તેઓ વળી મને મિ. જેન્સને મળવાને વારંવાર કહ્યા કરે છે; આથી જો તે મને મળવા આવ્યો હતો એમ તું સાંભળે તો ગભરાઇ જતી નહીં અને માત્ર ચોરીઆ તથા માથું દુઃખવા શિવાય મને બીજું કંઇ વધારે થયું નથી. તારી જ છત્યાદિ.”

“વારૂં મારી વહાલી,” ઇલિઝાબેથ જ્યાર ચિઠ્ઠી મોટે સાંદે વાંચી રહી ત્યારે મિ. બેન્ટે કહ્યું, “જો મારી છોકરી ધણી બચકર મોઢગીમાં સપડાય—જો તે મરી જાય તો એ જાણવું આશ્વા-

સન ભરેલું થઈ પડશે કે તે બધું મિ. મિંગલેને મેળવવા માટે હતું અને તમારી આજ્ઞા મુજબ હતું.”

“આહ! તેના મરવાની મને જરાકે બીક નથી. જરાક સરખી નજીવી શરદીથી લોકા મરી જતા નથી. તેની બહુ સારી સંજાળ લેવાશે. જ્યાં સુધી તે ત્યાં રહેશે ત્યાં સુધી બધુએ ઠીક ઠીક જ છે. જો મને માડી આપો તો હું પોતે ત્યાં જઈને તેને મળીશ.”

ધલિઝાબેથ ખરેખરી ચિંતાતુર બની હોવાથી, ગાડી ન મળે તોયે પણ તેણે જેન પાસે જવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો; અને તેને ઘોડેસ્વારી આવડતી નહોતી તેથી ચાલતાં જવું એ જ તેને માટે ઉપાય હતો. તેણે પોતાનો નિર્ણય જાહેર કર્યો.

તેની માતા બોલી ઉઠી, “આ આખા ધુળવાળા રસ્તામાં જવાનો વિચાર કરવા જેવી મૂર્ખ તું થાય છે શા માટે! જ્યારે તું ત્યાં જઈ પહોંચશે ત્યારે તું જેવાલાયક પણ રહેશે નહીં!”

“હું જેનને જેવા યોગ્ય તો સારી રીતે રહીશ—એ જ મારી આખર ઇચ્છા છે.”

તેના પિતાએ કહ્યું, “લિઝિ ઘોડા મંગાવવા માટે શું મને આ ટકાર કરવામાં આવી છે?”

“ખરેખર નહીં જ. ચાલતા જવાનું ટાળવાની મારી ઇચ્છા નથી. જ્યારે ઠાંઈનો વિચાર જ થાય ત્યારે એ અંતર કંઈ વિસાતમાં નથી; માત્ર ત્રણ જ માર્ગ. જમવા વખતે તો હું પાછી આવી પહોંચીશ.”

મેરીએ કહ્યું: “તારી પરોપકારની ચપળતા હું વખાણું છું;

પણુ લાગણીની દરેક સ્ફુરણા શુદ્ધિમતાથી દોરાવી જોઈએ; અને મારા અભિપ્રાય પ્રમાણે, જરૂરતના પ્રમાણમાં જ હમેશાં મહેનત લેવાવી જોઈએ.”

કથેરિન અને લિડિયાએ કહ્યું: “અમે મેરિટન સુધી તમારી સાથે આવીશું.” ઇલિઝાબેથે તેમના સંગાથનો સ્વીકાર કર્યો અને તે ત્રણે જુવાન ઓકરીઓ સાથે સાથેજ જવા નીકળી.

તેઓ રસ્તામાં જતાં હતાં તે વખતે લિડિયાએ કહ્યું:—“ જો આપણે ઉતાવળ કરીશું તો કેપ્ટન કાર્ટર જતો રહેશે તે પહેલાં તેને થોડો વખત પણ મળી શકીશું.”

મેરિટન ખાતે તેઓ વિખૂટાં પડ્યાં; તે બે નાની ઓકરીઓ એક અમલદારની વહુના મકાનમાં ગઈ અને ઇલિઝાબેથે આગળ ચાલવા માંડ્યું. તે ઉતાવળાં પગલાં ભરતી ખેતરોનાં ખેતરો ઝાળંગવા લાગી, વાડો કુદવા લાગી, નાનાં તળાવડાં ધણી જ આતુર ચપળતાથી તરવા લાગી; એમ કરતાં આખરે થાકી ગયલાં ધુંટણુ, ગંદાં મોજા અને મહેનતની ગરમીને લીધે ચળકતા મ્હોં સાથે તે મકાન આગળ આવી પહોંચી.

તેને નાસ્તાના ઓરડામાં લઈ જવામાં આવી, જ્યાં જેન શિવાય બધાં એકઠાં થયાં હતાં અને તેના દેખાવથી ત્યાં ધણીજ અજાણ્યથી પથરાઈ રહી. આવી ખરાબ હવામાં સવારના પહોરમાં તે પોતે ત્રણુ માઈલ ચાલીને આવી, એ મિસિસ હર્સ્ટ અને મિસ બિગ્લેને લગભગ ન માની શકાય એવું લાગ્યું અને ઇલિઝાબેથ સમજી ગઈ કે તે માટે તેઓ તેને પ્રિયકારતાં હતાં. એમ છતાં તેઓએ તેને વિ

નવથી આવકાર આપ્યો અને તેમના ભાષની રીતભાતમાં વિનય કરતાં કાંઈક વધારે લાગણી જણાતી હતી. સૌ ઘણી મજાક અને માયાળુતા બતાવવા લાગ્યાં. મિ. ડાર્સી બહુ થોડું બોલ્યો અને મિ. હર્સ્ટ બિલકુલ કાંઈ બોલ્યો નહીં. જે કસરતથી તેણીના ચહેરાને તેજસ્વિતા મળી હતી તેની પ્રશંસામાં અને તે એકલી અહીં આવી તે માટે વાજબી પ્રસંગ હતો કે નહી તેની શંકામાં, મિ. ડાર્સીનું મન વહેંચાઈ ગયું. મિ. હર્સ્ટ માત્ર તેના નાસ્તાનો જ વિચાર કરી રહ્યો હતો.

તેની બહેનની તમિયતની તેણે પૂછેલી ખબર અંતરનો જવાબ સારી રીતે અપાયો નહીં. મિસ બેનેટ ખરાબ રીતે ઊંઘી હતી અને જોકે જાગી હતી પણ તેને ઘણો તાવ આવેલો હતો અને તેનો ઓરડો છોડી શકે એવી સારી હતી નહીં. ઇલિઝાબેથને તરત જ ત્યાં લઈ જવામાં આવી તેથી તે ખુશી થઈ અને જેન, જેણે પોતાની ચિઠ્ઠીમાં આવી મુલાકાત માટે પોતે કેવી તલસતી હતી તે જણાવવા જતાં અગવડ અને ગલરાટ ઉપજશે એ ભયથી કાંઈ લખ્યું નહતું તે તેના આવવાથી ખુશી થઈ, એમ છતાં તે બહુ વાતચિત કરી શકે તેવી સ્થિતિમાં નહતી અને જ્યારે મિસ બિંગ્લે તેમને બેને એ-ક્લા મૂકીને ત્યાંથી ગઈ ત્યારે જે અસાધારણ માયાળુતાથી તેની સારવાર કરવામાં આવી હતી તે માટે આભારની લાગણીઓ શિવાય બીજું કહેવાનો તે થોડો જ યત્ન કરી શકી. ઇલિઝાબેથે ચુપકાઈથી તેની સારવાર કરવા માંડી.

જ્યારે નાસ્તો પુરો થયો ત્યારે બિંગ્લેની બહેનો ત્યાં આવી અને ઇલિઝાબેથે જ્યારે બેથું કે-તેઓ જેન માટે કેટલોખંધો વહાલ

અને સમભાવ દાખવતા હતા ત્યારે તેમને તે ચઢાવા લાગી. ગાંધી
 વૈદ્ય આવ્યો અને દર્દીને તપાસીને તેના કથન ઉપરથી સમજી શકાય
 એમ તેણે કહ્યું કે, તેને ધણી શરદી લાગી છે અને તેની સારવાર બહુ
 સારી રીતે કરવી; તેણે તેને ઉંઘી જવાની સલાહ આપી અને તેને
 કેટલાક ઉકાળા આપવા કબુલ કર્યું. તેની સલાહનો તરતજ અમલ
 થયો; કારણ તાવનાં ચિહ્ન વધુ જણાવા લાગ્યાં અને તેનું માથું
 બહુજ દુખવા માંડ્યું. ઇલિઝાબેથે એક ક્ષણ પણ તેનો ઓરડો
 છોડ્યો નહીં અને બીજી સ્ત્રીઓ પણ બહુવાર ગેરહાજર રહી નહીં;
 પુરૂષો બહાર ગયલા હોવાથી ખરી રીતે જોતાં તેઓને બીજે ક્યાંયે
 કાંઈ કરવાનું નહતું.

પડીઆળમાં જ્યારે ત્રણ વાગ્યા ત્યારે ઇલિઝાબેથને લાગ્યું કે,
 મારે જવું જોઈએ અને ધણી નાખુશીથી તેણે એમ કહ્યું. મિસ
 બિંગ્લેએ તેને પોતાની ગાડી આપવા કહ્યું અને તેમાં જવાને માત્ર
 જરાકજ દબાણની તેને જરૂર હતી, એ વખતે જોને તેનાથો વિપ્લૂટાં
 પડવા માટે એવી લાગણી બતાવી કે મિસ બિંગ્લેને પોતાની ગાડી
 આપવાનો વિચાર ફેરવીને હાલ તુર્ત તો નેધરફિલ્ડમાં રહેવાને તેને
 નિમન્ત્રણ કરવાની ફરજ પડી. ઇલિઝાબેથે ધણાજ આભાર સાથે
 તે નિમન્ત્રણનો સ્વીકાર કર્યો અને લાંગળર્ન ખાતે તેના કુટુંબને
 તેના અહીં રહેવાની ખબર આપવા અને તેનાં લુગડાં લાવવા માટે
 એક નોકરને મોકલવામાં આવ્યો.

પ્રકરણ ૬.

પ્રલિઝાએથે રાતનો ધણો ભાગ તેની બહેનના ઓરડામાં ગાળ્યો અને સવારમાં મિ. બિંગ્લેએ જે એક નોકરડીને વહેલી મોકલીને ખખર અંતર પૂછાવી તેને તથા થોડીકવાર પછી તેની બહેનની સંભાળ લેવા જે એ સુંદર સ્ત્રીઓએ આવીને ખખર પૂછી તેમને સારો જવાબ આપવા તે ખુશીથી શક્તિમાન થઈ. આમ તબિયત સુધરતી હોવા છતાં પણ તેણે લાંગળાં ખાતે એક ચિઠ્ઠી લખી મોકલવા અને તેની માતાને જેનની મુલાકાત લઈ, તેની સ્થિતિ સંબંધમાં પોતાનું મન મનાવવા વિનતી કરી. ચિઠ્ઠી એકદમ મોકલવામાં આવી અને તેમાં તરતજ તેના કહેવા પ્રમાણે લખવામાં આવ્યું. મિસિસ બેનેટ પોતાની એ નાની છોકરીઓ સાથે, નાસ્તો કરી રહ્યા પછી, તરતજ નેધરફિલ્ડ ખાતે આવી પહોંચી.

મિસિસ બેનેટ જો જેનને ઘણીજ ભયભરી હાલતમાં જોઈ હોત તો તેને ઘણુંજ દુઃખ ઉપજત પણ તેને જોયા પછી તેની માંદગી ગભરાટ ઉપજાવનારી નથી એમ તેને સંતોષ થવાથી, તે તરતજ સાજી થાય એવી તેને પ્રત્તિ નહતી, કારણ તે તંદુરસ્તી પાછી મેળવે તો કદાચ તેને નેધરફિલ્ડ ખાતેથી જવું પડે; આથી તેની છોકરીએ તેને ઘેર લઈ જવાની કહેલી સૂચના તરફ તેણે ધ્યાન આપ્યું નહીં અને ગાંધીવૈદ્ય જે તે ઘરસામાં ત્યાં આવી પહોંચ્યો તેણે પણ તેમ કરવું સલાહકારક લેખ્યું નહીં. જેન સાથે થોડોક વખત બેઠા બેઠા, મિસ બિંગ્લેએ આવીને નિમન્ત્રણ કર્યાંથી માતા અને ત્રણ

પુત્રીઓ નાસ્તાના દિવાનખાનામાં તેની સાથે ગઇ. બિંગ્લેએ તેમની મુલાકાત લેતાં એવો આશા દર્શાવી કે-મિસિસ બેનેટ પોતાની પુત્રીને ઘણીજ ખરાબ હાલતમાં ધારી લીધી હોય તેવી ખરાબ જોઇ નથી.

તેણીએ જવાબ આપ્યો, “ખરેખર, મેં તેવીજ જોઇ છે, સાહેબ, તે એટલીબધી માંદી છે કે-તેને અહીંથી લઇ જઇ શકાય નહીં. મિ. જોન્સ કહે છે કે-અમારે તેને લઇ જવાનો વિચાર ન કરવો જોઇએ. આથી તમારી માયાળુતા ઉપર થોડોક વધુ વખત તરાપ નાંખીશું.”

બિંગ્લેએ કહ્યું, “લઇ જવાનો તો વિચાર જ કરવાનો નથી. મને ખાત્રી છે કે-મારી બહેન તેને ખસેડવાની વાત તો સાંભળશે જ નહીં.”

મિસ બિંગ્લેએ ઠંડી સબ્યતાથી કહ્યું: “આનુ, તમે વિશ્વાસ રાખજો કે-મિસ બેનેટ જ્યાં સુધી અમારી સાથે રહેશે ત્યાં સુધી તેણીની દરેક પ્રકારની બની શકતી સંભાળ લેવાશે.”

મિસિસ બેનેટ સાબાર સ્વીકારનો વરસાદ વરસાવી દીધો.

પ્રકરણ ૭.

જ્યારે સ્ત્રીઓ જમ્યા પછી વિખરાઇ ગઇ ત્યારે ઇલિઝાબેથ તેની બહેન પાસે દોડી ગઇ અને તેનો શરદીથી સારી રીતે બચાવ કરેલો જોઇને તેને દિવાનખાનામાં સંભાળથી લઇ આવી. ત્યાં તેની બે સખીઓએ હર્ષના ધણા ઉદ્ગારથી તેને આવકાર આપ્યો; અને

પુરુષો બહારથી આવી પહેાંચ્યા તે પહેલાંના એક કલાક દરમ્યાન તેઓને આટલી બધી હળી ગયલી ઇલિઝાબેથે કદિ પણ જોઈ નહતી. વાતચિત કરવાની તેમની શક્તિ અગત્યની હતી. તેઓ કાંઈ રમત ગમતના ખેલને ચોક્કસપણે વર્ણવી શક્તી; કાંઈ નાનો પ્રસંગ ગમ્મતથી ચીતરી શક્તી; અને પોતાના ઓળખીતાને બહુ ઉત્સાહથી મજ્જરીમાં ઉડાવતી.

પણ જ્યારે પુરુષો આવ્યા ત્યારે જેન મુખ્ય વિષય તરીકે રહી નહીં—મિસ બિંગ્લેની આંખો ક્ષણે ક્ષણે ડાર્સી તરફ ઢળતી અને થોડાંક ડગલાં તે આગળ ચાલ્યો તે પહેલાં તે તેને કાંઈ કહેવા માગતી હતી. તે સિદ્ધો મિસ બેનેટને વિનયી અભિનન્દન આપીને તેની સાથે વાત કરવા લાગ્યો; મિ. હર્સ્ટે પણ તેને જરાક નમન કર્યું; અને કહ્યું હું ધણો ખુશી થયો છું; પણ બિંગ્લેની સલામમાં પુષ્કળ લાગણી અને ઉત્સાહ જણાયાં. તે આનન્દ અને દરકારથી ભરપૂર હતો પહેલો અર્ધો કલાક આગ જોડવવામાં વીત્યો, એ બહીકથી કે રખેને ઓરડાની ફેરબદલીથી તેણી દુઃખી થાય અને તેની ઇચ્છાથી તે ચૂલાની બીજા બાજુ તરફ હઠી, એટલા માટે કે બારણા આગળથી તેણી દૂર રહે. એ પછી તે તેની પાસે બેઠો અને બીજા કાંઈની સાથે તેણે થોડી જ વાતો કરી. ઇલિઝાબેથે, સામેના ખૂણામાં પોતે કામ કરતી હતી ત્યાંથી આ બધું ધણા હર્ષથી નિહાળ્યું.

જ્યારે બધાં ચલા પી રહ્યાં ત્યારે મિ. હર્સ્ટે પોતાની સાળીને પતાં રમવાના ટેબલની યાદ આપી પણ તે વ્યર્થ નીવડી. તેણીએ ખાનગી રીતે એવી ખબર મેળવી હતી કે—મિ. ડાર્સીને પતાં રમવાં પસંદ નથી; અને જ્યારે મિ. હર્સ્ટે ખુશી રીતે એ વાત

ઢાઢી ત્યારે તે નકારવામાં આવી. : તેણીએ તેને ખાત્રી આપી કે-
 કાઢની રમવાની મરજી નથી અને આખું મંડળ આ ખાત્રીમાં
 ચૂપકાઢી ધારણ કરી રહ્યું, એ ઉપરથી તેણીની વાતને ટેકા મળ્યો
 હોય એમ જણાયું. આથી મિ. હર્સ્ટને કાંઈ કરવાનું રહ્યું નહીં
 એટલે તેણે એક સોશ પોતાની પાસે ખેંચ્યો અને તેમાં તે ઉઘી
 ગયો. ડાર્સીએ એક પુસ્તક હાથમાં લીધું; મિસ બિંગ્લેએ પણ તેમ
 જ કર્યું અને મિસિસ હર્સ્ટ ખાસ કરીને પોતાની ખંગડીઓ અને
 વીટીઓ સાથે રમવામાં રોકાઈ રહીને થોડી થોડી વારે મિસ
 બેનેટ સાથેની પોતાના ભાઈની વાતચિતમાં લખી.

મિ. ડાર્સી પોતાના પુસ્તકમાં ફેટલે સુધી વાંચતો હતો તે તરફ
 મિસ બિંગ્લેનું ધ્યાન, પોતાનું પુસ્તક વાંચતાં વાંચતાં ખેંચાતું હતું અને
 તે વારંવાર કાંતો કાંઈ ખુલાસો પૂછતી અગર તો તેના પાના તરફ જોતી;
 એમ છતાં તે તેને વાતચિતમાં બેળવવામાં ફતેહમંદ થઈ શકી નહીં; તે
 માત્ર તેના પ્રશ્નનો જવાબ આપતો અને આગળ વાંચવું જારી રાખતો.
 આખરે જ્યારે પોતાના પુસ્તકમાં રસ લેવાના યત્નમાં તે તદ્દન થાકી
 ગઈ, કે જે પુસ્તક મિ. ડાર્સીના પુસ્તકનો ખીજો ભાગ હોવાથીજ
 તેણે પસંદ કર્યું હતું ત્યારે તેણે મોઢું ખગાસું ખાધું અને કહ્યું,
 “ એક સાંજ આવી રીતે પસાર કરવી, એ ફેટલું ખધું ખુશનુમા
 છે ! હું કહું છું કે ખધુયે જોતાં, વાંચવા જેવી મોજ ખીજી કાંઈ
 નથી ! એક પુસ્તક કરતાં ખીજી કાંઈ ખાત્રીથી કાંઈ માણસ ફેટલો
 ખધો વહેલો કંટાળી જાય છે ! જ્યારે માફ પોતાનું ધર થશે, ત્યારે
 જો હું એક ઉત્તમ પુસ્તકાલય નહીં રાખું તો મને બાણ્ય દુઃખ થશે,”
 કાંઈએ કાંઈ જવાબ આપ્યો નહીં, ત્યારે તેણે ફરીથી ખગાસું

ખાધું; પોતાની ચોપડી આઘી ફેંકી દીધી અને કોઇક મજાની શોધમાં તેણે તે ઓરડામાં આસપાસ નજર ફેરવી; એટલામાં મિસ બેનેટ આગળ તેનો ભાઈ નાચના મેળાવડા સંબંધી કાંઈ કહે છે એવું સાંભળીને તે એકાએક તેના તરફ ફરી અને બોલી:

“સાથે સાથે, ચાર્લ્સ, તું નેધરલેન્ડ ખાતે નાચનો એક મેલાવડો કરવાનો ખરેખર ગંભીર રીતે વિચાર કરી રહ્યા છે કે? તો હું તને સલાહ આપું છું કે—તું એ સંબંધમાં નિર્ણય કરી લે તે પહેલાં અહીંની મંડળીની ઇચ્છાઓ જાણી લેજે; નાચનો મેળાવડો આપણામાંના કેટલાકને આનંદ કરતાં લગાર શિક્ષારૂપ થઇ પડશે. એવા જો કેટલાક અહીં નહીં હોય તો હું મોટી ભૂલ કરતી હોઈશ.”

તેનો ભાઈ યુમ પાડી ઉઠ્યો, “જો તું ડાર્સી વિષે કહેવા ધારતી હોય તો, મેલાવડો શરૂ થાય તે પહેલાં, તેને ફાવે તો ગોદડામાં મ્હોં બાલીને સુધ જાય—પણ મેલાવડા વિષે તો હું કહીશ કે તે એક નફી થઇ ચૂકેલી બાબત છે, અને નિકોલ્સ જોવો સફેદ સેરવો પુરતા પ્રમાણમાં બનાવી રહેશે તેવોજ હું મેલાવડાના નિમંત્રણનાં કાડું ફેરવીશ. ”

તે બોલી: “જો નાચના મેલાવડાનાં કામ જુદીજ રીત ઉપર ચલાવવામાં આવતાં હોય તો હું તે ખાસ વધુ પસંદ કરું, પણ એવા સંમેલનની હમેશા મુજબની કાર્યવાહીમાં ન સહન થઇ શકે એવું કાંઈક કંટાળો આપનારું તત્વ હોય છે. જો નાચને બદલે એ દિવસની ખાસ બાબત વાતચીત ઠરાવવામાં આવે તો ખરેખર તે વધારે સારું થઇ પડશે. ”

“બહુજ સારું, મારી વહાલી કેરોલિન, હું હિમ્મતપૂર્વક કહું છું; પણ તે નાચના મેલાવડાને લગતી બાબત થઇ પડશે નહીં. ”

મિસ બિંગ્લેએ કાંઈ જવાબ આપ્યો નહીં અને ત્યાર પછી તરતજ તે ઉભી થઈ અને દિવાનખાનામાં આમ તેમ ફરવા લાગી. તેની આકૃતિ સુંદર હતી અને તેની ચાલ ધણી સારી હતી; પણ ડાર્સી, જેનું ધ્યાન ખેંચવાના ઇરાદાથી આ બધું થતું હતું તે હજી પણ ન જીતી શકાય તેની રીતે વાંચનમાં ગુંથાઈ રહ્યો હતો. પોતાની લાગણીઓની નિરાશામાં તેણીએ એક વધુ યત્ન કરી જેવાનો નિશ્ચય કર્યો અને ઇલિઝાબેથ તરફ કરીને તેણી બોલી: “ મિસ ઇલિઝાબેથ, તને મારા દાખલાનું અનુકરણ કરવા અને આ ખંડમાં અહીંતહીં આંટા મારવા હું વિનંતિ કરૂં છું—હું તને ખાત્રી આપું છું કે—આટલા લાંબા વખત સુધી એકજ પ્રકારે બેસી રહ્યા પછી તેમ કરવામાં ઘણો આનંદ મળે છે. ”

ઇલિઝાબેથ આશ્ચર્યચકિત થઈ, પણ તેણે તેમ કરવાનું તરતજ કબુલ કર્યું. મિસ બિંગ્લે પોતાની સભ્યતાના ખરેખરા ઉદ્દેશમાં કાંઈ ઓછી ફતેહમંદ ઉતરી નહી, મિ. ડાર્સીએ ઉચ્ચી નજર કરી. આ દિશામાં જેવી રીતે ઇલિઝાબેથને નવાઈ લાગી હતી તેવીજ રીતે તેનું પણ નવાઈભરી રીતે ધ્યાન ખેંચાયું અને પરિણામે તેણે પુસ્તક બંધ કર્યું. તેજ વખતે તેને તેમની સાથે જોડાવાને નિમન્ત્રણ કરવામાં આવ્યું પણ તેણે ના પાડી અને કહ્યું કે: “ દિવાનખાનામાં સાથે સાથે ફરવાનું પસંદ કરવાના તમારા બે ઇરાદા હોય એમ હું કલ્પના કરૂં છું અને મારા ભેળાવાથી બેમાંના કોઈ પણ ઇરાદામાં હું આડો આવ્યો લેખાઈશ. ”

“ તે શું ધારતો હશે ? હું એ જાણવાને બહુ ઉત્સુક છું. ” ઇલિઝાબેથે પૂછ્યું, “ અને તેના કહેવાનો અર્થ તું સમજી શકી કે નહીં ? ”

“ જરાકે નહીં ” મિસ બિંગ્લે બોલી; “ પણ માફ કરેલું માનજે, તે આપણા તરફ સખ્ત થવા માગે છે અને તેને નિરાશ કરવાનો આપણા માટે સૌથી વધુ નફો માર્ગ, એ સંબંધમાં તેને કંઈ પણ નહીં પૂછવાનો છે. ”

એમ છતાં મિસ બિંગ્લે મિ. ડાર્સને કાંઈ પણ બાબતમાં નિરાશ કરવા અશક્ત હતી અને તેથી તેની પાસેથી એ ઉદ્દેશો સંબંધમાં ખુલાસો માગવા તે પ્રવૃત્ત થઈ.

તેને જોવી બોલવા માટે છૂટ મળી કે તરતજ તેણે કહ્યું, “ મને તે ખુલાસો આપવા માટે જરીકે વાંધો નથી. તમે બાબતની સાંજ ગાળવાની આ રીત એટલા માટે પસંદ કરી લાગે છે કે કાંતો તમે એ એક બીજામાં વિશ્વાસ ધરાવો છો અને કંઈક ખાનગી બાબતની તમારે ચર્ચા કરવાની છે; અથવા તો તમને એને ખાત્રી છે કે-ચાલવાથી તમારી આકૃતિઓ તમને વધુ સુંદર લાગે છે-જો પહેલું કારણ હોય તો તમારી ઈચ્છા હશે તો હું સંપૂર્ણ મરજીથી તમારી સાથે જોડાઈશ અને જો બીજું હોય તો દેવતા પાસે એતીને હું તમને વધુ સારી રીતે વખાણી શકીશ. ”

“ ઓહ ! કેવું આઘાત કરનાર ! ” મિસ બિંગ્લે જુમ પાડી ઉઠી, “ આવું ધિઃકાર ઉપજાવે એવું મેં કદિ સાંભળ્યું નથી. આવું બોલવા માટે આપણે તેને કેવી રીતે શિક્ષા કરીયું ? ”

“ જો તારી ઈચ્છા હશે તો એના જેવું કંઈયે સહેલું નથી. ” ઇલિઝાબેથે કહ્યું, “ આપણે બધાં એક બીજાને ધિઃકારીને શિક્ષા કરી શકીએ. તેને ચીઢવ-તેને હાંસીમાં ઉડાવ-તું તેની એક મિત્ર છો એટલે કેમ કરવું એ તું જાણતી હોવીજ જોઈએ. ”

“પણ હું મારા પોતાના સોમંદ ખાઈને કહું છું કે-હું તે જાણતી નથી. હું તને ખાત્રી આપું છું કે-મારા સંબંધે મને હજી સુધી તે શિખવ્યું નથી. શાન્ત સ્વભાવવાળાને અને સમયસૂચકને તે ખીજવી શકાય ! ના, ના-મને લાગે છે કે આપણને તે એ બાબતમાં જ ભોડાં પાડશે અને મશ્કરી સબધમાં તો ફાઇ વિષય વિના હો કરવાં એ કામમાં, જે તને ઠીક લાગે તો, આપણે પડીને આપણને પોતાને મૂર્ખ ઠરાવીશું નહીં. મિ. ડાર્સી એથી પોતાના મનમાં ખુશી થાય ખરો.”

“મિ. ડાર્સી કાંઈ મશ્કરી કરવા જેવું માણસ નથી” ઇલિઝાબેથે કહ્યું, “એ એક અસાધારણ લાભ છે અને તે અસાધારણજ છે; કારણ એવી ઘણી ઓળખાણો કરવામાં મને પોતાને ઘણો ગેર-લાભ થશે. હું મશ્કરી બહુજ પસંદ કરું છું.”

તે બોલ્યો: “મિસ ગિગ્લેએ મને વધુ માન આપ્યું છે. સૌથી વધુ ડહાપણમયું અને ઉમદા કામ, જે માણસના જીવનનો પ્રથમ ઉદ્દેશ મશ્કરી હોય, તેનાથી હાંસીપાત્ર ઠરાવાય છે.”

“ખરેખર,” ઇલિઝાબેથે કહ્યું, “એના માણસો હોય છે ખરા પણ હું ધારું છું કે તેઓમાંની હું એક નથી. હું ધારું છું કે જે ડહાપણ ભરેલું અને સારું હોય તેને હું ઠકામાં ગણી કાઢતી નથી. મૂર્ખાઈભરી અને અર્થ વિનાની બાબતો, વાઈદંડપણાની અને અસં-બદ્ધતાની બાબતો તરફ મારું તેવી રીતે ધ્યાન જાય છે. હું કબુલ કરું છું કે-જ્યારે જ્યારે મારાથી બી શકે ત્યારે તેમની મશ્કરી કરું છું-પણ એ બાબતો, હું ધારું છું કે-એવો છે કે જે ચોક્કસ તમારામાં નથી.”

“કદાચ કોઇનાથી તે બની શકે નહીં. પણ મનની આ જાતની નિર્બળતાઓ કે જે વારંવાર દૃઢ માન્યતાને પણ હાંસીપાત્ર બનાવે છે, તેનાથી દૂર રહેવાના મારી જીંદગીમાં હું મહાવરો પાડતો આવ્યો છું.”

“જેમકે—અછકલાપણું અને મિથ્યાભિમાન.”

“હા, અછકલાપણું એ ખરેખર એક નબળાઇ છે. પણ અભિમાન—જ્યાં મનનું ખરેખરું સર્વોપરિપણું હોય છે ત્યાં અભિમાન હમેશાં સારી નિયમિતતામાં રહેશે.”

ઇલિઝાબેથેને હસવું આવ્યું, જે છપાવવા તેણે આંકું જોયું.

“તારી મિ. ડાર્સની પરીક્ષા પૂરી થઇ છે, એમ હું ધારી લઉં છું,” મિસ બિંગ્લેએ કહ્યું, “અને મહેરબાની કરીને કહે, તેનું પરિણામ શું આવ્યું છે?”

“હું સંપૂર્ણ રીતે સંતોષ મામી છું કે—મિ. ડાર્સમાં કંઇ ખામી નથી. જે છે તે છપાવ્યા વિના તેઓ કબુલ કરે છે.”

“ના,” ડાર્સીએ કહ્યું, “મેં એવું કંઇ કબુલ કર્યું નથી. મારામાં ઘણી ખામીઓ છે પણ, હું ધારું છું કે, તે સમજશક્તિને લગતી નથી. મારા સ્વભાવ માટે હું જામીનગિરી આપવા હિમ્મત કરતો નથી. હું માનું છું કે હું બીજાના કહેવાને બહુજ ઓછો તાબે થાઉં છું. ખરેખર જગતની સગવડ માટે હું બહુ ઓછી અનુકૂળતા વાળા સ્વભાવનો છું. બીજાઓની મૂર્ખાઇ અને દુર્ગુણો, હું, મારે બૂલવા જોઇએ તેમ તરતજ બૂચી શકતો નથી અથવા તો મારી સામેનાં તેમનાં અપમાન પણ નથી બૂલી જતો. તેઓનાં મન પીગળાવવાના દરેક યત્ન માટે મારી લાગણીઓ અહીં તહીં ઉછળી રહેતી

નથી. મારો સ્વભાવ, કદાચને, ક્રોધી ગણાય—હું એવો છું કે, મારો અભિપ્રાય એક વાર ગયો, તે સદાને માટે ગયોજ. ”

“ખરેખર તે જ એક નિષ્ક્રાંતિ છે !” ઇલિઝાબેથ બોલી ઉઠી, “ન જીવે શકાય એવો ગુસ્સો એ ચારિત્રમાં એક ખોડ છે. પણ તમે તમારી ખામી બહુ મારી રહે સંકરી એ ખરેખર હું તમારી મશ્કરી કરી શકતા નથી. એ મારા તો સવાન છે.”

“અને તમારી ખામી દરકને તિરસ્કારવાની વૃત્તિ—એ છે.”

“અને તમારી” ડાર્સીએ હસીને જવાબ આપ્યો, “તેમને કપટભાવે ગેરસમજમાં ફેરવી નાંખવાની છે.”

“આપણે હવે થોડું સંગીત કરીએ.” જે વાતચિતમાં તેનો ભાગ નહતો, તેનાથી કંટાળતા મિસ બિંગ્લે બોલી, “લુઇઝા, મિ. હસ્ટને જગાડવામાં તને કાંઈ વાંધો હશે નહીં, ખરુંને ?”

તેની બહેને તેમાં જરાકે વાંધો લીધો નહીં અને પિયાનો ઉઘાડવામાં આવ્યો. અને ડાર્સી થોડીક ક્ષણ વિચારમાં લીન થયા બાદ, તે માટે દિલગીર નહતો. ઇલિઝાબેથ તરફ અત્યંત ધ્યાન આપવાના ભયથી તે ડરવા લાગ્યો.

પ્રકરણ ૮.

જે બહેનોએ મસલત કરીને નક્કી કર્યા પ્રમાણે બીજો દિન સવારે ઇલિઝાબેથે તેની માતાને એક પત્ર લખી વિનંતિ કરી કે—એ દિવસે ગમે ત્યારે અમારે માટે ગાડી મોકલી આપવી.

રવિવારે, સવારની પ્રાર્થના થયા પછી, બધાંએ ઇચ્છતાં હતાં તે મુજબ, વિદાયગિરી થઇ. મિસ બિંગ્લેની ઇલિઝાબેથ પ્રત્યેની સબ્યતા આખરે ધણીજ ઝડપથી વધી ગઇ તેમજ જેન પ્રત્યેનો તેનો પ્રેમ પણ વધ્યો; અને જ્યારે તેઓ વિખુટાં પડ્યાં ત્યારે તેણીએ જેનને લૉગબર્ગ અથવા તો નેધરફિલ્ડ ખાતે પોતાને મળતાં રહેવાથી વારંવાર આનંદ ઉપજશે એવી ખાત્રી આપ્યા બાદ અને તેને ધણીજ વહાલથી ભેટ્યા બાદ ઇલિઝાબેથ સાથે હસ્તમિલન પણ કર્યું. ઇલિઝાબેથે ધણીજ ખુશ મિજબજથી આખી મડળીની રમ લીધી.

તેમની માતાએ ઘરમાં તેમને ધણા પ્રેમપૂર્વક આવકાર આપ્યો નહીં. તેઓના આવવા માટે મિસિસ બેનેટે અજબબી ખતાવી અને આટલી બધી તકલીફ આપવામાં તેમણે ખોટું કર્યું, એવો વિચાર જણાવી, એવી ખાત્રી ખતાવી કે જેનને જરૂર ફરીથી શરદી લાગી હશે-પણ તેમનો પિતા જે કે આનંદના ઉદ્ગાર કાઢવામાં બહુ થોડું બોલતો હતો તોપણ ખરેખરી રીતે તેમને જોઇને તે ધણી ખુશી થયો હતો; કુટુંબ મડળમાં તેમની અગત્ય તેને ખાસ લાગી હતી. જ્યારે બધાં એકઠાં થતાં ત્યારે જેન અને ઇલિઝાબેથની ગેર-જરીથી સાંજથી વાતચિતમાં જુરસાનો ધણો ભાગ અને લગભગ બધી અકલ ગુમ થયલાં જણાતાં હતાં.

બીજે દિન સવારે જ્યારે તેઓ નાસ્તો કરવા બેઠાં ત્યારે મિ. બેનેટે પોતાની પત્નીને કહ્યું, ‘હું આશા રાખું છું, મારી વહાલી, કે તેં આજે સારા જમણની વરદી આપી હશે, કારણ આપણા કુટુંબ મંડળમાં આજે એક વધારાનું માણસ આવે એમ ધારવાનું મને કારણ છે.’”

“ તમે શું કહેવા માગો છો, મારા વહાલા ? મને ખાત્રી છે કે-શાર્લોટી લ્યુકાસ કદાચને મળવા આવે ને શિરાય બીજું કોઈ મળવા આવે એની મને ખબર નથી—તે હું ધારૂં છું કે, મારા જમણ તેને માટે તો સારાં જ છે. હું નથી માનતી કે-તે પોતાને ઘેર વારંવાર એવાં જિતી હોય. ”

“ જે માણસને માટે હું કહું છું તે એક સદ્ગૃહસ્થ અને અને અમલગો છે. ”

આથી સર્વસામાન્ય અજાયબી ઉત્પન્ન થઈ રહી; અને તેની વધુ તથા તેની પાંચ છોકરીઓ નરહથી તરતજ આતુરતાથી તેને પ્રશ્નો પૂછાવાનું માન જાયું. તેમની ઉત્સુકતા માટે કેટલોક વખત મોજ મેળવ્યા બાદ તેણે આ પ્રમાણે ખુલાસો કર્યો—

“ એક મહિના ઉપર મને આ પત્ર મળ્યો હતો અને એક પખવાડીઆ ઉપર મેં તેને જવાબ આપ્યો હતો; કારણ તે બાબતને મેં કંઈક નાજુક તરીકે વહેલું જ્યાન આપવા જોગ લેખી હતી. તે મારા પિત્રાઇ મી. ફેલિન્સ તરફનો છે. જે, જ્યારે હું મરણ પામું ત્યારે જેવી તેની મરણ થાય કે તરતજ આ ધરમાથી તમને બધાને તગડી મૂકે. ”

“ ઓ ! મારા વહાલા ” તેની પત્ની બોલી, “ એનો તમને ખશારો કરના સાંભળવાનું હું સહન કરી શકતી નથી એ તિ સ્કાર-પાત્ર માણસની વાત મહેરબાની કરીને કરશો નહીં. હું ધારૂં છું કે-દુનિયામાં એ એક સૌથી વધુ મુશ્કેલ બાબત છે કે-તમારી મિલકત તમારાં છોકરાંને બદલે બીજાંને વારસામાં મળે; અને મને ખાત્રી

છે કે, જે તમારી જગ્યાએ હું હોઉં તો લાંબા વખત પહેલાં તેના મંબંધમાં કાંઈક પણ બીજું કરવા મેં પ્રયત્ન કર્યો હોત.

જેન અને ઇન્ડિયા જેથે વારસાનું સ્વરૂપ સમજાવવા પ્રયત્ન કર્યા. પહેલાં પણ તેમણે વારંવાર એવા યત્ન કર્યા હતા પણ તે એક એવો નિષય હતો કે જે મિમિસ બેનેટની સમજશક્તિની અદ્ધારનો હતો અને પોતાની મિલકત પાંચ છોકરીઓના કુટુંબ કરતાં એક માણસ, જેના વિષે કાંઈ જાણવાને પોતાને દરકાર નહતી તેને આપી દેવાનું નક્કી કરવાના ધાતકીપણા સામે સખ્તપણે બખાળા પાડવાનું મિસિસ બેનેટે ચાલુ રાખ્યું.

મિ. બેનેટે કહ્યું, “ ખરેખર, તે એક ધણીજ ખરાબ બાબત છે; લાંગબર્નનો વારસો મેળવવાના અપરાધમાંથી મિ. કાલિન્સને કાંઈપણ મુક્ત કરી શકે નહીં. પણ જે તું તેનો કાગળ સાંભળશે, તો પોતાને સમજાવવાની તેની રીતભાતથી કદાચને તારું મન કાંઈક નરમ બનશે. ”

“ નહીં, મને ખાતરી છે કે હું તેવી નહીં થાઉં; અને હું ધારું છું કે—તમને લખવું એજ કાંઈ નહીં તો તેને માટે ધણું ઉદ્ધત અને ધણું ઢોંગીલું હતું. હું એવા ખેટા મિત્રોને ધિક્કારું છું. શા માટે તેના બાપે અગાઉ કર્યું હતું તેમ તમારી સાથે વઢવાડ કરીને તે દૂર રહી શક્યો નહીં ? ”

“ શા માટે, ખરેખર, તેના મગજમાં, તું સાંભળશે તેમ, કાંઈક માન ભરેલી આનાકાનીનો વિચાર આવ્યો હતો એમ જણાય છે ખરું. ”

હન્સફ્રેડ વેસ્ટરહામ પાસે, કેન્ટ,
૧૫ મી ઑક્ટોબર.

“વહાલા સાહેબ,

“આપની અને મારા મહુમ માનવંત પિતાની વચ્ચે રહેલો મતભેદ મને હરરોજ ધણીજ અશાન્તિ આપતો હતો અને જ્યારથી તેમને ગુમાવી બેઠવાની કમનાસખી મારા ઉપર પડી છે ત્યારથી ધણી વખત એ ટંટો હોલવવા મેં ઇચ્છા રાખી છે; પણ કેટલાક વખતથી મારી પોતાની શંકાઓથી હું પાછો પડ્યો છું એવી બ્લીકથી કે જે કાંઈની સાથે હમેશાં તેમને મતભેદવાળા રહેવું પસંદ હતું તેની સાથે હળીમળીને ચાલવું, એ રખેને મારા માટે તેમની યાદગિરીને માન નહીં આપવા જેવું જણાશે.” જુઓ મિસિસ બેનેટ, આમ છે”—મારું મન, એમ છતાંયે, એ વિષય ઉપર હવે દૃઢ નિશ્ચયવાળું બન્યું છે, કારણ ઇસ્ટર ખાતે મનના સમતોલપણા માટે શિક્ષણ મેળવ્યા પછી, સર લ્યુઇસ ડી બરોનાં વિધવા રાષ્ટ્ર ઓનરેબલ લેડી ફથેરિન ડી બરો, ના મુરખીપણાથી પંકાવા માટે હું બાઅશાળી બન્યો છું. તેમના મનની ઉદ્ધરતા અને પરોપકારપણાથી તેમણે મને તેમના ગામડાની શાળાના ધર્માબ્યક્ષ ઉપરીનું કિંમતી મકાન આપવાનું પસંદ કર્યું છે, જ્યાં તે માનવંત સત્તારીના આભારભર્યા માનથી નમનતાપથી રહેવાનો અને ઇંગ્લાંડના દેવળ તરફથી નક્કી કરવામાં આવેલાં ધાર્મિક કાર્ય કરવાને હમેશાં તૈયાર રહેવાનો મારો અંતઃકરણપૂર્વક પ્રયાસ થશે. વળી એક પાદરી તરીકે મારી લાગવગ નીચેનાં કુટુંબોમાં શાન્તિનો આશિર્વાદ સ્થાપવાની અને વધારવાની મને મારા ફરજ લાગે છે; અને એ કારણોથી હું ધણી ખુશી થાઉં છું કે—મારી મારાં કામકાજ કરવાની

હાલની સ્થિતિ ધણી બલામણુ કરવા જોગ છે અને લોગબર્નની મિલકતના હવે પછીના વારસા તરીકે હું છું. એ બનાવને તમારા તરફથી મહેરબાનીની રાહ જોઈને મળવામાં આવશે અને અર્પણ કરવામાં આવશે શાંતિનો પવિત્ર છાંડો નહીં સ્વીકારવા તરફ તમે દોરાશે નહીં. તમારી માયાળુ પુત્રીઓની લાગણી દુઃખવચના સાધન તરીકે હોવા શિવાય હું જીજ્ઞાસુ રીતે લાગતો વળગતો થઈ શકું નહો અને તે માટે મારી માગવાની રજા લઉં છું તેમજ તેમને દરેક જાતનું બની શકતું વળતર આપવા હું તૈયાર છું એની તમને ખાતરી આપું છું—પણ તે સંબંધી હવે પછી જણાવીશ. જો તમને તમારા મકાનમાં મને આવકાર આપવાને કાંઈ વાંધો ન હોય તો તા. ૧૭ મી નવેમ્બરને સોમવારે ૪ વાગે તમારી અને કુટુંબની સેવામાં હાજર થવાનો સંતોષ મેગવવા આવવાને હું દરખાસ્ત કરું છું અને તે પછીના શનિવારના સતવારીયા સુધી તમારી આગતાસ્વામતામાં હું કદાચ અંતરાય રૂપ થઈશ. હું કાંઈ પણ અવરોધ વિના તેમ કરી શકું એમ છું, કારણ લેડી કથેરિન રવિવારે મારી પ્રાસંગિક ઝેરહાજરીમાં, તે દિનને માટે કેંઈ બીજા પાદરીને મારી ફરજ બજાવવા માટે નીમું તો કાંઈ વાંધો લે એવાં નથી—હું છું, વહાલા સાહેબ, તમારા પત્ની અને પુત્રીઓને માનઅર્થી અભિનન્દન આપતો તમારો શુભેચ્છક અને મિત્ર.

—વિલિયમ કોલિન્સ ”

[મ. બેનેટ કાગળની ગડી વાળતાં વાળતાં કહ્યું, “ત્યારે, ચાર વાગે આ સુલેહ કરાવનાર સદ્ગૃહસ્થના આવી પહોંચવાની આપણે આશા રાખીએ. મારા શબ્દ ઉપર ખાતરી રાખજો કે તે એક ધણોજ સફળ થી અને વિનયી જુવાનીઓ જણાય છે અને મને

શંકા નથી કે ખાસ કરીને જો લેડી કેથેરિન તેને શરીરથી આપણે ત્યાં આવવા દેવામાં વાંધો નહીં લે તો તે એક કિંમતી ઝોળખાણુ વાળો સાબિત થશે.”

“છોકરીઓ માટે તે જ કહે છે તેમાં, એમ છતાંયે, કાંઈક લાગણી રહેલી છે અને જો તે તેમને કાંઈ બદલો આપવાની ઇચ્છા રાખતો હશે તો તેને નિરાશ કરવા જેવી વ્યક્તિ હું થઈશ નહીં.

જેને કહ્યું, “જો કે તે કંઈ રીતે અમને અમારો માગતો બદલો આપવાનું ધારી શકે છે એની કલ્પના કરવી એ મુશ્કેલ છે, છતાં એ ઇચ્છા ખરેખર તેને માન આપનારી છે.”

ઇલિઝાબેથ ખાસ કરીને લેડી કેથેરિન તરફના તેના અસાધારણ માન માટે અને જ્યારે જ્યારે તેની મરજીમાં આવે ત્યારે તેના ગામવાળાઓને ખ્રિસ્તિ પંથમાં લેવાની ધાર્મિક ક્રિયા કરવાની, તેમને પરણવાની અને તેમને દાટવાની તેની માયાળુ ઇચ્છા માટે ચકિત થઈ.

તેણે કહ્યું, “તે એક વિચિત્ર આસામી હોવો જોઈએ. હું તેના વિચારો સમજી શકતી નથી. તેની શૈલીમાં કાંઈક પણ ધણું આત્મસંતોષપણું રહેલું છે—અને વારસામાં તે હવે પછી ગણાવાનો છે, તે માટે મારી માગીને તે શું ધારતો હશે?—આપણે નથી ધારતાં કે જો તેનાથી બની શકે તો તેમાં તે કાંઈ અટકાવ મૂકી શકે—સાહેબ, શું તે એક સમજણો માણસ હોઈ શકે?”

“ના, મારી વહાલી; હું નથી ધારતો. તેને તદ્દન વિરૂદ્ધ જાતનો જોવાની મેં ઘણી ઘણી આશાઓ રાખી છે. તેના કાગળમાં નીચા-પણું અને પોતાનાં બહુમાં ફક્તવાની ટેવનું મિશ્રણ જણાઈ આવે છે અને તેની તે સારી કબજાત આપે છે. હું તેને મળવાને આતુર છું.”

મેરીએ કહ્યું, “લખાણના મારા દૃષ્ટિબિન્દુથી તેનો કાગળ મને ખામીવાળો જણાતો નથી. સમાધાનના છોડવાનો તેનો વિચાર જો કે આખોયે નવીન નથી તો પણ તે સારી રીતે સમજાવવામાં આવ્યો છે.”

કેથેરીન અને લિડિયાને તે કાગળ અથવા તો તેનો લખનાર કાંઈ પણ અંશે રસભર્યા થઈ પડ્યાં નહીં. તેમનો પિત્રાઈભાઈ કાજો કાટ પહેરીને આવે એ ઘણું અશક્ય હતું અને હાલ કેટલાંક અકવાડીયાંથી કાંઈ માણસને બીજા કાંઈ રંગનો કાટ પહેરીને પોતાની મુલાકાતે આવેલો તેમણે જોયો નહતો. તેમની માતાના સંબંધમાં કહીએ તો મિ. કોલિન્સના કાગળથી તેની ખરાબ લાગણીનો ઘણો ભાગ દૂર થયો હતો અને તે તેને આવકાર આપવા માટે એવી શાંતિથી તૈયારી કરતી હતી કે જે જોઈને તેનો વર અને છાકરીઓ અન્યથા થઈ.

મિ. કોલિન્સ સમયપાલક હતો અને ઠરાવેલા વખતે તે આવી પહોંચતાં આખા કુટુંબે તેને ઘણાજ વિનયથી આવકાર આપ્યો. મિ. બેનેટ ખરેખર થોડી જ વાતચીત કરી; પણ સ્ત્રીઓ તો વાતો કરવાને પુરતી તૈયાર હતી અને મિ. કોલિન્સને ઉત્તેજનની જરૂર પણ ન જણાઈ અને તે પોતે ચૂપ રહેવા માગતો પણ ન જણાયો. તે ઉંચા, ભારેખમ દેખાવનો પચીશ વર્ષનો જુવાન પુરૂષ હતો. તેનો દેખાવ ગંભીર અને ભવ્ય હતો અને તેની રીતભાત ઘણી જ ચોક્કસ હતી. તેને ખેડે બહુ વાર ન થઈ એટલામાં તો મિસિસ બેનેટને પુત્રીઓનો આવો સુંદર પરિવાર હોવા માટે મુખ્ય-રકબાદી આપી તેણે કહ્યું, “મેં તેમના સૌન્દર્યનાં ઘણા વખાણ

સાંભળ્યા હતાં પણ આ દાખલામાં સત્ય આગળ કાર્તિ ઝાંખી પડી ગઈ છે.” તે વિશેષમાં બોલ્યો, “ તે બધીએ ઘટના સમયમાં સારે ધૈર્ય પરણે એવું જોવાની તમારી ઇચ્છામાં મને જરાકે શંકા નથી.” તેની વાત સાંભળનારાંમાંની કેટલીકને આ સ્ત્રી-બહુમાનતા કંઈ ઘણી રૂચિર થઈ પડી નહીં; પણ મિસિસ બેનેટ જે કદિ મુખારકબાદી માટે તકરાર કરતી નહતી, તેણે ઘણી જ ઝડપથી જવાબ આપ્યો, “ મને ખાતરી છે કે તમે ઘણા માયાળુ છો; અને હું અંતઃકરણ પૂર્વક ઘણું જ ઇચ્છું છું-કે તે ખરું પડે; કારણ, નહીંતર તેઓ ઘણી લાચાર બની જશે. કેટલીક બાબતો એવી જ વિચિત્ર રીતે નક્કી થાય છે.

“ કદાચ તમે આ મિલકતના વારસા વિષે આ ઇશ્વારો કરતાં હશે.”

“ આહ! સાહેબ, ખરેખર તેમજ છે. તમારે કયુલ કરવું જોઈએ કે મારી બિચારી છોકરીઓ માટે તે એક દુઃખ ઉપજવનારી બાબત છે. હું તમારો વાંક કાઢતી નથી; કારણ આવી બાબતો, હું જાણું છું કે, દુનિયામાં બધીએ નસિબ સંજોગની જ હોય છે. કાંઈનેયે એની ખબર નથી કે જ્યારે એક વખત એક મિલકતનો વારસદાર ન હોય ત્યારે તેનું કામકાજ કેવી રીતે ચાલશે ? ”

“ બાનુ, મારી સુન્દર બહેનોને કેવી વિપત્તિ પડશે તે હું સારી પેઠે જાણું છું; અને જો હું સીદ્ધો અને લાંબી નજર વાળો થવા સાવધાન થયો હોત તો હું એ વિષયમાં તમને બહુ કઠી શક્યો હોત પણ હું એ યુવાન બાળાઓને ખાત્રી આપી શકું કે હું તેમને વખાણવાને તૈયાર થઈને આવ્યો છું. અત્યારે હું વધારે કહેતો નથી; પણ, કદાચ, જ્યારે આપણે વધુ સારી રીતે પરિચયવાળાં થઈશું.”

જમવા વખત થઈ છે, એવું કહેવામાં આવ્યાથી તેની વાત-
ચિતમાં ભંગાણુ પડ્યું; અને છોકરીઓ એક બીજા સામે જોઈને
હસવા લાગી. તેઓનેજ માત્ર મિ. કોલિન્સે વખાણી હતી એમ
નહતું. દીવાનખાનું. જમવાનો ખંડ, અને તેનું બધું રાચરચીકું
તપાસી તપાસીને તે વખાણુતો હતો. દરેક વસ્તુનાં વખાણુથી મિસિસ
બેનેટના હૃદયમાં લાગણી ઉપજી હોત પણ તેમ ન થયું તેનું કારણ
તે બધુંએ કોલિન્સે પોતાની ભવિષ્યની મિલકત તરીકેના દૃષ્ટિમિન્દુથી
વખાણું હોય એવો ભયંકર વહેમ તેણીને ઉપજ્યો હતો. જમણ
પણ, જ્યારે તેનો વખત આવ્યો ત્યારે, ધણુંજ વખાણુવામાં આવ્યું
અને તેણે એ જાણવાની વિનંતિ કરી કે મારી આ સુંદર બહેનોમાંથી
કોણે આવું સરસ રાંધ્યું છે? પણ અહીં મિસિસ બેનેટ તેની બૂદ્ધ
ભાંગી ને કંઈક તુંડ મિનજથી ખાત્રી આપી કે—અમે એક સારો
રસોઈઓ રાખવાને સશક્ત છીએ અને મારી છોકરીઓને રસોડામાં
કાંઈએ કામકાજ કરવાનું હોતું નથી. તેણે આ ઉપરથી મિસિસ
બેનેટને ખોટું લાગ્યું હોય તો માફ કરવા જણાવ્યું. નર તાજાભર્યા
સ્વરે તેણીએ જાહેર કર્યું કે—મને જરાકે ખોટું લાગ્યું નથી; એમ
છતાં પણ લગભગ ૦૧ કલાક સુધી તેણે માફી માગવાનું ચાલુ રાખ્યું.

મકરાણુ ૯.

જમતાં જમતાં મિ. બેનેટ ભાગ્યેજ કાંઈ ખોલ્યો હશે; પણ
જ્યારે નોકરો જતા રહ્યા, ત્યારે પોતાના મહેમાન સાથે કંઈ વાત
કરવાનો વખત તેણે વાજબી ધાર્યો એને આથી તેણે એવો એક

વિષય છેડયો કે જેમાં તે ઝળકી ઉઠશે એવી તેને આશા હતી; કારણ તેની આશ્રયદાયિનીને મેળવવામાં તે ભાગ્યશાળી જણાયો હતો. લેડી ફથેરિન ડી ઝર્ગે તેની ઇચ્છાઓ અને તેની સમવડો પુરી કરવા પછળ આપેલું ધ્યાન ધણું નોંધવા ભેગ જણાયું. મિ. બેનેટ આના કરતાં વધુ સાચે વિષય પસંદ કરી શક્યો હોત નહીં મિ. કાલિન્સ લેડી ફથેરિનનાં વખાણ મુક્તકંઠે કરવા લાગ્યો. હમેશની તેની ધાર્મિક ભાષણ કરવાની હાથ કરતાં આ વિષયમાં તે વધુ જીરુસાથી ઓત્રવા લાગ્યો અને ધણીજ ઉપયોગિતાવાળા દેખાવથી તેણે જાહેર કર્યું કે—“હવે પદવીનાં માણસોમાં આવી રીતભાત-આવી વાણીની મીઠાશ અને આવી સમ્યક્તા કે જે લેડી ફથેરિનમાં મેં અનુભવ્યાં છે, તે મારી જીંદગીમાં મેં કાઢનામાં જોયાં નથી. તેમની સમક્ષ મેં હમણાં જે બે ધાર્મિક ભાષણો કરવાનું માન મેળવ્યું હતું તે બન્ને તેમણે પસાર કરવાની મહેરબાની દાખવી હતી. વળી રોજિંદા ખાતે બે વખત તેમણે મને જમવાનું નિમન્ત્રણ કર્યું હતું અને ગયા જ શનિવારે સાંજે તેમને ત્યાં પત્તાની રમત-માં એક ચોથા રમનાર તરીકે તેમણે મને બોલાવ્યો હતો. જે ધણાં માણસોને હું ઓળખું છું તેઓ લેડી ફથેરિનને અભિમાની ગણે છે પણ મેં તો તેમનામાં વાણીની મીઠાશ શિવાય બીજું કંઈ જોયું નથી. બીજા કાંઈ ગૃહસ્થ સાથે તેઓ જે રીતે વાતચિત કરે છે, તેવીજ રીતે મારી સાથે વાતચિત કરતાં જોયાં છે; પડોશના લોકોમાં હું બેળાઉં તે માટે તેમણે જરાકે વાંધો લીધો નથી; એટલું જ નહીં પણ એક બે અઠવાડિયાં સુધી મારા સંબંધીઓને મળવા માટે પ્રસંગોપાત હું ગામડું છોડું તો પણ વાંધો દર્શાવ્યો નથી.

તેમણે મને મારાથી ખતી શકે એટલાં વહેલાં લગ્ન કરી દેવાનો પણ મને સલાહ આપી હતી, એજ શરતે કે હું બહુ વિવેકથી પત્નીની પસંદગી કરું અને મારા રંક ધરતી એક વખત તેમણે જીતે મુઝાકાત લઈને હું જે કાંઈ ફેરફાર તેમાં કરાવતો હતો તેને પૂરેપૂરી રીતે સંમતિ આપી હતી અને વળી તેમણે પોતે કંઈક સૂચનાઓ કરવા-મારા મેડા ઉપરના નાના ઓરડામાં કેટલીક ઝાંઝલીઓ મૂકવાની સૂચનાઓ કરવા-મહેરબાની ખતાવી હતી. ’

“એ બધું ઘણું યોગ્ય અને સબ્ય હતું, એની મને ખાતરી છે” મિસિસ એનેટ કહ્યું, “અને હું હિમ્મતથી કહું છું કે-તે સ્વભાવે ઘણી અનુકૂળ આવે એવી ખાઈ છે. મોટા ધરતી સ્ત્રીઓ ઘણું ખર્ચ તેમના જેવી ઘણે ભાગે હોતી નથી એ દયા ઉપજાવનારું છે. તે તમારી નજદિક જ રહે છે, સાહેબ ?”

“જે બાગમાં મારી રંક મટુલી આવેલી છે તે, તે નામદારના મકાન, રોજિંદા બાગથી માત્ર એક ગલીથી જ દૂર પડે છે.”

“હું ધારું છું કે આપે એમ કહ્યું કે તે વિધવા છે, નહીં સાહેબ ? તેમને કાંઈ બાળ બચ્ચાં છે કે ?”

“તેમને માત્ર એક કુમારિકા છે. તેજ રોજિંદાની વારસદારણ છે અને એ મિલકત ઘણી વિશાળ છે.”

“આહ !” પોતાનું માથું હલાવતી મિસિસ એનેટ બોલી ઉઠી, “ત્યારે તો તે ઘણી છોકરીઓ કરતાં વધારે સારી સ્થિતિમાં છે; અને કેવી જાતની જુવાન બાઈ છે તે ? તે ખુબસુરત છે કે ?”

“ખરેખર તે અત્યંત સ્વરૂપસુંદરી યુવતી છે. લેડી કેથેરિન પોતેજ કહે છે કે, ખરા રૂપની બાબતમાં મિસ ડી. બર્ગ સ્ત્રીજાતિમાં

સૌથી વધુ સુંદર સ્ત્રી કરતાં પણ ઘણી સર્વોપરિ છે ; કારણ તેના અંગો એવાં છે કે જે એક ખાનદાન કુળની યુવતી તરીકે તેને ઓળખાવે છે. કમનસિમે તેનું શરીર માંદલું રહે છે, જેથી ઘણી કલાઓ વધારવામાં તેને અંતરાય પડ્યો છે. જે તેમ ન હોત તો વધારવામાં તે ચૂકી હોત નહીં; કારણ જે સ્ત્રી તેના શિક્ષણ વિષે દેખરેખ રાખે છે અને જે હજીયે તેમની પાસેનાજ મકાનમાં રહે છે તેણે જ મને તેમ જણાવ્યું છે. પણ તે સ્વભાવે પૂરેપૂરી મિલનસાર છે અને વારંવાર તેની નાની ઘોડાગાડીમાં બેસીને તે મારા રંક ધર પાસેથી જવા આવવાની મહેરબાની બતાવે છે.”

“રાજદરબારમાં તેણીને દાખલ કરવામાં આવી છે કે ? દરબારમાંની સન્નારાઓની નામાવલિમાં તેણીનું નામ હોય એમ મને યાદ નથી.”

“તેની તમિયતની અનિયમિત હાલત, કમનસિમે, તેને શહેરમાં જતી અટકાવે છે; અને આને લીધે, મેં પોતે એક દિવસ લેડી કેથેરિનને કહ્યું હતું તેમ, બ્રિટિશ રાજદરબારે તેનું એક સૌથી વધુ ઝળકતું આબૂષણ ગુમાવ્યું છે. તે નામદાર મારા આ વિચારથી ઘણાં ખુશ થયાં હતાં; તમે કદપી શકશો કે, દરેક પ્રસંગે સન્નારીઓને હમેશાં પસંદ પડે તેવાં નાનાં નાણુક અભિનન્દન આપવા હું ભાગ્યશાળી થાઉં છું. એક કરતાં વધુ વખત મેં લેડી કેથેરિનને જણાવ્યું છે કે, તેમની ખૂબસુરત પુત્રી એક ડ્યેસ તરીકે જન્મેલી જણાય છે અને સૌથી વધુ ઉચી પદવીથી અભિમાની થવાને બદલે તેણી પૂજારી-આ એવી જાતની નાની બાબતો છે કે જે તે નામદારને પસંદ પડે છે અને એવી જાતની મુખારકબાદી છેકે-જે ખાસ કરીને તેમને અપવાને હું અંધાયલો છું એમ હું ધારું છું.”

મિ. બેનેટ કહ્યું, “ તમે બહુ યોગ્ય રીતે ન્યાય કરો છો અને તમારે માટે એ એક ખુશાલીની ખાતર છે કે, તમે સ્ત્રીઓની ખુશામત કરવાની બુદ્ધિ ધરાવો છો. હું તમને પૂછી શકું કે-આ ખુશકારક અભિનન્દનો ક્ષણિક ઉર્મિમાંથી ઉપજે છે કે તમારા અગાઉથી નક્કી કરેલા અભ્યાસના પરિણામ રૂપ છે ? ”

“ ખાસ કરીને અમુક સમયે જે બનતું હોય છે તેમાંથી તે ઉપજે છે અને જે કે હું કેટલીક વખત સામાન્ય પ્રસંગોએ લાગુ પાડી શકાય એવાં નાનાં સુંદર અભિનન્દનો સ્ફુગવીને ગોઠવવામાં મારી મેળે મોજ મેળવું છું તો પણ હું હમેશાં બની શકે તે રીતે તેને અભ્યાસ વિનાનો દેખાવ આપતો રહું છું. ”

મિ. બેનેટની ધારણાઓ સંપૂર્ણ રીતે પુરી પાડી; તેનો પિત્રાદિ ભાઈ જેવો તે ધારતો હતો તેવોજ વિચિત્ર માલુમ પડ્યો અને તેજ વખતે પોતાનો ચહેરો ધણોજ મજબુતપણે શાન્ત રાખીને અને પોતાના આનંદમાં કોઈ લાગીદારની જરૂર જણાવ્યા વિના પ્રસંગોપાત ઇલિઝાબેથ તરફ વક્રદષ્ટિ કરીને તે તેની વાત ધણોજ આતુરતા ભરેલા આનંદથી સાંભળવા લાગ્યો.

એમ છતાં એ પીવાની વખતે આ રસનો ઘુંટડો પુરો થયો. અને મી. બેનેટ પોતાના મહેમાનને ફરીથી દિવાનખાનામાં લઈ જતાં ખુશ થયો અને જ્યારે એ પીવાઈ રહી ત્યારે સ્ત્રીઓ આગળ મોટેથી કાંઈ વાંચવાને તેણે તેને નિમન્ત્રણ કર્યું. મિ. કાલ્સે તરતજ હા પાડી અને એક ચોપડી તેને આપવામાં આવી; પણ તેને જોતજોત (કારણ તે એક ફરતી પુસ્તકશાળા તરફથી આવેલી હોય એમ બધુંજે જણાતું હતું), તે ચોંકીને પાછો હડ્યો અને મારી માગીને

તેણે વાંધો ઉઠાવ્યો કે-હું કદિ નવલકથાઓ વાંચતો નથી. કિટિ તેના તરફ એકાદશે જોઈ રહી અને લિડિયા જુમ પાડી ઉઠી-ખીજ ચોપડીઓ તેને આપવામાં આવી અને ફેટલાક વિચાર પછી તેણે “ ફોરડીસનાં ધાર્મિક ભાષણો ” નું પુસ્તક પસંદ કર્યું. જેવી તે ચોપડી તેણે ઉપડી કે લિડિયાએ બગાસું ખાધું અને તદ્દન એકજ ઢાંચની ધાર્મિક ભાષણ આપવાની રીત મુજબ તેણે ત્રણ પાનાં વાંચ્યા હશે, એટલામાં તેણીએ વચ્ચે બોલીને ભંગ પાડ્યો:

“ બા, તમે જાણો છો કે, મારા કાકા ફિલિપ્સ, રિચર્ડ્સને કાઠી મૂકવાની વાત કરતા હતા અને જો તે એમ કરશે તો કર્નલ ફોર્સ્ટર તેને રાખી લેશે. મારી કાકીએ જ મને ગયા શનિવારે આવું કહ્યું છે. કાલે આ બાબતમાં કાંઈ વંચારે ખબર જાણવા માટે હું મેરિટન જઈશ અને વળી પૂછી જોઈશ કે મિ. ડેની શહેરમાંથી પાછો ક્યારે આવનાર છે ? ”

લિડિયાની બે મોટી બહેનોએ તેને મોઢામાં જીભ ધાલી રાખવાને ધમકાવી; પણ મિ. કાલિન્સ જણો ગુસ્સે થયો હોવાથી ચોપડી કારણે મૂકી દબને બોલ્યો; “ મેં વારંવાર જોયું છે કે જીવાન છોકરીઓ કે જેમના લાભ માટે જ ખામ ગંબીર ઢાંચના પુસ્તકો લખાયલાં હોય છે, તે તેમને ફેટલાં બધાં ઓછાં રસભર્યાં થઈ પડે છે. હું કણુલ કરું છું કે એથી મને અભયખી ઉપજે છે; કારણ, ખરેખર, શિક્ષણ જેવું તેમને માટે એવું કાંઈ ખીજું લાભકારક હોઈ શકે નહીં. પણ મારી નાની બહેનને વધુ વખત સુધી હું એનુંએ નહીં આશા કરું. ”

બાદ ૧૫. બેનેટ તરફ ફરીને તેણે શેત્રંજ રમવામાં પોતાને એક હરિક તરીકે દાખલ કરવા જણાવ્યું. મિ. બેનેટ તેનું નિમન્ત્રણ સ્વીકારીને કહ્યું કે, “ છોકરીઓને તેમની પોતાની નકામી મોજ મેળવવા કારણે રાખી એ તમે ઘણું ડહાપણ બરેલું કામ કર્યું છે.” મિસિસ બેનેટ અને તેની છોકરીઓએ લિડિયાના બંગાણ માટે ઘણીજ સખ્યતાથી મારી માગી અને કબુલાત આપી કે હવેથી એવું નહીં થાય માટે તમ ફરીથી વાચન ચાલુ રાખો; પણ મિ. કોલિન્સે તેમને ખાત્રી આપી કે—“ મારી નાની બહેન પ્રત્યે મને કાંઈ માફ લાગ્યું નથી અને તેની વર્તણૂંક અપમાન બરેલી લેખીને હું કદાપિ તેના તરફ યુસ્સો નહીં બતાવું. ” એમ કહ્યા બાદ તે મિ. બેનેટ સાથે એક બીજા ટેમલ ઉપર બેઠો અને શેત્રંજ રમવા તૈયાર થયો.

પ્રકરણ ૧૦.

મિ. કોલિન્સ અસ્કલમંદ માણસ નહોતો અને તેના સ્વભાવની ખામીમાં સુધારો કરવાને શિક્ષણ અથવા સમાજે ઘણી થોડી મદદ આપી હતી; તેની જીંદગીનો ઘણો મોટો ભાગ અશિક્ષિત અને કંજુસ પિતાની દેખરેખ નીચે વીત્યો હતો અને જો કે તેણે એક યુનિવર્સિટીમાં શિક્ષણ મેળવ્યું હતું તો પણ ત્યાં કાંઈ પણ ઉપયોગી ઓળખાણ પાડ્યા વિના તેણે માત્ર જરૂરી શી ભર્યા કરી હતી તેના પિતાએ તેને જે દાખથી ઉછેર્યો હતો તેને લીધે મૂળ તેની રીત ભાતમાં ઘણી નમ્રતા આવી હતી. પણ તે કામ ધંધા વિના એકલો રહેતો હોવાથી તેનું નમ્રજી મગજ આત્મ-સંતોષી બની ગયું હોવાને

લીધે તથા શરૂઆતમાં જ આશુધારી ઉત્ત્રાતને પરિણામે નીપજતી લાગણીઓને લીધે તેની રીતભાત હવે ઘણે ભાગે સંકુચિત બની ગઈ હતી; જ્યારે હન્સફોર્ડનું મકાન ખાલી હતું ત્યારે અચાનક સારા ભાગ્યે લેડો ફથેરિન ડી બર્ગ આગળ તેની ભલામણ થઈ હતી અને તેણીની ઉંચી પદવી માટે જે માન તે ધરાવતો હતો અને પોતાના મુરખા તરીકે નેણી માટે તે જે પૂજ્યભાવ ધરાવતો હતો તેમાં એક પાદરી તરીકેના પોતાના અધિકાર અને એક ધાર્મિક શિક્ષક તરીકેના પોતાના હક્કને માટે પોતાને વિષે જે ઘણો સારો અભિપ્રાય તે ધરાવતો હતો તેનું મિશ્રણ થતાં, તે ગર્વ, મરેલાની પાયદસ્તની ધાર્મિક ક્રિયામાં નિપૂણ હોવાનો ફાંકો, આત્મ-ઉપયોગિતા અને નમ્રતાનાં એકંદરે મિશ્ર સ્વભાવનો અન્યો હતો.

હવે પોતાને એક સાઈ મકાન મળ્યાથી અને ઘણી સારી આવક હોવાથી તે લક્ષ કરવાનો વિચાર કરતો હતો અને લૉગઅર્ન કુટુંબ સાથે સમાધાન કરવામાં તેનો હેતુ પત્ની ગેળવવાનો હતો કારણ જે તે કુટુંબની છોકરીઓ જેવી રીતે સામાન્ય રીતે બહાર કહેવાતું હતું તેવી રીતે સુંદર અને સારા સ્વભાવની માલૂમ પડે તો પોતે તેમાંની એકને પસંદ કરવા ધારતો હતો. તેમના પિતાની મિલકતનો વારસદાર બનવાના વળતર તરીકે-અદલા તરીકે તેની આ યોજના હતી અને તે યોજનાને પોતે ઉત્તમ, યોગ્ય અને પસંદગી ભરેલી, અત્યંત ઉદાર તથા પોતાની આબતમાં નિઃસ્વાર્થી તરીકે ધારતો હતો.

છોકરીઓને જોયા પછી તેની યોજનામાં ફરક પડ્યો નહીં. મિસ બેનેટના પ્રેમજનક ચહેરાએ તેના અભિપ્રાયને મજબુત કર્યા

અને મોટપણને લીધે તેના સંબંધી જે કાંઈ સખનમાં સખત વિચારો હતા તે સ્થાપિત કર્યા. પહેલી સાંજે તેણે પોતાની નક્કી પસંદગી તેણીને માટે કરી. પણ બીજે દિવસે સવારે તેણે વિચાર ફેરવ્યો; કારણ નાસ્તા પહેલાં મિસિસ બેનેટ સાથેની બે કલાકની ગુફનેગોમાં તેના ઘર વિષે વાત શરૂ થતાં અને લાંગમર્નમાંથી એક પત્ની મળી શકશે એવી રીતની તેની આશાઓ પુરી થાય એ તરફ તે વાત ધણા આનંદજનક હાસ્ય અને સામાન્ય ઉત્તેજન વચ્ચે વળતાં, એ જ જોન કે જેના ઉપર તેનું લક્ષ ચોટ્યું હતું તેની સામે તેને એક ચેતવણી મળી. તેણીએ કહ્યું, “મારી નાની છોકરીઓના સંબંધમાં હું કાંઈ કહેવાનું માથે લઈ શકું નહીં—હું કાંઈ ચોક્કસ જવાબ આપી શકું નહીં—પણ હું પસંદગી બરેલી અસર વિષે કાંઈ જાણતી નથી. મારી સાથી મોટી છોકરી, મારે અત્યારે જણાવતું જોઈએ કે, તેના માટે ખબર આપવી એ મને જરૂરની લાગે છે કે, તે ધણા જ થોડા વખતમાં વિવાહિત થનાર છે.”

મિ. કોલિન્સને, આથી જોનને બદલે ઇલિઝાબેથ તરફ વિચાર ફેરવવો પડ્યો અને તે તેણે તરત જ ફેરવ્યો. મિસિસ બેનેટ આગ ચેતાવતી હતી તે વખતેજ તેણે તે વિચાર કર્યો ઇલિઝાબેથ જોન પછી જન્મ અને રૂપમાં એક સરખી હોવાથી, અલગત, તેની પછી તે પસંદ થઈ.

મિસિસ બેનેટ એ સૂચનાને સાચવી રાખી અને વિશ્વાસ રાખ્યો કે મારી બે છોકરીઓ તરત જ પરણી જશે; અને જે માણસને એ દિવસ વિષે બોલતાં તે પહેલાં સહન કરી શકતી ન હતી તે હવે તેણીની વધુ મહેરબાનીમાં ઉયો ગણાયો.

લિડિયા મેરિટન ખાતે ચાલતી જવાનો પોતાનો ધરાદો બૂલી ગઈ ન હતી. મેરી શિવાય તેની દરેક બહેને તેની સાથે જવાનું કષ્ટ લઈ રહ્યું અને મિ. બેનેટ જે મિ. કોલિન્સને દૂર કાઢવા માગતો હતો અને પોતાના પુસ્તકાલયમાં એકલો બેસીને વાંચવા માગતો હતો તેની વિનંતિથી મિ. કોલિન્સ પણ તેમની સાથે જવાનો હતો; કારણ પુસ્તકાલયમાં પણ મિ. કોલિન્સ નાસ્તા પછી તેની પાછળ ગયો હતો અને ત્યાં ચોપડીઓના સમૂહમાંની મોટામાં મોટી ચોપડીઓ કાઢી દેખીતી રીતે તે વાંચતો હોય એમ બતાવતો હતો પણ ખરી રીતે, મિ. બેનેટ સાથે જરાકે અચકાયા વિના હન્સફેડમાંના પોતાના ઘર અને બાગ વિષે વાતો જ કર્યો જતો હતો. આમ કરવાથી મિ. બેનેટને તેના ઉપર ધણો જ કંટાળો ઉપજ્યો હતો. પોતાના પુસ્તકાલયમાં તે હમેશાં આરામ અને શાંતિ મેળવવા ખાત્રીબંધ હતો અને તેણે ઇલિઝાબેથને કહ્યું હતું તેમ, ઘરમાંના બીજા દરેક ઓરડામાં મૂર્ખાઈ અને સંકુચિત મનવાળાને મળવાને તૈયાર રહેતો પણ અહીં એ બધાંથી તે સ્વતંત્ર રહેવાને ટેવાયલો હતો. આથી મિ. કોલિન્સને પોતાની છોકરીઓ સાથે જવાનું નિમંત્રણ કરવામાં તેણે તરત જ ધણી જ સંમતતા વાપરી હતી; અને મિ. કોલિન્સ ખરી રીતે વાંચનાર કરતાં ફરવા જનાર તરીકે ધણો વધારે જ યોગ્ય હોવાથી પોતાની મોટી ચોપડી બંધ કરવાને અને જવાને ધણો ખુશી થયો.

પોતાના સંબંધી બધા નિરર્થક વાતોમાં અને તેની બહેનોની બહારની હાએ હાથી તેઓ મેરિટન પહોંચ્યા ત્યાં સુધી તો વખત પસાર થયો. નાની છોકરીઓનું ધ્યાન એ પછી તેના તરફથી જરાક પણ રોકવાનું રહ્યું નહીં. તેમની આંખો રસ્તામાં અમલદારોની શોધમાં

તરત જ અહિં તહીં જમવા લાગી, અને કોઈ દુકાનના બારીમાં મૂકેલી કોઈ સુંદર ટોપી અથવા તો નવી જાતના મસલીન શિવાય ખરેખર બીજી કોઈ ચીજ તેમનું ધ્યાન ખેંચતી નહીં.

પણ દરેક આજ્ઞાનું ધ્યાન તરત જ એક અગાઉ નહીં દેખવામાં આવેલા પુરૂષ તરફ ગયું. તેનો દેખાવ એક ખરેખરા ગૃહસ્થ જેવો હતો અને તે રસ્તાની એક આજ્ઞાએ તે એક અમલદાર સાથે આવતો હતો. એ અમલદાર તેજ મિ. ડેની હતો, જે લંડનથી પાછો આવનાર હોવાથી લિડિયા તેના વિષે પૂછપરછ કરવા આવી હતી અને તેઓ ત્યાંથી પસાર થયા ત્યારે તેણે નમન કર્યું. તે અજાણ્યાના દેખાવથી અધાએ અજાણ્ય થયાં. અધાએ અજાણ્યથી વિચારવા લાગ્યાં કે—તે કોણ હશે? અને કિટિ અને લિડિયા એ, જે બંને બંને શકે તો, તેમના વિષે તપાસ કરી કાઢવાના નિશ્ચયથી રસ્તાની સામી ગલીમાં જતાં જતાં એવું બહાનું કાઢ્યું કે—સામેની દુકાનમાંથી કંઈક જોઈએ છે. સુભાગ્યે તેઓ ફરસખંધી ઉપર ચઢ્યાં એટલામાં તે બે ગૃહસ્થો પાછા ફરીને તે જગ્યાએ જ આવી પહોંચ્યા. મિ. ડેનીએ સીઢી તેમની સાથે જ વાતચિત કરવા માંડી અને જેનાંત્ર મિત્ર મિ. વિક્ટોરિય જો તેની સાથે આગળે જ દિવસે શહેરમાં આવી હોય તેની ઓળખાણ કનવવાની પરવાનગી માટે વિનંતિ કરી અને તેને જણાવતાં ખુશી ઉપજી કે—અમારી લશ્કરી ટુકડીમાં તેણે એક ઓલ્ડો સ્વીકાર્યો છે. આ ચોક્કસ જોમ થવું જોઈએ તેમ થયું હતું; કારણ તે જુવાન માણસ પોતાને પૂરેપૂરો મોહક બનાવવા માટે લશ્કરી પોષાક જ માત્ર ઇચ્છતો હતો. તેનો દેખાવ તેની ઇચ્છાની બહુજ તરફદારી કરતો હતો. સૌન્દર્યના અધા ઉત્તમ ભાગ, કાન્તિમાન વદન, શોભીતો આકાર અને ઘણીજ મીઠી વાણી,

તેનામાં હતાં. ઓળખાણ કરાવ્યા બાદ વાતચિતની સુખદાયક ચપળતા તેના તરફથી જણાઈ-એ ચપળતા તેજ સાથે તદ્દન ચોક્કસ અને આડંબર વિનાની હતી; અને આખી મંડળી જે વખતે ઘણી જ અનુકૂળતાથી હજીયે ઉભી ઉભી વાતચિતમાં રોકાઈ હતી તે વખતે ઘોડાનાં પગલાંથી તેમનું ધ્યાન ખેંચાયું અને ડાર્સી તથા બિંગલે રસ્તા-માં ઘોડા ઉપર બેસીને આવતા જણાયા. તેમને જોતાં જ એ જૂથમાંની સ્ત્રીઓ અને તે બે ગૃહસ્થો સીદ્ધાં તેમની પાસે ગયાં અને હમેશ મુજબની સબ્યતાથી વાતોએ ચઢ્યાં. બિંગલે મુખ્ય વાતચિત કરનાર થઈ પડ્યો અને મિસ બેનેટ મુખ્ય વિષય બની. તેણે કહ્યું, “હું તમારી ખજર અંતર પૂછવા માટે લોંગર્બર્ન જતો હતો. ” મિ. ડાર્સીએ નમન કરીને તેને ટેકા આપ્યો અને મિ. ડાર્સી ઇલિઝાબેથ તરફ પોતાની નજર નહીં ઠારવાનો નિશ્ચય કરવાની શરૂઆત કરતો હતો એટલામાં તેની આંખો એકાએક તે અગ્નિવા પુરુષની આંખો સાથે મળી અને તે બન્ને એક બીજા સામે જોતા હતા ત્યારે મેળાપની અસર તદ્દન અગ્નિયબ્ધી ઉપજનારી હતી એવું ઇલિઝાબેથ તેમના ચહેરા ઉપરથી જોવા પામી. બન્નેના ચહેરામાં ફેરફાર થયો, એક સફેદ પૂણી જેવો થઈ ગયો, બીજા ઉપર લાલાશ ધાઈ આવી. મિ. વિકહામે, થોડીક ક્ષણ પછી પોતાની ટોપી ઉંચકી-મિ. ડાર્સીએ તરત જ તેના બદલામાં નમન કરવાની યોજના કરી. આનો અર્થ શો હોઈ શકે ?-એ કદપતું અશક્ય હતું; એ જાણવાની છંતેજરી ન બતાવવી, એ અશક્ય હતું. બીજી પળમાં, મિ. બિંગલેએ જે બન્યું તે જાણે જોયું પણ નહોય એવો દેખાવ કરીને જવાની રજા લીધી અને પોતાના મિત્ર સાથે ઘોડેસવારી આગળ ચલાવી.

મિ. ડેની અને મિ. વિકહામ, મિ. ફિલિપ્સના ઘર સુધી તે જુવાન સ્ત્રીઓને મૂકવા ગયા અને મિસ લિડિયાએ તેમને અંદર આવવાને બહુ કાલાવાલા કર્યા તે છતાં તથા મિ. ફિલિપ્સે પણ પોતાના દિવાનખાનાની બારી ઉઘાડી નાંખીને તેના નિમંત્રણને મોટા ગેરશોરથી ટેકા આપ્યો, તે છતાંયે, તેઓ નમન કરીને વિદાય થયા.

મિસિસ ફિલિપ્સ હમેશાં પોતાની બત્રીજીઓને મળતાં ખુશ થતી; અને જે મોટીઓને થોડા વખતથી તેઓ ગેરહાજર હતો તેને લીધે, તેણે ધણો આવકાર આપ્યો અને તેઓ પોતાને ઘેર એકાએક પાછી ફરી તે માટે આતુરતાથી અન્યથા બનાવવા લાગી લાગી; કારણ, તેણીએ કહ્યું, “ તમારી પેતાની ગાડીમાં બેસીને તમે આવી ન હોવાથી જે મહેલામાંની મિ. જેન્સની દુકાનના છોકરાને હું મળવા પામી હોત નહીં તથા ‘બેનેટ કુટુંબની કન્યાઓ પાછી આવી છે તેથી નેધરફિલ્ડમાં અમારે હવે વધુ દવાઓ મોકલવાની નથી ’ એમ તે છોકરાએ કહ્યું હોત નહીં, તો હું આ સંબંધ કાંઈયે જાણત નહીં ” તે આમ કહેની હતી તે વખતે જેને મિ. કોલિન્સ સાથે તેણીની ઓળખાણ કરાવ્યાથી તેના તરફ સંખ્યતા બતાવવાની ફરજ ઉભી થઈ. તેણીએ તેને ઘણા ઘણા વિનયથી આવકાર આપ્યો, જેનો તેણે તેનાથી પણ યથુ વિનયથી જવાબ આપતાં તેણીની સાથે પોતાને અગાઉનું કાંઈ ઓળખાણ હોવા વિના તેણીને ઘેર પોતે આવ્યો તે માટે માફી માગી; એમ છતાં જે જુવાન બાળાઓએ તેણીની સાથે પોતાનો પરિચય કરાવ્યો તેમની સાથેના સગપણને લીધે આમ આવવું વાજબી હતું એ માટે પોતે આનંદ દર્શાવ્યા વિના રહી શકતો નથી એમ તેણે

જાણુવું. વિનયના આટલા બધા વધારેપણથી મિસિસ ફિલિપ્સ તદ્દન તાબુબ થઈ; પણ એક અજાણ્યા પુરૂષનો વિચાર, બીજા સંબંધી તપાસ અને પૂછપરછ કરવાથી તરતજ પુરો થયો. એમ છતાં તેના સંબંધમાં તેની ભત્રીજીઓ અત્યાર પહેલાં જે કાંઈ જાણતી હતી તેટલું જ તેણી તેઓને કહી શકી કે-મિ. કેની તેને લાંડનથી લાવ્યો હતો અને અને...શાયરમાં તેને એક લેફ્ટેનન્ટ તરીકેનો લશ્કરી ઓફિસ મળવાનો હતો. તેમનામાંના ફેટલાક બીજે દિન ફિલિપ્સ કુટુંબ સાથે જમવા આવનાર હતા, અને છોકરીઓની કાકીએ તેમને ટુલુલાત આપી કે જે લોંગબર્નનાં કુટુંબીઓ એ સાંજે અહીં આવશે તો તમારા કાકા મિ. વિકહામને ત્યાં જઈને તેને પણ જમવાનું નિમન્ત્રણ કરશે. આને સંમતિ અપાઈ અને મિસિસ ફિલિપ્સે ખખર આપી કે પહેલાં તો તમારે લોટરીની ટિકિટોની સુંદર સગવડ પડતી ધાંધલીઆ રમત રમવાની છે અને તે પછી કંઈક ગરમા-ગરમ બોજન તમને મળશે. આવા આનંદની આશા ધણી ખુશાલી ઉપજાવનારી થઈ પડી અને તેઓ પરસ્પર સારી ઉત્સાહની લાગ-ણીઓ સાથે વિખૂટાં પડ્યાં. મિ કાલિન્સે દિવાનખાનામાંથી જતાં જતાં ફરીથી માફી માગવાનું ચાલુ રાખ્યું અને વારંવાર સભ્ય-તાથી તેને ખાત્રી અપાતી રહી કે—એવી માફી બિલકુલ બિન-જરૂરી છે.

તેઓ ધર તરફ જતાં હતાં ત્યારે ઇલિઝાબેથે પેલા બે ગૃહ-સ્થો વચ્ચે શું બન્યું હતું તેની કહાણી જોતને કહી; પણ જો કે તેઓ તેમ કરવામાં ખોટા માલુમ પડ્યા હોત તોયે જોને તે બેમાંનાં એકનો અથવા બન્નેનો બચાવ કર્યો હોત તેમ છતાં પણ તેમની

એવી વર્તણૂક માટે તેની બહેનના કરતાં તે કાંઈ પણ વધુ ખુલાસો કરી શકી નહીં.

મિ. કોલિન્સે પાછા ફર્યા બાદ મિસિસ ફિલિપ્સની રીતભાત અને વિનયનાં વખાણ કરીને મિસિસ બેનેટને ઘણોજ આનંદ ઉપજાવ્યો. તેણે કહ્યું કે—લેડી કેથેરિન અને તેની પત્ની શિવાય, મેં કદિ પણ આવી વધુ કુશળ સ્ત્રી જોઈ નથી; કારણ તેણે મને બહુજ સમ્યક્તાથી આવકાર આપ્યો એટલું જ નહીં પણ હું અગાઉ તેમને જરાકે ઓળખતો ન હોવા છતાંયે બીજા દિનની સાંજે તેમને ત્યાં જમવાના નોતરામાં ખાસ મારું નામ દર્શાવે મને દાખલ કર્યો છે. હું ધારું છું કે—તમારી સાથેના સંબંધને આ કાંઈક આભારી ગણી શકાય; પરંતુ તે છતાંયે મારી આખા જિંદગીમાં આટલો બધો મારા પ્રત્યે વિનય મેં કદિ નિહાળ્યો નથી.”

પ્રકરણ ૧૧.

તે જુવાન છોકરીઓની તેમની કાકીને ત્યાંની મુલાકાત માટે વાંધો ન લેવાયાથી અને મિ. કોલિન્સની મુલાકાત દરમ્યાન મિ. અને મિસિસ બેનેટથી માત્ર એક સાંજ માટે છુટા પડવાની તેની નામરજી સામે ઘણોજ મજબુતાઈથી વાંધો ન લેવાયાથી તેને અને તેની પાંચ બહેનોને લઈને ગાડી યોગ્ય વખતે મેરિટન ખાતે જઈ પહોંચી; અને છોકરીઓ દિવાનખાનામાં દાખલ થઈ તે વખતે એ સાંલણીને તેમને આનંદ થયો કે—મિ. વિક્હામે તેમના કાકા તરફનું નોતરું કબુલ કર્યું છે અને એ વખતે તે ઘરમાં જ હતો.

જ્યારે આ સમાચાર આવ્યા અને તેઓ પોતાની જગ્યાએ બેઠાં ત્યારે મિ. કાલિન્સ પોતાની આમપામનું બધું જોવાને અને વખાણવાને છુટો હતો અને તે દિવાનખાનાની લંબાઈ પહોળાઈ અને તેમાંના સરસામાનથી એટલો અધો વિસ્મય પામ્યો કે રોજિં-ગઝ ખાતેના ઉનાળાના નાસ્તા માટેના નાના દિવાનખાનામાં પોતે બેઠા છે એમજ લગભગ ધારી લેવાનું પોતાને ઠીક લાગે છે એમ તેણે જાહેર કર્યું. આ સરખામણી પહેલાં તે કાઢને રૂચિમરેલી થઈ પડી નહીં પણ જ્યારે મિસિસ ફિલિપ્સ તેનું કહેવું સમજી કે રોજિંગ્સ એ શું છે અને તેની માલિકણ કાણ છે-જ્યારે તેણીએ લેડી કેથેરિનના માત્ર એક જ દિવાનખાનાનું વર્ણન સાંભળ્યું અને જાણ્યું કે તેણીના ચુલાની આસપાસનો મુંદર ભાગ જ માત્ર ૮૦૦ પૌંડના ખર્ચે અંધાવેલો છે-ત્યારે તે મુખારકગાદીની બધી ખુબી તેણીએ પિછાણી અને તે વખતે રોજિંગ્સની સંભાળ રાખનાર બાઇના ઓરડા સાથેની સરખામણીથી પણ લાગ્યેજ તેને ગુસ્સો લાગ્યો હોત.

લેડી કેથેરિન અને તેના અંગદાની બધી લબ્યતાનું વર્ણન તેણી આગળ કરતાં કરતાં વચ્ચે વચ્ચે પોતાની નાનીશી મહુલીનાં વખાણુ અને તેમાં જે સુધારો વધારો કરવામાં આવતો હતો તેને લગતી આડી વાત કાઢતાં, ગૃહસ્થો તેમની પાસે આવી પહોંચ્યા નહીં ત્યાં સુધી તે ઠીક વાતચિતમાં રોકાઈ રહ્યો હતો; અને મિસિસ ફિલિપ્સને તેણે ધણા ખ્યાનથી સાંભળતી જોઈ. તેણીનો મિ. કાલિન્સની અગત્ય વિષેનો અભિપ્રાય, જે કાંઈ તેણીએ સાંભળ્યું તેથી વધ્યો અને પોતાથી બની શકે એટલા વહેલા વખતમાં પોતાનાં પાડોશીઓને

દરેક નાની સરખી આવત પણ કહી સંભળાવવાનો નિશ્ચય કરતી
 તે હતી. ઊકરીઓ કે જેઓને તેમના પિત્રાધ લાઇની વાતચિત
 સાંભળવી ગમી નહીં અને જેઓ એક વાજીંત્ર વિના બીજા કશા માટે
 ઇચ્છા ધરાવતી ન હતી અને જાજલો ઉપરનાં ચીનાઇ વાસણોનાં
 પોતાનાં દોરેલાં નિષ્કાળજી ભર્યાં ચિત્રો જ જોતી હતી, તેઓને રાહ
 જોવાનો વખત ઘણો લાંબો લાગ્યો. તે પણ આખરે પુરો થયો.
 ગૃહસ્થો આવી પહેાચ્યા ખરા અને જ્યારે મિ. વિક્ટહામ દિવાનખાનામાં
 આવ્યો ત્યારે ઇલિઝાબેથને લાગ્યું કે-એ વખત પહેલાં તેણાએ કાંઈ
 વાર તેને અણુધટતા માનના થોડાક પણ અંશથી જોયો નહોતો
 અથવા તો તેના વિષે વિચાર કર્યો નહોતો.....શાયરના અમલદારો
 મામાન્ય રીતે ઘણા માનનીય, ગૃહસ્થોની મંડળી જેવા હતા અને
 તેમના માંહેલા સૌથી વધુ સારા, આજના મંડળમાં આવેલા હતા;
 પણ મિ. વિક્ટહામ એ બધાયમાં વ્યક્તિ તરીકે, ચહેરામાં, દેખાવમાં
 અને ચાલમાં ઉત્તમ હતો અને તે બધા, પહેાજો અને જડો મ્હોંવાળો
 કાકો ફિલિપ્સ જેતું મ્હોં દારૂ પીધાથી ગંધાતું હતું અને જે તેમની
 પાછળ તે ખંડમાં આવ્યો, તેના કરતાં વધારે સાગ હતા.

મિ. વિક્ટહામ સુખી માણસ હતો કે જેના તરફ લગભગ દરેક
 સન્નારીની આંખ ઠરતી હતી અને ઇલિઝાબેથ એક સુખી સ્ત્રી હતી
 કે જેની પાસે આવીને આખરે તે બેઠો અને જે પસંદ પડે એવા
 રીતે તેણે વાતચિત શરૂ કરી, જો કે તે માત્ર બીનાશવાળી રાત્રિને
 વિષે અને વરસાદની ઋતુના સંભવ વિષે હતી તો પણ તેથી તેણીને
 લાગ્યું કે સૌથી વધુ સામાન્ય, નિરસ અને તારંવાર સંભળાતો
 વિષય પણ બોલનારની બુદ્ધિથી રમભર્યો બનાવી રાકાય છે.

મિ. વિક્રલામ અને અમ્મલદારે જવા, સુન્દરીઓનું ધ્યાન ખેંચવા માટે પુરતા હરિકે વચ્ચે મિ. કોલિન્સની કોઠાએ દરકાર લીધી નહીં. જીવાન બાળાઓને મન તે કાંઈ વિસાતમાં ન હતો; પણ થોડી થોડીવારે હજી પણ તેનું કહેવું માયાળુપણાથી સાંભળનાર મિસિસ ફિલિસ હતી અને તેની કાળજીથી તેને પુષ્કળ કાફી અને માખણવાળી ગરમ પૂરીઓ મળ્યાં.

જ્યારે પાનાં રમવા માટે ટેબલો મૂકવામાં આવ્યાં ત્યારે મિસિસ ફિલિસના ઉપકારનો બદલો ચૈરાંગીની રમતમાં તેની સાથે ખેસીને વાળવાની, તેને તક મળી.

તેણે કહ્યું, “ અત્યારે હું આ રમત બહુ થોડી બાણું છું પણ મારામાં સુધારા કરવાને હું ઘણો ખુશી થઈશ, કારણ જિંદગીની મારી રિથિતિમાં- ” તેણે રમવાનું કબૂલ કર્યું તેથી મિસિસ ફિલિસે તેનો ઘણો કપકાર માન્યો, પણ તેનું કારણ સાંભળવા તે થોભી શકી નહીં.

મિ. વિક્રલામ ચૈરાંગીની રમતમાં ભાગ્યે નહીં અને તુર્તજ એક બાજુ ટેબલ આગળ ઘસિઝાખેથ અને લિડિયા વચ્ચે તેને આનંદથી જગ્યા આપવામાં આવી. પહેલાં તો લિડિયાજ તેને આખો વખત વાતચિતમાં રોકી રાખશે એવા ભય જણાતો, કારણ તે એક ઘણીજ દઢમનની વાતોડીઅણ હતી; પણ તે એવીજ રીતે લોટરી ટિકટોની ઘણી રસિયાણુ હતી તેથી એ રમતમાં તરતજ તેને ઘણો રસ પડ્યો. તે કોઈના ઉપર ધ્યાન નહીં આપીને નાણાં રોકવાને ઘણી આતુર જણાઈ અને ખાસ કરીને પોતે મેળવેલાં ધનામ માટે ખૂબ પાડવા લાગી. રમત તરફ સામાન્ય રીતનું ધ્યાન

આખ્યા બાદ મિ. વિઠ્ઠામ ઇલિઝાબેથ સાથે વાતચિત કરવાને દુરસદ મેળવી શક્યો અને તેણી તેની વાત સાંભળવાને ઘણી ખુશી હતી. જે વાત તે સાંભળવા માગતી હતી અને તેણીને કહેવામાં આવે એમ ધારી શકી નહીં તે—મિ. ડાસી સાથેની તેની ઓળખાણના ઇતિહાસની વાત હતી. એમ છતાં તેની હિતસુકતા અચાનક રીતે પુરી પડી. મિ. વિઠ્ઠામને એ વિષયમાં પોતાની મેળેજ વાત શરૂ કરી. તેણે પ્રશ્ન કર્યો કે, મેરિટનથી નેથરફિલ્ડ કેટલું દૂર હતું અને તેણીનો જવાબ મેળવ્યા બાદ આનાકાનીથી તેણે પૂછ્યું કે, ‘મિ. ડાસી ત્યાં કેટલા વખતથી રહે છે?’

ઇલિઝાબેથે કહ્યું, ‘આશરે એક મહીનાથી’ અને એ પછી એ વિષય પરનો મૂકાય એવી પોતાને ઇચ્છા ન હોવાથી તેણે ઉમેર્યું, “હું ધારું છું કે તે ડર્બીશાયરમાં ઘણી મોટી મિલકતવાળો આસામી છે.”

વિઠ્ઠામે કહ્યું, “હા, તેની મિલકત ઘણી મોટી છે. ચોક્કસ દશ હજારની વાર્ષિક આવક. મારા કરતાં આ વિષયમાં તમને અમુક માહિતી આપવા જોગ કોઈ વધુ યોગ્ય માણસ કોઈ મળ્યો નહીં હોય—કારણ, મારા બાળપણથી એક અમુક રીતે તેના કુટુંબ સાથે મારો સંબંધ થયેલો છે.”

ઇલિઝાબેથ અજ્ઞયખી બતાવ્યા શિવાય રહી શકી નહીં.

“મિસ બેનેટ, ગઈકાલે અમારા મેળાપની ઘણી ઠંડી રીતભાત જોયા પછી, આવી ચોક્કસ હકિકતથી તમે કદાચને ઘણાંજ અજ્ઞયખ થઈ શકો—તમને મિ. ડાસી સાથે બહુ સારી રીતે ઓળખાણ થયેલી છે?”

ધલિઝાખેથે કાંઈક જુસ્સાથી કહ્યું, “ હું હમૈશાં ઈચ્છું તેટલા પુરતીજ થઈ છે—એકજ મકાનમાં મેં તેની સાથે ચાર દિવસ ગાળ્યા છે અને હું તેને ઘણાજ પ્રતિકુળ સ્વભાવનો ધારૂં છું.”

વિકલામે કહ્યું, “ તે પસંદ પડે એવો અથવા તો બીજા કોઈ સ્વભાવનો છે, એ સંબંધમાં મારો અભિપ્રાય આપવાનો મને હક્ક નથી. મેં તેને લાંબા વખતથી અને ઘણી સારી પેઠે એક ન્યાયી ચૂકાદો આપનાર તરીકે ઓળખેલો છે. નિષ્પક્ષપાત થવું એ મારા માટે અશક્ય છે. પણ હું ધારૂં છું કે તમારો તેના વિષેનો અભિપ્રાય સામાન્ય રીતે અચંબા ભરેલો થઈ પડશે— અને કદાચ બીજા કોઈ જગ્યાએ આમ તદ્દન મજબૂત રીતે તમે તે દર્શાવશો નહીં. અહીં તમે તમારા પોતાનાજ કુટુંબમાં છો.”

“ મારા શબ્દ ઉપર ભરૂંસો રાખજો, નેધરફિલ્ડ શિવાય, પાડોશના બીજા કોઈ મકાનમાં હું કાંઈ કહું તેના કરતાં હું અહીં વધુ કહેતી નથી. હર્ટફર્ડશાયરમાં તે કોઈને ખિલકુલ પસંદ પડ્યો નથી. દરેક જણ તેના ગર્વથી કંટાળી ગયું છે. તમે બીજા કોઈ તરફથી તેના સંબંધી વધુ તરફદારીથી બોલાયલું સાંભળશો નહીં.”

થોડીવાર અટક્યા પછી વિકલામે કહ્યું; “ હું દિલગીર થવાનો ઢોંગ કરી શકું નહીં કે તે અથવા તો બીજા કોઈપણ તેની લાયકાત કરતાં વિશેષપણે વખણાતો નથી; પણ તેના વિષે હું ધારૂં છું કે વારંવાર એમ બનતું નથી. જગત્ તેનો પૈસો અને તેની અગત્યથી અંધ બની જાય છે અથવા તેની ઉંચી અને ગર્વિષ્ટ રીતભાતથી ખડીની જાય છે અને જીવી રીતે તે પોતાને એવા પસંદ કરે છે તેવીજ રીતે જુએ છે.”

“ મારી જસાક ઓળખાણુ ઉપરથી, હું તેને એક ખરાબ સ્વભાવના માણસ તરીકે ગણી લઉં. ”

વિકલામે માત્ર પોતાનું માથું ધુણાવ્યું. ઓલવાની ખીજ તક મળતાં તેણે કહ્યું, “ હું અજબખી પામું છું કે—આ દેશમાં તે ઘણા વખત રહે એ ખનવા જંગ છે કે નહીં ! ”

“ મને તેની કશી ખબર નથી; પણ જ્યારે હું નેધરલેન્ડ ખાતે હતી ત્યારે તેના જતા રહેવા સંબંધી મેં કાંઈ સાંભળ્યું ન હતું. તે નજદિકમાં હોવાથી તમારી.....શાયરને લગતી યોજના-આને કાંઈ આંચકો નહીં આવે એવી મને આશા છે. ”

“ અરે ! નહીં—મિ. ડાસીને લીધે મારે જતા રહેવાનું નથી. જો તે મારાથી દૂર રહેવાની ઇચ્છા રાખતો હોય તો તેણે જવુંજ જોઈએ. અમારા વચ્ચે મિત્રતાભરેલો સંબંધ નથી અને તેને જોતાં હમેશાં મને ઘણું દુઃખ થાય છે, પણ મારે તેના મેળાપ નહીં કરવાનું કાંઈ કારણ નથી; પરન્તુ આખા જગત આગળ હું જે કાંઈ પોકારીને કહી શકું તે—તે જવો છે તેવો હોવા માટે તેની ઘણી મોટી ગેરવાજખી રીતભાત અને ઘણીજ દુઃખકારક દિલગીરીની લાગણી—છે. મિસએનેટ, તેનો પિતા, મહુમ મિ. ડાસી, આ દુનિયામાંનો એક સૌથી ઉત્તમ ગૃહસ્થ હતો; અને મારો કોઈ પણ ખરો મિત્ર હોય તો તેજ હતો. મને હજારો કોમળ યાદગિરીઓથી મારા જીવને દુભાવ્યા વિના આ મિ. ડાસીના સંગાથમાં હું કદિ રહી શકતો નથી. મારા પ્રત્યેની તેની વર્તણૂંક શરમ ભરેલી રહી છે. પણ હું ખરે-ખર માનું છું કે—આશાઓને નિરાશામાં નાખવાના તેના કાર્ય

કરતાં અને તેના પિતાની યાદગિરીને શરમમાં નાંખવા કરતાં તેને કાંઈપણ ખાખતમાં અને દરેક ખાખતમાં હું માફ કરી શક્યો હોત.”

ધલિઅખેથને આ વિષયનો રસ વધતો જતો જણાયો અને તે ખરા અંતઃકરણથી તે સાંભળવા લાગી; પણ તેની નાજીકતાથી તે વધુ પૂછપરછ કરતાં અટકી.

મિ. વિકલામ વધુ સામાન્ય વિષય ઉપર ખોલવા લાગ્યો. મેરિટન, તેની આસપાસની જગ્યા, લોકો વગેરે, તેણે જે ખુબ આજ મુધી જોયું હતું તેના કરતાં તેને ઘણાં ખુશકારક લાગવા માંડ્યાં અને પાછલી આગતો ઉપર ખાસ કરીને તે નમ્ર પરન્તુ થણી બુદ્ધિભરેલી સહ્યતાથી ખોલવા લાગ્યો.

તેણે ઉમેર્યું: “આલુ સહવાસ અને સારા માણસોની સોખતની આશાને લીધેજ મને.....શાયરમાં આવવાની મુખ્ય લાલચ થઈ આવી છે. હું અહીંની લશ્કરી ટુકડીને એક સૌથી વધુ માનવંત અને મિલનસાર ટુકડી તરીકે પીછાનું છું અને મારા મિત્ર ડેનીએ તેમના હાલના રહેઠાણ વિષે અને મેરિટનના લોકોનું તે ટુકડીએ ઘણુંજ ધ્યાન ખેંચ્યું છે તે વિષે તેમજ ઉત્તમ માણસોની જાળખાણ તેમને થઈ છે તે વિષેના વર્ણનથી મને વધારે લલચાવ્યો છે. હું કબૂલ કરું છું કે સહવાસ, એ મારે માટે જરૂરનો છે. હું એક નિરાશ થયેલો માણસ છું અને મારી લાગણીઓ એકાન્ત જીવન સહન કરતી નથી. મારે નોકરી અને સહવાસ મેળવવાંજ જોઈએ. લશ્કરી નોકરી માટે મેં કદિ આકાંક્ષા કરી ન હતી પરન્તુ સંજોગોએ હવે તેનો લાગ જોઈવી આપ્યો છે.

મારો ધંધો દેવળને લગતોજ હોવો જોઈતો હતો-હું દેવળને માટે જ દેવળવાયો હતો અને અત્યારે આપણે જે ગૃહસ્થ વિષે વાત-ચિત કરીએ છીએ તેની જો ધર્યા હોત તો હું એક ધર્મશિક્ષક તરીકેનું અમૂલ્ય જીવન ગાળવા પામ્યો હોત. ”

‘ખરેખર !’

“ હા-મહુમ મિ. ડાર્સીએ પોતાના વારસામાં મને ખાક્ષસ દાખલ સૌથી સરસ ધર્મશિક્ષકની જગ્યા ખાલી પડતાં તે પછીની નિમણુંક મારી કરી હતી. તે મારા ધર્મપિતા હતા અને મારા તરફ ઘણોજ આલેખ રાવતા. તેમના માયાળુપણા માટે હું પુરેપુરો આભાર માની શકું એમ નથી. તેમણે મારા માટે પુરતી જોગવાઈ કરવા ધારી હતી અને તે કરી હોય એમજ ધાર્યું હતું; પણ જ્યારે ધર્મશિક્ષકની જગ્યા ખાલી પડી ત્યારે તે બીજા કોઈને અપાઈ. ”

હલિઝાબેથ બોલી ઉઠી, “ અરે પ્રભુ ! પણ એમ બન્યું શી રીતે ?- તેમના વસિયતનામા વિરૂદ્ધ વર્તન થાય કેમ ?-શા માટે તમે કાયદાનો આશરો લીધો નહીં ? ”

“ વસિયતનામાની શરતોમાં એવું કંઈ ચોખ્ખું ન હોતું જાયું તેથી કાયદા મારફત કંઈ મેળવવાની મારા માટે આશા ન હતી. ખાનદાન માણસ શરતોના હેતુમાં શંકા ઉઠાવે નહીં, પણ મિ. ડાર્સીએ શંકા ઉભી કરવાનું પસંદ કર્યું-અથવા એ ખાખતને માત્ર અમુક શરતોએજ કરવામાં આવેલી ભલામણ સેખી અને જણાવ્યું કે ઉડાઉપણું, ગેરડહાપણુ ભરેલાં કામ-અને ટુંકમાં બધુંએ ખરું અથવા કશુંયે નહીં, એ રીતથી મેં મારો બધો હક્ક ગુમાવ્યો હતો. એ ચોક્કસ છે કે, એ વર્ષ

ઉપર ધર્મશિક્ષકની જગ્યા ખાલી પડી હતી. એ વખતે ખરેખર હું તે મેળવવા લાયક હિમ્મતનો થયો હતો પણ તે છતાં તે એક બીજા માણસને અપાઈ; અને એ પણ નક્કી છે કે, તે ખોવા માટે હું ગેરબ્યાજબી ઠરું એવું ખરેખર મેં કાંઈ પણ કયું હોય તે માટે હું મને પોતાને અપરાધી ઠરાવી શકું નહીં. મારો મિત્રાઈ ગરમ અને અસાવધ છે અને કોઈવાર તેના સંબંધી અને તેને પોતાને મેં મારો અભિપ્રાય તદ્દન સ્વતંત્ર રીતે કહી દીધો છે. હું કાંઈ પણ ખરાબ ખાખત ફરીથી યાદ કરી શકું નહીં; પણ ખરી ખાખત એ છે કે, અમે બંને ઘણી જૂઠી પ્રકૃતિના માણસો છીએ અને તે મને ધિઃકારે છે.”

“ આ ખરેખર લાગણી દુઃખાવનાર છે !-તે જાહેર રીતે ધિઃકારાવો ઘટે છે.”

“ અમે એકજ ગામડામાં એકજ બાગમાં જન્મ્યા હતા; અમારી જુવાનીનો મોટો સાથે સાથેજ પસાર થયો હતો—”

“ અમે એકજ ઘરના સાથીઓ હતા; એકજ પ્રકારની મોજ મઝાઓ ભોગવી હતી, અને એકજ વડીલની સંભાળનાં ખચ્યાંઓ હતાં. મારાં પિતાએ પોતાના ધંધાની શરૂઆત, તમારા કાકા મિ. ક્વિલિપ્સ જે ધંધાને આટલું બધું આદરમાન આપે છે તેમાંજ કરી હતી. પરંતુ તેમણે મહુમ મિ. ડાસીને ઉપયોગી થવા માટે બધુંયે મૂકી દીધું હતું અને પેખરલીની મિલકતની સંભાળ પાછળ તેમણે પોતાનો બધો વખત ગાળ્યો હતો. મિ. ડાસીના તે ઘણાજ અતલગના અને વિશ્વાસુ મિત્ર હોઈને તેમની ઘણી જ પ્રશંસા પામ્યા હતા. મિ. ડાસી વારંવાર કબૂલ કરતા કે

મારા પિતાની આહોશ દેખરેખથી પોતે તેમના ઘણાજ આભાર તળે હતા અને જ્યારે મારા પિતાના મરણના થોડાકજ વખત પહેલાં મિ. ડાસીએ તેમને પોતાની સ્વેચ્છાથી મારા માટે જીવનની જોગવાઈ કરવાનું વચન આપ્યું ત્યારે મને લાગ્યું કે તેના આભારના દેવાને તેઓ જીવી રીતે વાળે છે તેવીજ રીતે તેઓ મારા ઉપરના પોતાના પ્રેમ દેખાડે છે. આથી હું સંતોષ પામ્યો હતો.”

“ મિસ ડાસી કેવા સ્વભાવની છોકરી છે ? ”

તેણે પોતાનું માથું ધ્રુણવ્યું—“ હું ઈચ્છું કે હું તેને મિલનસાર કહી શકું. ડાસી કુટુંબમાંના કોઈનું પણ ખૂંદું ખોલતાં મને દુઃખ ઉપજે છે; પણ તેણી તેના ભાઈના સ્વભાવને ઘણીજ મળતી છે—ઘણીજ, ઘણીજ મગર તે. બાળક હતી ત્યારે પ્રેમ-જનક અને પ્રીતિ ઉપજાવનારી હતી અને હું તેને ઘણીજ ગમતો હતો અને મેં કલાકોના કલાકો તેને ખુશી કરવા પાછળ ગાળ્યા છે. પણ હવે મારા મનમાં તેને માટે કોઈ લાગણી નથી. તે આશરે ૧૫ કે ૧૬ વર્ષની એક ખૂબસુરત છોકરી છે. તેના પિતાના મરણ પછી તે લાંડનમાં એક સત્રારી સાથે છે કે જ તેની કેળવણી પાછળ ધ્યાન આપે છે. ”

પત્તાં રમનારાઓ, એ પછી તરતજ વિખરાયા અને એક બીજા ટેબલ આગળ એકઠા થયા અને મિ. કોલિન્સ પોતાની બહેન ઈલિઝાબેથ અને મિસિસ ફિલિપ્સની વચ્ચે ગોઠવાયો. મિસિસ ફિલિપ્સે રિવાજ મુજબ તેની જીત સંબંધમાં પૂછપરછ કરી.

તેણે કાંઈ એટલી બધી મોટી જીત મેળવી ન હતો. તે દરેકે દરેક દાવમાં હાર્યો હતો; પણ જ્યારે મિસિસ ફિલિપ્સ તે સંખંધમાં રસપૂર્વક પૂછવા લાગી ત્યારે તેણે ઘણીજ ગંભીર-તાથી તેણીને ખાત્રી આપી કે, એ ખાખત જરાકે અગત્યની નથી અને હું પૈસાને એક નાચિઝ વસ્તુ ગણું છું. તેણે તેણીને વિનંતિ કરી કે તમે પોતે એ સંખંધમાં જરાક પણ ચિન્તાતુર બનશો નહીં. ”

તેણે કહ્યું: “ ખાનુ, હું સારી રીતે જાણું છું કે જ્યારે લોકો પત્તાં રમવા બેસે ત્યારે તેઓએ આવી ખાખતોમાં નસિબને આધીન થવું જોઈએ—અને મારે નસિબે હું એવા સં-જોગોમાં નથી કે પાંચ શિલિંગને હું કાંઈ ગણત્રીમાં લઉં. બેશક એવા ઘણા માણસો છે કે જે આવુંજ કહી શકે નહીં પણ લેડી કેથેરિન ડી બર્ગને ધન્યવાદ ઘટે છે કે, નાની ખાખતોમાં મન ખાળવાની જરૂરથી હું ઘણો વેગળો મૂકાયો છું. ”

મિ. વિઠ્ઠામનું ધ્યાન બેંચાયું અને થોડીક પળ સુધી મિ. કોલિન્સ તરફ જોઈ રહ્યા પછી તેણે ઇલિઝાબેથને ધીમા સ્વરે પૂછ્યું કે ડી બર્ગના કુટુંબ સાથે તમારો આ સગો શું ઘણી સારી રીતે પરિચિત છે ?

તેણીએ જવાબ આપ્યો: “ લેડી કેથેરિન ડી બર્ગ હમણાં જ તેને એક ધર્મશિક્ષકની જગ્યા આપી છે. હું લાગ્યે જ જાણું છું કે, મિ. કોલિન્સ તરફ પહોંચવેલું તેણીનું ધ્યાન કોણે બેંચ્યું હશે; પણ ચોક્કસ તે તેણીને લાંબા વખતથી તો ઓળખતો નથી જ. ”

“અલખત, તમે એ જાણતાં હશે કે, લેડી કેથેરિન ડી બર્ગ અને લેડી એની ડાર્સી, એ બે બહેનો હતી. પરિણામે તેણી હાલના મિ. ડાર્સીની કાકી થાય છે. ”

“ ના, ખરેખર, હું એ નથી જાણતી-લેડી કેથેરિનનાં સં-બંધીઓ વિષે હું બિલકુલ કશું જાણતી નથી. ગયા પરમ દિવસ પહેલાં હું નોજીની હયાતી વિષે કાંઈ જાણતી નહોતી. ”

“ તેની છાંડરી, મિસ ડી બર્ગને એક ઘણી મોટી મદદલ મળશે અને એમ માનવામાં આવે છે કે, તે અને તેણીનો પિત્રાઈ બાઈ પોતાની બન્ને મિલકતો જોડી દેશે. ”

આ બખરથી ઇલિઝાબેથને હસવું આવ્યું; કારણ તેણીને ખિચારી મિસ બિગ્લે વિષે વિચાર આવ્યો. ખરેખર, તેણીનું બધું ધ્યાન નક્કામું થઈ પડશે અને ડાર્સીની બહેન માટે તેનો પ્રેમ નક્કામો અને ખોટો થઈ પડશે અને જો ડાર્સી બીજાને પરણવા માટે અત્યાર પહેલાં બંધાઈ ચૂક્યો હશે, તો ડાર્સી માટેની તેણીની પ્રશંસા નક્કામી થઈ પડશે.

તે બોલી: “ મિ. કૅલિન્સ લેડી કેથેરિન અને તેમની પુત્રી એ બન્નેનાં ઘણાં વખાણ કરે છે; પણ તે બાઈ વિષે તેણે કહેલી અમુક વાતો ઉપરથી મને શક જાય છે કે, પોતા ઉપરના ઉપકારથી તે ખોટો અભિપ્રાય આપવામાં દોરાઈ જાય છે અને તે તેની મુરબી હોવા છતાં પણ એક મગર અને સાંકડા મનની બાઈ છે. ”

વિકહામે જવાબ આપ્યો: “ તે ઘણું અંશે આ બે દુર્ગુણો-વાળી છે એમ હું માનું છું. ઘણાં વર્ષોથી મેં તેને જોઈ નથી

પણ મને યાદ છે કે, તેણી મને કદિ પણ ગમતી ન હતી અને તેની રીતભાત પોતાનું ધાર્યું કરાવવાના સ્વભાવની અને ઉદ્ધત હતી. તે ઘણી બુદ્ધિશાળી અને ચખરાક છે, એવું લોકોમાં કહેવાય છે પણ હું તો એમ માનું છું કે, તેની શક્તિઓ, તે કેટલેક અંશે પોતાની હિંચી કીર્તિ અને પૈસાને લીધે, કેટલેક અંશે જોહુકમી રીતભાતને લીધે અને બાકીની પોતાના ભત્રીજાની મગ્-રરીને લીધે મેળવી શકી છે, કે જે ભત્રીજો એવુંજ પસંદ કરે છે કે, જે કોઇનો તેની સાથે સંબંધ થાય તે દરેકે પહેલા વર્ગની સમજદારીજ ધરાવવી જોઇએ. ”

ઇલિઝાબેથે કબૂલ કર્યું કે, આ સંબંધમાં તેણે ઘણું વિચાર-શીલ વર્ણન આપ્યું હતું અને જ્યાં સુધી જમવાનો વખત થયો ન હતો અને પત્તાની રમત ખંધ પડી ન હતી ત્યાં સુધી આ બે જણાંએ એક બીજા સાથે સંતોષભરી રીતે વાતચિત કર્યો કરી અને જમવાનો વખત થતાંજ, મિ. વિક્કામ તરફ ધ્યાન આપવાને બીજી સ્ત્રીઓથી બની શકે તે માટે તે તેનાથી વિખૂટી પડી. મિ. ક્વિલિપ્સના જમણુવારના મેળાવડાના ઘોંઘાટમાં કંઈ વાતચિત થઈ શકે એમ ન હતું, પરંતુ વિક્કામની રીતભાતથી દરેક જણને તે રચિતર થઈ પડ્યો. તે જે કાંઈ કહેતો તે સારી રીતેજ કહેતો અને જે કાંઈ કરતો તે ખૂબીખંધ કરતો. ઇલિઝાબેથ પોતાના મગજમાં તેના સંબંધી વિચારો સાથેજ વિદાય થઈ. મિ. વિક્કામ શિવાય બીજી કશી બાબતોનો તેને વિચાર સુઝતો ન હતો અને ઘરને રસ્તે જતાં આજો વખત તેણે કહેલી વાતોજ તેણીને યાદ આવ્યાં કરી; પણ તેનું નામ સુદ્ધાંત યાદ કરવાનો

સમય તેને મળ્યો નહીં; કારણ સિડિયા કે મિ. કોલિન્સ બેમાંથી એકેએ એકે વખત પોતાના મ્હોંમાં જીભ ઘાલી નહીં. સિડિયા વારંવાર એ લાટરીની ટિકિટો વિષે, પોતે ખોયલી માછલી વિષે અને પોતે જીતેલી માછલી વિષે વાત કાઢ્યા કરતી હતી અને તેમની ગાડી લાંગળર્ન નિવાસ આગળ ઉભી રહી તે પહેલાં મિ. કોલિન્સ પોતે ધમ્મતો હતો તેના કરતાં તેને ઘણું કહેવાનું હતું. તે મિ. અને મિસિસ ફિલિપ્સની સભ્યતાનાં વખાણ કરવા લાગ્યો; પત્તાની રમત દરમિયાન પોતાં બોલેલા પૈસાની પોતાને જરાકે પરવા નથી, એમ કહેવા લાગ્યો; જમણની વાનીઓની બધી રકાખીઓનાં વર્ણન આપવા લાગ્યો. અને વારંવાર પોતાની બહેનોને કહેવા લાગ્યો કે, “ગાડીમાં બેસવામાં હું તમને ગીદી કરતો હોઉં એવા મને ભય રહે છે.”

પ્રકરણ ૧૨.

ઇલિઝાબેથે બીજે દિવસે મિ. વિકહામ અને પોતાને જે વાતચિત થઈ હતી તે જઈનને કહી સાંભળાવી. જઈને અચાની લાગણી સાથે તે સાંભળી—તે સમજી શકી નહોતું કે, મિ. ડાર્સી મિ. બિંગ્લેની દિલસાજ માટે આવો નાલાયક કેમ બની શકે તે માનવું કે કેમ? અને તેમ છતાં, વિકહામ જેવા ગ્રેમ ઉપજવનારા દેખાવના યુવાન માણસની વાતના સાચાપણામાં શંકા લાવવી, એ તેનો સ્વભાવ નહોતો. આવી બિનમહેરબાની ખરે-

ખર તેને ભોગવવી પડી હોય એ ખનવા ભેગ ખાખત તેની નાજીક લાગણીઓ ઉશ્કેરવા પુરતી હતી; અને આથી કાંઈપણ કરવાનું રહ્યું નહતું—માત્ર ખન્નેનું સાંઝું ધરૂં, દરેકની વર્તણૂકનો ખચાવ કરવો અને જે કાંઈ બીજી રીતે સમજાવી શકાય નહીં તેને અકસ્માત અથવા ભૂલ તરીકે લેખવી, એજ ખાકી હતું.

એક આડી કે જ્યાં આ વાતચિત થઈ ત્યાં જે કેટલીક વ્યક્તિઓ વિષે તેઓ વાત કરતી હતી તેઓના આવવાથી તે ખન્ને સત્રારીઓને ત્યાંથી જવું પડ્યું: મિ. ખિગ્લે અને તેની બહેનો, ઘણા વખતથી ઇંતેજારી ઉપજાવી રહેલી નેધરફિલ્ડ ખાતેની નાચપાર્ટી આવતા મંગળવારે કરાવેલી હોવાનું અંગત ઇજન આપવા માટે ત્યાં આવી પહોંચ્યાં. તે બે સ્ત્રીઓ પોતાની વહાલી સખીને એકવાર ફરીથી જોતાં ખુશી થઈ—કહેવા લાગી કે આપણને મળ્યાને એક જમાનો વહી ગયો અને પોતાની સાથે વિયોગ થયા પછી તેણી શું કરતી હતી, એ ખાખતમાં વારંવાર પૂછપરછ કરવા લાગી. કુટુંબખનાં બીજાં માણસો તરફ તેમણે ઘણું થોડું ધ્યાન આપ્યું, મિસિસ બેનેટને બની શકે તેમ તેઓ વિસરી ગઈ, ઇલિઝાબેથ સાથે આડું બોલી નહીં અને બીજાંઓ સંખંધી કાંઈયે પૂછ્યું નહીં. તેઓ પોતાની જગ્યાએથી એવી ચ પળતાથી ઉઠી કે તેમના ભાઈને અચંબો ઉપજાવે અને જાણું મિસિસ બેનેટ સાથેની સહ્યતા ભરેલી વાતોચિતો ટાળવાને આતુર હોય તેમ તેઓ ઉતાવળ કરી તરતજ ત્યાંથી જતી રહી.

નેધરફિલ્ડ ખાતેના નાચના મેલાવડાની આશા, કુટુંબખની દરેક સ્ત્રીને ઘણોજ આનન્દ ઉપજાવનારી થઈ પડી. મિસિસ બેને

ટને એમ માનવામાં મોજ મળી કે મારી મોટી છોકરીને મુખાર-
કખાદી આપવા માટે તે મેલાવડો થનાર છે અને નિમંત્રણના
રિવાજવાળા કાર્ડને બદલે મિ. ખિંજોળે પોતે તેને નોતરે દીધું
તેથી તે મનમાં ને મનમાં ફૂલાવા લાગી. જ્યેષ્ઠ એવી કલ્પના
કરવા લાગી કે પોતાની બે સખીઓની સાખતમાં અને તેમના બાઇ
તરફથી પોતાની તરફ અપાતા ધ્યાનમાં તે એક સુખી સાંજ થઇ
પડશે અને ઇલિઝાબેથને એ વિચારતાં ખુશી ઉપજી કે હું મિ.
વિક્કામ સાથે ઘણી વખત નૃત્ય કરીશ અને મિ. ડાર્સીના દેખાવ
અને વર્તનમાં બધુંયે સાખિત થતું જણાઇ આવશે. કેથેરિન અને
લિડિયાએ જે ધારણા રાખી તે માત્ર કોઇ એક બનાવ અથવા
કોઇ અમુકજ પુરૂષ ઉપર ઓછી આધાર રાખતી હતી, કારણ,
તેઓ દરેક, ઇલિઝાબેથની પેઠે, મિ. વિક્કામ સાથે અર્ધા સાંજ
સુધીનો ધરાદો રાખતી હતી પરંતુ તેમને સંતોષ આપી શકે
તેવા તે કોઇપણ રીતે એકજ ભાગીદાર નહતો અને એક નાચનો
મેલાવડો તો કોઇ પણ રીતે નાચવા માટેનોજ મેલાવડો હતો.
અને મેરી પણ, પોતાના કુટુંબને ખાત્રી આપી શકી કે મને તે
મેલાવડા માટે જરાકે અરૂચિ નથી.

તે કહેવા લાગી: “ જ્યાં સુધી દરરોજ મારો સવારનો
વખત હું મારી ઈચ્છા મુજબ ગાળી શકું ત્યાં સુધી તે પુરતો
છ-પ્રસંગોપાત સાંજની ગમ્મતોમાં ભેળાવું એમાં કોઇ ભોગ આ-
પવા જવું નથી એમ હું ધારું છું. સમાજનો આપણાં બધાં ઉપર
હક્ક છે; અને હું જાહેર કરું છું કે જેઓ આરામ અને આનંદના
અમુક કલાક દરેકને માટે ઇચ્છવાબેગ લેખે છે તેઓમાંની હું
એક છું.”

ઇલિઝાબેથનો ઉત્સાહ આ વખતે એટલો ખંધો વધી ગયો હતો કે, તે મિ. કેલિન્સ સાથે જરૂર વિના વારંવાર બોલતી નહતી તોપણ, તેને પૂછ્યા વિના રહી શકી નહીં કે “ તમે મિ. ઈંગ્લેનું નિમંત્રણ સ્વીકારશો કે કેમ ? અને જો તમે સ્વીકારો તો તે સાંજની ગમ્મતમાં ભળવું તમે યોગ્ય ધારો છો કે નહીં ? ” અને એ બાબતમાં તેને કોઈ પણ જાતનો વાંધો નહતો અને પોતે નૃત્યમાં ભાગ લેશે તેથી મુખ્ય ધર્મગુરૂ અથવા તો લેડી કેથેરિન ડી બર્ગ તરફથી કોઈપણ જાતનો કપકો મળવાની તેને ખબર જ નહોતી, એમ જાણીને તે અજાયબ થઈ.

તેણે કહ્યું : “ હું તમને ખાતરી આપું છું કે, હું કોઈ પણ રીતે એવા અભિપ્રાયનો નથી કે, સારી વર્તણૂકના જુવાન માણસે આખરદાર માણસોને આપેલા આવી જાતના મેલાવડામાં કાંઈ ખરાબ વલણ હોય; અને એ સાંજ દરમ્યાન મારી ખધી રૂપવતી બહેનોના હાથથી માન મેળવવાની હું આશા રાખીશ, તેથી હું નૃત્ય કરવામાં કોઈપણ જાતનો વાંધો લઈશ નહીં; અને આ તકે હું ખાસ કરીને પહેલાં બે નૃત્ય, મિસ ઇલિઝાબેથ, તમારી સાથે કરવાની માગણી કરું છું—આ પસંદગી માટે મારી બહેન જોઈને વાંજખી કારણ લેખશે અને પોતાને માટે તે કોઈ પણ જાતના અપમાન તરીકે ગણશે નહીં, એવો હું વિશ્વાસ રાખું છું. ”

ઇલિઝાબેથે પોતાને પૂરેપૂરી સપડાઈ ગયલી જોઈ. તે આ ખંધા નાચ માટે મિ. વિકહામ સાથેજ પોતાને પૂરેપૂરી રોકાયેલી ધારતી હતી. અને તેને બદલે મિ. કેલિન્સ ! તેનું ખૂબસુરતપણું કદિ પણ આવી ખરાબ સ્થિતિમાં મૂકાયું નહતું. એમ છતાં, તેમ

થતું અટકાવી શકાય એમ નહતું. મિ. વિઠ્ઠામની અને તેની પોતાની સુખી સ્થિતિ આમ બળાત્કારે થોડોક વધુ વખત લાંબાઈ અને મિ. કોલિન્સની સૂચના તેણે બની શકતી કેમબતાથી સ્વીકારવાની લલાઈ કરી. પરંતુ તેની સ્ત્રીબહુમાનતાથી તે વધુ ખુશ થઈ નહીં; કારણ કે તેમાં કાંઈક વધુ બાબતનો ઈશારો હતો. તેને પહેલાં એ વિચાર સુઝ્યો કે હેન્સફોર્ડના પાદરીની વહુ તરીકે મારી બધી બહેનો કરતાં મને લાયક ગણી પસંદ કરવામાં આવી છે અને વધુ લાયક મહેમાનોની ગેરહાજરીમાં રોઝિન્સ ખાતે ચારંગીની રમતમાં ચાથી રમનાર બનવામાં મારે મદદ કરવાની છે. આ વિચાર તરત જ તેને ખરો લાગ્યો; કારણ પોતાની તરફ તે વધારે ને વધારે સંખ્યતા બનાવવા લાગ્યો; અને પોતાની હાજર જવાબી તથા રમુજી સ્વભાવ માટે તેને વારંવાર મુખારકબાદી આપવાનો પ્રયત્ન કરતો જોયો અને પોતાના મોહકપણની આ અસરથી ખુશી થવાને બદલે તે જો કે વધુ અજબબ થઈ, તો પણ થોડાક વખતમાં તેની માતાએ તેને આડકતરી રીતે એવું સમજાવ્યું કે તેમનાં લગ્નનો સંભવ તેને પોતાને ઘણુંજ પસંદ થઈ પડ્યો છે. એમ છતાં ઇલિઝાબેથે આ સૂચના કિપાડી લેવી પસંદ ન કરી કારણ તે સારી પેઠે જાણતી હતી કે કોઈપણ જવાબને પરિણામ એકાદ ગંભીર તકરાર જરૂર થશે. મિ. કોલિન્સ કદાચ માગણી ન પણ કરે અને જ્યાં સુધી તેમ નથી થયું ત્યાં સુધી તેના સંબંધમાં તકરાર કરવી નફામી છે.

જો નેધરફિલ્ડની નાચપાટી માટે તૈયારીઓ કરવાની અને વાતો કરવાની હોત નહીં તો મિસિસ બેનેટની નાની છોકરીઓ

આ વખતે દયાજનક હાલતમાં પડી હોત; કેમકે નિમન્નણુના દિવસથી તે નાચના દિવસ સુધી વરસાદની ઝડી એવી ચાલુ હતી કે તેઓ એકવાર પણ મેરિટન ખાતે જતાં અટકી પડી હતી. કાઠી, લશ્કરી અમલદારો, નવા જૂની, કાંઈ પણ મળ્યાં નહીં—નેધરફિલ્ડના મેલાવડામાં પહેરી જવાનાં બૂટ ઉપર ચોઢવાનાં ગુલાબનાં ફૂલ પણ કોઈ બીજા માણસ મારફત તેમને મેળવવા પડ્યાં. ઇલિઝાબેથને પણ આવી ઋતુમાં પોતાની સહનશીલતાની કસોટી થયલી લાગી હશે, કે જે ઋતુમાં મિ. વિકહામ સાથેનો પોતાનો પરિચય વધારવાનું તદ્દન ખોરખે પડ્યું હતું. અને ફિટિ અને લિડિયાને, મંગળવારે નાચપાટી છો એજ આશા ન હોત તો આવા ખરાબ શુક્રવાર, શનિવાર, રવિવાર અને સોમવાર તેઓ સહન કરી શકત નહીં.

પ્રકરણ ૧૩.

ઇલિઝાબેથ નેધરફિલ્ડ ખાતે દિવાનખાનામાં પેઠી અને રાતા કોટવાળા અમલદારોના ટોળામાં મિ. વિકહામને શોધવા તેણે નક્કામાંફાફાં માર્યાં. આટલીવાર સુધી તેને તેની હાઝરીનો જરાયે શક ઉપજ્યો નહતો. તેના મળવાના ચોક્કસપણામાં એવો કોઈ અંતરાય પડ્યો નહતો કે જેથી તેને ગભરાવાને કાંઈ કારણ મળે. તેણે હમેશ કરતાં વધારે સંભાળપૂર્વક પોતાનો શણગાર સમાર્યો હતો અને ઘણાજ આનન્દથી તેણે જે બધા તેના અંતઃકરણને

જીત્યા વિનાના રહ્યા હતા તેમને જીતી લેવા માટે એવા વિશ્વાસથી તૈયારી કરી હતી કે, તે સાંજે કોઈને પણ જીતી શકાય તેના કરતાં કાંઈયે વધારે નહતું. પણ થોડીજ ક્ષણમાં ખિંગલેએ અમલદારોને એવી રીતે નિમન્ત્રણ કર્યું કે જ્યોતી તેણીને માત્ર મિ. ડાર્સીના આનન્દ માટેજ ખાસ અલગ રાખવામાં આવી હોય એવા શક ઉપજ્યો, અને જોકે ચોક્કસપણે એમ ખાખત નહતી તોપણ મિ. વિઠ્ઠામના મિત્ર મિ. ટેનીને લિડિયાએ જ્યારે પૂછ્યું ત્યારે તેણે તે ગેરહાજર હોતા એ વાત ખરી બિના જાહેર કરી અને જાણીવું કે આગલ દિવસે વિઠ્ઠામને કાંઈ જરૂરી કામ માટે શહેરમાં જવાની ફરજ પડી છે અને હજીયે તે પાછા ફર્યો નથી; તેણે થોડુંક હસીને ઉમેર્યું કે, “ જો તેને અહીં હાજર રહેલા અમુક સદ્ગૃહસ્થને મળવાનું ટાળવાની ઇચ્છા ન હોત તો, અત્યારેજ તેના કામને લીધે તેને જવું પડત, એમ હું નથી ધારતો. ”

લિડિયા તેની વાતનો આ ભાગ સાંભળી શકી નહીં, તો પણ ઇલિઝાબેથે તરતજ સાંભળી અને જ્યારે તેનું પહેલાનું આશ્ચર્ય વાજખી હતું તેના કરતાં પણ વિઠ્ઠામની ગેરહાજરી માટે ડાર્સી કાંઈ એછો જવાબદાર નહોતો એમ તેને ખાત્રી થઈ ત્યારે મિ. ડાર્સી સામે તેની નાખુશીની દરેક લાગણી પોતાની ક્ષણિક નિરાશાને લીધે એટલી બધી તીવ્ર થઈ ગઈ કે, થોડીજ વાર પછી જ્યારે ડાર્સી તેની પાસે સીદ્ધો આવીને વિનય ભરેલી રીતે પૂછપરછ કરવા લાગ્યો ત્યારે તેણી ભાગ્યેજ સહન કરી શકાય એવી સહ્યતાથી તેને જવાબ આપી શકી. ડાર્સી પ્રતિ ધ્યાન આપવું, સહનશીલતા રાખવી અથવા ધીરજ રાખવી, એ

વિઠ્ઠામને અપમાન કરવા ખરોખર હતું. તેણીએ તેની સાથે વાતચિત નજ કરવી એવો નિશ્ચય કર્યો અને ગુસ્સાની લાગણીથી તે ત્યાંથી જતી રહી અને મિ. ખિંગ્લે કે જે ડાર્સીના દોષને આંધળી રીતે પક્ષપાત કરતો હતો તેથી તે ગુસ્સે થયલી હોવાથી તેની સાથે પણ વાત કરીને તે પોતાનો મિઝાજ શાન્ત કરી શકી નહીં.

પણ ખરાબ મિઝાજવાળાં રહેવું એ ઇલિઝાબેથનો ગુણજ નહતો; અને જોકે તે સાંજ માટે તેની પોતાની દરેક સારી આશાઓ નાશ પામી હતી, તોપણ તેનો સ્વભાવ આજે વખત ખરાબ રહ્યો નહોતો અને પોતાની બધી દુઃખભરેલી લાગણીનો ઉભરો શાલોટ્ટી લ્યુકાસ કે જેને તે એક અઠવાડીઆથી મળી નહોતી તેની આગળ કાઢ્યા બાદ, પોતાના પિત્રાઇ ભાઈની વિચિત્રતાની વાતચિતમાં તરતજ તેણે વિષયને બદલી નાંખ્યો અને પોતાની ખારીક નજર માટે તેણે તેને ધ્યાનમાં લીધું. એમ છતાં પહેલાં એ નૃત્ય પછી ફરી પાછી દુઃખભરેલી લાગણી ઉપજી. એ નૃત્ય ભારે શરમિદગી ઉપજાવનારાં હતાં. મિ. કેલિન્સ સુંદરતા વિનાનો અને વિચિત્ર, ધ્યાન આપવા કરતાં ભૂલો કરીને માફી માગનારો અને વારંવાર પોતે ન જાણી શકે એમ હાંધી રીતે ફરનારો જણાયાથી, એ નાચ માટે એક નાપસંદ ભાગીદારને લીધે ઉપજી શકતાં બહુજ શરમિદગી અને દુઃખમાં તેણી પડી. જે ક્ષણે તે તેનાથી છૂટી પડી તેજ ક્ષણે તેને બહુ આનન્દ થયો.

એ પછી તેણે એક અમલદાર સાથે નૃત્ય કર્યું અને વિઠ્ઠામ સંબંધ વાત કરવામાં તથા તે સર્વત્ર પસંદગી ઉપજાવનારા

વર્તનવાળો હોવાની વાત સાંભળવામાં તેને ખુશાલી ઉપજી. જ્યારે તે નાચ પૂરા થયા ત્યારે તે પાછી શાલોટી દ્યુકાસ પાસે ગઈ અને તેની સાથે વાતચિતમાં તે રોકાયલી હતી ત્યારે અચાનક મિ. ડાસીએ તેને સંબોધન કર્યું. તેણે તેનો હાથ મેળવવા માટે એટલે બધી ઓચિંતી રીતે માગણી કરી કે પોતે શું કરે છે, તેનું જરાકે ભાન ન રાખીને તેણીએ તેની માગણીનો સ્વીકાર કર્યો. તે તરતજ ત્યાંથી પાછો જતો રહ્યો અને તેણી પોતાની સમય-સૂચકતાની ખામી માટે મનમાં ને મનમાંજ ગુસ્સે થવા લાગી. શાલોટીએ તેણીને રાહત આપવા કેશિષ કરી: “ હું ખાત્રીથી કહું છું કે તે તને પસંદ પડશે. ”

“ ઇશ્વર ખચાવે ! એજ એક સૌથી વધારે કમનસિખી થઇ પડશે. જોને એક માણસ ધિઃકારવાનો ઠરાવ કરે તેને અનુકૂળ થતો જોવો ! આવી આફત મારે માથે પડે એવું ના ઇચ્છીશ. ” એમ છતાં, જ્યારે નાચ ફરીથી ચાલુ થતાં, ડાસી ઇલિઝાબેથના હાથની માગણી કરવા આવ્યા ત્યારે શાલોટી તેને કાનમાં ધીમા સાદે ચેતાવ્યા વિના રહી શકી નહીં કે “ તમે મૂર્ખ બનશો નહીં અને વિકલામ પ્રત્યેના તેણીના પ્રેમને લીધે તમે કે જે વિકલામ કરતાં દશગણા વધારે સારા છો તે તેણીની આંખમાં નાખુશ થઇ પડો તેવું કારણ આપશો નહીં. ” ઇલિઝાબેથ કાંઈ જવાબ દીધો નહીં અને નાચનારાંઓની જાડીમાં, મિ. ડાસીની સામે ઉભાં રહેવાથી મળતી ઉંચી સ્થિતિમાં પોતે મૂકાઈ ચૂકી છે, એ વિચારથી આશ્ચર્ય પામતી, તે ઉભી રહી. અને તેણીએ જોયું કે આસપાસનાંઓ પણ આ સ્થિતિ જોઈને પોતાનીજ પેઠે આશ્ચર્ય

ચક્રિત નજરે જોઈ રહ્યાં હતાં. થોડીકવાર સુધી તેઓ અકે શબ્દ બોલ્યા વિના ઉભા રહ્યાં અને તે એવી કલ્પના કરવા લાગી કે અમારી ચૂપકાદી બંને નૃત્યમાં ચાલુ રહેશે અને પ્રથમ તો તેણીએ એજ નિશ્ચય કર્યો કે તેમાં ભંગાણ પાડવું નહીં પણ પછી એકાએક તેને એ જ્યાં આવીએ કે, પોતાના ભાગીદાર સાથે વાત ન કરવી, એ તેને એક ઘણીજ ભારે પડતી સજ થઈ પડશે; તેથી તેણે નાચ સંબંધમાં થોડીક ટીકા કરી. તેણે જવાબ આપ્યો અને વળી પાછો શાન્ત રહ્યો. થોડીક વાર પછી, તેણી બીજી વાર બોલી: “ મિ. ડાર્સી, હવે કાંઈક કહેવાનો તમારો વારો છે. મેં નાચ સંબંધી વાત કરી અને હવે તમારે આ ચોરડાના વિસ્તાર વિષે અથવા તો નાચનારાંનાં જોડાં વિષે કાંઈક ટીકા કરવી જોઈએ. ”

તે હસ્યો અને તેણીને ખાત્રી આપી કે, મારે તમને કહેવાની બાબતમાં તમે જે ઇચ્છા કરશો, તે મુજબ હું કહીશ.

“ ખડુ સારું. એ જવાબ હાલ તરત પુરતો થઈ પડશે. કહાચ રફતે રફતે હું એ બાબતમાં વિવેચન કરીશ કે ખાનગી નાચના મેળાવડાઓ, જાહેર મેળાવડાઓ કરતાં વધારે ખુશકારક હોય છે: પણ હમણાં આપણે ચૂપ રહી શકીશું. ”

“ ત્યારે તમે નાચ કરતી વખતે એક નિયમને ખાતરજ વાતચિત કરો છો શું ? ”

“ કોઈક વાર તેમ ખરું. દરેકે થોડુંકજ બોલવું જોઈએ, એ તમે જાણો છો ને ? અર્ધી કલાક સુધી સાથે રહીને બિલકુલ

ન જોણવું, એ વિચિત્ર લાગે; અને એમ છતાં કેટલાકના લાભની ખાતર, વાતચિતની ગોઠવણ કરવીજ જોઈએ કે જથી તેઓને અને તેટલું થોડું જોણવાનીજ મહેનત પડે. ”

“ હાલના દાખલામાં તમે તમારી લાગણી મુજબ કહો છો કે પછી મારી લાગણીઓને અનુકૂળ થતાં હો એમ ધારો છો ? ”

ઇલિઝાબેથ વક્રોક્તિથી કહ્યું: “ બન્ને. કારણ મેં આપણું મનની વલણમાં હમેંશાં ઘણું એકસરખાપણું જોયું છે. આપણે દરેક, બીજાઓ સાથે ભળી જવાનાં સ્વભાવવાળાં નથી, ખનતા સુધી મૂળાં રહેવાના સ્વભાવવાળાં છીએ; જ્યાં સુધી આખા મેળાવડાને ચક્રિત કરી દઈએ એવું કાંઈક કહેવાનું ન હોય ત્યાં સુધી અને પેલી કહેવતમાં કહ્યું છે તેમ, આપણું કહેલું જમાનાઓ સુધી દંતકથાઓની પેઠે કહેવાય નહીં ત્યાં સુધી આપણને કોઈની સાથે વાત કરવી પસંદ નથી. ”

તેણે કહ્યું: “ મને ખાતરી છે કે, તમારા સ્વભાવનું આ ઘણું ધ્યાન ખેંચે એવું સરખાપણું નથી. તે મને કેટલુંક બંધ-ખેસ્તું થઈ પડશે, એ નહીં કહેવાનો આડંબર હું કરી શકીશ નહીં. તમે તો વિના શકે એમ ધારતાં લાગો છો કે મારા સ્વભાવનો એ તાદશ ચિતાર છે ”

“ મારે મારાં પોતાનાં કામનો ચૂકાદો આપવો જોઈએ નહીં. ”

તેણે કાંઈ જવાબ આપ્યો નહીં અને તેઓ નાચ પુરો કરી રહ્યાં ત્યાં સુધી પાછાં ચૂપજ રહ્યાં. એ વખતે તેણે પૂછ્યું:

“તમે અને તમારાં બહેનો ઘણું ખર્ચ મેરિટન સુધી ચાલતાં જાઓ છો કે નહીં ? ”

ધલિઝાબેથે હકારમાં જવાબ આપ્યો અને વાત કહેવાની લાલચ નહીં થોભાવી શક્યાથી તેણીએ ઉમેર્યું: “ જ્યારે તમે અમને તે દિવસે મળ્યા ત્યારે અમે તરતની જ એક નવી ઓળખાણ કરતાં હતાં. ” આની અસર ઝડપે ભરેલી થઈ. તેના મોં ઉપર ગર્વનાં સપ્ત પ્રકારનાં ચિહ્ન જળાયાં, પણ તે એકે શબ્દ બોલ્યો નહીં અને ધલિઝાબેથ એકે પોતાના મનની નબળાઈ માટે પોતાને દોષ દેતી હતી તોપણ આગળ બોલી શકી નહીં. આખરે ડાસી બોલ્યો અને સંકેતચાલકી લાગણીથી તેણે કહ્યું: “મિ. વિક્ટોરિયાનામાં એવી સારી રીતભાત છે કે દરેક જણને તે પોતાનાં મિત્ર બનાવી શકે—એ મિત્રતા ટકાવી રાખવાને તે લાયક છે કે નહીં એ ઓછું ચોક્કસ છે. ”

ધલિઝાબેથે ભાર મૂકીને કહ્યું: “તમારી પોતાની મિત્રતા ગુમાવવામાં તે ઘણો કમનસિખ નીવડ્યો છે અને તે પણ એવી સીતે કે આખી જિંદગી સુધી તેને બધી પાસથી દુઃખ સહન કરવું પડશે.”

ડાસીએ જવાબ આપ્યો નહીં અને વિષય બદલવાને તે આતુર હોય એમ જણાયું. એ સમયે સર વિલિયમ લ્યુકાસ તેમની પાસે આવ્યો. તેની ધારણા નાચનારાંઓની વચ્ચેથી પસાર થઈને દીવાનખાનાની બીજી બાજુએ જવાની હતી; પણ મિ. ડાસીને તેની ભાગિદારણ સાથે નાચતો જોઈને અભિનન્દન આપવા માટે ઉમદા સહ્યતાનું નમન કરીને તે ઉભો રહ્યો.

“ખરેખર, મારા વહાલા સાહેબ, હું અત્યારે અત્યંત ખુશ

થયો છું. આવી જાતનું કિતમ પ્રકારનું નૃત્ય વારંવાર જોવામાં આવતું નથી. એ દેખીતું છે કે તમે પહેલા વર્ગના ગૃહસ્થામાંના એક છો. એમ છતાં, મને કહેવાની રજા આપશો કે, તમારી સુંદર જોડીદાર તમને જરાકે લજવતી નથી. અને મારે આવો આનંદ વારંવાર મેળવવાની આશા રાખવી જોઈએ, ખાસ કરીને, મારી વહાલી મિત્ર ધલિઆ, (તેની બહેન તથા બિંડો તરફ નજર નાંખીને) જ્યારે અમુક મનપસંદ પ્રસંગ આવી પહોંચશે ત્યારે તે વખતે કેટલાં બધાં અભિનંદનો વહી રહેશે ! હું મિ. ડાર્સીને વિનંતિ કરું છું-પણ સાહેબ, હું તમારી વચ્ચે નહીં આવું-આ યુવાન સન્નારી, જેની ચળકતી આંખો પણ મને ઠપકો આપે છે તેની મનોહર નજરમાંથી તમને રોકી રાખવા માટે તમે મારો આભાર માનશો નહીં ! ”

આ ઉદ્દગારનો છેવટનો ભાગ ભાગ્યેજ ડાર્સીએ સાંભળ્યો હશે; પરંતુ તેના મિત્ર સંબંધી સર વિલિયમ જે ધિરો કયો તેની મજબૂત અસર તેના ઉપર થયેલી જણાઈ અને બિંડો તથા જ્ઞાન જોએ એક બીજા સાથે નાચતાં હતાં તેમના તરફ તેની આંખો એક ઘણીજ ગંભીર લાગણી સાથે ખેંચાઈ. એમ છતાં તરતજ પાછું ભાન આણીને પોતાની ભાગિદારણુ તરફ તે વળ્યો અને બોલ્યો: “ આપણે શી બાબત ઉપર વાત કરતાં હતાં તે સર વિલિયમના વચ્ચે આવવાથી હું ભૂલી ગયો. ”

“ હું નથી ધારતી કે આપણે બિલકુલ કાંઈ બોલતાં હતાં. આ ખંડમાંનાં કોઈ પણ બે માણસોને પરસ્પર એકબીજાને કહેવાનું

હોય તેમની વચ્ચે સર વિલિયમ કશી દખલ કરી શકે નહીં. આપણે એ ત્રણ વિષયો વિષે ક્યારનીયે ફત્તેહ વિના અજમાયશ કરી જોઈ છે અને હવે આપણે કંઈ ખાખત વિષે વાતચિત કરીશું તેનું અનુમાન હું કરી શકતી નથી. ”

તેણે હસતાં હસતાં કહ્યું: “ તમે ચોપડીઓ વિષે શું ધારો છો ? ”

“ ચોપડીઓ-અરે ! નહીં, મને ખાતરી છે કે આપણે એકજ જાતની ચોપડીઓ કદિ વાંચી નથી અથવા એકજ પ્રકારની લાગણીથી યે વાંચી નથી. ”

“ હું દિલ્લગીર છું કે તમે એવું ધારો છો; પણ જો એમ ખાખત હોય તો કંઈ નહીં તો વિષયની તંગી તો પડી શકે જ નહીં. આપણે આપણા તફાવતવાળા વિષયોના સરખામણી કરી શકીએ. ”

“ ના-હું નૃત્ય-ખંડમાં તે વાતચિત કરી શકું નહીં. માફ મગજ હંમેશાં ખીણ કંઈ ખાખતમાંજ લાગેલું હોય છે. ”

“ આવા ખનાવોમાં હંમેશાં તાત્કાલિક શું બને છે તેમાં જ તમારું મન રોકાયેલું હોય છે, ખરું કે નહીં ? ” તેણે શંકાશીળ નજરે કહ્યું. પોતે શું બોલે છે તે સમજ્યા વિના તે બોલી: “ હા, હંમેશાં. ” કારણ તેના વિચારો એ વિષય કરતાં કેટલે યે આઘે ભમતા હતા અને તે પછીથી એકાએક તે નીચે મુજબ બોલી, તે ઉપરથી તેમ જણાયું: “ મિ. ડાર્સી, એક વખતે મેં તમને એવું કહેતાં સાંભળ્યા હતા કે, તમે ભાગ્યે જ કદિ માફ કરો

છો અને તમને ઉપજેલો ગુસ્સો કદિ શાન્ત થતો નથી. તમે એ વિષે ખડુ સાવધ રહો છો, હું ધારું છું, કે રખેને તમને ગુસ્સો ઉપજે નહીં. ”

“ હું તેમ રહું છું, ” તેણે મજબૂત અવાજે કહ્યું.

“ અને કદિ પણ વહેમથી તમે આંધળા નહીં બનવાનું ધારો છો, ખરું ? ”

“ હું એમ નથી ધારતો. ”

“ જ્યો પોતાનો અભિપ્રાય કદિ ફેરવતા નથી તેઓની એ ખાસ કરીને એક ફરજ છે કે પહેલાંથી જ તેમણે વાજખી રીતે તોલ કરી ચોક્કસ બનવું. ”

“ હું તેમને પૂછું કે આ પ્રશ્ન શા માટે કરવામાં આવે છે ? ”

“ તમારા સ્વભાવનો જ માત્ર ચિતાર આપવા માટે ” તેણે પોતાની ગંભીરતા ખંખેરી નાંખવા કોશિષ કરતાં કહ્યું:

“ હું તમારો સ્વભાવ સમજવા કોશિષ કરું છું ”

“ તમે તેમાં કેતોલ પામ્યાં છો કે નહીં ? ”

તેણે માથું ધૂણાવીને કહ્યું: “ હું જરાકે આગળ વધી નથી. હું ઘણીજ ગૂંચાઈ જાઉં છું. ”

તેણે ગંભીરતાથી જવાબ આપ્યો: “ હું તરત જ માની શકું કે, મારા સંબંધી અફવાઓ ઘણી જ તફાવતવાળી સંભળાશે અને મિસ ઝેનેટ, મને આશા છે કે હાલની તકે તમે મારા સ્વભાવ વિષે સાર દોરવામાં રોકાઓ નહીં તો ઠીક, કારણ એ

અખતરો આપણામાંથી કોઈને પણ માન આપનારો થઈ પડશે નહીં, એવી મને દહેશત રહે છે. ”

“ પણ જો હું હમણું જ તમારા સ્વભાવનો પરિચયના મેળવું નહીં તો મને કદિ પણ ખીજ તક મળે નહીં. ”

તેણે ઠંડે પેટે જવાબ દીધો: “ તમારી કોઈ પણ મોજમાં હું કોઈપણ રીતે અટકાવ નાંખીશ નહીં. ” તે કાંઈ વધારે બોલી નહીં અને તેઓ ખીજે નાચ નાચીને ચૂપકાદીમાં છૂટાં પડ્યાં. ખન્ને એક ખીજથી અસંતોષી ખન્યાં હતાં—જોકે એક સરખા પ્રમાણમાં નહીં; કારણ ડાસીના અંતઃકરણમાં તેણીને માટે સહન-શીલતા ભરેલી મજબૂત લાગણી હતી, જ્યથી તેણે માફી આપી અને પોતાનો ખર્ચો ગુસ્સો તેણે ખીજના તરફ વાળ્યો.

સાંજના ખાકીના ભાગમાં ઇલિઝાબેથેને ઓછી ગમ્મત મળી. મિ. કોલિન્સ તેને ચીઠવવા લાગ્યો અને ઘણી જ ખંતીલી ઢબે તે તેની પાસેને પાસે રહ્યો અને જોકે પોતાની સાથે નાચ કરવાની તેની મરજી તે સંપાદન કરી શક્યો નહીં, તોપણ તેણે ખીજઓ સાથે પણ તેનાથી નાચી શકાય તેમ થવા દીધું નહીં. ખીજ કોઈની સાથે ઉભા રહેવાના તેને કરવામાં આવેલા કાલાવાલા તથા તે ઓરડામાંની કોઈ જુવાન ખાઈ સાથે તેની ઓળખાણ કરાવવાના ચત્નો કોંકટ નીવડ્યા. તેણે ઇલિઝાબેથને ખાત્રી આપી કે, “ નૃત્ય માટે પૂછાવો તો હું તદ્દન બેદરકાર છું; કોમળતાથી તમારા તરફ લક્ષ આપવાનો મારો ખાસ હેતુ મારા માટે તમારા દિલમાં લાગણીઓ ઉપજાવે, એજ છે અને તેથી આખી સાંજ સુધી તમારી પાસેને પાસે રહેવાનું મેં નક્કી કરી રાખ્યું છે. ”

આવી થોજના ઉપર વાદવિવાદ ચલાવવો નક્કામાં હતો. તેણીની સખી મિસ લ્યુકાસ જ્યારે થોડી થોડી વારે તેમની સાથે આવીને વાતો કરતી અને સારા સ્વભાવથી મિ. કોલિન્સને પોતાની સાથે વાતોએ વળગાડતી, ત્યારે ઇલિઝાબેથ રાહત સાથે તેની આભારી બનતી.

કંઈ નહીં તો, તે મિ. ડાર્સીના વધુ ધ્યાનથી ઉપજતા ગુસ્સા-માંથી તો છૂટી થઈ હતી: જો કે કોઈની સાથે બિલકુલ રોકાયેલા નહીં હોવાથી તે તેનાથી ઘણેજ થોડે અંતરે કંભો રહેતો હતો. પરંતુ પાસે આવીને કાંઈ બોલવા ચત્ન કરતો નહીં. મિ. વિંકલ્ફામ સંબંધી તેણે પોતે જ ઇશારા કર્યા તેનું જ કદાચ આ પરિણામ હશે એમ ઇલિઝાબેથને લાગ્યું અને તેથી તે ખુશ થઈ.

આખરે જ્યારે તેઓ જવા માટે ઉઠ્યાં ત્યારે મિસિસ બેનેટ લાંગબર્નમાં આખા કુટુંબને મળવાની આશા સાથે દબાણ કરીને ઘણું ઘણું કહેવા લાગી અને મિ. બિંગ્લેને તેણીએ ખાસ કરીને કહ્યું કે: “ કોઈ પણ વખતે નિયમ પ્રમાણેના આમંત્રણ વિના તમે અમારા કુટુંબમાં જમવા માટે આવશો તો હું કેટલી બધી ખુશ થઈશ તેની ખાત્રી આપવાની જરૂર નથી. ” બિંગ્લેએ ઘણાજ આભાર સાથે તેમ કરવા ઘણી ખુશી દર્શાવી અને પોતાને બીજેજ દિવસે લંડન ખાતે થોડાક વખત માટે જવાની ફરજ પડનાર હોવાથી ત્યાંથી આવ્યા પછી સૌથી વહેલી તકે તરત જ પોતે આવશે, એમ જણાવ્યું.

પ્રકરણ ૧૪.

ખીજ દિવસે લાગખર્ન ખાતે એક નવો ખનાવ ખન્યો. મિ. કાલિન્સે ઇલિઝાબેથ તરફનો પોતાનો પ્રેમ ઘટતી રીતે જાહેર કર્યો. વખત નહીં યુમાવતાં તેમ કરી દેવાનુંજ તેણે નક્કી કરી દીધાથી, અને તેની રજા આવતા શનિવારે પૂરી થતી હોવાથી, તે વખતે પણ પોતાને દુઃખરૂપ થઈ પડવાના આજીવિશ્વાસની લાગ-ખીજો તેનામાં ન હોવાથી તેણે, ખરી જાતનાં અવલોકનો કેળવવાના ધંધાના એક નિયમિત ભાગ તરીકે તે લેખતાં હતાં, તે કર્યા પછી, તે આ કામ પાછળ ઘણી વ્યવસ્થિતરીતે મંડી રહ્યો. મિસિસ બેનેટ, ઇલિઝાબેથ અને એક નાની છોકરી—અં ખધાને સાથે બેઠેલાં બેઠેને તેણે માતાને નીચેના શબ્દોમાં કહ્યું: “ખાનુ, તમારી ખુબસુરત પુત્રી ઇલિઝાબેથ સાથેના તમારા લાલ માટે હું આ સહવાર દરમ્યાન તેની સાથે ખાનગી વાતચિત કરવાના માન માટે માગણી કરું તો તેની પરવાનગી આપશો?”

અજાયબી ભરેલી લજ્જા શિવાય ખીજ કશા માટે ઇલિઝાબેથને કાંઈ વખત મળે તે પહેલાં મિસિસ બેનેટે જવાબ દીધો: “ઓ લાઇ !—હા—બેલાશક. મને ખાત્રી છે કે, લિઝિ ઘણી ખુશી થશે—મને ખાત્રી છે કે, તેને કાંઈ પણ વાંધો નહીં હોય. આવ, કિટિ, મારે ઉપલે માળ તારું કામ છે.” અને પોતાનું કામ એકઠું કરીને તે જવાની ઉતાવળ કરતી હતી: એટલામાં ઇલિઝાબેથ બોલી ઉઠી: “વહાલી માતા, ન જશો. હું માગી લઉં

ધું કે તમે ન જાઓ. મિ. કોલિન્સે મને માફી આપવી જોઈએ. બીજું કોઈ સાંભળે નહીં એવું કાંઈ પણ તેમણે મને કહેવાનું હોય શકે નહીં. હું મારી મેળેજ જતી રહું છું. ”

“ નહીં. નહીં. છટ, લિઝિ, મારી ઇચ્છા છે કે તું જ્યાં છે ત્યાંજ તારે બેસી રહેવું. ” અને ઇલિઝાબેથને ખરેખર ચીઠામલી અને ગૂંચવાયલી નજર સાથે નાસી જવાની તૈયારી કરતી જોઈને તે બોલી: “ લિઝિ, હું આગ્રહ કરું છું કે તારે અહીં રહેવું અને મિ. કોલિન્સ જે કંઈ તે સાંભળવું. ”

આવા મનાઈ હુકમ સામે ઇલિઝાબેથ વિરુદ્ધ પડી નહીં અને એક ક્ષણના વિચાર પછી પણ તે સમજી બની ગઈ કે આ બાબત જોમ વહેલી અને જોટલી શાન્તિથી બની શકે તેટલી પતવી દેવી એજ સૌથી વધુ ડહાપણ ભરેલું થઈ પડશે, આથી તે ફરીથી બેસી ગઈ અને તેના મનનાં દુઃખ અને આડી વાતને લીધે ઉપજેલી લાગણીઓ તે વારંવાર પોતાના કામમાં ધ્યાન આપીને છૂપાવવા કોશિષ કરવા લાગી.

“ માફ કરેલું માનજો, મારાં વહાલાં મિસ ઇલિઝાબેથ, કે તમારું શરમાળપણું તમને કોઈપણ રીતે નુકશાનકારક થઈ પડવાને બદલે, તમારા બીજા સહુગુણોમાં વધારો કરે છે. આ નાની સરખી નાખુશી ઉપજી નહોત તે તમે મારી નજરમાં ઓછાં મિલનસાર કરત; પણ મને ખાત્રી આપવા દો કે આ પ્રસંગે તમારી સાથે વાતચિત કરવાની પરવાનગી મને તમારાં માનવંતાં માતૃશ્રી તરફથી મળી છે. મારી વાતના સાર વિષે તમે ભાગ્યેજ શંકા આણશો. એમ છતાં તમારું સ્વાભાવિક વિનયીપણું, એ વાતથી

અજાણ્યા હો, એવો ડોળ ખતાવવાની કદાચ તમને પ્રેરણા કરે; માફ ધ્યાન ભૂલ ન થાય એવી રીતેજ જણાઈ આવતું રહ્યું છે. હું આ ઘરમાં આવ્યો કે લગલગ તરતજ મારી ભવિષ્યની નિંદ-ગીનાં સહચારિણી તરીકે મેં તમનેજ ખાસ પસંદ કર્યા; પરંતુ આ વિષય ઉપર મારી લાગણીઓથી દોરવાઈને આગળ કહું તે પહેલાં, પરણવા માટે અને વધારે કહું તો એક પત્ની પસંદ કરવા માટે ધારણા રાખીને હર્ટફોર્ડશાયરમાં હું જેમ ખરેખર આવ્યો તેમ આવવા માટે મારાં કારણો જણાવવાં, એ મારે માટે કદાચ સલાહકારક થઈ પડશે.”

મિ. કેલિન્સનો, તેની બધી સંપૂર્ણ શાન્તિ સાથે લાગણી-ઓથી દોરવાઈ જવાનો વિચાર સાંભળી ઇલિઝાબેથને એટલું બધું હસતું આવવાનું થયું કે, જે થોડો વખત તે વાત કરતો બંધ પડ્યો તેમાં તેને વાત કરતા અટકાવવાનો કોઈ જાતનો પ્રયત્ન તે કરી શકી નહીં; અને તે આગળ બોલ્યો: “પરણવા માટેનાં મારાં કારણો નીચે મુજબ છે; પ્રથમ તો એ કે દરેક પા-દરી માટે, મારા જેવા સરળ સંજોગોમાં હું એ વાજબી બાબત ધારૂં છું કે, પોતાના દેવળમાં તેણે લગ્નનો દાખલો ખેસાડવો; બીજું મને ખાતરી થઈ છે કે મારા સુખમાં તે ઘણોજ વધારો કરશે; અને ત્રીજું-જે કદાચ મારે પહેલાંથીજ જણાવી દેવું જોઈતું હતું તે એ છે કે, જે મહાન સન્નારીને હું મારાં મુરખબી કહેવાનું માન મેળવી શક્યો છું, તેમની એ ખાસ સલાહ અને ભલામણ છે. આ વિષય ઉપર મેં તેમને પૂછ્યું ન હોવા છતાં પણ તેમણે બે વખત પોતાનો અભિપ્રાય આપવા મહેરબાની ખતાવી છે; અને મેં હર્ટ-

ફાઈશાયર છોડ્યું તે પહેલાંના શનિવારની રાત્રેજ-ચૈરાંગીની રમત દરમ્યાન જ્યારે મિસિસ જૅન્કીન્સન મિસ ડી બર્ગના પગ પાસેનું સ્ટૂલ ગોઠવતી હતી ત્યારે લેડી કેથેરિને કહ્યું કે, “ મિ. કોલિન્સ, તમારે પરણવું જોઈએ. તમારા જેવા ધર્મગુરૂએ પરણવું જોઈએ-સારી પસંદગી કરજો, મારી ખાતર એક નમ્ર સ્ત્રી પસંદ કરજો અને તમારી પોતાની ખાતર તે ચખરાક હોવી જોઈએ; ઉપયોગી થઈ પડે એવી વ્યક્તિ, ખુબ ઉંચી રીતે ઉછેરાયેલી નહીં પણ એક નાની આવક ખુબ સારી રીતે નિભાવી શકે એવી. મારી આ સલાહ છે. તમારાથી ખૂબી શકે એટલી વહેલી એક ધણી-આણી પસંદ કરો; તેને હેન્સફોર્ડમાં લાવો અને હું તેની મુલાકાત લઈશ. ” મારાં સુન્દર બહેન. સાથે સાથે મને કહેવા દો કે, લેડી કેથેરિન ડી બર્ગનું ધ્યાન અને માયાળુપણ. એ એ મારી શક્તિ માંહેલી બાબતો મારી સ્ત્રીને અર્પવાની હું ઓછા લાભની બાબત ગણતો નથી. હું જે કંઈ વર્ણવી શકું તેનાથી વધુ સુન્દર તેમની રીતભાવ છે: અને ખાસ કરીને જ્યારે તેમનો મોભો ચૂપકીદી અને માન ઉત્પન્ન કરશે ત્યારે તેની સાથે તમારા સ્વભાવનું રમુજપણું અને અપખતા, હું ધારું છું કે, તેમને પસંદ પડશે. લગ્નની તરફેણમાં મારી સામાન્ય વલણ આ ઉપરથી પુરતી રીતે જણાઈ આવશે. હવે એ કહેવાનું રહે છે કે મારા નજદિકના લાગમાં કે જ્યાંથી, હું તેમને ખાત્રી આપું છું કે મને ઘણી મિલનસાર જીવાન સ્ત્રીઓ મળી શકે તેમ છે, તેને બદલે મારા વિચારો લાગબર્ગ તરફ મેં શા માટે વળ્યા છે? પણ ખરી બાબત એ છે કે, હાલની મારી હાલતમાં, તમારા માનવન્ત પિતા

(જ્યો ૬૭ પણ લલે ઘણાં વધુ વર્ષ જીવે) ના મરણ પછી આ મિલકતનો વારસ હું થનાર છું તે જોતાં, તેમની છોકરીઓ-માંથી એકને મારી સ્ત્રી તરીકે પસંદ કરવાનો ઠરાવ કર્યા વિના હું માફ મન શાન્ત કરી શક્યો નહીં, એટલા માટે કે જ્યારે તે દુઃખદાયક ખનાવ અને ત્યારે તેઓને પડનારો જોટ જમ અને તેમ ઓછી લાગે-જે, એમ છતાં પણ, મેં ક્યારનુંયે કહ્યું છે તે મુજબ, કેટલાંય વર્ષો સુધી ખનવા પામશે નહીં. મારો સુન્દર પિત્રાઈ, મારો હેતુ આ છે અને તમારા માનમાં તે મને નીચો પાડશે નહીં એ વિષે હું ખુશામત ભરેલી રીતે ખુશી થાઉં છું. અને હવે મારા પ્રેમના જુસ્સાની અત્યંત ઉત્સાહ ભરેલી ભાષામાં ખાત્રી આપવા શિવાય મારે બીજું કંઈ કહેવાનું રહેતું નથી. મિલકત તરફ હું તદ્દન બેદરકાર છું અને એ જાતની કંઈ માગણી હું તમારા પિતા પાસે કરીશ નહીં; કારણ હું સારી પેઠે જાણું છું કે, તે માગણી પૂરી પાડવામાં આવે નહીં, અને ૪ ટકા-માં એક હજાર પૌંડ, જે તમારાં માતાના મરણ સુધી તમને મળશે નહીં, તેનીજ ઉપર માત્ર તમારો હક્ક રહેશે, એ મુદ્દા ઉપર આશ્રીજ, હું એક નિયમ તરીકે ચૂપ રહીશ અને તમે એ ખાત્રી રાખજો કે જ્યારે આપણે પરણીશું ત્યારે મારા હોઠમાંથી કોઈ પણ જાતનો ખિનઉદ્દાર ઠપકો કદિ બહાર નીકળશે નહીં. ”

અત્યારે તેની વાતની વચ્ચે બોલવાની તદ્દન જરૂર હતી. તે બોલી: “ સાહેબ, તમે ઘણાજ ઉતાવળીયા છો. તમે બૂલી જાઓ છો કે મેં તમને કંઈ જવાબ આપ્યો નથી. મને તે જવાબ, વખત બોધા વિના, આપવા દો. તમે મારાં જે વખાણ કરો છો

તે માટે તમારો આભાર માનું છું. તમારી માગણી સંબંધમાં મારી ઘણી લાગણીઓ દોરાય છે પરંતુ તે નહીં સ્વીકારવા શિવાય બીજું કંઈ કરવું એ મારે માટે અશક્ય છે.”

મિ. કોલિન્સે ગંભીરતાપૂર્વક હાથ હલાવીને જવાબ દીધો, “હું હમણાં એ જાણવા માગતો નથી કે જ્યારે એક માણસ જીવાન છોકરીઓને સૌથી પહેલાં મહેરબાની માટે માગણી કરે છે ત્યારે તેનાં ભાષણોને તેઓ એક નિયમ તરીકે નકાર કરે છે અને કોઈ વાર તો તે અસ્વીકારનું બીજીવાર અથવા તો વળી ત્રીજીવાર પણ પુનરાવર્તન થાય છે. આથી તમે હમણાં જ કંઈ કહ્યું તેથી હું જરાકે નિરાશ થતો નથી અને લાંબો વખત જાય તે પહેલાં તમને લગ્નની વેદી ઉપર લઈ જવાની આશા રાખીશ.”

ઇલિઝાબેથ પોકારી ઉઠી: “મારા કહેવા ઉપર વિશ્વાસ રાખો તો, સાહેબ, મેં હમણાં ના પાડી તે પછી તમારી આ આશા ખરેખર અસાધારણ થઈ પડે છે. હું તમને ખાત્રી આપું છું કે, તમે જેવી જીવાન છોકરીઓ વિષે હમણાં કહ્યું તેવી જો કોઈ હોય કે જે છોકરીઓ બીજીવાર માગણી કરવામાં આવે એવી તક ઉપર પોતાનું સુખ અંખમમાં નાંખવા જેવી હિમ્મતવાન બને છે, તેમના જેવી હું નથી. ના પાડવામાં હું પૂરેપૂરી ગંભીરતાથી વાત કરું છું. તમે મને સુખી બનાવી શકોજ નહીં અને મને ખાત્રી થઈ છે કે, તમને તેવા બનાવી શકું એમાંની હું આ દુનિયામાં સૌથી છેલ્લી છોકરી છું. એટલુંજ નહીં પણ, તમારાં મિત્ર લેડી કેથેરિન જે મને આજખે તો, હું ધારું છું કે, તે મને એ જગ્યા માટે દરેક રીતે તદ્દન ખરાબ લાયકાતવાળીજ લેખશે.”

મિ. કોલિન્સે અત્યંત ગંભીરતાઈથી કહ્યું, “ જો એમજ નક્કી હોય કે લેડી કેથેરિન એવુંજ ધારે તો...પણ હું નથી કદબી શકતો કે, તે નામદાર ખાનુ તમને જરાકે નાપસંદ કરશે. અને તમે ખાત્રી રાખજો કે, જ્યારે હું તેમને ફરીથી મળવાનું માન મેળવીશ ત્યારે હું તમારા વિનય સંબંધી, કરકસર સંબંધી અને બીજા મિલનસાર સદ્ગુણો સંબંધી ઘણાજ માનવાળી લાખામાં વાત કરીશ. ”

“ ખરેખર, મિ. કોલિન્સ, મારાં બધાં વખાણુ નક્કામાં થઈ પડશે. મને મારી મેળેજ કસોટી કરવાની રજા તમારે આપવી જોઈએ અને હું જ કાંઈ કહું તે માનવાની સુજનતા તમારે ખતાવવી જોઈએ. હું ઇચ્છું કે તમે સુખી થાઓ અને ઘણા પૈસાદાર બનો અને તમારા હાથની ના પાડીને, તમે એ કરતાં જૂદી જાતના બનો તેમ થતું અટકાવવા મારી શક્તિમાંનું હું બધું કરીશ. મારી આગળ માગણી કરવામાં, મારા કુટુંબ સંબંધી તમારી લાગણીઓની કોમળતાને તમે સંતોષ આપ્યો હશેજ અને કોઈ પણ જાતનો તમારા મનમાં સંકોચ આણ્યા વિના તમે, લાગબર્નની મિલકત જ્યારે વારસ વિનાની બને ત્યારે તેનો કબજો લઈ શકશો; આથી આ બાબત તમારે છિવટને માટે નક્કી થયલી ગણી લેવી જોઈએ. ” આમ બોલીને તે ઉઠી અને તે ખંડમાંથી બહાર જવા લાગી, એટલામાં મિ. કોલિન્સે તેને કહ્યું: “ જ્યારે હું આ વિષય ઉપર ફરીથી બોલવાનું માન મેળવીશ ત્યારે તમે મને હમણાં જ જવાબ આપ્યો છે તેના કરતાં વધારે તરફદારીવાળો જવાબ મેળવવાની હું આશા રાખીશ; જો કે હમણાં તમને ઘાતકી તરીકે

આરોપી ગણવાથી દૂર રહીશ, કારણ તમારી જાતિની એ સ્થાપિત થયેલી રૂઢિથી હું વાકેફ છું કે પહેલી માગણી વખતે કોઈપણ પુરૂષને તમે ના પાડો છો અને કદાચ અત્યારે પણ તમે મારો મુકદ્દમા ખંધએસ્તો થઈ પડે તેમ મને ઉત્સાહી બનાવવા જોઈતું, સ્ત્રી જાતિના સ્વાભાવની સાચી નાજીકતા સાથે કહ્યું છે.”

ધલિઆએથે જરાક તપી જઈને કહ્યું: “ ખરેખર, મિ. કોલિન્સ, તમે મને હદ ઉપરાંત ગભરાવી નાંખો છો. મેં અત્યાર સુધી જે કાંઈ કહ્યું છે તે તમને ઉત્સાહના રૂપમાં લાગતું હોય તો મારો નકાર, તમને નકાર હોવા વિષે સંતોષ આપે એવી રીતે કેમ સ્પષ્ટ કરવો, તેની મારામાં આવડત નથી.”

“ મારી પ્રિય પિત્રાઈ બહેન, મને ખુશી થવાની તમારે રજા આપવી જોઈએ કે, મારી માગણીનો તમે કરેલો નકાર, એ અલખત, માત્ર શબ્દો છે, એવું માનવાનાં મારાં કારણો દૂકમાં આ મુજબ છે:—મને એમ લાગતું નથી કે મારો હાથ તમારા સ્વીકાર માટે લાયક નથી અથવા જે લાલ હું તમને આપી શકું તે માન ભરેલી રીતે પસંદ કરવા જોગ બનવા કરતાં બીજા કોઈ પ્રકારના થઈ પડે. જીવનમાં મારી સ્થિતિ, ડી બર્ગ કુટુંબ સાથેના મારો સંબંધ અને તમારી પોતાની સાથેનું માફ સગપણ, એ સંજોગો એવા છે કે જે ખાસ કરીને મારી તરફેણમાં જાય; અને તમે વધુ એ ધ્યાનમાં લેજો કે, તમારા અતિ ઘણા રૂપ છતાં એ કોઈ પણ રીતે ચોક્કસ નથી કે, લગ્ન માટે બીજી વારની માગણી કદિ તમારી પાસે કરવામાં આવે. તમારો હિસ્સો કમ-

નસિએ એટલો નાનો છે કે, તમારી મનોહરતા અને તમારા મિલનસાર સ્વભાવની અસર રદ થવાના દરેક સંભવ છે. આથી મારે છેવટે એ કહેવું જોઈએ કે, તમે મારો અસ્વીકાર કરવામાં ગંભીર નથી તેથી મારો પ્રેમ મુલતવી રાખીને વધારવાની તમારી ઇચ્છા, મનોહર સુન્દરીઓ સામાન્ય રૂઢિ મુજબ અસ્વીકારે તેમાં રહેલી છે એમ ગણવાનું હું પસંદ કરીશ. ”

“ સાહેબ, હું તમને ખાત્રી આપું છું કે, કોઈ આપરદાર ગૃહસ્થનું મન બાળવામાં જે જાતની સુન્દરતા રહેલી છે તેવી મારામાં હોવાનો હું દાવો કરતી નથી. સહૃદયી તરીકે ગણવાનું અભિનન્દન મને અપાય, એમ હું ઇચ્છું છું. તમારી માગણીથી તમે મને જે માન આપ્યું છે, તે માટે તમારો ફરી ફરીથી આભાર માનું છું. પણ તે સ્વીકારવી એ ખિલકુલ ખનવા જોગ નથી. દરેક પ્રકારે મારી લાગણીઓ તેમ કરવા ના પાડે છે. હજી હું વધારે ચોખ્ખું કહી શકું ? તમને દુઃખી કરવાના ઇરાદાવાળી ખૂબસુરત સ્ત્રી તરીકે હવેથી મને ગણશે નહીં પણ મને એક ચોખ્ખું કહી દેનારી અને અંતઃકરણપૂર્વક સાચું બોલનારી વ્યક્તિ તરીકે સમજશે. ”

તેણે વિચિત્ર સહ્યતાથી કહ્યું: “ તમે દરેક પ્રકારે મધૂરાં છો અને હું ધારૂં છું કે, તમારાં બન્ને ઉત્તમ માતૃપિતાની સંપૂર્ણ પરવાનગી જ્યારે આપવામાં આવશે, ત્યારે મારી માગણીઓ નહીં સ્વીકારાયલી તરફ નિષ્ફળ જશે નહીં. ”

દોંગામ્ બરેલી રીતે આર્ડ સમજવાના આ દુરામલનો ધલિ-

જાણેથે કાંઈ જવાબ આપ્યો નહીં અને તરતજ ચૂપકાદીથી તે જાતી રહી. તેણે ઠરાવ કર્યો કે, હું વારંવાર ના પાડું છું છતાંયે તે જો પુશાલીભરેલા ઉત્સાહમાં તેની ગણના કરશે તો હું મારા પિતાને વિનવિ કરીશ અને તેઓ એવી ચોક્કસ રીતે તેને ના પાડશે કે જે નકાર તરીકેજ ગણાય અને મારી રાંતભાત કાંઈ નહીં તો એક સુંદર સ્ત્રીના હાવભાવ અને પ્રેમ તરીકે ભૂલભરેલી રીતે નહીં ગણવાનું મિ. કોલિન્સ સમજે.

પ્રકરણ ૧૫.

મિ. કોલિન્સને, તેના ક્ષતોદ્ધમંદ પ્રેમના મૂંગા વિચારોમાં લાંબા વખત સુધી રહેતું પડ્યું નહિ; કારણ મિસિસ જેનેટ, આ વાતચિતના છેવટ માટે રાહ જોઈ, ખારણા પાસેના ખુટ્ટા મેદાનમાં અહીં તહીં ફર્યા બાદ જતી ઇલિઝાબેથને ખારણું ઉઘાડીને ઝડપ ભરેલાં પગલાંથી દાદર ઉપર ચઢતી જોઈ કે તરતજ નાસ્તાના ઘોરડામાં પ્રવેશ કર્યો અને તે જોતો વધારે પાસે પાસે સંખંધ બંધાયો તેની ખુશાલીમાં તે બન્નેને તથા પોતાને તે ઘણાજ પ્રેમાળ રાખડોમાં ધન્યવાદ આપવા લાગી. મિ. કોલિન્સે એવીજ જાતના આનંદથી એ ધન્યવાદ સ્વીકારીને વળતા ધન્યવાદ આપ્યા અને તેના પરિણામમાં તેણે વિશ્વાસ રાખ્યો કે, તેને પોતાને સંતોષ મળવાનાં દરેક કારણ છે; કેમકે તેની પિત્રાઈ બહેને બહુ સખ્તાઈથી જે માગણીની ના પાડી હતી તે કુદરતી રીતે

તેના શરમાળ સ્વભાવને લીધે અને સ્ત્રી જાતિની ઘણીજ નાજુકતાને લીધેજ હતી; પરન્તુ આ ખમરગી મિશ્રિત બેનેટ ગેંડી.

એ જોઈને સરખી રીતેજ સંતોષી થવાને તે ખુશી પડે છે કે, તેની માગણી સામે વાંધો ઉઠાવીને તેને ઉત્સાહ આપવાનું તેની પુત્રોએ ધાર્યું હતું; પણ તેવું માનવાની તે હિમ્મત કરા શકી નહીં અને નીચે મુજબ બોલવા વિના તેનાથી રહેવાયું નહોતું: “પણ મિ. કેલિન્સ, એ બાબત ઉપર આધાર રાખજે કે લેઝને સમજણી બનાવવામાં આવશે. હું મારો મેળેજ સિદ્ધો આ વિષે તેની સાથે વાતચિત કરીશ. તે ઘણોજ સખત મગજવાળી મૂર્ખ છોકરી છે અને પોતાનું હિત સમજતી નથી, પણ હું તેને એ સમજાવોશજ.”

મિ. કેલિન્સ બોલી ઉઠ્યો: “બાબુ, તમારી વચ્ચે બોલવા માટે મને માફ કરશો. પણ જો તેણી ખરેખર સખત મગજવાળી અને મૂર્ખ હશે તો હું નથી જાણતો કે મારો સ્થિતિના માણસની તે એક ઘણો ઇચ્છવા જોગ સ્ત્રી થઈ શકશે કે કેમ. હું લગ્નની જિંદગીમાં સુખ માટે કુદરતી રીતે વાંચ્છના રાખું છું. આથી જ મારો માગણ નકારવાની, તે તદ્દન ના જ પાડવાની હઠ કરતી હશે તો કદાચ મને સ્વીકારવા માટે તેને ફરજ પાડવી એ બહેતર થઈ પડશે નહોં, કારણ સ્વભાવની એવી ખામીઓના સંભવવાળી તે હશે તો મારો સગવડમાં તે ઘણો હિસ્સો આપી શકશે નહોં.”

મિસિસ બેનેટ ગભરાઈને કહ્યું, “સાહેબ, તમે તદ્દન ગેર-સમજમાં છો. આવી બાબતોમાંજ માત્ર લિંગિ કરતા મગજવાળી

છે. બીજી દરેક ખાખતમાં તો એના જોવી સારા સ્વભાવની કોઈ પણ છોકરી નહીં હોય. હું હમણાંજ મિ. બેનેટ પાસે જઈશ અને મને ખાત્રા છે કે, અમે ઘણાજ જલદીથી આનો નિકાલ લાવીશું.”

તેણી તેને જવાબ આપવાનો વખત આગી શકી નહીં અને પોતાના પતિ પાસે તેની પુસ્તકશાળા તરફ દોડી જઈ, તેમાં પ્રવેશ કરતાંજ તે પોઠારી ઉઠી: “અરે ! મિ. બેનેટ, તમારી અત્યારે તાકીદની જરૂર છે; આપણે ઘણીજ ધાંધલમાં પડ્યાં છીએ. તમે આલો અને લિઝિને મિ. કોલિન્સને પરણવા સમજાવો, કારણ કે તે સંગઠ્ઠ લે છે કે ‘હું તેને પરણીશ નહીં’ અને જો તમે ઉતાવળ કરશો નહીં તો મિ. કોલિન્સ પોતાના મનનો વિચાર ફેરવશે અને તેણીને પરણશે નહીં.”

તે જોવી દાખલ થઈ કે મિ. બેનેટે પોતાની ચોપડીમાંથી પોતાની આંખો ઉંચી કરી અને શાન્ત ગિનલાગણી કે જમાં તેણીના બોલવાથી જરાકે ફરક પડ્યો ન હતો તે સાથે તેણીના તરફ ટગર ટગર જોઈ રહ્યા. તે જ્યારે બોલી રહી ત્યારે તેમણે કહ્યું: “હું તમને સમજવાને હર્ષિત થયો નથી. તમે શેની વાત કરો છો ?”

“કોલિન્સ અને લિઝિની. લિઝિ કહે છે કે મારે મિ. કોલિન્સને નહીં પરણવું અને મિ. કોલિન્સ એમ કહેવાનું શરૂ કરે છે કે પોતે લિઝિને નહીં પરણે.”

“અને આ પ્રસંગ ઉપર મારે શું કરવાનું છે?—એ એક નિરાશા ઉપજવનારો વહેવાર જણાય છે.”

“એ બાબતમાં તમેજ લિઝિ સાથે વાત કરો. તેને કહો કે તમે તેને કોલિન્સનેજ પરણાવવા માગો છો.”

“તેને બોલાવ. તેને હું મારો અભિપ્રાય કહીશ.”

મિસિસ ઝેનેટ ઘંટ વગાડ્યો અને ઇલિઝાબેથને પુસ્તકાલયમાં બોલાવવામાં આવી.

“પુત્રી, અહીં આવ;” તે જવી આવી કે તરતજ તેના પિતાએ કહ્યું: “મેં તને એક જરૂરના કામ માટે બોલાવી છે. હું એમ સમજ્યો છું કે મિ. કોલિન્સે તને પરણવાની માગણી કરી છે. એ ખરું છે કે?” ઇલિઝાબેથે કહ્યું કે એ ખરું છે.

“ખડુ સાફ—અને લગ્નની આ માગણીની તે ના પાડી છે ખરું?”

“હા, પિતાજી.”

“ઘણું ઠીક. હવે આપણે મુદ્દા ઉપર આવીશું. તારી માતા એ સ્વીકારવાનો તને આગ્રહ કરે છે. એમજ છેને, મિસિસ ઝેનેટ?”

“હા; એમ નહીં થાય તો હું તેનું મ્હોં ફરીથી ઝેઘશ નહીં.”

“ઇલિઝાબેથ, તારી સમક્ષ એક આકર્ષકારક ગૂંચવણ કેલી છે. આજથી તારે તારાં માતૃપિતામાંથી એકનાં અજરૂપાં તરીકે ખનવું પડશે. જો તું મ. કોલિન્સને નહીં પરણે તો તારી માતા ફરીથી તને કદિ જોશે નહીં અને જો તેને તું પરણશે તો હું કદિ તારું મ્હોં ફરીથી ઝેઘશ નહીં.”

આવા શરૂઆતના આવો અંત આવેલો જોઈને ઇલિઝાબેથ હસવા વિના રહી શકી નહીં; પણ મિસિસ ઝેનેટ, કે જે એમ માનતી હતી કે પોતાની ઇચ્છા મુજબ પોતાના પતિના વિચાર ને અનુકૂળ કરી શકી હતી, તે હજુ ઉપરાંત નિરશ થઈ.

“મિ. ઝેનેટ, આ મુજબ વાત કરીને તમે શો ધરાદો રાખો છો? તમે મને વચન આપ્યું હતું કે તેને પરણવા મટે તમે તેણીને આગ્રહ કરશો.”

તેના પતિએ જવાબ દીધો, “મારી વફાલી, મારે બે નાની વિનંતિઓ તને કરવાની છે. પ્રથમ તો એ કે, હાલના પ્રસંગે મરી બુદ્ધિનો મને સ્વતંત્ર ઉપયોગ કરવા છૂટ આપ. અને બીજી વિનંતિ એ કે મારા ચોરડાનો પણ. મારી પુસ્તકશાળાનો ઉપયોગ હું એકલો જ જમ બની શકે તેમ વહેલો કરી શકું, એ જોવાને હું ખુશી થઈશ.”

એમ છતાં પણ, પોતાના પતિના કહેવાથી પોતાને ઉપજેલી નિરાશા છતાંયે મિસિસ ઝેનેટે પોતાનો મુદ્દો તજ્યો નહીં. તેણે ઇલિઝાબેથને ફરી ફરીથી સમજાવવા માંડી; જે તે આડી ઉતરે તો તેથી ચીઠાવાની ધમકીઓ આપવા લાગી. તેણીએ પોતાના લાભમાં જોઈને સામેલ થવા કોશિષ કરી; પણ જોઈને, બની શકતી બધી નમ્રતાથી, વચ્ચે પડવાની ના પાડી અને ઇલિઝાબેથ કોઈ વાર ખરેખરો સહૃદયતાથી અને કોઈ વાર રમુજી ખુશ-મિઝાજથી, તેના ટાંણાઓનો જવાબ દેવા લાગી. એમ છતાં, જે કે તેની રોતભાતમાં ફરક પડતાં તોપણ તેણે પોતાનો ઠરાવ ફેરવ્યો નહીં.

દરમ્યાન, કોલિન્સ, જે કાંઈ બન્યું હતું તે ઉપર એકાંતમાં વિચાર કરતો. પોતાની પિત્રાઈ બહેન શા ઇરાદાથી પોતાનો અસ્વીકાર કરે છે એ બાબત સમજવા માટે તેણે મનમાં મનમાં ઘણોજ વિચાર કર્યો અને જે કે તેનું અભિમાન હણાયું હતું તે પણ તેને બીજી કોઈ રીતનું નુકશાન થયું નહતું. તેણે માટે તેની લાગણી તદ્દન તરંગી હતી અને તેની માતાના હપકાને લાયક બનવાના સંભવથી કોલિન્સ કાંઈ પણ પશ્ચાતાપ કરતો અટક્યો.

જ્યારે આ કુટુંબ આ ગલરાટમાં હતું ત્યારે શાર્લોટ્ટીસ્ટ્રીકાસ એ દિવસ તેમની ભેગા ગાળવાને આવી પહોંચી. ખારણા બહારના ચોગાનમાં લિડિયા તેને મળી, જે તેની પાસે દોડી જઈને તેના કાનમાં અર્ધા સંભળાય તેવા સ્વરે કહેવા લાગી: “તમે આવ્યાં તેથી હું ખુશી થઈ છું; કારણ અહીં કેવી ગમ્મત થઈ રહી છે! આજ સવારે અહીં શું બનેલું તમે ધારો છો?—મિ. કોલિન્સે લિડિને પરણવાની માગણી કરી અને તેણી તેને પસંદ કરતીજ નથી.”

શાર્લોટ્ટીને જવાબ આપવાનો ભાગ્યેજ વખત મળ્યો હશે એટલામાં કિટિ તેમની સાથે ભેળાઈ. એ પણ તેજ વાત કહેવા આવી હતી અને જેવાં તેઓ નાસ્તાના ઓરડામાં પેઠાં કે જ્યાં મિસિસ બેનેટ એકલી હતી, કે તરતજ તે તેમની પેઠેજ એ વિષય ઉપર બોલવા લાગી, મિસ લ્યુકાસને દયા માટે નિમંત્રણ કરવા લાગી અને તેની સખી લિડિને તેના કુટુંબનાં બધાંની ઇચ્છાઓ મુજબ વર્તવાને સમજાવવા માટે કાલાવાલા કરવા લાગી. તેણીએ કર્ણભર્યા સ્વરે ઉમેર્યું: “મારો વડાલા મિસ લ્યુકાસ, જરૂર એમ કરજો, કારણ મારો તરફ કોઈજ નથી; કોઈ પણ મારો

વાતમાં ભાગ લેતું નથી, મારા તરફ ફૂર વર્તાણુંક રખાય છે અને હોઠથી મારા નખળા જ્ઞાનતંતુઓ માટે લાગણી ધરાવતું નથી.”

જઈન અને ઇલિઝાબેથના આવવાથી શાર્લોટીને જવાબ આપવાનો ખચી ગયો. મિસિસ બેનેટે ચાલુ રાખ્યું: “જે, પેલો એ આવે જ્યાં સુધી તે પોતાની મરજી મુજબ વર્તી શકે ત્યાં સુધી તે જાણે પોતાને આ ખાખતમાં કાંઈ લાગતું વગગતું નથી એવો દેખાવ કરે છે અને આપણે ચૉર્ક ખાતે હોઠથી તેના કરતાં આપણી કાંઈ વધુ દરકાર કરતી નથી. પણ મિસ લિઝિ, હું તને શું કહેતી હતી-જે આ પ્રમાણે લગ્નની દરેક માગણી નહીં સ્વીકારવાનું ચાલુ રાખવાની તારા મગજમાં ધુન રહેશે તો તને ખિલકુલ કાંઈ પાત મળી શકશે નહીં અને મને ખાતરી છે કે, જ્યારે તારા પિતા મરી જશે ત્યારે તારું ભરણ પોષણ કોણ કરશે તેની મને સમજ પડતી નથી. હું તને રાખી શકીશ નહીં અને તેથી તને ચેતવણી આપું છું કે-આજનાજ દિવસથી હું તારા માટે હાથ ધોઈ નાંખું છું. તું જાણે છે કે મેં તને પુસ્તક-શાળામાં કહ્યું હતું કે, હું તારી સાથે ફરીથી કદિ બોલીશ નહીં અને તું જાણે છે, હું મારો બોલ સારી રીતે પાળીશ. પોતાની ફરજ નહીં સમજતાં છોકરાં સાથે વાત કરવા હું રાજી નથી; એટલુંજ નહીં પણ મને ખરેખર બીજાં કોઈ સાથે બોલવામાં ઘણો આનંદ ઉપજે છે. જે લોકો મારી પેઠે જ્ઞાનતંતુની નખળાઈથી પીડાતાં હોય તેઓને વર્તણૂક માટે કાંઈ વધુ ધર્યા હોય નહીં. મને તું દુઃખ થાય છે, તે કોઈ પણ કહી શકે નહીં!-પણ હમંશાં તેજુજ તે ખતે છે. જે માં કદિ ફરિયાદ કરતાં નથી તેઓ તરફ કદિ ધ્યાન ખેંચતી નથી.”

આ ઉભરો તેની છોકરીઓએ ચૂપકીદીથી સાંભળ્યો. તેઓ જાણતી હતી કે તેણીની સાથે દલિલો કરવાનો અથવા તો તેણીને રાહત આપવાનો યત્ન કરવો, એમાં માત્ર તેના ગુસ્સાનો ઉમેરો થાય. આશ્રી. મિ. કોલિન્સ હમેશના કરતાં વધારે ભય દેખાવથી ત્યાં આગો ત્યાં સુધી કોઇના તરફથી ખત્રેત્ર પામ્યા વિના તેણે ખોલવાનું ચાલુ રાખ્યું. કોલિન્સને જોઇને તેણે પોતાની છોકરીઓ તરફ જોઇને કહ્યું: “હવે હું તમને આગ્રહ કરું છું કે તમે બધીએ તમારી જીભ બંધ રાખો અને મને તથા મિ. કોલિન્સને સાથે બેસીને જરાક વાત કરવા દો.”

દલિલબેથ, શાંતિથી તે ચોરડામાંથી જતી રહી; જોઇને અને કિટિ પણ તેની પાછળ ગયાં, પણ લિડિયા, જે કાંઈ પોતાનાથી સંભળાય તે તે સાંભળવાનો ઠરાવ કરીને, ત્યાંને ત્યાંજ ઉભી રહી અને શાર્લોટ્ટીને મિ. કોલિન્સે તેણીના પોતાના સંબંધમાં તથા તેના કુટુંબ સંબંધમાં જરાક પૂછપરછ કર્યાથી તેના તરફની સહયતા દાખલ તે પહેલાં ઉભી રહી અને પછી થોડાક કૈ.તુકથી તેણે એક ખારી પાસે જવામાં અને જાણે પોતે કશું સાંભળતી નથી, એમ ખતાવવામાં સંતોષ માન્યો. પહેલેથી નક્કી કરેલી વાતચિત મિસિસ બેનેટ બેદલચી અવાજે આમ શરૂ કરી, “ઓ ! મિ. કોલિન્સ !”

તેણે જવાબ દીધો: “મારાં વહાલાં ખાનુ, આ મુદ્દા ઉપર આપણે હવે હમેશને માટે ચૂપ રહીશું.” તેણે નાખુશી ખતાવનારા અવાજમાં તરતજ પાછું કહેવાનું ચાલુ રાખ્યું: “તમારી પુત્રીની વર્તણૂક અને ગુસ્સો ખત્રવો એ ખરાથી દુર થાઓ. ન નિવારી

શક્ય એવી આફતો સામે રાજનામું આપવું એજ આપણી
 બધાંની ફરજ છે; મારા જેવો જુવાન માણસ જેને વહેલો ઓઘો
 મેળવવાનું ભાગ્ય મળ્યું છે, તેની તો એ એક ખાસ ફરજ છે;
 અને હું વિશ્વાસ રાખું છું કે હું આ બાબતમાંથી ફરેગ થયો
 છું. કદાચ મારી ખૂબસુરત પિત્રાઈએ પોતાના હાથનું માન મને
 આપ્યું હોત તો મારા નક્કી સુખની શંકા કરવામાંથી હું આમ
 ઓછો ફરેગ થાત નહીં; કારણ મેં એ જોયું છે કે, જે સુખની
 આપણને ના પાડવામાં આવે છે તે આપણી આંકણીમાં પોતાની
 થોડોક કિંમત ખોવા માંડે છે ત્યારે એ ફરેગપણું કદિ આવું સંપૂર્ણ
 હોતું નથી. મારાં વહાલાં બાનુ, તમારા તરફ અને મિ. બેનેટ
 તરફ મારા તરફથી તમારી સત્તા ખેંસાડવા માટે તમને વિનંતિ
 કરવાના ધન્યવાદ આપ્યા વિના આ રીતે તમારી પુત્રીની તરફ-
 લુમાંથી મારા વિચારો પાછા ખેંચી લેતાં, તમારા કુટુંબ તરફ
 હું કોઈ પણ જાતનું અપમાન બતાવું છું એમ તમે ધારશો નહીં
 એવી હું આશા રાખું છું. મને લય છે કે તમારા પોતાના
 મ્હોંથી અસ્વીકાર સાંભળવાને બદલે તમારી પુત્રીને મ્હોંથેથી
 અસંમતિ સ્વીકારવાની મારી વર્તણૂક વાંધાભરી હશે, પણ આપણે
 બધાંએ ભૂલને પાત્ર છીએ. આખા વ્યવહાર દરમિયાન મેં ખરેખર
 સારી ધારણા રાખી છે. તમારા આખા કુટુંબના લાભ માટે પુરતો
 વિચાર કરીને મેં મારો હેતુ મારા માટે એક અનુકૂળ સાથીદાર
 મેળવવાનો રાખેલો છે અને જો મારી રીતભાત બિલકુલ ઠપકા-
 પાત્ર હોય તો હું અહીં માફી મેળવવાની રજા માગું છું.”

પ્રકરણ ૧૬.

મિ. કોલિન્સની માગણીની ચર્ચાનો હવે લગભગ અંત આવ્યો હતો; અને તેને પરિણામે ખાસ કરીને જે અસંતોષકારક લાગણીઓ ઉપજતી, તેનાથી અને પ્રસંગોપાત મિસિસ બેનેટના કોઈક ચીઢવાયલા ઉદ્દગાર નીકળતા તેનાથીજ માત્ર ઇલિઝાબેથને દુઃખ ઉપજતું. તે ગૃહસ્થના પોતાના સંબંધમાં તો, તેની લાગણીઓ ચોખ્ખી રીતે જણાઈ આવતી, વ્યગ્રતા અથવા અસંતોષથી અથવા તેણીને મળવાનું તજ દેવાના પ્રયત્નથી નહીં પરંતુ તેની રીતભાતના કરડાપણાથી અને ગંભીર ચૂપકીદીથી. તે ભાગ્યેજ કદિ તેણીની સાથે બોલતો અને જે ખંતીલાં ધ્યાનથી તે અગાઉ પોતાને ચંચળ બનાવતો તે દિવસના બાકીના ભાગ માટે તેણે મિસ લ્યુકાસ તરફ વાળ્યાં હતાં, જે મિસ લ્યુકાસની, તેનું કહેવું સાંભળવાની સહયતા, એ બધાંને અને ખાસ કરીને તેની સહીયણીને આલતા સમયને માટે આરામ રૂપ થઈ પડી.

બીજા દિવસે મિસિસ બેનેટના ખરાબ સ્વભાવમાં અથવા તેની ખરાબ તાબિયતમાં કાંઈ ઘટાડો થયો નહીં. મિ. કોલિન્સ પણ ગુસ્સાભરેલા ગર્વની એજ હાલતમાં હતો. ઇલિઝાબેથે એમ ધાર્યું હતું કે તેના ગુસ્સાથી પોતાની મુલાકાતનો વખત તે ઘટાડશે પણ એથી તેની યોજનામાં જરાકે અલવલ આવેલી જણાઈ નહીં. તે હમેશાં શનિવારે જવાનું છે એમ કહેતો અને હજી પણ તે શનિવાર સુધી રોકાઈ રહેવાનુંજ ધારતો.

નાસ્તા પછી, છાકરીઓ મેરિટન ખાતે મિ. વિઠ્ઠામ પાછો આવ્યો કે નહીં તેની તપાસ કરવા અને નેધરલેન્ડના નાચના મેળાવડામાં તે ગેરહાજર હતો તે માટે બળાપો કરવા ચાલતી ગઈ. તેઓએ શહેરમાં પ્રવેશ કર્યો કે તે તેમની સાથે લાગ્યો અને તેમની કાઠીને ઘેર તેમની સાથે ગયો, જ્યાં તેની દિલ્લગીરી અને દુઃખ તથા દરેક જણ માટેની લાગણીઓ વધે સારી પેઠે વાતચિત થઈ-ધલિયાએ આગળ એમ છતાં, તેણે પોતાની ઇચ્છાથી જ કબૂલ કર્યું કે ‘મારી ગેરહાજરીની જરૂર મેં મારી મેળેજ કિલ્લી કરી હતી.’

તેણે કહ્યું, “મેં જોયું કે, વખત જમ જમ પાસે આવતો જાય છે, તેમ તેમ મિ. ડાસીને મળવું નહીં એજ ખહેતર છે, -તેની સાથે એકજ મેલાવડામાં, એકજ ઓરડામાં ઘણા કલાકો સુધી રહેવું એ હું સહન શકું તે કરતાં વધારે હતું, અને હું ઇચ્છું તે કરતાં વધારે નાખુશ બનાવો કદાચ બનવા પામે.”

તેની સહનશક્તિને તેણીએ ઘણીજ વખાણી અને તે વિષે સંપૂર્ણ ચર્ચા કરવાનો તથા તેઓએ એક બીજાનાં જ બધાં વખાણ સહ્યતાપૂર્વક કર્યાં તે માટેનો અવકાશ તેમને મળ્યો; કારણ વિઠ્ઠામ અને એક બીજે અમલદાર તેમની સાથે લાગબર્ન સુધી પાછા ફર્યા અને એ વખત દરમિયાન તે ખાસ કરીને તેણીની પાસેને પાસે રહ્યો. તેમની સાથે તે આવ્યો તેથી બેવડો લાભ થયો. તે પ્રસંગથી તેને બધું માન મળતું લાગ્યું અને ધલિયાએ પોતાનાં માતાપિતા સાથે તેનો પરિચય કરાવવા માટે આ પ્રસંગ ઘણીજ અનુકૂળ ગણ્યો.

તેમના આઠ્યા પછી, મિસ બેનેટને એક પત્ર આપવામાં આઠ્યો; તે નેધરલેન્ડથી આઠ્યો હતો અને તે તરતજ ઉઘાડવામાં આઠ્યો. તે પરખીડાઓમાં એક નાજુક, નાનો અને લીસી સપાટી વાળો કાગળનો તાવ હતો, જે એક સ્ત્રીના સુન્દર અને ઝડપથી લખાયેલા અક્ષરોમાં હતો. અને ઇલિઝાબેથે જોયું કે તેની ખડેન તે વાંચતી હતી ત્યારે તેના ચહેરામાં ફેરફાર થતો હતો અને અમુક ખાસ ફકરાઓ ઉપર તે ખાસ વધુ ધ્યાન આપતી હતી. જોઈને તરતજ પોતાનું મન ઠેકાણે આણ્યું અને તે કાગળ આઘો મૂકી દઈને, પોતાની હમેશની ખુશ પ્રકૃતિ મુજબ તે સામાન્ય, વાતચિતમાં દાખલ થઈ; પણ ઇલિઝાબેથ એ વિષય વિષે ચિન્તા-તુર ખની, જોયો તેણીનું ધ્યાન મિ. વિકહામથી દૂર દોરાયું, અને તે તથા તેનો મિત્ર રજા લઈને જવા ગયા કે તરતજ જોઈને તરફ જોઈને તેણે તેને ઉપર માળ આવવા ઇશારત કરી. જ્યારે તેઓ પોતાના ઓરડામાં એકલાં પડ્યાં ત્યારે જોઈને પેલો કાગળ ખડાર કાઢીને કહ્યું, “આ કેરોલિન ખિંડે તરફથી આઠ્યો છે. તેમાં જે લખેલું છે તેથી હું ઘણીજ અજાયબ થઈ છું. એ ખંડાંએ અત્યારે નેધરલેન્ડ છોડી ગયાં છે અને શહેર તરફ તેઓ જતાં હશે-અને ફરથી પાછાં નહીં આવવાનો તેમનો ઇરાદો છે. તેણી શું કહે છે તે સાંભળ:—

“જ્યારે મારા ભાઈ ગઈ કાલે અમારાં પાસેથી ગયા ત્યારે તેનું ધારવું હતું કે જે કામ માટે તે લાંડન ગયા હતા તે તણુ કે ચાર દિવસમાં પૂરું થશે; પરન્તુ અમને નક્કી લાગે છે કે તે એવી રીતે પૂરું થશે નહીં તેથી અને એજ સાથે અમને ખાતરી

થઈ છે કે જ્યારે આર્લ્સ શહેરમાં જાય છે ત્યારે તે ફરીથી છોડવા માટે એટલો બધો ઉતાવળમાં પડતો નથી ત્યારે અમે એમ ઠરાવ્યું છે કે, અમારે ત્યાં તેની પાછળ જવું કે જોઈ પોતાના નવરાશના કલાકો તેને અગવડભરેલી હોટેલમાં ગાળવાની ફરજ પડે નહીં. મારી ઝોળખાણનાં ઘણાંએ ત્યાં કચારનાંચે આ શિયાળા માટે ગયાં છે. હું ઈચ્છું છું કે, હું એમ સાંભળી શકું, મારી સૌથી વધુ વહાલી સખી, કે તમને લોકોના સમૂહમાંનાં એક બનવાની કાંઈક ઈચ્છા હતી-પરંતુ એ સંબંધમાં હું નિરાશ થાઉં છું. હું સહૃદયતાથી આશા રાખું છું કે, હર્ટફોર્ડશાયરમાં તમારી નાતાલ આનંદથી ભરપૂર બને, કે જે આનંદ એ મોસમ ઘણું ખર્ચ આપે છે અને મને આશા છે કે તમારા પ્રેમીઓ એટલી બધી સંખ્યામાં આવશે કે જોઈ ત્રણ જણ કે જેને તમે મળી શકશો નહીં તેમની ખોટની તમારી લાગણી અટકી જશે. ”

જેમને ઉમેર્યું: “આ ઉપરથી જણાય છે કે, આ શિયાળામાં તે હવે કાંઈ પાછો આવનાર નથી. ”

“આ ઉપરથી ફક્ત એટલું જણાઈ આવે છે કે મિસ બ્રિગ્લે, તેણે આવવું જોઈએ, એમ ઈચ્છતી નથી. ”

“તું શા ઉપરથી એવું ધારે છે ? એ તેની પોતાનીજ ઈચ્છા હોવી જોઈએ. તે તેના પોતાના મનનો માલિક છે. પણ તું બધુંયે જાણતી નથી. જે ફરેરો ખાસ કરીને મને દુઃખ ઉપજાવે છે તે હું વાંચી સંભળાવીશ. તારાથી મારે કાંઈએ છૂપાવવાનું નથી:—”

“મિ. ડાસી તેની ખહેનને મળવાને આતુર છે અને સાચું કપૂલ કરાવે તો, અમે તેણીને ફરીથી મળવાને ઘણાં ઓછાં આતુર છીએ. હું ખરેખર નથી ધારતી કે, જ્યોર્જિઆના ડાસીની ખૂબસુરતીમાં, નાજુકતામાં અને કલાસપન્નતામાં કોઈ તેનું હરિકે હોય; અને મારા પ્રત્યે જે પ્રેમ તે ધરાવે છે તે, હવે પછી અમારી ખહેન તરફે તે થવાની છે એવું કહેવાની અમે હિંમતભરેલી આશા રાખીએ છીએ તે ઉપરથી, કાંઈક વધુ રસભરેલી રીતે વૃદ્ધિંગત થવા પામ્યો છે. હું જાણતી નથી કે આ વિષય ઉપર મેં અગાઉ કદિ મારી લાગણીઓ તમને જણાવી છે કે નહીં, પણ તે વિષે તમને વિશ્વાસમાં લીધા વિના હું આ પ્રદેશ છોડીશ નહીં અને હું વિશ્વાસ રાખું છું કે, તમે તે અણસમજી તરીકે ગણી કાઢશો નહીં. મારા ભાઈ તેણીને ક્યારનાયે ઘણાજ વખાણે છે; હવે તેણીને વધુ ગાઢ પરિચયથી મળવાની તેને વારંવાર તક મળશે. તેણીનાં બધાં સંબંધીઓ, તેના પોતાના સંબંધીઓની પેઠેજ એ સંબંધની ઇચ્છા રાખે છે; અને હું ધારું છું કે, જ્યારે આદર્શને હું કોઈ સ્ત્રીનું હૃદય રોકવા માટે ઘણાજ યોગ્ય લેખું છું ત્યારે એક ખહેનના પક્ષપાતથી ગેરમાર્ગે દોરાઈ જઈું એમ ગણીશ નહીં. પ્રેમની તરફેણમાં જતા આ બધા સંજોગોથી અને તેમાં અટકાવ પડે તેમ ન હોવાથી મારી સૌથી વહાલી જીવન, એ પ્રસંગ કે જે કેટલાં બધાંના સુખ જળવશે તેની આશા રાખવામાં શું હું ખોટી છું ?”

“મારી વહાલી લિઝિ, આ જ વાક્ય સંબંધી તું શું ધારે છે ?” પણ પૂરો કરીને જીવન બોલી, “શું આ તદ્દન ખુલ્લું

નથી ? તેમાં શું ચોક્કસપણે એવું જાહેર થયલું નથી કે, ઠેરઠેરો સિને
મને પોતાની બહેન બનાવવાની આશા રાખતી નથી કિંવા ઇચ્છા
પણ રાખતી નથી ? તેને પોતાના ભાઈની નિબંધાળીની પૂરેપૂરી
ખાત્રી છે અને જે તેણીને મારી તેના ભાઈ માટેની લાગણીઓની
વલણુ વિષે વહેમ આવ્યો હશે તો તેણી મને (ઘણીજ મહેરબાની
ભરી રીતે !) માફ સંભાળી લેવાની ચેતવણી આપે છે. આ
વિષય ઉપર શું બીજે કોઈ અભિપ્રાય હોઈ શકે ?

“ હા, હોઈ શકે; કારણ મારો તદ્દન જૂદો છે—તું તે
સંભળીશ ? ”

“ ઘણીજ ખુશીથી. ”

“ હું તે ઘણાજ થોડા શબ્દોમાં કહીશ. મિસ ખિંડેએ જોયું
છે કે તેનો ભાઈ તારી સાથે પ્રેમમાં છે અને તે તેને મિસ ડાર્સી
સાથે પરણાવવા માગે છે. તે તેની પાછળ શહેરમાં એ આશાથી
જાય છે કે તેને ત્યાંજ રાખવો અને તને એવું સમજાવવાનો
પ્રયત્ન કરે છે કે તે તારી દરકાર કરતો નથી. ”

જેમને પોતાનું માથું હલાવ્યું.

“ ખરેખર, જેમન, તારે માફ કહેવું માનવુંજ જોઈએ—જે
કોઈએ તમને બેને સાથે સાથે જોયાં છે તે તેના પ્રેમ વિષે શંકા
આણે નહીં. મિસ ખિંડે, મને ખાત્રી છે કે, શંકા ન કરે. તે કાંઈ
એવી ભૂખ નથી. જે તેણીએ મિ. ડાર્સીમાં પોતાને માટે આના
કરતાં અડધા પ્રેમ જોયો હોત તો તેણીએ પોતાનાં પરણવાનાં
કપડાં પણ સિંચાવવાનો હુકમ આપી દીધો હોત !

પ્રકરણ ૧૭.

બેનેટ કુટુંબને દ્યુકાસ કુટુંબ સાથે જન્મવાનું હતું અને વળી દિવસના મોટા ભાગ દરમિયાન મિસ દ્યુકાસ મિ. કોલિન્સની વાતો સાંભળવા માયાળુ બની હતી. ઇલિઝાબેથે તેનો આભાર માનવાની તક મેળવી. તેણીએ કહ્યું, “આથી તે ખુશ મિત્રાઝમાં રહે છે અને હું તને કહી સંભળાવું તે કરતાં તારી વધુ આભારી છું.” શાર્લોટીએ પોતાની સખીને ઉપયોગી બનવામાં પોતે સંતોષ માનતી હતી તેની તથા પોતાના વખતનો થોડોક ભોગ આપવા માટે પોતાને તેનો પુરતો બદલો મળ્યો હતો, તેની ખાત્રી આપી. આ ઘણું અનુકૂળ હતું, પણ શાર્લોટીનું માયાળુપણું, ઇલિઝાબેથની ધારણામાં હોય તે કરતાં પણ વધારે આગળ વધ્યું હતું—તેનો હેતુ, મિ. કોલિન્સના પ્રેમનો કોઈ પણ બદલો પોતાના તરફ તેને રોકાયેલા રાખીને નક્કી કરી લેવા શિવાય બીજો કોઈ હતો નહીં. આવી હતી મિસ દ્યુકાસની યોજના; અને દરથ એવાં તરફદારીવાળાં હતાં કે જ્યારે તે રાત્રે તેઓ જૂઠાં પડ્યાં ત્યારે જો તે હર્ટફોર્ડશાયર એટલો બધો વહેલો છોડી જવાનો હોત નહીં તો તેણીને ફતેહ લગભગ ચોક્કસ લાગી હોત. પણ અહીં તેણીએ તેના સ્વભાવના જુસ્સાને અને સ્વાતંત્ર્યને અન્યાય આપ્યો હતો; કારણ બીજી સહવારે માન ઉપજાવવા જોગ શરમાળપણાથી તે “લ ગર્બર્ન—નિવાસ”માંથી બહાર જવાને અને “દ્યુકાસ લોન્ગ” માં અચીરાધથી જઈને તેણીને પગે પડવાને દોરાયો. પોતાની પિત્રાઈ બહેનોની નજરમાંથી તે એવું ધારીને દૂર રહેવા અતુર

હતો કે, જો તેઓ તેને જતો જુએ તો તેઓ તેની યોજના કળી જવામાં નિષ્ફળ નીવડે નહીં અને જ્યાં સુધી પ્રયત્નમાં ફતેહ જણાય નહીં ત્યાં સુધી તે ઉઘાડો પડે એવું જોવા તે ખુશ ન હતો; કારણ જોકે તેને ફતેહની લગભગ ખાત્રી હતી-અને તે પણ કારણો સાથે, કેમકે શાહોદી તેને ખરેખર રીતે ઉત્સાહ આપ્યા કરતી હતી,-તોપણ બુધવારના સાંઢસ પછી તે એવીજ રીતે અવિશ્વાસુ બની ગયો હતો. તેનો આવકાર, એમ છતાં, અત્યંત ખુશામતીભરેલો ઢબનો હતો. તે મકાન તરફ આવતો હતો ત્યારે મિસ દ્યુકાસે તેને ઉપરની ખારીમાંથી જોયો અને તરતજ તે તેને ગલીમાં અચાનક મળતા માટે બહાર નીકળી પડી. પણ તેણે ઓછી એ આશા રાખવા હિમ્મત કરી હતી કે આટલો બધો પ્રેમ અને વફાવત તેને માટે ત્યાં હાજર હતા !

મિ. કેલિન્સનાં લાંબા વિવેચનો જે ઓછા વખતમાં પુરા થાય તેમાં દરેક બાબત બંનેને સંતોષ ઉપજાવે એવી રીતે ચોક્કસ થઈ; અને જેવાં તેઓ મકાનમાં પેઠાં કે તરતજ તેણે આતુરતાથી તેણીને કાલાવાલા કર્યો કે, “ મને સૌથી વધારે સુખી માણસ બનાવવા માટેનો દિવસ કયો કરાવો છો ? ” અને જોકે આવા માગણી હાલ તુર્ત મુલતવી રાખવી જોઈએ, તો પણ તે સત્રારીએ તેના સુખને નક્કામું ગણવાનો કાંઈ ધરિદો રાખ્યો નહીં. કુદરતે તેને જે મૂર્ખાઈની બક્ષિસ કરી હતી તે કાંઈ પણ સ્ત્રીને તેની મિત્રતા ચાહુ રાખવા માટેની ઇચ્છા કરાવી શકે એવી મોહકતા-માંથી તેનું રક્ષણ કરતી હતી; અને મિસ દ્યુકાસ, જેણે તેને માત્ર એક સાફ ઘર મેળવવાની શુદ્ધ અને નિઃસ્વાર્થ ઇચ્છાથીજ

સ્વીકાર્યો હતો તેણે તે વહેલું કેવી રીતે મળી શકે છે તેની દર-
કાર રાખી નહોતી.

સર વિલિયમ અને લેડી લ્યુકાસને સંમતિ માટે તરતજ
વિનતિ કરવામાં આવી અને તે અત્યંત ખુશાલીભરેલી ચપળતાથી
આપવામાં આવી. મિ. કોલિન્સના હાલના સંજોગો તેમની પુત્રી,
કે જેને તેઓ ઘણો થાડો પૈસા આપી શકે તેમ હતું તેને માટે
એક સૌથી વધુ યોગ્ય લગ્ન બનાવે એવા હતા અને પૈસા સંબંધી
તેનું નસિબ અત્યારે ઘણુંજ સુંદર હતું. શાલોટી પોતે ઠીક
સંતોષ પામી હતી. આ વ્યવહારમાં સૌથી ઓછો પસંદ કરવા
જોગ સંજોગ એ હતો કે તેથી ઇલિઝાબેથ બેનેટને અજાણ થવાનો
પ્રસંગ આવશે અને તેની મિત્રતાને તે ખીજી કોઈ વ્યક્તિ કરતાં
વધુ કીંમતી ગણાતી હતી. ઇલિઝાબેથ અજાણ થાય અને કદાચ
તેણીને ઠપકો પણ આપે; અને જોકે તેણીનો નિશ્ચય ચળી શકે
તેમ ન હતું તો પણ તેણીની લાગણીઓ આવી નામંજુરીથી
દુઃખાય જ. તેણીએ પોતાની મેજેજ આ ખબર તેને આપવાનો
ઠરાવ કર્યો અને તેથી જ્યારે મિ. કોલિન્સ લાંગળન ખાતે જમવા
ગયો ત્યારે તેણે તેને વિનતિ કરી કે તે કુટુંબના કોઈની આગળ
પણ, અત્યારે જે બની ગયું છે, તે વિષે કાંઈ ઉલ્લેખ કરવો
નહોં. અલબત્ત આ વાત ખાનગી રાખવાનું વચન તરતજ આપ-
વામાં આવ્યું પણ તે વાત મુશ્કેલી વિના છાની રાખી શકાય
નહોં; કારણ તેની લાંબી ગેરહાજરીથી વધેલી આતુરતાને લીધે
જ્યારે તે પાછો ફર્યો ત્યારે તેને ઘણાક એવા સીદ્ધા પ્રશ્નો પૂછ-
વામાં આવ્યા કે જે ટાળવા માટે કેટલીક સમયસૂચકતાની જરૂર

જણાઈ અને તેજ વખતે તે મોટો સ્વાર્થત્માગ કરતો હતો, કારણ પોતાનો ફળીભૂત થયેલો પ્રેમ જાહેર કરવાની તેને જીજ્ઞાસા હતી.

ખીજ દિવસે તે કુટુંબમાંના કોઈને મળી ન શકે એટલો બધો વહેલો પોતાની મુસાફરી માટે ઉપડી જનાર હતો, તેથી વિદાયગિરીની ક્રિયા, જ્યારે સ્ત્રીઓ રાતના સવા માટે જતી હતી તે વખતે કરવામાં આવી; અને મિસિસ બેનેટ, ઘણીજ સહ્યતા અને વિવેકથી કહ્યું કે: “ જ્યારે જ્યારે તમારી ખીજ રોકાણો માટે તમારે અહીં મુલાકાતે આવવાનું થાય ત્યારે ફરીથી લાંમ-ખર્ચમાં તમને મળવાને અમને કેટલો બધો આનન્દ થશે ! ”

તેણે જવાબ દીધો: “ મારાં વહાલાં બાનુ, આ આમન્ત્રણ ખાસ ખુશાલી ઉપજાવનારું છે, કારણ તે એવું છે કે જે મેળવવાની હું ક્યારનો આશા રાખતો આવ્યો છું અને તમે ખાસ ખાત્રી રાખજો કે, મારાથી બની શકતા વહેલા વખતમાં હું તેનો ઉપયોગ કરીશ. ”

તેઓ બધાં આશ્ચર્યચકિત થયાં; અને મિ. બેનેટ જમને તે આટલો બધો વહેલો પાછો આવે તે કોઈ પણ રીતે પસંદ નહતું તેમણે તરત જ કહ્યું: “ પણ મારા ભલા સાહેબ, લેડી કેથેરિનની નામંજુરીનો ભય શું તેમાં નથી રહેલો? તમારાં મુરખીને ગુસ્સે કરવાનું જોખમ ખેડવા કરતાં તમારે તમારાં સગ-પણવાળાંઓની નિષ્કાળજી રાખવી, એજ બહેતર છે. ”

મિ. કેલિન્સે ઉત્તર વાળ્યો, “ મારા વહાલા સાહેબ, આ મિત્રતાભરેલી ચેતવણી માટે હું તમારો ખાસ આભારી છું અને

તમે ખાત્રી રાખજો કે તે નામદાર ખાનુની પરવાનગી શિવાય હું એવું ધરખમ પગતું ભરૂંજ નહીં. ”

“ તમે તમારી સલામતિ માટે જાહુજ ચોક્કસ રહી શકો નહીં. તે ખાઈની નામરજી શિવાય ખીજી કોઈ ખાખતનું જોખમ તમે ભલે ઉદાસ અને જો તમને અમારે ત્યાં ફરીથી આવતાં તેની નામરજી ઉત્પત્ત થયલી લાગે તો, અને હું ધારું છું કે તે ઘણીજ શક્ય છે, તો તમારે ત્યાં તમે શાન્તિથી રહેજો અને અમે તો તેથી જાહેરુરૂસે નહીં થઈએ તે વિષે સંતોષ રાખજો. ”

“ મારા વડાલા સાહેબ, માંડે કહેવું માનજો કે, આવા મા-યાણુ ધ્યાનથી મારો આભાર વડાલના જુસ્સાથી વધે છે અને એની ખાત્રી રાખજો કે આ માટે તેમજ મારા હટકેડાંશાયર-માંના વસવાટ દરમ્યાન તમારી લાગણીની ખીજી દરેક નિશાની માટે, તમે મારા તરફથી આભારનો એક પત્ર ઘણીજ ત્વરાથી મેળવશો. મારી ખૂબસુરત પિત્રાઈ બહેનો સંબંધમાં, જો કે મારી ગેરહાજરી એટલી બધી લાંબી નહીં હોય કે કાંઈ કહેવાની જરૂર પડે તે છતાં પણ મારી પિત્રાઈ ઇલિઝાબેથને ખાદ કર્યા શિવાય હું હવે તેઓની તાંદુરસ્તી અને મઝાઓ ઈચ્છવાની છૂટ લઈશ. ”

એ પછી, યોગ્ય સહયતાઓ સાથે સ્ત્રીઓ વિદાય થઈ; તે તરતજ પાછો આવવાનો વિચાર રાખતો હતો, એ જોઈને તે બુધી એક સરખીરીતે અજાયબ થઈ હતી. મિસિસ બેનેટની સમજમાં એમ આવ્યું કે તે પોતાની નાની છોકરીઓમાંથી એકનાં લગ્ન માટે વખાણ કરવા ઈરાદો રાખતો હશે અને મેરીને તેને

સ્વીકારવાની મરજી કદાચ થઇ આવી હોય. મિ. કોલિન્સની શક્તિઓની ખીજ કોઇ કરતાં તે વધુ આંકણી કરતી હતી; તેના વિચારોમાં સંગીનપણું છે એમ વારંવાર તેને લાગતું અને જો કે તે કોઇપણ રીતે તેણીના જીવલેા હોંશિયાર ન હતો તોપણ તેણીના દાખલાથી તેને જો વાંચવામાં અને સુધરવામાં ઉત્તેજન અપાયું હોય તો તે એક ઘણો અનુકૂળ સાથીદાર થઇ પડે એમ તેણીએ ધાર્યું. પરન્તુ ખીજ દિવસે સહવારે આ જાતની ખત્રી આશાઓ ફેંક નીવડી. મિસ લ્યુકાસ નાસ્તા પછી તરતજ મળવા આવી અને ઇલિઝાબેથ સાથેની એક ખાનગી વાતચિત દરમિયાન આગલા દિવસે ખનેલો ખનાવ તેણે વર્ણવ્યો.

છેલ્લા એક બે દિવસ દરમિયાન ઇલિઝાબેથને એક વખત એમ લાગ્યું હતું કે, મિ. કોલિન્સ પોતાની સખી સાથે પ્રેમમાં હોવાનું પોતે ધારતો હોય એ ખનવા જોગ છે; પણ શાર્લોટી તેને ઉત્તેજન આપી શકે એ, જમ તે પોતે તેને ઉત્તેજન આપે એ શક્યતાથી દૂર હતું તેમજ લગભગ તેને લાગ્યું હતું; અને પરિણામે તેની અજાયબી એટલી ખધી વધી ગઇ કે પહેલાં તો તે ખોલવાના સમતોલપણાની હદ ઓળંગી જત; અને તે ખૂમ પાડી ઉઠ્યા શિવાય રહી શકી નહોં કે: “ મિ. કોલિન્સ સાથે વિવાહ કર્યો ? મારી વહાલી શાર્લોટી—અશક્ય ! ”

મિસ લ્યુકાસે પોતાની વાત કહેતી વખતે જ દઢ ચહેરેા જાળવી રાખ્યો હતો તે આવો સીદ્ધો ઠપકો સાંભળતાંજ પગ-વારમાં ગભરાટથી છવાઇ રહ્યો; જોકે તે પોતે ધારતી હતી તેના

કરતાં આ કાંઈ વધારે ન હતું અને તેથી તેણે તરતજ પોતાના મનની શાન્તિ મેળવી અને ઠંડાપણાથી જવાબ આપ્યો: “ માસી વહાલી ઇલિઆ ! તારે શા માટે અજાયબ થવું જોઈએ ?—મિ. કોલિન્સ તારી સાથે ક્રેટેડમંદ થવામાં એવા સુખી થયા નહીં તે કારણે શું તું એ અપેક્ષાભરેલું ધારે છે કે તેમણે કોઈ સ્ત્રીના સારો અભિપ્રાય સંપાદન કરવામાં સફળ થવું જોઈએ નહીં ? ”

પણ ઇલિઆએથ હવે ઠેકાણે આવી હતી અને તેમ કરવા માટે સખ્ત પ્રયત્ન કરતી તેણીને સહન કરી શકાય એવી દૃઢતાથી તે ખાત્રી આપવા લાગી કે તે ખન્નેના સગપણની ખાખત પોતાને ઘણી ખુશી કરનારી હતી અને પોતે અધાં કદપી શકાય એવાં સુખ તેમને મળે એવું ધરછતી હતી.

શાર્લોટીએ જવાબ આપ્યો: “ તને શું લાગી આવે છે તે હું જાણું છું—તું અજાયબ થાયજ-ઘણીજ અજાયબ થાય, કેમકે હમણાંજ મિ. કોલિન્સ તને પરણવા માગતા હતા. પણ જ્યારે તું એ ખધી ખાખત ઉપર વખત મેળવીને વિચાર કરી જોશે ત્યારે હું આશા રાખું છું કે મેં જે કહ્યું છે તેથી તને સંતોષ થશે. હું ભવ્યતાઓ પસંદ કરનારી નથી, તું જાણે છે; હું કદિ તેવી ન હતી. હું માત્ર એક સગવડભર્યું ઘર ધરછું છું અને મિ. કોલિન્સનો સ્વભાવ, તેનો સંખંધ અને જિંદગીમાંની તેની સ્થિતિ વિષે વિચાર કરતાં, મને સંતોષ થયો છે કે, તેની સાથેના સુખનો મારી તક, લગ્નની જિંદગીમાં દાખલ થનાર સૌથી વધુ ભાગનાં માણસો ખડાશ મારી શકે એવીજ યોગ્ય છે. ”

ઇલિઆએથે શાન્તિથી જવાબ દીધો: “ ખેશક; ”—અને

એક વિચિત્ર ચૂપકાદી પછી તેઓ કુટુંબનાં ખીજાં ખંધાં પાસે આવ્યાં. શાર્લોટી હવે વધુ વખત સુધી રહી નહીં અને એ પછી ઈલિઝાબેથ પોતે જ કાંઈ સાંભળ્યું હતું તે ઉપર વિચાર કરવા લાગી. આવી અબુગતી જોડી માટેના વિચારને ઘણાં દાંખા વખત પછી કાંઈ નહીં તો તે ટેકો આપી શકી. ત્રણ દિવસમાં બે જણને લગ્નની માગણી કરવાની મિ. કોલિન્સની વિચિત્રતા, અત્યારે તેનો સ્વીકાર થયો તેની સરખામણીમાં કાંઈ વિસાતમાં ન હતી. તેને હમેશાં લાગ્યું હતું કે, લગ્ન સંબંધી શાર્લોટીનો વિચાર ખરેખર પોતાના જીવેજ ન હતો, પણ વ્યવહાર કાર્યનો વખત આવતાં તે દરેક સારી લાગણીનો સંસારના લાભ માટે ભોગ આપશે, એવું બનવાબેગ તે ધારી શકી ન હતી. શાર્લોટી મિ. કોલિન્સની વહુ—એ એક ઘણું નીચું જીવરાવનારું ચિત્ર હતું ! અને પોતાને અપજન્યમાં નાંખનારી અને પોતાના માનમાંથી ઉતરી ગયલી એ સખીના તીણા દુઃખમાં એ ખેદ ઉપજવનારા વિચારથી વધારો થયો કે તેણે જ ભાગ્ય પસંદ કર્યું હતું તેમાં સંતોષજનક રીતે સુખી થવું, એ તેની તે સખી માટે બનવા બેગ ન હતું !

પ્રકરણ ૧૮.

મિ. કોલિન્સ એક પખવાડીયા પછીના સોમવારે ઘણાજ વખતસર આવી પહોંચ્યો, પણ લાગબર્નમાં તેનો આવકાર જ્યારે તે પહેલી વખત આવ્યો ત્યારના જેવો જ ખરેખર પ્રુશાલીભરેલો

નહતો. એમ છતાં, તે ઘણોજ સુખી હતો, જ્યથી તેના તરફ ઘણા ધ્યાનની જરૂર ન હતી અને બીજાઓ સંખંધમાં સારે ભાગ્યે પ્રેમ કરવાનો તેનો વ્યવહાર તેના સહવાસના ઘણા ભાગમાંથી તેમને ઉગારી શક્યો. દરેક દિવસનો ઘણો ભાગ તે “લ્યુકાસ લૉન્ગ”માં ગાળતો અને કેટલીકવાર કુટુંબના સુવા જવાના થોડાક વખત અગમચ જ લૉગઅર્નમાં માત્ર વખતસર આવી પહોંચીને પોતાની ગેરહાજરી માટે તે માફી માગતો.

મિસિસ બેનેટ ખરેખર ઘણીજ દયા લાવવા જોગ હાલતમાં હતી. આ લગ્ન સંખંધી કોઈ વાતનો જરાકજ ધશારો થતાં તે ખૂબ ગુસ્સે થઈ જતી અને જ્યાં જ્યાં તે જતી ત્યાં ચોક્કસ એજ વાત તેના સાંભળવામાં આવતી. મિસ લ્યુકાસને જોતાંજ તેને ધિઃક્રાર છૂટતો. પોતાના ઘરની વારસદાર તરીકે તેને અદેખાઈ ભરેલા કંટાળાની લાગણીયી તે જોતી. જ્યારે જ્યારે શાર્લોટી તેમને મળવા આવતી ત્યારે તેની વાત ઉપરથી તેણીને એવો સાર જડતો કે તે વારસો લેવાની રાહ જુએ છે અને જ્યારે તે મિ. કોલિન્સ સાથે ધીમા સાદે કાંઈક વાત કરતી ત્યારે મિસિસ બેનેટ એમજ ધારતી કે તેઓ “લૉગઅર્ન-નિવાસ” સંખંધીજ વાતચિત કરે છે; અને મિ. બેનેટ મરણ પામતાં તરતજ પોતાને અને પોતાની છોકરીઓને તે ઘરમાંથી હાંકી કાઢવા ઠરાવ કરે છે ! આ બધી બાબત વિષે તેણીએ પોતાના પતિને સખ્ત ફરિયાદ કરી.

તે બોલી: “ખરેખર, મિ. બેનેટ, એ વિચાર બહુ કઠણ થઈ પડે છે કે, શાર્લોટી લ્યુકાસ આ ઘરની કોઈવાર ઘરણી થશે

તેમજ તેને માટે ફરજિયાત જગ્યા કરી આપવી પડશે અને તેમાં મારી જગ્યા તે લેશે તે જોવા જીવવું પડશે !”

“ મારી વહાલી, આ ઘેરા વિચારોને સ્થાન ન આપ. સારા ખનાવો માટે આપણે આશા રાખવી જોઈએ. આપણે એ વિચારથી ખુશી થવું કે હું જ તેનો વારસ રહીશ. ”

મિસિસ બેનેટને આ ઘણું રાહત આપનારું ન હતું અને તેથી કાંઈ જવાબ આપવાને બદલે તેણે અગાડિની માફક કહેવું ચાલુ રાખ્યું:—“ આ આખી મિલકત તેને મળશે એ વિચાર હું સહી શકતી નથી. જો તે વારસા માટે હોત નહીં તો હું તેની દરકાર કરત નહીં. ”

“ તું શેની દરકાર રાખત નહીં ? ”

“ હું કશાયની જરાકે દરકાર રાખત નહીં. ”

“ આપણે એ સંબંધમાં આભારી થવું જોઈએ કે તું એવી મૂર્ખાઈની સ્થિતિમાંથી બચી ગઈ છે. ”

“ મિ. બેનેટ, હું વારસા સંબંધી કોઈને માટે કદિ આભારી થઈ નહીં. હું એ નથી સમજી શકતી કે કોઈની પોતાની છોકરીઓ પાસેથી, એક મિલકતના વારસ ખનતાં, તે લઈ લેવાનું હૃદય કોઈ ધરાવી શકેજ કેમ ? અને એ બધું માત્ર મિ. કોલિન્સની ખાતરજ ?—શામાટે બીજા કોઈ કરતાં તેણે તે વધારે લેવી જોઈએ ? ”

મિ. બેનેટે કહ્યું: “ એ બાબત તારી મેજેજ નક્કી કરવા હું તને સોંપું છું. ”

ત્રેમના વ્યવહારમાં અને સ્વર્ગનાં સુખની યોજનાઓમાં એક અઠવાડિયે વીતાવ્યા બાદ શનિવાર આવી પહોંચતાં મિ. કોલિન્સને તેની મિલનસાર શાર્ત્રોટ્ટી પાસેથી જવું પડ્યું. એમ છતાં, વિખૂટાં પડવાનું દુઃખ, તેની ખાજુનો વિચાર કરતાં, પોતાની વહુને આવકાર આપવાની તૈયારીઓમાં ઓછું કરી શકાત; કારણ તેને એવી આશા રાખવાનું કારણ હતું કે, હર્ટફોર્ડશાયર ખાતે તેની ખીજ મુલાકાત પછી તરતજ એક દિવસ એવો નક્કી કરવામાં આવશે કે જે દિવસે તે એક સૌથી સુખી માણસ બનવાનો. લૉગબર્ન ખાતેનાં પોતાનાં સગાંઓ પાસેથી તેણે પહેલાંના જીવીજ ઘણી ગંભીરતાથી વિદાયગિરી લીધી; તેની ખૂબસુરત પિત્રાઇ બહેનો માટે તેણે ફરીથી તંદુરસ્તી અને સુખ ઇચ્છ્યાં અને તેમના પિતાને ખીજે એક આભાર-પત્ર મોકલવાનું વચન આપ્યું.

એ પછીને સોમવારે મિસિસ બેનેટને પોતાના ભાઇ અને ભાભીને આવકાર આપતાં આનંદ ઉપજ્યો; તેઓ હમેશ મુજબ પોતાની નાતાલ લૉગબર્નમાં ગાળવા માટે આવ્યાં હતાં. મિ. ગાર્ડીનર એક સમજી ગૃહસ્થાઇ વાળો માણસ હતો. તે તેની બહેન કરતાં સ્વભાવે તેમજ શિક્ષણમાં વધુ ચઢિયાતો હતો. નેધરફિલ્ડ-માંની સ્ત્રીઓને એ સમજવાનું મુશ્કેલ હતું કે, જે માણસ એક વેપારી જિંદગી ગાળતારો હતો અને માત્ર પોતાનાં માલ ભરવાનાં મકાનોનેજ દેખી રહ્યો હતો તે આવો સુશિક્ષિત અને અનુકૂળ સ્વભાવનો કેમ બન્યો હશે ! મિસિસ ગાર્ડીનર, જે મિસિસ બેનેટ અને મિસિસ ફિલિપ્સ કરતાં કેટલાંક વર્ષ નાની હતી. તે એક માયાળુ, બુદ્ધિવતી અને ચપળ સ્ત્રી હતી અને લૉગબર્નમાં રહેતી

તેની બધી ભત્રીજાઓ તેના ઉપર પ્રેમ રાખતી હતી. સૌથી મોટી બે છોકરીઓ અને તેની પોતાની વચ્ચે ખાસ કરીને એક ઘણીજ ગાઢ લાગણી જામેલી હતી. તેઓ ઘણું ખર્ચ તેની સાથે શહેરમાં રહેવા જતી. મિસિસ ગાર્ડીનર આવી પહોંચી તે પછીનું તેનું સૌથી પહેલું કામ પોતાના તરફથી બક્ષિસો વહેંચી આપવાનું અને નવી ઢબની વસ્તુઓનું વર્ણન કરવાનું હતું. જ્યારે એ કામ પતી ગયું ત્યારે તેને ઘણો ઓછો આગળ પડતો ભાગ ભજવવાનો રહ્યો, તેનો હવે સાંબળવાનો વારો આવ્યો. મિસિસ બેનેટને ઘણાં દુઃખ વર્ણવવાનાં હતાં અને ઘણી બાબતોની ફરિયાદ કરવાનાં હતાં. પોતાની બે છોકરીઓ પરણવાની તૈયારીમાં હતી અને બધુંયે કર્યા પછી તેમાં કશુંયે વધુ ન હતું.

તે બોલી: “ હું જીંઘનને ઠપકો આપતી નથી, કારણ જીંઘનથી જો બની શક્યું હોત તો તેણે મિ. બિંગ્લેને ઝડપ્યો હોત. પણ લિઝિ ? અરે બહેન ! એ વિચાર ઘણો સખ્ત થઈ પડે છે કે જો તેની પોતાની હઠીલાઈ આડે આવી ન હોત તો, અત્યારે તે મિ. કોલિન્સની ઘરવાળી થઈ હોત. તેણે આજ ઓરડામાં તેની પાસે માગણી કરી હતી અને તે છોકરીએ ના પાડી. આનું પરિણામ એ આવ્યું છે કે, લેડી લ્યુકાસ, હું મારી છોકરીઓને પરણાવું તે પહેલાં પોતાની છોકરીને પરણાશે અને ‘ લૉંગબર્ન-નિવાસ ’ હમેશને માટે વારસ વિનાનો અત્યારથી જ બની રહેશે. બહેન, લ્યુકાસવાળાંઓ ખરેખર ઘણાં કળાખાજ માણસો છે. તેઓ બધાં જ પોતાને મળે શકે તેની જ ઝડપ મારનારાં છે. તેમને વિષે આવું કહેવા માટે હું દિલગીર છું પણ તે એવું જ છે. હું મારા

પોતાના કુટુંબમાં આમ પાછી પાડું અને જ પાડોશીઓ ખીજાં કોઈના કરતાં પહેલું પોતાનું જ હિત જુએ છે તેઓની સાથે રહેવું, એથી હું ઘણી ગભરાઈ છું અને કંગાલ બનું છું. એમ છતાં, હાલને વખતે તું અહીં આવી પહોંચી એ મને સૌથી વધારે રાહત ઉપજાવે છે અને લાંબી ખાંદો વિષે તું અમને જ કહે છે તેથી હું ઘણી ખુશી થઈ છું. ”

મિસિસ ગાડીનરને આ ખબરનો સારાંશ જાંઘન અને ધલિ-આખેથ સાથે થોડાક વખત પહેલાં થયેલી વાતચિતમાં જણાવવામાં આવ્યો હતો એટલે તેણે પોતાની ખહેનને જરાકજ જવાબ દીધો અને પોતાની ભત્રીજીઓ તરફની દિલસોજીને લીધે તેણે વાતનો વિષય વાળ્યો.

એ પછી ધલિઆખેથ સાથે જ્યારે તે એકલી પડી ત્યારે આ વિષય ઉપર તેણે વધુ વાતચિત કરી: “જાંઘનને માટે એ યોગ્ય જોડી થઈ પડત, એવું મને લાગે છે. હું દિલગીર છું કે એ ચોક્કસ પડી ભાગ્યું. પણ આવી ખાખતો તો વારંવાર બને છે ! ખિચારી જાંઘન ! હું તેને વિષે એટલા માટે દિલગીર થાઉં છું કે તેનો સ્વભાવ જોતાં, તે એ વાત એકદમ વિસારે પાડી શકશે નહીં લિઝિ, તારીજ ખાખતમાં આવું બન્યું હોત તો ઠીક થાત; તું તો તરતજ એ બધું ઠઠા મશ્કરીમાં કાઢી નાંખત. પણ શું તને લાગે છે કે અમારી સાથે પાછી આવવા માટે તેને સમજાવી શકાય ? સ્થળમાં ફેરફાર થશે, એથી તેને ઘણો લાભ થશે—ઘરથી કાંઈક છૂટકારો કદાચ કોઈ પણ વાતે તેને ઉપયોગી થઈ પડશે. ”

ધુલિઝાળેથ આ સૂચનાથી ઘણી જ ખુશી થઇ અને પોતાની ખડેનના વહેલા છૂટકારા માટે તેને મોકલવાનું મન થયું. મિસિસ ગાર્ડીનરે ઉમયું: “ મને આશા છે કે, આ જુવાન માણસ વિષે કોઇ પણ વિચાર તેના મન ઉપર અસર કરશે નહીં. અમે શહેરના એવા અલગ ભાગમાં રહીએ છીએ તેમજ અમારી ઓળખાણો એવી જૂદી છે અને તું સારી રીતે જાણે છે કે, અમે ઘણાં ઓછાં ખહાર જઇએ છીએ તેથી એ ઘણું ખનવા જોગ છે કે તે યુવક પોતે જ ખરેખર તેને ચાહીને મળવા આવે નહીં ત્યાં સુધી તેઓનો કોઇવાર ભેટો થાય નહીં. ”

“ અને તેજ તદ્દન અશક્ય છે; કારણ તે અત્યારે તેના મિત્રના કબજામાં છે અને મિ. ડાર્સી લાંડનના એવા ભાગમાં જઇનને મળવા માટે તેને લગારે વાર મોકલશે નહીં ! મારી વહાલી કાકી, તમે એવી ધારણા શી રીતે રાખી શકો ? મિ. ડાર્સીએ કદાચ ગ્રેસચર્ચ મહોલલા જવો જગ્યા વિષે સાંભળ્યુંજ હશે પણ જો તે તેમાં એકવાર દાખલ થાય તો તેની ગંદવાડમાંથી પોતાને ચોખ્ખો ખનાવવા માટે તે એક મહિના સુધીની નહાવાની શુદ્ધતા ભાગ્યેજ પુરતી લેખશે; અને ખાત્રી રાખજો કે, મિ. બિંગ્લે કદિયે તેના વિના ક્યાંયે ખસતો નથી. ”

“ એમ હોય તો વળી વધારે સાફ. હું આશા રાખું છું કે, તેઓ બિલ્કુલ મળશે નહીં. પણ શું જઇન તેની ખડેન સાથે કાગળ પત્રનો વહેવાર રાખતી નથી ? તેણીજ તેને મળવા આવ્યા વિના રહેશે નહીં. ”

“ એ તો ઓળખાણ એકદમ પડતી જ મૂકશે. ”

મિસ બેનેટે પોતાની કાકીનું ઇનન ઘણી ખુશીથી સ્વીકાર્યું અને એજ વખતે બિંગ્લેનાં કુટુંબીઓ વિષે તેના મનમાં માત્ર એજ બાબત શિવાય બીજો કાંઈ વિચાર ન હતો કે કેરોલિન તેના ભાઈ સાથે એકજ મકાનમાં રહેતી નહોવાની આશાથી પોતે મિ. બિંગ્લેને મળવાના ભય વિના પ્રસંગોપાત તેણીની સબ્જ સહવારનો વખત ગાળી શકશે.

ગાર્ડીનર કુટુંબ લાંગબર્નમાં એક અઠવાડિયું રહ્યું; અને ફિલિપ્સ કુટુંબ, લ્યુકાસ કુટુંબ અને બીજા અમલદારો સાથે દરરોજ તેઓને મુલાકાત થતી. મિસિસ બેનેટે પોતાનાં ભાઈ અને ભાભી માટે એવી કાળજીથી મુલાકાતોની ગોઠવણ કરી હતી કે, તેઓને એકઠે દિવસ આખા કુટુંબ સાથે બેસીને જમવાનો અવકાશ મળ્યો ન હતો. જ્યારે તેઓ ઘેર જમવાનાં હતાં ત્યારે કેટલાક અમલદારો ઘણું ખર્ચે તેમાં ભાગ લેતા—એ બધામાં મિ. વિકહામ તો અવશ્ય જમવા આવતોજ; અને એ પ્રસંગોએ, મિસિસ ગાર્ડીનર આગળ ઇલિઝાબેથે તેના સંબંધમાં ઘણાંજ લાગણી ભર્યાં વખાણ કર્યાં હોવાથી તે શંકાલી બનેલી હોવાથી તેમને બન્નેને ખારીકાઇથી જોયાં કરતી. તેણીએ જ કાંઈ જોયું તે ઉપરથી તેઓ ઘણાં ગંભીર રીતે ગ્રેમમાં હોય એમ ધાર્યા વિના, તેઓની એક બીજા માટેની પસંદગી તેણીને થોડીક અસ્વસ્થ બનાવવા માટે પુરતી જણાઈ હતી; અને પોતે હર્ટફોર્ડ શાયર છોડી જાય તે પહેલાં તેણીએ ઇલિઝાબેથને આ વિષયમાં કાંઈ કહેવાનો અને આવો પરિચય વધારવાની મૂર્ખાઈ તેને જણાવવાનો નિશ્ચય કર્યો.

વિકલામ તેના સામાન્ય ગુણોને બાજુએ મૂકીએ તોપણ મિસિસ ગાર્ડીનરને આનંદ આપવાના એક સાધન રૂપ હતો. આશરે દશ કે બાર વર્ષ ઉપર, તેણીના લગ્ન પહેલાં ડર્બીશાયરના જે ભાગમાં તે રહેતો હતો તેજ ભાગમાં તેણે કેટલોક વખત ગાળ્યો હતો. આથી તેઓને સામાન્યપણે કેટલીક ઓળખાણ હતી; અને જોકે પાંચ વર્ષ પહેલાં ડાર્સીના આપના મરણ પછી વિકલામ ત્યાં થોડોક જ વખત રહેલો હતો, તોપણ હજીએ તેણીના આગલા મિત્રોની તાજી માહિતી તેણી મેળવી શકે તેના કરતાં પણ વધારે આપવાનું વિકલામની શક્તિમાં હતું.

મિસિસ ગાર્ડીનરે પેમ્બરલી જોયું હતું અને મહુમ મિ. ડાર્સીના ગુણોને તે બહુ સારી રીતે જાણતી હતી. પરિણામે અહીં વાતચિતનો ન ખૂટે એવો વિષય પડેલો હતો. પેમ્બરલીની પોતાની યાદગિરીઓ, વિકલામ જે બારિક વિગતો આપતો તેની સાથે સરખાવતાં અને તેના મહુમ માલિકનાં ચારિત્ર વિષે વખાણનાં વચનો વરસાવતાં, તેણી તેને આનંદ આપતી તેમજ પોતે પણ આનંદ મેળવતી. હાલના મિ. ડાર્સીની વિકલામ તરફની વર્તણૂક વિષે તેણીને બબરો આપતાં, તેણીએ જ્યારે તે ગૃહસ્થ નાનો છોકરો હતો ત્યારે તેના કહેવાતા સ્વભાવ વિષે કાંઈક યાદ કરવાનો યત્ન કર્યો કે જે તેને સંમતિ આપનારું હતું; અને આખરે તે ચોક્કસપણે યાદ કરી શકી કે મિ. ફિટ્ઝવિલિયમ ડાર્સી પહેલાં એક ઘણો મગરૂર અને ખરાબ છોકરો કહેવાતો, એવું તેણીએ પોતે સાંભળેલું છે.

પ્રકરણ ૧૯.

ગાર્ડીનર કુટુંબ અને જ્યેષ્ઠન હર્ટફોર્ડશાયરમાંથી ગયાં ત્યાર પછી તરતજ મિ. કેલિન્સ તેમાં પાછો આવ્યો; પણ તે મિ. લ્યુકાસને ત્યાં રહેવા ગયો, તેથી તેનું આવવું મિસિસ બેનેટને કાંઈ ઘણું અગવડ કરનારું નહોતું, તેનાં લગ્ન હવે ઘણાં નજદિક આવતાં હતાં અને આખરે તેણીએ એટલે સુધી નિવૃત્તિ મેળવી હતી કે તે ન ટાળી શકાય એવાંજ પોતે ધારતી હતી અને વળી વારંવાર તે કંટાળા ભરેલા અવાજમાં કેહતી કે “પોતે ઇચ્છતી હતી કે તેઓ ભલે સુખી થાય.” ગુરૂવાર લગ્નનો દિવસ ઠર્યો હતો અને બુધવારે મિસ લ્યુકાસ પોતાની છેલ્લી મુલાકાતે આવી અને જ્યારે તે જવા માટે રજા લેવા ઉઠી ત્યારે ઇલિઝાબેથ પોતાની માતાની બિનમાયાણુ અને આનાકાનીભરેલી શુભેચ્છાઓથી શરમાઇને અને પોતે ખરેખરા અંતઃકરણથી લાગણીવાળી બની હતી તેથી તેણીની સાથે તે ઓરડાની બહાર તેને વળાવવા ગઇ. તેઓ નીચે સાથે ઉતરતાં હતાં ત્યારે શાર્લોટી બોલી: “ઇલિઝા, તારા તરફથી વારંવાર ખખરઅંતર મેળવવાનો હું આધાર રાખીશ.”

“એ તને ચોક્કસ મળશે જ”

“અને મારે એક બીજી મહેરબાનીની માગણી કરવાની છે. તું મારે ત્યાં આવીશ અને મને મળીશ?”

“હું આશા રાખું છું કે, હર્ટફોર્ડશાયરમાં આપણે વારંવાર મળતાં રહીશું.”

“કેટલાક વખત સુધી હું કેન્ટ છોડીશ, એ ખનવા જોગ નથી; આથી મને વચન આપ કે તુ હન્સફોર્ડમાં આવશે.”

ધલિઆએથ જોકે મુલાકાતમાં ઘણી થોડી મઝા મળશે એમ આગળથી જ જોઈ શકી તો પણ આ ખાખતમાં ના પાડી શકી નહીં.

શાર્લોટીએ ઉમેર્યું: “મારા પિતાજી અને મેરી આ માર્ચ માસમાં મારે ત્યાં આવનાર છે; અને હું આશા રાખું છું કે તું પણ તે ટોળીમાં સામેલ થવા સંમતિ આપશે. ખરેખર, ધલિઆ, એ ખેમાંના એકને હું જોવો આવકાર આપીશ તેવોજ તને આપીશ.”

લગ્ન થયાં; દેવળના દરવાજા આગળથી વરવહુ કેન્ટ ખાતે જવા ઉપડી ગયાં અને દરેક જણને હમેશની પેઠેજ એ વિષયમાં એટલું બધું કહેવાનું અથવા તો સાંભળવાનું હતું. ધલિઆએથને તેની સહીપણીએ તરતજ કાગળ લખ્યો અને તેમનો પત્રવહેવાર જોવો જોઈએ તેવો નિયમિત અને વખતો વખતનો થઈ પડ્યો અને તે એક સરખી રીતે સંકોચવાળો હોવો જોઈએ, એ અશક્ય હતું. ધલિઆએથ કદિ એ લાગણી વિના લખી શકતી નહીં કે ગાઢપણાની બધી મઝા જાણે પૂરી થઈ હોય, અને જોકે પત્ર વહેવારમાં ઢીલ કરનાર તરીકે નહીં ગણાવાનો તેણે નિર્ણય કર્યો હતો તો પણ જો હતું તેના કરતાં જાણે જ થઈ ગયું છે તેને માટેજ બધું લખાતું હતું. શાર્લોટીના પહેલા કાગળો ઘણીજ આતુરતા સાથે તે સ્વીકારતી; તેણી પોતાના નવા ઘર વિષે શું કહે છે; લેડી કેથેરિનને તે કેવી રીતે પસંદ કરે છે અને પોતે

કેવી સુખી છે તે માટે પોતાની મેળે શું કહેવાની તે હિંમત કરે છે—એ બધું જાણવાની જાણસા વિના બીજું કંઈ હોઈ શકેજ નહીં,—જેકે જ્યારે કાગળો વાંચવામાં આવ્યા ત્યારે ઇલિઝાબેથને લાગ્યું કે શાર્લોટી દરેકે દરેક મુદ્દા ઉપર ચોક્કસપણે પોતે અગાઉથી ધાર્યું હોય તેવી રીતેજ બધું લખતી હતી. તે ઘણી ખુશાલીથી લખતી; જાણે મઝાઓથી વીંટળાયેલી હોય એમ દેખાતી અને જે બાબતને પોતે વખાણી શકે નહીં તેના ઇસારો પણ કરતી નહીં. ઘર, સરસામાન, આડોશીપાડોશીઓ અને રસ્તાઓ—બધાંએ સખીપણવાળાં અને લાલદાયી હતાં. હન્સ-ફ્રાંઝ અને રોઝિન્ડાનો મિ. કોલિન્સે આપેલો ચિતારજ ઠાવકાશ પણથી તે મીઠી શૈલીમાં લખતી; અને ઇલિઝાબેથે જોયું કે બાકીનું જાણુવા માટે મારી પોતાનીજ મુલાકાત સુધી મારે થાભવું જોઈએ.

જેઘને લાંડનમાં પોતે સુખરૂપ પહોંચી છે, એવું જાહેર કરનારી થોડીક લીંટીઓ ક્યારનાયે પોતાની બહેનને લખી હતી; અને જ્યારે તે બીજીવાર લખશે ત્યારે ઇલિઝાબેથે આશા રાખી કે બિંગ્લે કુટુંબીઓ વિષે કંઈપણ કહેવાનું બળ તેનામાં આવશે.

આ બીજા કાગળ માટેની તેની અધીરાઇ, જેવી સારી રીતે અધિરાઇનો ઘણું ખરું બદલો મળે છે તેવીજ, નીવડી. જેઘનને એ શહેરમાં ગયે એક અઠવાડીયું થયું તોપણ કેરોલિન તરફથી તેણે કંઈ સાંભળ્યું ન હતું અથવા તો તે તેને મળી પણ ન હતી; એમ છતાં તેનું કારણ તેણીએ એ ધારી લીધું કે લાંગ-બર્નથી પોતાનો જે કાગળ તેના ઉપર લખાયો હતો તે કંઈ

અકસ્માતથી જોવાઈ ગયો હશે. કાગળમાં તેણે ઉમેર્યું હતું કે, 'મારાં કાઠી આવતી કાલે શહેરના તે ભાગમાં જવાનાં છે અને હું ત્રોસવેનોર મહેલ્લામાં જવાની તક લઇશ.' "

એ મુલાકાત તેણે લીધા ખાદ ફરીથી પત્ર લખ્યો અને તે મિસ ખિંજલેને મળી હતી. તેના શબ્દો આ હતા: "કેરોલિન ખુશમિત્રાઓમાં હોય એમ મને લાગ્યું નહીં. પણ મને જોઈને તે ઘણી ખુશી થઈ અને હું લાંડન આવવાની છું એની કાંઈ ખબર તેને આપી નહીં તે માટે તેણે મને ઠપકો આપ્યો; આથી હું ખરી ઠરી; મારો છેલ્લો કાગળ તેને મળ્યો જ ન હતો. મેં અલખત તેના ભાઈની ખબરઅંતર પૂછી. તે શરીરે સારા છે પણ મિ. ડાસી સાથે એટલા ખંધા કામકાજમાં ગૂંથાયલા રહે છે કે તેણીયે પણ તેને લાગ્યેજ જોયા છે. મેં જોયું કે મિસ ડાસીના જમવા આવવાની તેઓ રાહ જોતી હતી. હું ઇચ્છું છું કે મેં તેને જોઈ હત તો ઠીક થાત. કેરોલિન અને મિસિસ હર્સ્ટ ખહાર જતાં હતાં એટલે મારી મુલાકાત લાંબો વખત પહોંચી નહીં. હું ખાત્રીથી કહું છું કે- હું થોડાજ વખતમાં તેઓને અહીં મળવા આવેલાં જોઈશ." "

આ કાગળ વાંચીને ઈલિઝાબેથે પોતાનું માથું ધુણાવ્યું. તેને ખાત્રી થઈ કે, અકસ્માતથી માત્ર મિ. ખિંજલે એજ જોઈ શકશે કે તેની ખબર તે શહેરમાં આવી છે !

ચાર અઠવાડીયાં વીતી ગયાં અને જોઈનને કદિ તેની મુલાકાત થઈ નહીં. તેણે પોતાના મનને એવી રીતે મનાવવાની કોશિષ કરી કે એથી પોતાને કાંઈ દિલગીરી ઉપજી નથી, પણ

મિસ બિઝનેસની ગેરકાળજી તરફ તે લગીરવાર પણ આંખ મીચા-
મણી કરી શકી નહીં. એક પખવાડીઆ સુધી દરરોજ સહવારે
ઘરમાં રહીને તેની રાહ જોયા પછી અને દરરોજ સાંજે તેના
સંબંધમાં તાજુંજ કોઈકે કારણ શોધી કાઢ્યા બાદ આખરે
તેણીએ દેખા દીધી, પણ થોડીકજ વાર સુધી તેનું રોકાવું થયું અને
એમ છતાં વળી, તેની રીતભાતમાં થયેલા ફેરફાર જોઈને જરાકે
વાર છોતરી શક્યાં નહીં.

એ અરસામાં મિસિસ ગાર્ડીનરે ઇલિઝાબેથને વિકલામ સં-
બંધમાં તેના વચનની યાદ આપી અને સમાચાર માટે ઈતેજારી
ખતાવી; અને ઇલિઝાબેથ કને એવા સમાચાર હતા કે જે તેને
પોતાને સંતોષ આપે તેના કરતાં તેની કાકીને વધારે સંતોષ
આપે. વિકલામનું આવવું જવું લગભગ ખંધ પડી ગયું હતું. તેણું
માયાપ્રીત ઓછી કરી દીધી હતી. તે બીજી કોઈકને વખાણતા
હતો. ઇલિઝાબેથ આ બધું જોવામાં પુરતી કાળજીવાળી હતી
અને પોતાના આડંબરને લીધે તે એમ માનવાને સંતોષ પામી
હતી કે જે નસિબે ચારી આપી હોત તો તેણી પોતેજ માત્ર
તેની પસંદગી થઈ પડી હોત. જે યુવતી તરફ હમણાં વિકલામ
માયાક્રુળ બન્યો હતો તેને અચાનક દશહજાર પૌંડનો વારસો
મળ્યો હતો. એ તેનું ખાસ ધ્યાન ખેંચનારું મોહક તત્વ હતું;
પણ ઇલિઝાબેથ શાર્લોટીના દાખલા કરતાં કદાચ આ દાખલામાં
ઓછું સ્પષ્ટ જોઈ શક્યાથી તેની સ્વતંત્રતાની ઇચ્છા માટે તેની
સાથે વઢી પડી નહીં. આનાથી ઉલટું બીજું કંઈ પણ વધુ કુદ-
રતી હોઈ શકે નહીં અને પોતાને છોડી જવામાં તેના મનમાં

કાંઈક અઘડાઓ ઉઠ્યા હશે, એવું ધારવાને તે જ્યારે શક્તિમાન થઈ ત્યારે તે ખન્નેને માટે ડહાપણ ભરેલું અને ઈચ્છવા જોગ પગલું ભરવા દેવાને તૈયાર થઈ અને ઘણા અંતઃકરણપૂર્વક તે સુખી થાય એમ ઈચ્છી શકી.

અકરણ ૨૦

લૉગખર્નના કુટુંબમાં આ શિવાય વધુ મોટા ખનાવો ખન્યા વિના અને કોઈ કોઈ વાર મેરિટન સુધીની મુસાફરીથી જરાક દૂરના દેખાવો કોઈ વાર ખરાબ અને કોઈ વાર ઠંડીમાં હવામાં જોવા જવા શિવાયના ખીજા ખનાવો વિના જન્યુઆરી અને ફેબ્રુઆરી પસાર થઈ ગયા. માર્ચમાં ઇલિઝાબેથને હન્સફોર્ડ જવાનું હતું. પહેલાં તો તેણે ત્યાં જવા વિષે ઘણા ગંભીરપણાથી વિચાર કર્યો ન હતો. પણ તેણે તરતજ જોયું કે, શાર્લોટી તે યોજના ઉપરજ વિશ્વાસ રાખી બેઠી હતી અને ધીમે ધીમે તેણે ત્યાં જવાનું ઘણી ખુશાલીથી તેમજ ઘણી ચોક્કસાઈથી વિચાર્યું. ગેરહાજરીથી તેને શાર્લોટીને જોવાની ઈચ્છા વધી હતી અને મિ. કોલિન્સ તરફનો કંટાળો ઓછો થયો હતો. એ ગોઠવણમાં નવીનપણું હતું અને આવી મા અને આવી સહવાસ ન કરી શકાય એવી બહેનોને લીધે ઘર દોષ વિનાનું ન રહી શકે તેથી થોડોક હવા ફેર તેને પોતાને માટે આવકાર નહીં આપવા જોગ નહોતો. એ મુસાફરીથી વળી પોતે જમીનને ત્યાં પણ ડોકીફ કરી આવી શકે

અને ટુંકમાં, જેમ જેમ વખત પાસે આવતો ગયો તેમ ઠોઠ જાતની ઢીલ થાત તો તે ખચિત ઘણી દિલગીર થાત. એમ છતાં, બધું ખરેખર પાર ઉતર્યું અને શાર્લોટીની પ્રથમની રૂપરેખા પ્રમાણે બધું નક્કી થયું. સર વિલિયમ અને તેમની બીજી પુત્રી સાથે ઇલિઝાબેથ જવાની હતી. લંડનમાં એક રાત્રિ ગાળવાનો સુધારો વખતસરજ તે યોજનામાં કરાયો અને યોજના એક એવી સંપૂર્ણ બની કે જેવી તે બનવી ઇચ્છ હતી.

ફક્ત એક દુઃખ હતું તેના પિતાથી વિખૂટાં પડવાનું. તેમનો વિયોગ તેને ખરેખર સાલે એમ હતું અને જ્યારે જવાનું નક્કી થયું ત્યારે તેમને તેનું જવું એટલું બધું ઓછું પસંદ પડ્યું કે તેમણે તેણીને પત્ર લખવાનું કહ્યું તથા પોતે વળતો જવાબ આપશે એમ વચન આપ્યું. મિ. વિકહામ પાસેથી તેણીને વિદાયગિરી પૂરેપૂરી મિત્રતા ભરેલી મળી-તેની પોતાની તરફની તો વર્ગી ખાસ તેવી હતી. હાલનો તેનો પ્રેમનો ધંધો તેને એ વિસરાવી શક્યો ન હતો કે, ઇલિઝાબેથ તેનું ધ્યાન ખેંચવા અને ભોગવવામાં સૌથી પહેલી હતી, તેનું કહેવું સાંભળવામાં અને તેના પ્રત્યે દિલસોજી કરવામાં પહેલી હતી અને વખાણવા બેગ પણ તે પહેલીજ હતી અને તેણીને છેલ્લી સલામ કરવાની રીતમાં તેણીને દરેક મઆઓ મળે એમ ઇચ્છતાં, લેડી કેથેરિન ડી બર્ગમાં તેણીએ કેવી આશાઓ રાખવાની હતી તેની યાદ આપતાં અને તે બાદ સંબંધી તેમનો અભિપ્રાય-દરેક જણનો અભિપ્રાય હમેશાં એક સરખોજ મળતો આવશે એવો વિશ્વાસ રાખતાં, તેનામાં દિલાસાભરી ચિંતાની લાગણી જણાતી હતી; જેથી તેણીને

લાગ્યું કે મારે પોતે હંમેશાં તેના તરફ ઘણીજ સહૃદય લાગણીથી માયાળુતા ખતાવવી જોઈશે અને તેને તેનાથી વિખૂટા પડતાં એ નક્કી લાગ્યું કે, તે પરણેલો હોય કે વરુણ, પણ એક મિલનસાર અને ખુશકારક વ્યક્તિના નમૂના રૂપ તે હંમેશાં પોતાના દિલમાં રહેશે.

તેની સાથે મુસાફરી કરનારાંઓ ખીજા દિવસે વિકલામને ઓછો મિલનસાર ધારવાનું તેણીના મનમાં લાવે એવી જાતનાં ન હતાં. સર વિલિયમ લ્યુકાસ અને તેની છોકરી મેરીઆ, ખુશ મિત્રાઓ છોકરી હતી, પણ સર વિલિયમના જીવીજ ખાલી મગજની હતી. તેણીને સાંભળવા જોગ કાંઈ પણ કહેવાનું ન હતું અને તેમને સાંભળવામાં ગાડીના ચીંચવાટના જીવીજ મઝા પડતી. ઇલિઝાબેથને વિચિત્રતા પસંદ હતી, પણ સર વિલિયમની વિચિત્રતાથી તે લાંબાં વખતથી માહિત હતી. પોતાને દરખાસ્તમાં આવકાર આપ્યાની ક્રિયા અને ખિતાબ આપવાની ક્રિયાની અભ્યયનીઓ વિષે તેને કાંઈ પણ નવીન કહેવાનું ન હતું અને તેનું વિનયીપણું, તેના સમાચાર જીવુંજ કંટાળા ભરેલું લાગતું.

તે માત્ર ચોવિસ માઇલની એક મુસાફરી હતી અને તેઓ સહવારના વહેલાં નીકળેલાં તેથી ગ્રેસચર્ચ મહોલ્લામાં ખપોરે પહોંચી ગયાં. મિસિસ ગાર્ડીનરના મકાન આગળ આવી પહોંચતાંજ જઈને દીવાનખાનાની ખાસીમાંથી તેમના આવવાની વાટ જોતી જણાઈ; તેઓ અંદરના રસ્તામાં દાખલ થયાં કે તરતજ તેમને તે આવકાર આપવા આવી અને ઇલિઝાબેથ, તેના મ્હોં તરફ લાગણી ભરેલી રીતે જોતી, તેણીને હંમેશના જીવી તંદુરસ્ત અને પ્રેમજનક જોઈને ખુશી થઈ. દાદરા ઉપર નાનાં છોકરાં-છોકરી-

ઓનું લાવલશ્કર ખડું હતું. તેઓ પોતાની પિત્રાઈ બહેનને જોવા એવાં તલ્લી રહ્યાં હતાં કે દીવાનખાનામાં થોભી શક્યાં ન હતાં અને તેઓએ તેને ખાર મહિનાથી જોઈ ન હોવાથી એવાં ઓસંગાતાં હતાં કે, વધારે નીચે ઉતરી આવતાં અટકી પડ્યાં હતાં. બંધ આનંદ અને માયાળુપણું દીસતું હતું; દિવસ અત્યંત આનંદમાં વીતી ગયો, સહવાર ઘોંઘાટ અને બજાર-ખરીદીમાં અને સાંજ એકાદ નાટકશાળામાં પસાર થયાં.

ઇલિઝાબેથે તે પછી પોતાની કાકી પાસે બેસવું ઠીક ધાર્યું. તેમનો પહેલો વિષય તેની બહેનનો હતો અને તેને પોતાની ખારિક પૂછપરછના જવાબ સાંભળવામાં અજાયબી ઉપજે તેના કરતાં તેના મનમાં એથી વધારે દુઃખ ઉપજ્યું કે, જોકે જોઈ ન હોય તે પોતાની લાગણીઓ ટકાવવા કાંકાં ભારતી તોપણ ગમ-ગીનીના સમયો વચ્ચે નડ્યા હતા. એમ છતાં, એ આશા રાખવી વાજબી હતી કે તે લાંબો વખત ટકશે નહીં. મિસિસ ગાર્ડીનરે તેણીને મિસ બિંગ્લેની એસચર્ચ મહોલ્લાની મુલાકાતની વિગતો પણ કહી સંભળાવી અને જોઈ ન તથા પોતાની વચ્ચે જૂદા જૂદા વખતોએ થયેલી વાતચીત કહી, જે ઉપરથી એમ સાબિત થયું કે, જોઈ ને પોતાના અંતઃકરણથી એ લોકોની ઓળખાણ પડતી મૂકી છે.

નાટક પૂરું થતાં તેઓ છૂટાં પડે તે પહેલાં તેણીને તેના કાકા અને કાકી જોઈ ઉન્હાળામાં મઝા ભોગવવા બહાર ગામ જવાનાં હતાં ત્યાં તેમની સાથે જવાના નિમંત્રણનું અણચિંતબું સુખ મળ્યું.

મિસિસ ગાર્ડીનરે કહ્યું: “ અમે કયાં સુધી જઈશું તે વિષે ચોક્કસ ઠરાવ કર્યો નથી; પરંતુ કદાચ ‘સરોવરો’ સુધી જઈશું.”

ઇલિઝાબેથને ખીજ કાઢી ગોઠવણ આથી વધુ પસંદ કરવા જોગ ગમી હોત નહીં અને નિમંત્રણનો તેણે કરેલો સ્વીકાર તરતજ આભાર સાથે વધાવી લેવાયો.

પ્રકરણ ૨૧.

ખીજ દિવસની મુસાફરીમાં ઇલિઝાબેથને દરેક ખાખત નવી અને રસભરી લાગી અને તેનો મિઝાજ આનંદમાં વહેતો હતો; કારણ તેણે પોતાની ખહેનને એવી તો સારી જોઈ હતી કે જોથી તેણીની તાંદુરસ્તીની દહેશત દૂર થઈ હતી અને ઉત્તર તરફની મુસાફરીની આશાએ તેણીને આનંદના હમેશના જથ્થાદ પ થઈ પડી.

સરિયામ રસ્તો મૂકીને જવાં તેણે હન્સફોર્ડની ગલીમાં પેઠાં કે દરેક જાણુની આંખ, ધર્મશિક્ષકના મકાનની શોધ કરવા લાગી અને દરેક વાંક આવતાં તે દેખાય એવી આશાએ રખાઈ. શ્રેષ્ઠ ખાગનો ફીફ્ફા રંગ, તેમની એક ખાજુની સરહદ હતી. તેનાં રહેવાસીઓ માટે ઇલિઝાબેથે જે બધું સાંભળ્યું હતું તે યાદ કરતાં તેણીને મનમાં હસવું આવ્યું. આખરે તે મકાન ખીજથી અલગ પડતું જોઈ શકાયું. રસ્તા તરફ ઢળતો ખગીચો, તેમાં આવેલી ધમારત, હરિયાળો રંગ, ઝાડોની વેંત્રોનો વાડ-એ બધાંએ

જાણે જાહેર કર્યું કે તેઓ આવી પહોંચ્યાં છે. મિ. કોલિન્સ અને શાર્લોટી દરવાજા ઉપર દેખાયાં અને ગાડી એક નાના દરવાજા આગળ ઉભી, જ્યાંથી તેઓ નાની પગદંડી ઉપર થઇને ઘરમાં આખી મંડળીના આવકાર અને ખીલખીલાટ વચ્ચે જઈ પહોંચવાનાં હતાં. એક પળમાં તે બધાં, એક ખીજને જોઈને ખુશી થતાં, ગાડીમાંથી બહાર આવ્યાં. મિસિસ કોલિન્સે પોતાની સખીને ઘણાજ ખુશ મિત્રાજથી આવકાર આપ્યો અને જ્યારે પોતે આવા પ્રેમથી આવકાર પામી એમ ઇલિઝાબેથે જોયું ત્યારે તે આવવા માટે વધારેને વધારે સંતોષ પામી. તે તરતજ પામી ગઈ કે, તેના પિત્રાઈ ભાઈની રીતભાતમાં પરણ્યા પછી જરાકે ફરફાર થયો ન હતો; તેનું પહેલાંનું વિનયીપણું જીવું ને તેવુંજ હતું અને તેણે તેને દરવાજા પાસે થોડીક ક્ષણ ઉભી રાખીને તેના આખા કુંદુંબની પૂછપરછ કરી, તે સાંભળીને, સંતોષ મેળવ્યો. એ પછી તે દાખલ થવાના દરવાજાની ચોખ્ખાઈ તરફ ધ્યાન ખેંચવા શિવાયની ખીજ કાંઈ ઢીલ કર્યા વિના તેમને મકાનમાં લઈ ગયો અને જ્યાં તેઓ દીવાનખાનામાં પેઠાં કે તરતજ તેણે તેમને બહારની નમનતાઈથી પોતાની નાની સરખી મટ્ટલીમાં આવકાર આપ્યો અને નાસ્તાને માટે પોતાની સ્ત્રીની બધી માગણીઓ સ્વીકારવા આગ્રહ કર્યો.

ઇલિઝાબેથ તેની ભવ્યતા જોવા તત્પર હતી પણ તે એવો ખ્યાલ લાવ્યા વિના રહી શકી નહીં કે, તે ખંડનો સારો ભાગ તેના દેખાવ અને સરસામાનમાં બતાવવામાં તેણે ખાસ કરીને તેણીને સંબોધીને વાતચીત કરી, જાણે કે તેના પોતાનો તેણે

અસ્વીકાર કર્યો હતો તેથી ઇલિઝાબેથને પશ્ચાત્તાપ થાય. પણ જોકે બધુંયે ચોખ્ખું અને સગવડભર્યું જણાતું હતું તોપણ તે પસ્તાવાનો એકકે નિસાસો નાંખી તેને ખુશી કરી શકી નહીં અને ઉલ્ટી પોતાની સખી તરફ એવી અભયબીથી જોવા લાગી કે, આવા ભરથાર સાથે આવો ખુશુમા ચહેરો તે કેમ રાખી શકી હતી ! જ્યારે મિ. કોલિન્સ એવું કંઈ કહેતો કે જોથી તેની વહુને વાજબી રીતે શરમ આવે કે જે ખરેખર એકાએક હતું ત્યારે તે તેની ઇચ્છા વિના પોતાની આંખ શાલોટી તરફ ઠારતી. એક અથવા બે વખત તે ફીક્કી લજ્જા ખતાવી શકી; પણ સાધારણ રીતે શાલોટી ડહાપણુ ભરેલી રીતે તે સાંભળતી નહીં. તેઓ આમાંના દરેક સામાન ખૂણામાંની છાજલીથી તે ચૂલામાંના પતરા સુધી વખાણવા માટે લાંબો વખત બેઠાં બાદ મિ. કોલિન્સે તેમને પોતાનો મોટો અને સુંદર બાગ કે જેમાં ઝાડો ઉગાડવા વિગેરેનું કામ તે પોતે કરતો હતો તેમાં ફરવા માટે અને તેમની મુસાફરીનું તેમજ લંડનમાં જે બધું બન્યું હતું તેનું વર્ણન આપવા માટે તેમને નિમંત્રણ કર્યું. બાગમાં કામ કરવામાં તે માનવંતી ખુશાલી મેળવતો હતો; અને શાલોટી પોતાના ચહેરામાં સંયમનો ભાવ રાખીને કસરતથી મળતી તંદુરસ્તી વિષે વાતચિત કરવા લાગી ત્યારે ઇલિઝાબેથે તેનાં વખાણુ કર્યા અને કબૂલ કર્યું કે, પોતે બની શકતી રીતે તે ઉત્સાહ આપવા જંગ ગણતી હતી. આહીં દરેક રસ્તામાંથી અને વાંકાચૂંકા રસ્તામાં તેમને લઈ જઈને અને જે વખાણુ પોતે ચહાતો હતો તે તેમને મોઢેથી કહેવા દેવાનો ભાગ્યેજ અવકાશ આપતો, તે દરેક દેખાવ એવી ખારિકાઈથી ચીંધી ખતાવવા લાગ્યો કે જોથી સુંદરતા તો તદ્દન પછાતજ રહી ગઈ. દરેક દિશામાંનાં ખેતરોની સંખ્યા તેણે ગણાવી

અને ઘણાજ દૂરના જૂથમાં કેટલાં આડવાં હતાં તે પણ ગણી
ખતાવ્યાં. તેના ખાગમાં અથવા તેના ગામમાં અથવા રાજ્યમાં
જ સઘળા દેખાવો માટે મગરૂર થવાંય તેમાં કોઈ રોઝિંગ્મની
ખુબી સાથે સરખાવી શકાય એવાં ન હતાં. તેની લગભગ સામે
ખાગના છેડા સુધી પહોંચતાં આંડોમાં એક પ્રવેશદ્વાર આવેલું
હતું. એ મકાન એક સુંદર ચાલુ ઢબનું મકાન હતું અને ઉંચી
જમીન ઉપર આવેલું હતું.

ખાગમાંથી મિ. કોલિન્સ તેઓને પોતાનાં બે મેદાનોની આ-
સપાસ ફેરવવા લાઇ ગયો હોતઃ પરન્તુ સ્ત્રીઓ પાસે સફેદ આક-
ળનો ખાકીનો ભાગ સહન કરી શકવાના જોડા ન હોવાથી તેઓ
પાછી ફરી અને જ્યારે સર વિલિયમ તેની સાથે ગયો ત્યારે શાર્લોટી
પોતાના ભરથારની મદદ વિના ઘર ખતાવવાની તક આવેલી જોઇને
કદાચ ઘણીજ ખુશી થતી પોતાની બહેન અને સખીને લઇને
ઘરમાં આવી. તે મકાન નાનું પણ સારી ખાંધણીનું અને સગવડ
ભર્યું હતું અને દરેક વસ્તુ સ્વચ્છતાથી અને જમ ગોઠવવી જોઇએ
તેમ પુરતી રીતે ગોઠવેલી હતી, જ માટે ઇલિઝાબેથે શાર્લોટીને
બધો યશ આપ્યો. જ્યારે મિ. કોલિન્સ ભૂલી શકાયો ત્યારે ખરે-
ખર સર્વત્ર રાહતનો સારો દેખાવ જણાયો અને શાર્લોટી તેની
દેખીતી મઝા ભોગવતી હોવાથી ઇલિઝાબેથે ઇચ્છ્યું કે તે વારંવાર
વિસરાઇ જવાવો જોઇએ.

તેણે ક્યારનુંયે એ જાણ્યું હતું કે લેડી કેથેરિન હજી પણ
તે ગામડામાં હતી. તેઓ જ્યારે જમતાં હતાં ત્યારે ફરીથી એ
વિષે કહેવામાં આવ્યું, જ્યારે મિ. કોલિન્સે તે વાતમાં ભળતાં

કહ્યું: “ હા, મિસ ઇલિઝાબેથ, આવતા રવિવારે દેવળમાં તમને લેડી કેથેરિન ડી ખર્ગને મળવાનું માન મળશે અને તમે તેમના મેળાપથી ખુશી થશો, એ કહેવાની હું જરૂર જોતો નથી. તેઓ ઘણાંજ સહ્ય અને માયાળુ છે અને મને ખિલકુલ શંકા નથી કે જ્યારે ખંદગી પૂરી થશે ત્યારે તમને તેમની માયાળુ નજરના થોડાક ભાગનું માન મળશે. મને એ કહેવામાં લગારે આનાકાની થતી નથી કે, તેઓ અહીં રહે છે તે દરમિયાન જ દરેક નિમન્ત્રણનું માન તેઓ અમને આપે છે તેમાં તેઓ તમને અને મારી ખહેન મેરીઆને પણ સામેલ કરશે. મારી વહાલી શાર્લોટી પ્રત્યેની તેમની વર્તણૂક ખરેખર મોહક છે. દરેક અઠવાડીઆમાં અમે રોઝિંગ્ઝ ખાતે બે વખત જમીએ છીએ અને કદિ પણ અમને ઘેર ચાલીને આવવા દેવાતાં નથી. તે નામદાર ખાનુની ગાડી નિયમિત રીતે અમારે માટે જોડાવવામાં આવે છે. મારે કહેવું જ જોઈએ કે, તે નામદાર ખાનુની ગાડીઓમાંની એક, કારણ કે તેમની પાસે કેટલીયે છે. ”

“ લેડી કેથેરિન ખરેખર એક ઘણાં માનવંતાં અને સમજી શકો છો તેમજ સૌથી વધુ ધ્યાન આપનાર પાડોશી છે, ” શાર્લોટીએ ઉમેર્યું.

“ મારી વહાલી, ઘણુંજ સાચું છે. હું જ કહું છું તેને ખરેખર તે મળતું છે. તે એવી જાતનાં એક ખાનુ છે કે જેમના તરફ ઘણાજ વિરોધ ભાવની લાગણીથી કેાઇ વર્તી શકે નહીં. ”

સાંજનો વખત મુખ્યત્વે કરીને હર્ટફોર્ડશાયરના સમાચાર ઉપરનાં ગપ્પાંસપ્પાંમાં પસાર થયો, અને જે ક્યારનુંયે લખાઈ

ચૂકયું હતું તે બધુંયે ફરીથી કહેવામાં આવ્યું અને તે બધું પૂરું થયું ત્યારે ઇલિઝાબેથને પોતાની ઓરડીના એકાન્ત ભાગમાં, શાલ્વાટીના સંતોષની હદ ઉપર, પોતાને ચેતીને ચાલવા માટે અને તેના પતિ સાથે શાન્તિથી વર્તવા માટે તેનું કહેવું સમજવા ઉપર અને એ બધુંયે બહુ સારી રીતે થયું છે એવું કબૂલ કરવા ઉપર વિચાર કરવાની જરૂર પડી. વળી પોતાની મુલાકાત કેવી રીતે પૂરી થશે તે વિષે, તેમની હમેશની મજાઓની શાન્ત વલણ વિષે, મિ. કોલિન્સની ખીજવાટ ઉપજાવે એવી વસ્ત્રો બોલવાની ટેવ વિષે અને રોઝિન્ડા સાથેના તેમના વહેવારના આનંદ વિષે તેને અગાઉથી કેટલોક અભિપ્રાય બાંધવાનો હતો. એક રમુજ ઉપજાવનારી કલ્પનાથી એ બધા વિષે તરત જ તેણે નિર્ણય કરી લીધો.

ખાંજ દિવસે બપોરે જેવી તે ફરવા જવા માટે પોતાના ખંડમાં તૈયાર થતી હતી કે તરત જ નીચેથી આવતો એક ઓચિંતો અવાજ, આખું ઘર ધાંધલમાં પડ્યું હોય, એમ જણાવવા લાગ્યો; અને થોડીકવાર સુધી સાંભળ્યા બાદ, તેણે કોઇકને ભારે ઉતાવળથી મેડીએ ચઢતું અને પોતાને મોટેથી ખૂંમો પાડતું સાંભળ્યું. તેણે ખારણું ઉઘાડ્યું અને મેરીઆ ઉતરવાની જગ્યાએ મળી કે જે જુસ્સાને લીધે હાંફતી હાંફતી મોટેથી કહેવા લાગી: “ઓ મારી વહાલી ઇલિઝા! મહેરબાની કરીને ઉતાવળ કરો અને જમવાના ઓરડામાં ચાલો; કારણ ત્યાં કેવો સરસ દેખાવ બેવાનો છે! એ શો છે તે હું નહીં કહું. ઉતાવળાં થાઓ અને હમણાં જ નીચે ચાલો.”

ધલિઝાએથે પૂછેલા સવાલો! નકામા નીવડયા. મેરીઆએ તેને વધારે કાંઈ કહ્યું નહીં અને શી અજાયબી હતી તે શોધવા તેઓ નીચે જમવાના ઓરડામાં દોડી ગયાં, જે ઓરડો ગલીની સામે આવેલો હતો. તે અજાયબીનો દેખાવ, આગના દરવાજા આગળ એક નીચી ઘોડાગાડી આગળ ઉભી રહેલી જે સ્ત્રી-ઓનો હતો.

ધલિઝાએથ બોલી ઉઠી: “ અને આ જ બધું છેને ? હું કાંઈ નહીં તો એ આશા રાખતી હતી કે, કુકર ખાગમાં ઘુસી ગયાં હશે અને અહીં તો લેડી કેથેરિન અને તેની છોકરી શિવાય બીજા કોઈ નથી ! ”

મેરીઆ, આ ભૂલથી તદ્દન અજાયબી પામી બોલી: “ જુઓ ! મારાં વહાલાં, એ કાંઈ લેડી કેથેરિન નથી. એ ખુદ્દી ખાંધ મિસિસ જ્ઞન્કિન્સન જે તેમની સાથે રહે છે, તે છે; બીજી તો મિસ ડી બર્ગ છે. જરા તેના તરફ તો જુઓ. તે ખરોખર એક નાની ઢીંગલી છે. કોણે એમ ધાર્યું હશે કે તે આવી દુબળી અને નાનકડી હશે ? ”

“ આ બધા પવનમાં શાલોટ્ટીને ઘરની બહાર ઉભી રાખે છે, એ કંટાળા ભરેલું જંગલીપણું છે. શા માટે તે અંદર આવતી નથી ? ”

“ અરે ! શાલોટ્ટી કહે છે કે તે ભાગ્યેજ કદિ અંદર આવે છે. જ્યારે મિસ ડી બર્ગ ઘરમાં આવે છે ત્યારે તેણે સૌથી મોટી મહેરબાની બતાવેલી ગણાય છે. ”

ધલિઝાએથને બીજા વિચારો સ્ફુર્યાથી તે બોલી: “ હું તેનો ઘાટ પસંદ કરું છું. તે માંદી અને બીજવાયલી લાગે છે. હા,

ખિંજલેને માટે તે ઘણી સારી થઇ પડશે. તે તેની ઘણી યોગ્ય વહુ થઇ પડશે.”

મિ. કેલિન્સ અને શાર્લોટી દરવાજા આગળ ઉભાં ઉભાં તે સ્ત્રીઓ સાથે વાતો કરતાં હતાં અને ઇલિઝાબેથે અજાયબી ભરેલી આડી નજરથી જોયું કે, સર વિલિયમ પોતાની સન્મુખ જે મહાન વ્યક્તિ હતી તેના સાથી વધુ સહૃદયી વિચારમાં ખારણામાં ઉભો હતો અને જ્યારે જ્યારે મિસ ડી બર્ગ તે ખાજુએ જોતી ત્યારે વારંવાર તે નમન કરતો હતો.

આખરે કાંઈ વધારે કહેવાનું રહ્યું નહીં; તે સ્ત્રીઓની ગાડી આગળ ચાલી અને બીજાઓ ઘરમાં પાછાં આવ્યાં. મિ. કેલિન્સે જીવી આ બે છોકરીઓને જોઈ કે તરત જ તેમના સારા ભાગ્ય માટે તે તેમને મુખારકબાદી આપવા લાગ્યો, જે વિષે શાર્લોટીએ તેમને જણાવતાં ખુલાસો કર્યો કે આવતી કાલે આપણા આખા કુટુંબને રોઝિંગ્ઝમાં જમવાનું કહેવામાં આવ્યું છે.

પ્રકરણ ૨૨.

આખો દિવસ અથવા બીજી સહવારે રોઝિંગ્ઝની તેમની મુલાકાત શિવાય બીજી કોઈ પણ વાતચિત લાગ્યેજ થઈ હશે. મિ. કેલિન્સ સંભાળ ભરેલી રીતે તેમણે શેની શેની આશાઓ રાખવાની હતી તેની તેમજ અમુક ઔરડાઓનો દેખાવ, અમુક સંખ્યાના નોકરો અને એવું સુંદર જમણુ વગેરે તેમને તદ્દન જાદૂ ભરેલાં ન લાગે તે માટે અગાઉથી ચેતવાણીઓ આપતો હતો.

જ્યારે સ્ત્રીઓ પોષાક ખદલવા માટે જૂદી પડવા લાગી ત્યારે તેણે ધલિઝાખેથને કહ્યું: “ મારી વહાલી પિત્રાઈ, તમારા દેખાવ માટે તમે ચિંતા કરશો નહીં. લેડી કુથેરિન જોવો પોષાકનો ભપકો પોતે અને પોતાની છોકરીને માટે યોગ્ય ગણે છે તેવો આપણે માટે હોવો જોઈએ એમ ધારતાં નથી. હું તમને સલાહ આપીશ કે ખાકીનાં તમારાં કપડાં કરતાં જે કાંઈ સૌથી સરસ કપડાં હોય તેજ તમે પહેરજો—એથી કંઈ વધારેને માટે ખાસ જરૂર નથી. તમે સાદો પોષાક પહેરશો તેથી તમારા માટે લેડી કુથેરિન ખરાબ અભિપ્રાય નહીં આણે. પાયરીનો ભેદ રાખવામાં આવ્યો હોય, એ તમને પસંદ છે.”

જ્યારે તેઓ પોષાક પહેરતાં હતાં ત્યારે તે બે કે ત્રણ વાર તેમનાં જૂદાં જૂદાં ખારણાં આગળ આવ્યો અને લેડી કુથેરિન જમણુ વખતે ખોટી થઈ રહેવું પડે, એ પસંદ કરતી નહોતી એ કારણે તેઓને ઉતાવળાં આવવાની ભલામણ કરવા લાગ્યો. તે ઉમરાવજાદીને લગતી આવી ગભરાવનારી હકિકતો અને તેની રહેવાની ઢબછબ વિષે સાંભળીને મેરિયા દ્યુકાસ, કે જે મોટા લોકના મેળાપને થોડી દેવાયલી હતી, તે તદ્દન ગભરાઈ ગઈ અને જોમ તેના પિતા પોતાની સેંટ જમ્સના દરખાસમાં અર્પણની ક્રિયા માટે ચિંતાતુર બની ગયા હતા, તેમ તે છોકરી પણ રોઝિઝની પોતાની મુલાકાત માટે ચિંતાજનક બની ગઈ.

ઋતુ સ્વચ્છ હોવાથી, ખાગમાંથી આશરે અર્ધા માઇલની સફર તેમને ખુશનુમા થઈ પડી. દરેક ખાગની સુંદરતા અને તેની ખુબીઓ ન્યારીજ હોય છે; અને ધલિઝાખેથ જો કે મિ. કોલિન્સ જે દેખાવથી તે ઉત્તેજિત બનશે એમ ધારતો હતો એટલી બધી

આનંદના જુસ્સામાં આવી ગઈ નહીં તોપણ તેણે એવું ઘણું જોયું કે જ્યોતી ખુશાલી ઉપજે અને જ્યારે મિ. કોલિન્સે મકાનની આગલી ખારીઓ વિષે વર્ણન આપ્યું અને સર લ્યુઈસ ડી બર્ગને તેના ચળકાટ માટે મૂળ કેટલું ખર્ચ કરવું પડ્યું હતું તે ખાખત કહી ત્યારે તેણીના ઉપર જરાકે અસર થઈ નહીં. દાખલ થવાનું દીવાનખાનું કે જમાંથી પસાર થતાં મિ. કોલિન્સે ખડું કબરાઈ જતી ખુશાલીવાળા દેખાવે તેની સુંદર લંબાઈ પહોળાઈ અને તેમાંના એપ ચઢાવેલા શણગાર દેખાડ્યા, તે બાદ એક વચગાળેની ઝોરડીમાંથી તેઓ નોકરોની પાછળ જ્યાં લેડી કેથેરિન, તેની પુત્રી અને મિસિસ જન્કિન્સન ખેઠાં હતાં ત્યાં ગયાં. તે ઉમરાવજદી ઘણાજ સંયમથી તેમને આવકાર આપવાને ઉઠી અને મિસિસ કોલિન્સે પોતાના ભરથાર સાથે અગાઉથી ઓળખાણ કરાવવાની જોખમેદારી પોતાને માથે લેવાનીજ ગોઠવણ કરી મૂકી હતી, તેથી જ માફીઓ અને આભારોના શબ્દો મિ. કોલિન્સે જરૂરી ધાર્યા હોત તે બોલાયા શિવાય, આ કામ યોગ્ય રીતે પાર ઉતારવામાં આવ્યું.

સેન્ટ જમ્સના મહેલમાં પોતે ગયેલા હોવા છતાં સર વિલિયમ પોતાની આસપાસની ભવ્યતાથી એટલો ખર્ષો તદ્દન અજાણ થઈ ગયો કે તે ઘણો જ નીચો વળીને સલામ કરવા જેટલી જ હિંમત માંણુ માંણુ કરી શક્યો અને કશું પણ બોલ્યા વિના પોતાની જગ્યાએ ખેઠો; અને તેની પુત્રી, ભાનસાન વિના એટલી ખર્ષી ગભરાઈ ગઈ કે કંઈ બાબતે જોવું તે સમજ્યા વિના તે પોતાની ખુરશીની કોર ઉપર ખેડી. ઇલિઝાબેથ પોતાની બુદ્ધિ

ખરોખર ઠેકાણે રાખી શકી અને પોતાની સામેની ત્રણ ખાનુઓને તે શાંતિપૂર્વક નિહાળી શકી-લેડી કેથેરિન એક ઉંચી અને કદાવર સ્ત્રી હતી; તેનાં કેટલાંક અંગો એવાં મજબૂત દેખાતાં હતાં કે જે એક વખત ખૂબસુરત હોવાં જોઈએ. તેનો દેખાવ સમાધાનકારક નહતો તેમજ તેમને આવકાર આપવાની તેની ઢબ એવી નહતી કે જે તેની મુલાકાત લેનારાંઓને પોતાની નીચી પાયરી વિસરાવી શકે. તે ચૂપકીદીથી વિકાળ લાગતી નહતી; પણ તેણી જે કાંઈ કહેતી તે એવા સત્તાદાર અવાજમાં કહેતી કે જે તેની આત્મ-અગત્ય ખુલ્લી પાડતી અને ઇલિઝાબેથને તરત જ મિ. વિકહામનું કહેલું યાદ આવતું અને આખો દિવસ માત્ર તેણીનું જ અવલોકન કર્યા બાદ ઇલિઝાબેથે એમ માન્યું કે, મિ. વિકહામે લેડી કેથેરિનને જેવી જણાવી હતી તેવી જ ખરોખર તે છે.

તે માતાનો ચહેરો અને ચાલચલંગતની પરીક્ષા કર્યાથી તેણીએ તેનામાં મિ. ડાર્સીનું કાંઈક સરખાપણું જોયું, એ પછી તેણે પોતાની નજર તેની છોકરી ઉપર નાંખતાં, તેણી આટલી બધી દુખળી અને ઠીંગણી હતી તેની મેરિયાને ઉપજેલી અજબ-ખીમાં લગભગ સંમત થવાને તે તૈયાર થઈ. આકારમાં અથવા ચહેરામાં મા કે છોકરી વચ્ચે જરાકે મળતાપણું નહતું. મિસ ડી બર્ગ ફીક્કી અને માંદલી હતી, તેનાં અંગો જે કે એક સરખાં નહતાં તોપણુ ન જણાય એવાં હતાં. તે માત્ર મિસિસ જોન્કિન્સ સાથે ધીમા સાદે વાત કર્યા શિવાય ઘણુંજ થોડું બોલતી. તે બાઈના દેખાવમાં કાંઈ ધ્યાન ખેંચનારું નહતું અને તેણી જે કહેતી તેજ સાંભળવામાં અને પોતાની આંખો સામે યોગ્ય દિશામાં છાંયડો કરવામાં જ તે પ્રેરેપ્રેરી રોકાયેલી રહેતી.

થોડીક પળો સુધી ખેંઠા ખાદ તેઓ બધાંને એક ખારી આગળ એક સુંદર દેખાવ જોવા માટે લઈ જવામાં આવ્યાં, મિ. કોલિન્સ તેની ખૂબીઓ દર્શાવવા માટે તેમની સાથે ગયો અને લેડી કેથેરિને મહેરબાની ભરેલી રીતે તેમને ખબર આપી કે ઉનાળામાં તે દેખાવ ખડુ સારી રીતે જોવા લાયક હતો.

જમણુ ઘણું ઉત્તમ રીતે બનાવેલું હતું અને મિ. કોલિન્સે વચન આપ્યા પ્રમાણે બધા નોકરો અને બધી જાતની વાનીઓની રક્ષાખીઓ ત્યાં હતી; અને એવીજ રીતે તેણે અગાઉથી કહ્યું હતું તેમ તેણે પોતાની જગ્યા તે ઉમરાવજાદીની ઇચ્છાથી ટેબલની પાસેની છેલ્લી ખુરશી ઉપર લીધી અને તે એવી રીતે જોવા લાગ્યો કે જાણે જિંદગીમાં આથી વધુ કંઈ મોટાં પૂરી પડી શકે નહીં. તે પીરસવા લાગ્યો અને ખાવા લાગ્યો અને ખુશાલી ભરેલી હોંશથી વખાણ કરવા લાગ્યો અને દરેક વાની, પહેલાં તે અને પછીથી સર વિલિયમ વખાણતા કે જે ગૃહસ્થ હવે પોતાનો જમાઈ જે બધું કહેતા, તેનો પડઘો પાડવા માટે પુરતી શુદ્ધિમાં આવ્યો હતા અને ઇલિઝાબેથ અજાયબ થઈ કે તેની આ રીતિ લેડી કેથેરિન સહન કરી શકશે કે કેમ? પણ લેડી કેથેરિન તેમનાં અનહદ વખાણથી ખુશી થયેલી જણાઈ અને ખાસ કરીને જ્યારે ટેબલ ઉપરની કોઈ રક્ષાખીમાંની વાની તેમને અવનવી જણાતી ત્યારે તેણી ઘણી મહેરબાની ભરેલાં હાસ્ય કરતી. આ મંડળમાં ઘણી વાતચિત થઈ નહીં. જ્યારે કંઈ લાગ મળે ત્યારે બોલવાને ઇલિઝાબેથ તૈયાર હતી, પણ તે શાર્લોટી અને મીસ ડી બર્ગની વચ્ચે ખેંઠેલી હતી—જેમાં શાર્લોટી લેડી કેથેરિનનું કહેવું સાંભળવામાં રોકાયેલી હતી અને મીસ ડી બર્ગ જમવાના આખા વખત દરમિયાન એક શબ્દ બોલી નહતી. મિસિસ જોન્કિન્સન

ખાસ કરીને એકજ કામમાં રોકાયેલી રહેતી કે મિસ ડી બર્ગ કેમ જાણે આહું જમે; જ્યથી તેણી તેને કોઈ ખીજ વાનગી ચાખવા દખાણુ કરતી અને મનમાં ઝડીક રાખતી કે રખેને તેણીની તબિયત ખગડે. મેરિયાએ બોલવું એ અનુગતુંજ ધાર્યું અને ગૃહસ્થો તો માત્ર ખાવા અને વખાણવા શિવાય ખીજું કંઈ કરતાજ નહોતા.

જ્યારે સ્ત્રીઓ દીવાનખાનામાં પાછી ફરી ત્યારે લેડી કેથેરિન વાતો કરે તે સાંભળવા શિવાય ખીજું થોડુંજ કંઈ ખાકી હતું અને જ્યાં સુધી કોફી આવી ત્યાં સુધી કંઈ લંગાણુ પડયા વિના તે વાત કરતી રહી. દરેક વિષય ઉપર તે એવી દઢતાથી અભિપ્રાય આપવા લાગી કે જાણે પોતાના ચૂકાદા વિરુદ્ધ કંઈ બોલાય તેને તે ટેવાયેલી હતી નહી. તેણીએ શાર્લોટીના ઘરને લગતી ખાખતોમાં પરિચિત રીતે અને ઝીણવટથી ખબરઅંતર પૂછી અને એ ખધાની વ્યવસ્થા માટે તેને ઘણી શીખામણો આપી; તેણીના જેવા નાના કુટુંબમાં દરેક વસ્તુ કેવી નિયમિતપણે કરવી જોઈએ તે તેણીએ કહ્યું અને તેની ગાયો તથા મરઘાંખતકાંની સંભાળ રાખવાનો તેને ઉપદેશ દીધો. ઇલિઝાબેથે જોયું કે આ મહાન ખાનુના ધ્યાન ખહાર કશુંયે નહતું કે જે ખીજાંએને પોતાના કહેવા પ્રમાણે કરાવવાની તક તેને પૂરી પાડે. મિસિસ કેલિન્સ સાથેની પોતાની વાતચિત દરમિયાન તેણીએ મેરિયા અને ઇલિઝાબેથને જૂદી જૂદી તરેહના સવાલો પૂછ્યા પણ ખાસ કરીને ઇલિઝાબેથ, જેના વિષે તે ઘણુંજ થોડું જાણતી હતી, તેને વધારે પૂછ્યા અને તેણીએ મિસિસ કેલિન્સને જણાવ્યું કે તે ઘણી નમ્ર અને સુંદર ઢખની છોકરી છે. જૂદી જૂદી વખતે તેણીએ તેને પૂછ્યું કે, તેને કેટલી ઝહેનો હતી, તેના

કરતાં તે મોટી છે કે નાની, તેમાંની એકે પરણે એવો સંભેગ છે કે નહીં, તેઓ દેખાવડી છે કે કેમ, તેઓને ક્યાં કેળવણી અપાઇ હતી, તેનો પિતા કેવી જાતની ગાડી રાખે છે અને તેની માતા કુંવારી હતી ત્યારે તેનું નામ શું હતું ?—ઇલિઝાબેથને તેના આ બધા પ્રશ્નો હઠીલાઇ ભરેલા લાગ્યા પણ તે બધાના જવાબ તેણે શાન્તિપૂર્વક આપ્યા.

જ્યારે પુરૂષો તેમની ભેગા ભાગ્યા અને રહા પીવાનું કામ પૂરું થયું ત્યારે પત્તાં રમવા માટે ટેબલ ઢાળવામાં આવ્યાં. લેડી કેથેરિન, સર વિલિયમ અને મિ. તથા મિસિસ કોલિન્સ એ ચાર જણ એક ટેબલ ઉપર બેઠાં અને મિસ ડી બર્ગે એકવીશ ટપકીનો પત્તાંનો દાવ રમવાનું પસંદ કર્યાથી તે બે છોકરીઓને મિસિસ જોન્કિન્સને તેની ટોળી પૂરી કરવા માટે મદદ કરવાનું માન મળ્યું. તેમના ટેબલ ઉપરનાં બધાં મૂર્ખ હતાં. બાળને લગતો ન હોય એવો ભાગ્યેજ એકાદ શબ્દ કાઢવામાં આવતો. માત્ર મિસિસ જોન્કિન્સ, મિસ ડી બર્ગે ઘણી ગરમ અથવા ઘણી ઠંડી ન થઇ જાય અથવા તેના ઉપર ઘણું વધારે કે ઘણું ઓછું અજવાળું પડે નહીં તેની દહેશત વચ્ચે વચ્ચે ખતાવતી હતી. બીજા ટેબલ ઉપર ઘણી વધુ બાબતો પસાર થઇ. લેડી કેથેરિન ઘણું ખર્ચે બોલતી હતી—તે બીજાં ત્રણ જણાંની ભૂલો ખતાવતી અથવા પોતાના જીવનની કોઇ ખાનગી વાતનું વર્ણન કરતી. તે ઉમરાવજાદી જે દરેક બાબત કહેતી તેમાં હામાં હા મેળવવામાં મિ. કોલિન્સ તૈયારજ રહેતો, જે દરેક માછલી તે જીતતી તે માટે તેનો આભાર માનતો અને જે તે પોતે ઘણીજ

સંજ્યામાં જીતવાનું ધારતો હોય તો તે માટે માફી માગતો. સર વિલિયમ ઘણું ખોલતો નહીં. જૂની વાતો અને ઉમદા નામો પોતાની યાદદાસ્તમાં તે એકઠાં કર્યો જતો હતો.

જ્યારે લેડી કેથેરિન અને તેની પુત્રી જ્યાં સુધી પોતાની મરજીમાં આવ્યું ત્યાં સુધી રમ્યાં ત્યાર પછી રમત ભાંગી પાડવામાં આવી. મિસિસ કોલિન્સને ગાડી આપવા માગણી કરવામાં આવી, તે સાભાર સ્વીકારવામાં આવી અને તરતજ તે જોડી લાવવાનો હુકમ અપાયો. એ પછી આખું મંડળ દેવતાની આસપાસ એકઠું મળ્યું અને લેડી કેથેરિન આવતી કાલે કેવી ઋતુ હશે તે માટે જ નિશ્ચય કરવા લાગી તે સાંભળવા મંડ્યું. આ વાતચિતમાંથી, ગાડી આવી પહોંચ્યાનું કહેણ આવતાં, તેઓ ઉઠ્યાં અને મિ. કોલિન્સ તરફથી આભારનાં ઘણાં વચનો સાથે અને સર વિલિયમ તરફથી ઘણાજ નમન સાથે તેઓ વિખૂટાં પડ્યાં. જ્યાં તેઓ દરવાજામાંથી બહાર નીકળ્યાં કે, ઇલિઝાબેથને તેના પિત્રાઈ ભાઈએ, રોઝિન્ડા ખાતે તેણીએ જ બધું જોયું હતું તેના અભિપ્રાય આપવા નિમંત્રણ કર્યું, જ, શાર્લોટીની ખાતર ખરી રીતે પોતાને લાગ્યું હતું તેના કરતાં તેણે વધુ વખાણવાજેગ જણાવ્યું. પણ તેનાં વખાણ, જોકે તેને પોતાને કાંઈક દુઃખ ઉપજવતાં હતાં તોપણ મિ. કોલિન્સને જરાકે સંતોષ આપી શક્યાં નહીં અને તેથી તે ઉમરાવજાદીનાં વખાણનું કામ પોતાનાજ હાથમાં લેવાની તેને તરતજ ફરજ પડી !

પ્રકરણ ૨૩.

સર વિલિયમ હન્સફોર્ડ ખાતે માત્ર એકજ અઠવાડીક રહ્યો પણ તેની મુલાકાત, તેને એ સંતોષ આપવા માટે પુરતી લાંબી હતી કે, તેની પુત્રી ઘણી સગવડ ભરેલી રીતે ઠેકાણે પડી છે અને તેને એવો સારો ઘણી તથા એવાં પાડોશી મળ્યાં છે કે જેવાં વારંવાર મળતાં નથી. જ્યારે સર વિલિયમ તેમની સાથે હતો ત્યારે મિ. કોલિન્સ દરરોજ સહવારે પોતાની શીઘરામમાં તેની સાથે બેસીને બહાર ફરવા જતો અને તેને તે પ્રદેશ બતાવતાં પણ જ્યારે તે ગયો ત્યારે આખું કુટુંબ તેમની હંમેશની કામગિરીમાં પાછું પડ્યું અને ઇલિઝાબેથ એ જોધને આભારી થઈ કે, એ કેરફારથી તેનો પિત્રાઈ તેઓને વધુવાર દેખા દેતો નહોતો; કારણ કે નાસ્તા અને જમણની વચ્ચેના તેના વખતનો મુખ્ય ભાગ કાંતો તે બાગમાં કામ કરવામાં પસાર કરતો અથવા તો વાંચવામાં અને લખવામાં તેમજ તેની પોતાની ચોપડીઓની ઓરડી, જે રસ્તા ઉપર પડતી હતી તેની બારીમાંથી બહાર અહીં તહીં જોવામાં ગાળતો. જે ઓરડામાં સ્ત્રીઓ બેસતી તે પાછળના ભાગમાં આવેલો હતો. ઇલિઝાબેથ પહેલાં તો લગાર અબજબ થઈ હતી કે, શાલોટ્ટીએ જમવાનું દીવાનખાનું સર્વસાધારણ ઉપયોગ માટે પસંદ કરવું જોઈએ નહીં; તે એક વધુ સારો મોક-ળાશવાળો ઓરડો હતો અને તેનો દેખાવ ખુશકારક હતો, પણ તે પછી તરતજ તેણે જોયું કે, તેની સખીએ જે કાંઈ કર્યું હતું, તે માટે તેને ઉત્તમ કારણ હતું; કારણ જે તેઓ તેમાં એક

સરખી રીતે આનંદથી બેસે તો મિ. કોલિન્સ, વગર શંકાએ તેના પોતાના ઓરડામાં ઘણો ઓછો વખત રહે; અને તેણીએ શાર્લોટીને આ ગોઠવણ માટે માન આપ્યું.

દીવાનખાનામાંથી તેઓ ગલીમાંનું કશું પારખી શકતાં નહીં અને કંઈ ગાડીઓ ત્યાં થઈને ગઈ તે જણાવવા માટે અને ખાસ કરીને કેટલી વાર મિસ ડી બર્ગ પોતાની “ ફેટન ” માં બેસીને ગઈ કે જમ તે લગભગ દરરોજ કરતી હતી તેની ખબર તેઓને આપવાને તે કદિ નિષ્ફળ નીવડતો નહોતો, તે માટે તેઓ મિ. કોલિન્સની આભારી બનતી. તેણી વારંવાર ધર્મ શિક્ષકના મકાન આગળ ઉભી રહેતી અને શાર્લોટી સાથે થોડીક પણ સુધી વાતો કરતી પણ ભાગ્યેજ તે ગાડીમાંથી બહાર આવવાનું પસંદ કરતી.

મિ. કોલિન્સ રોઝિંગ્ઝ ખાતે ગયો ન હોય એવા ઘણા થોડા દિવસ પસાર થયા અને તેની વહુ એવીજ રીતે જવાનું જરૂરનું ન ધારે એવા પણ બહુ દિવસ ગયા નહોં અને હજી તો ઇલિઝાબેથ એમજ ધારતી કે બીજાં કુટુંબોને તે મળવા જતી હશે અને તે ન સમજી શકી કે આટલા બધા કલાકોના ભોગ તે કેમ આપતી હશે! વારંવાર તેઓને નામવર ઉમરાવજીદી તરફથી મુલાકાતનું માન મળતું અને એ મુલાકાતો દરમિયાન તે ઓરડામાં શું બનતું તે તેના ધ્યાન બહાર રહેતું નહોતું. તેણી તેમનાં સાધનો તપાસતી, તેમનું કામકાજ જોતી અને તેમને જૂદી રીતે કરવાની સલાહ આપતી; સરસામાનની ગોઠવણીમાં દોષ કાઢતી અથવા કામ કરનારીની બેદરકારી શોધી બતાવતી અને

જે તે કાંઈ નાસ્તો લેતી તો તે માત્ર એટલુંજ ખતાવવાની ખાતર કે મિસિસ કૉલિન્સ માંસના ગઢા, તેના કુટુંબના પ્રમાણમાં ઘણાજ મોટા રાંધતી હતી.

ઇલિઝાબેથ તરતજ જોયું કે, જોકે આ મહાન સન્નારી આ પ્રદેશ માટે શાન્તિની લવાદ તરીકે ન હતી તો પણ પોતાના ગામડામાં તેણી એક સૌથી વધુ ચપલ માલુસ્ટ્રેટ તરીકે વર્તતી અને તે ઝોદ્દાને લગતી સૌથી ઝીણામાં ઝીણી ખાખતો મિ. કૉલિન્સ તેની સન્મુખ લઈ જતો અને જ્યારે કોઈ પણ ઝુપડાં-વાસીઓ કળઝોઠાંકાસ કરતાં, એકબીજાથી અસંતુષ્ટ થતાં અથવા તો તેઓ ઘણાજ કંગાલ બની જતાં ત્યારે તેઓના વિખવાદ મટાડવા માટે તેણી ગામડામાં ફૂચ કરી, તેઓની ફરિયાદો શમાવતી અને તેઓને એકસંપ કરવા અને એકસમૂહમાં રહેવા ધમકાવતી.

રૅઝિંગ્ઝ ખાતે જન્મવાની મોજ અઠવાડીયામાં લગલગ બે વખત મળતી; સર વિલિયમની ગેરહાજરીને લીધે તેમજ પત્તાં રમવાનું માત્ર એકજ ટેબલ ખિછાવેલું હોવાને લીધે, બીજી દરેક રમત પહેલાં હતી તેના વધારાના ભાગ રૂપેજ હતી. તેમની બીજી રમતો ઘણી થોડી હતી કારણ સામાન્ય રીતે પાડોશીઓની રહેવાની ઢબછબ કૉલિન્સ કુટુંબ કરતાં ચઢીઆતી હતી. એમ છતાં, આથી ઇલિઝાબેથને કાંઈ નુકશાન ન હતું અને એકંદરે તેણીએ પોતાનો વખત પુરતી મોજમઆથી ગાળ્યો; શાર્લોટી સાથે અર્ધા અર્ધા કલાકે તે ખુશકારક વાતચિતમાં લગતી અને વર્ષના એ ભાગ માટે હવા એવી સુંદર હતી કે તેણીને ઘર બહાર ફર-

વામાં ખડુ આનંદ મળતો. જ્યારે બીજાઓ લેડી કેથેરિનને મળવા જતાં ત્યારે તે પોતાને મનપસંદ જગ્યા કે જ્યાં તે વારંવાર ફરવા જતી તે બાગની જે બાજુએ સુંદર છાંયડાવાળો રસ્તો હતો તેની કિનાર ઉપર આવેલી એક ખુલ્લી આડી હતી અને તેણીના શિવાય તે કોઈ પસંદ કરતું જણાતું ન હતું એટલુંજ નહિ પણ ત્યાં તે લેડી કેથેરિનની ચિકિત્સા કરવાની ટેવમાંથી પોતાને દૂર રહેલી ધારતી.

આ શાંત રીતિએ, તેની મુલાકાતનું પ્રથમ પખવાડીઝિં તરતજ પસાર થઈ ગયું. ઇસ્ટરના તહેવારો નજદિક આવતા હતા અને તેની પહેલાંના અઠવાડીઆમાં રૅઝિંગ્ઝ ખાતે કુટુંબમાં વધારો થનાર થનાર હતો. પોતાના આવ્યા પછી ઇલિઝાબેથે તરતજ સાંભળ્યું હતું કે, મિ. ડાર્સી થોડાંક અડવાડીઆં દર-મ્યાન આવી પહોંચનાર હતો અને જો કે તેની પોતાની ઓળખાણ વાળાંઓ જમને તે પસંદ નહોતી કરતી એવાં ખડુ ન હતાં તે પણ તેનું આવવું રૅઝિંગ્ઝના મેલાવડાઓમાં એક સરખાવવા જોગ નવી બાબત તરફ ધ્યાન આપવા જેવું થઈ પડશે અને એ જોવાની તેણીને મોજ મળશે કે લેડી કેથેરિન દેખીતી રીતે ડાર્સીને પોતાની પુત્રી સાથે પરણાવવાનો તાગડો રચ્યો હતો તેથી તેની પિત્રાઈ તરફની તેની વર્તણૂકથી મિસ બિંગ્લેની તેના વિષે રચાયેલી યુક્તિઓ કેવી નિરાશાજનક હતી. લેડી કેથેરિન ડાર્સીના આવવા વિષે ઘણાજ સંતોષથી વાત કરતી, હંચા માનના શબ્દોમાં તેનાં વખાણ કરતી અને મિસ દ્યુકાસ તથા ઇલિઝાબેથે વારંવાર તેને અગાઉ ક્યારનોએ જોયો છે, એ જોઈને તે લગભગ ગુસ્સે થઈ જતી.

તેના આંખા વિષેની ખબર પાદરીના મકાનમાં તરતજ પડી ગઈ; કારણ મિ. ક્રેલિન્સ, સહવારનો આખો વખત હન્સફોર્ડની ગલીમાંનાં મકાનો દેખાય એવી રીતે ડાસીના આંખાની પોતાને સૌથી વહેલી ખાત્રી કરી લેવા માટે ફરતો હતો અને જોવી તેની ગાડી ખાગ તરફ વળી કે તરતજ તેણે સલામ કર્યા ખાદ એ મહાન ખબર કહેવા તે ઘર તરફ ઉતાવળો ઉતાવળો ગયો.

ખીજ દિવસે સહવારે તે પોતાની સલામ ભરી આવવા માટે રેઝિંગ્ઝ ખાતે સૌથી વહેલો ગયો. એ સલામો લેડી કેથેરિનના બે ભત્રિજાઓને કરવાની હતી, કારણ મિ. ડાસી પોતાની સાથે પોતાના કાકા લૉર્ડ-ના નાના પુત્ર કર્નલ ફિટ્ઝવિલિયમને લાવ્યો હતો અને આખી મંડળીની ભારે અજાયબી વચ્ચે જ્યારે મિ. ક્રેલિન્સ ઘેર પાછો આવ્યો ત્યારે તે ગૃહસ્થો તેની સાથે આવ્યા. તેઓ રસ્તાનો વાંક વળતા હતા ત્યારે શાલોટીએ તેમને પોતાના ભરથારના ઓરડામાંથી જોઈને જે માન મેળવવાની તેઓએ આશા રાખવાની હતી તેની વાત કરી અને ઉમેર્યું કે:- “ ઇલિઝા, આ નાનીશી સહ્યતા માટે મારે તારો આભાર માનવો જોઈએ. મિ. ડાસી આટલો બધો વહેલો મને મળવા માટે કદિ આવ્યો હોત નહીં.”

આ મુખારકખાદીના બધા હક્ક નહીં સ્વીકારવાનો ઇલિઝા-જેથર્મે ભાગ્યેજ અવસર મળ્યો તે પહેલાં ખારણા ઉપરનો ઘંટ વાગવાથી તેમના આવવાની ચેતવણી મળી અને તે પછી તે ટુંક વખતમાં તે ત્રણ ગૃહસ્થોએ ઓરડામાં પ્રવેશ કર્યો. કર્નલ ફિટ્ઝવિલિયમ જે સૌથી આગળ હતો તે આશરે ૩૦ વર્ષનો

હતો, દેખાવડો નેહોતો પરંતુ કદમાં અને વાતચિતમાં તે ઘણોજ શુદ્ધ ગૃહસ્થ હતો. મિ. ડાસી જોવો હટકેડાંશાયરમાં દેખાવાને ટેવાયલો હતો તેવોજ દેખાયો-પોતાના હમેશના સ્વમાનથી તેણે મિસિસ કોલિન્સને મુખારકખાદી આપી અને તેણીની સખી તરફ તેની ગમે તેવી લાગણીઓ હશે પણ તે તેને દરેક પ્રકારની શાંતિના દેખાવથી મળ્યો. ઇલિઝાબેથે એક શબ્દ બોલ્યા વિના માત્ર તેના તરફ ઘટતો વિનય બતાવ્યો.

ઠર્નલ ફિટ્ઝવિલિયમ એક સારી કેળવણી પામેલા માણસની અપળતા અને શાંતિથી દરેકની સાથે જૂદી જૂદી વાતચિત કરવા લાગ્યો અને ઘણી ખુશનુમા રીતે વાતચિત કરવા લાગ્યો પણ તેના પિત્રાઈ, મિસિસ કોલિન્સ સાથે ઘર અને બાગ વિષે સહેજ અવલોકનના શબ્દો કહ્યા બાદ કોઈની સાથે બોલ્યા વિના થોડોક વખત સુધી બેઠો. એમ છતાં, આખરે તેની સહયતા એટલે સુધી તો જાગ્રત થઈ કે તેણે ઇલિઝાબેથને તેના કુટુંબ વિષે પૂછપરછ કરી. તેણીએ તેને હમેશની રીતે જવાબ વાળ્યા અને થોડીક ક્ષણ બોલ્યા બાદ ઉમેર્યું: “મારી મોટી બહેન આજ ત્રણ મહિનાથી લંડન શહેરમાં ગઈ છે. તમે કદિ તેણીને ત્યાં જોઈ શક્યા નથી?”

તે સંપૂર્ણ રીતે જણતી હતી કે તે તેને કદિ મળ્યો નથી; પણ તે એ જોવા માગતી હતી કે, ખિંજલે કુટુંબીઓ અને જઈન વચ્ચે જે કાંઈ બન્યું છે તેની કાંઈ ખબર તે બૂલમાં આપી દે છે કે નહીં? અને તેણીને લાગ્યું કે તે જ્યારે જવાબ આપતો હતો ત્યારે કંઈક ગૂંચવાયલો જણાતો હતો. તેણે જવાબ હીધો કે,

મિત્ર એનેટને મળવા જવો ભાગ્યશાળી હું કદિં પણ થયો નથી. આ વિષયમાં વધારે પૂછપરછ કરવામાં આવી નહીં અને તે ગૃહસ્થો તરતજ તે પછી જતા રહ્યા.

પ્રકરણ ૨૪.

કર્નલ ફિટઝવિલિયમની રીતભાતનાં ધર્મશિક્ષકના મકાનમાં ઘણાંજ વખાણ થયાં અને બધી સ્ત્રીઓને એમ લાગ્યું કે રોઝિઝ ખાતે તેમને જે મળવાનું હતું તેમાં પડનારી ગમ્મતમાં તે ઘણાંજ ઉમેરો કરશે; પરન્તુ ત્યાંથી તેમને આમંત્રણ મળવામાં કેટલાક દિવસો પસાર થઇ ગયા; કારણ કે તે મકાનમાં જોકે મળવા આવનારા મનુષ્યો હતા તોપણ તે કાંઇ ખાસ જરૂરનાજ નહોતા. લગભગ ઇસ્ટરના તહેવારોમાં—એટલે કે તે ગૃહસ્થના આવ્યા બાદ એક અઠવાડીએ—તેમના તરફ એટલું પણ ધ્યાન આપવામાં આવ્યું અને પછી જ્યારે દેવળમાંથી તેઓ બહાર નીકળીને પસાર થતી હતી ત્યારે તેમને તે સાંજે ત્યાં જવાનું આમંત્રણ મળ્યું. છેલ્લા અઠવાડીઆમાં તેઓએ લેડી કેથરિન અગર તેની પુત્રીને દીઠાં નહોતાં. તે દરમ્યાન કર્નલ ફિટઝવિલિયમે ધર્મશિક્ષકના મકાનની અનેકવાર મુલાકાત લીધી હતી, પણ મિ. ડાર્સીને તો તેમણે એકજ વખતે જોયો હતો.

અલખત, આમંત્રણનો સ્વીકાર કરવામાં આવ્યો અને યોગ્ય સમયે તેઓ લેડી કેથરિનના પોષાક બદલવાના ઓરડામાંની મંડ-ળીમાં સામેલ થયાં. તે બાનુએ તેમને સહયતાથી સત્કાર આપ્યો.

પરન્તુ તે સત્કાર, ખીજ કોઇની હાજરી વિના તેમને જીવી રીતે આપવામાં આવ્યો હોય, તેવો નહોતો, એ તો સ્પષ્ટ જણાઈ આવતું હતું અને ખરી રીતે, ઔરડામાંના ખીજ કોઇ પણ મનુષ્ય કરતાં, પોતાના ભત્રીજાઓની સાથે અને તેમાં પણ ખાસ કરીને ડાસીની સાથે વાતચિત કરવામાં તે વધારે રોકાઈ ગઈ હતી.

જ્યારે કૌફીને ન્યાય આપવામાં આવ્યો ત્યાર બાદ ઈર્નલ ફીટઝવિલિયમે પોતાની આગળ વાજીંત્ર વગાડી ખતાવવાના વચનનું ઇલિઝાબેથને સ્મરણ કરાવ્યું; અને તે પણ સીધી વાજીંત્ર પાસે જઈને બેઠી. તેણે એક ખુરશીને પાસે બેંચી લીધી. અડધું ગાયન થયું ત્યાં સુધી લેડી કેથેરિન તે શ્રવણ કરી રહી, અને પછી આગળ ઉભી રહી, પોતેજ પોતાના ભત્રીજા સાથે વાત કરવા મંડી; છેવટે તે ભત્રીજાને તેની પાસેથી ઉઠીને ચાલ્યો ગયો અને પીઆનો વગાડનાર તરફના તેના હમેશના ધ્યાનપૂર્વક તે ખીજ જઈને એવી રીતે ઉભો કે વગાડનારનો અહેરો પૂરેપૂરો દષ્ટિમાં આવે. ભત્રીજાની આ હિલચાલ તરફ ઇલિઝાબેથ બેઠી રહી હતી અને જોવા પ્રથમ અવકાશ મળ્યો કે તુરતજ તે સહેજ હાસ્ય કરીને તેની તરફ વળી અને બોલી:

“મિ. ડાસી, તમે આ પ્રમાણેની સ્થિતિમાં માંડે ગાયન સાંભળવા આવીને મને ગભરાવો માગો છો? જો કે તમારી ભગિની પણ ઘણું સાંડે વગાડી જાણે છે, તોપણ હું જરાય ખ્હીવાની નથી. મારામાં એક પ્રકારની એવી હઠીલાઈ છે કે જે ખીજાઓની ઇચ્છા પ્રમાણે હું ગભરાઈ જઉં એ સહન કરી શકશે નહીં. મને ખ્હીવડાવવાના દરેક પ્રયત્નની સાથેજ મારી હિંમત હમેશાં વધે છે.”

તેણે જવાબ આપ્યો: “તમે ભૂલ કરો છો એમ હું કહીશ નહીં; કારણ કે તમને ખૂબીવડાવવાની કોઈ પણ યુક્તિ મારા મનમાં છે એમ તમે ખરેખર તો માની શક્યાં નહીં હો. અને મને તમારી લાંબા વખતથી એવું જાણીને ઓળખાણ થઈ છે કે જે અભિપ્રાયો ખરી રીતે તમારા હોતા નથી તે પ્રસંગોપાત દર્શાવવામાં તમને મોટો આનંદ પડે છે.”

પોતાના આ ચિત્રના વર્ણન તરફ ધલિઝાબેથને અંતરમાંથી હસવું આવ્યું. તેણે કર્નલ ફિટ્ઝવિલિયમને કહ્યું: “તમારો ભાઈ તમને મારા વિષે ઘણો સુંદર ખ્યાલ આપશે અને મારો ખોલેલો એક પણ શબ્દ નહીં માનવાનું તમને શિક્ષણ આપશે. દુનિયાના જે ભાગમાં હું કાંઈક માન સાથે મારી જાતને પસાર કરી દેવાની આશા રાખતી હતી ત્યાંજ મારા ખરા ચારિત્ર્યને ખુલ્લું પાડનારા આવા શક્તિમાન મનુષ્યની સાથે મળવામાં હું ખાસ કરીને દુર્ભાગી થઈ છું. ખરેખર, હર્ટફોર્ડશાયરમાં મારા ગેરલાભનું જે તમે જાણુતા હતા તે ખંધું કહી ખતાવ્યું તેથી તમે ઘણા ખિનઉદાર બન્યા છો—અને જોકે તે ઘણું અયુક્તિસર છે છતાં મને કહેવાની રજા આપશે કે—સામે ટાંણે મારવાની મને રહીડ છે, કારણકે તેમાં એવી ખીનાઓ વખતે ખહાર પડી જાય કે જે સાંભળીને અત્રેનાં તમારાં સગાંઓ છક્ક થઈ જાય.”

“મને તમારો જરા ભય લાગતો નથી,” તેણે જરા સ્મિત કરીને ઉત્તર આપ્યો.

“તમે તેની સામે જે આરોપ મૂકવાનાં હો તે મહેરબાની કરીને અમને સંભળાવો.” કર્નલ ફિટ્ઝવિલિયમ પોકારી ઉઠ્યો.

અજાણ્યા મનુષ્યોની સાથે તે કેમ વર્તે છે તે જાણવાની મારી ધરછા છે. ”

“ ત્યારે તમે સાંભળોજ-પરન્તુ પ્રથમ કાંઈક ઘણીજ ભયંકર ઘટના સાંભળવાને તમે તૈયાર ખની જાઓ. તમે જાણતાજ હશે કે હર્ટફોર્ડશાયરમાં પહેલા વહેલા મેં તેમને કદિ જોયા હોય તો તે નાચના મેળાવડામાં-અને તે નાચના મેળાવડા પ્રસંગે તેમણે શું કરેલું તમે ધારો છો ? તે માત્ર ચારજ વખત નાચ કરી શક્યા ! હું દીલ્લીગીર છું કે તમને આથી દુઃખ થશે-પરન્તુ ખરી વાત એજ છે. જોકે ત્યાં ખીજ ગૃહસ્થો જુજ સંખ્યામાં હતા તોપણ તે ચાર જ નાચ કરી શક્યા; અને હું ખાત્રીથી જાણું છું કે એક કરતાં વધારે એટલે ઘણી યુવતીઓ, નાચનારની તાંગીને લીધે નીચે ખેસી રહી હતી. મિ. ડાર્સી, તમે આ ખીનાનો અસ્વીકાર કરી શકશો નહીં. ”

“ તે સમયે મંડળીમાંની, મારા પોતાના પક્ષ શિવાયની કોઈ પણ સ્ત્રીને ઓળખવાનું માન મને મળેલું નહોતું, ” ડાર્સીએ તુરતજ ઉત્તર આપી દીધો.

“ ખરું; અને નાચના દિવાનખાનામાં કોઈની કદિ ઓળખાણ પણ કરાવી શકાય નહીં. વારૂ, કર્નલ ફિટઝવિલિયમ, હવે હું કિયું ગીત વગાડું ? મારાં આંગળાં તમારા હુકમની રાહ જુએ છે. ”

“ જો મેં ઓળખાણ કરાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો હોત તો કદાચ મેં ખડું સારી રીતે અભિપ્રાય ખાંધ્યો હોત ” મિ. ડાર્સી ખોલ્યો: “ પરન્તુ હું અજાણ્યાની સાથે મારી જાતને ભેળવવાને લાયક નથી. ”

“ આનું કારણ શું એમ તમારા ભાઈને પૂછી શકાશે ? ”

ધલિઝાએથે હજુ પણ ઈર્નલ ફિટઝવિલિયમને ઉદ્દેશીને પૂછ્યું,
“ આપણે તેમને એવો પ્રશ્ન કરીએ કે જે માણસમાં બુદ્ધિ અને
કેળવણી છે અને જેણે આ દુનિયામાં પોતાનું જીવન વ્યતીત
કર્યું છે તે અજાણ્યાઓની સાથે ભળી જવાને ઓછો લાયક છે
તેનું કારણ શું ? ”

ઈર્નલ ફિટઝવિલિયમે જણાવ્યું: “ એને પૂછ્યા વિનાજ, એ
પ્રશ્નનો ઉત્તર હું આપી શકું તેમ ધું. તેનું કારણ એ છે કે તે
જાતે કાંઈપણ તસ્દી લેતો નથી. ”

“ કેટલાક લોકોમાં જે બુદ્ધિમત્તા હોય છે તેવી-જમને મેં
અગાઉ કદિ જોયેલા નથી હોતા તેમની સાથે સહેજે વાતચિત
કરી લેવાની બુદ્ધિ મારામાં નથી ” ડાસી ખેલી ઉઠ્યો “ મારા
જેવામાં વારંવાર આવે છે તે પ્રમાણે, તેમની વાતચિતના તાલને
તું જાણી શકતો નથી અગર તો તેમના કામકાજમાં હું રસ લઉં
ધું, એવો દેખાવ પણ કરી શકતો નથી. ”

ધલિઝાએથ ખેલી: “ આ વાજીંત ઉપર, જેમ બીજી ઘણી
જીએ જીવી કાબેલ રીતે પોતાની આંગળીએ ફેરવી શકે
છે તેમ મારી આંગળીએ ચાલી શકતી નથી. તેમાં એવું બળ
કે ઝડપ નથી તેમ તેનાથી એવો સ્વર પણ નીકળતો નથી; પણ
તેથી કરીને તેમાં મેં મારી પોતાનીજ ખાત્રી ધારેલી છે-કારણ
કે તેવી ટેવ પાડવાની મેં કદિ તસ્દી લીધી નથી. એમાં એવું
કાંઈ નથી કે બીજી સારી રીતે વગાડનારી સ્ત્રીનાં આંગળાં જેવા
મારાં આંગળાં શક્તિમાન નથી એમ હું માનું છું. ”

ડાસી સહેજ હસ્યો અને બોલ્યો: “તમારૂં કહેવું સંપૂર્ણ રીતે સત્ય છે. તમે તમારા સમયનો બહુજ સારો ઉપયોગ કર્યો છે. તમારૂં વાદન સાંભળવાનો હક્ક જીને પ્રાપ્ત થયો હોય તેને કાંઈ ખામી હોવાનો વિચાર પણ આવે નહીં. અમારામાંથી કાંઈ પણ, અજાણ્યાની પાસે વગાડતા નથી. ”

આ પ્રસંગે લેડી કેથરિનના બોલવાથી તેમની વાતચિતમાં અંતરાય પડ્યો. તેણે માટેથી પૂછ્યું કે તમે શા વિષેની વાત કરો છો? ઇલીઝાબેથે તુરતજ ફરીથી વગાડવાનું શરૂ કર્યું. લેડી કેથરિને ત્યાં આવ્યા બાદ થોડી મીનીટ સાંભળી રહ્યા પછી, ડાસીને કહ્યું:

“ જો મિસ બેનેટ હજી વધારે મહાવરો પાડે તો તે વાજાંત્ર વગાડવામાં જરા પણ ચુકે નહીં અને તેને લાંડનના શિક્ષણનો લાભ પણ મળી શકે. આંગળીઓ કેમ ચલાવવી તેનો ખ્યાલ તેને ઘણો સારો છે; જો કે એનીના જટલો તેનામાં રસ આવતો નથી. જો એનીની તબીબત આ વાજાંત્ર વગાડવાનું શિખવા જેવી હોત તો તે ઘણીજ આનંદદાયક વગાડનારી થઈ હોત. ”

ડાસી પોતાની પિત્રાઈનાં વખાણને કેવી માયાળુતાથી આવકાર આપે છે તે જોવા માટે ઇલીઝાબેથે ડાસીના સામું જોયું; પરંતુ તે પળે અગર તો તે પછી બીજી કાંઈ ઘડીએ તેના ચહેરામાં પ્રીતિનું કાંઈ ચિન્હ દીઠું નહીં; અને મિસ ડી બર્ગ તરફના તેના બધા વર્તનમાંથી મિસ બિગલે માટે એટલો દિલાસો મળ્યો કે, જો તે તેની સગી થતી હોત તો, તે તેને પરણવાનો સંભવ હતો.

લેડી કેથેરિને, ઇલિઝાબેથના વાદનકૃત્ય ઉપરથી ટીકા ચાલુ રાખી હતી અને તેમાં વાદન તથા શોખના સંબંધમાં સાથે સાથે કેટલીક સૂચનાઓનું મિશ્રણ કર્યું હતું. ઇલિઝાબેથે, સહયતાથી તે સૂચનાઓનો સ્વીકાર કર્યો હતો અને બીજા ગૃહસ્થોની વિનતિથી, જ્યાં સુધી તે નામદાર ખાનુની ગાડી બધાંને ઘેર લઇ જવા માટે તૈયાર થઇને ત્યાં આવી પહોંચી ત્યાં સુધી, તે વાજાંત્ર વગાડતીજ રહી હતી.

પ્રકરણ ૨૫.

ઇલિઝાબેથ, ખાગની અંદર ફરતી હતી તેવા સમયમાં, અનેક વખત મિ. ડાર્સીને અણધારી રીતે મળી હતી.

એક દિવસે તે જઇનના છેલ્લા પત્રને ફરીથી વાંચી જતી રહેતી ચાલતી હતી. તે પત્રમાં એક વાક્ય એવું હતું કે જે ઉપરથી એમ સાબીત થતું હતું કે જઇને તે પત્ર બરાબર ભાવમાં લખ્યો ન હતો. અમુક વાક્ય ઉપર વિચાર કરવામાં તે રોકાઇ હતી એટલામાં ડાર્સીની અચાનક મુલાકાત થવાને બદલે, તેણીએ ઉચ્ચ જોયું તો માલુમ પડ્યું કે કર્નલ ફિટ્ઝવિલ્કયમ તેણીને મળવા આવ્યો છે. તુરતજ કાગળને દૂર કરી તે સ્મિત કરીને બોલી—

“તમે આ રસ્તેથી કદી જતા હશે એવી મને અગાઉ ખબર નહોતી.”

“હું આ ખાગની આસપાસ ફર્યા કરું છું” તેણે જવાબ

આપ્યો, “ હું દરરોજ સાધારણ રીતે એમ કંઈ છું અને પર્સોને-
જની મુલાકાત લઇને પછી તે ખંધ કરવા ધાંકું છું. તમે ખડું
આધે જાઓ છો ? ”

“ ના, રે, હું એક પળમાંજ પાછી ફરવાની હતી. ”

અને એ મુજબ તે પાછી ફરીજ અને ખન્ને જણાં પર્સો-
નેજ તરફ સાથેજ ચાલ્યાં.

“ તમે શનિવારે ખાત્રીપૂર્વકજ કેન્ટ છોડ્યું હતું ? ”
તેણીએ પુછ્યું.

“ હા—જો ડાર્સી ફરીથી તે મુલતવી રાખે નહીં તોપણ હું
તેની હકુમતનાં છું. તે તેની ઇચ્છામાં આવે તેવી રીતે વ્યાપાર
ધંધાની ગોઠવણી કરે છે. ” કર્નલ ફિટઝવિલિયમે ખુલાસો કર્યો.

“ મને એવું અનુમાન થાય છે કે તમારો ભાઈ મુખ્યત્વે
કરીને પોતાના કાબુમાં ગમે તેને રાખવાને ખાતરજ તમને અહીં
લાવ્યો છે. એવા પ્રકારની સતત સગવડ મેળવવાને તે લગ્ન કરતો
નથી એથી મને આશ્ચર્ય થાય છે, પરન્તુ કદાચ હાલ તેની ખહેન
તે સગવડ સારી રીતે સારતી હશે અને તેણી, તેની સ્વતંત્ર સંભા-
ળ નીચે છે તેથી તેણીનું તે ધારે તેમ કરી શકે. ”

કર્નલ ફિટઝવિલિયમ બોલી ઉઠ્યો, “ ના, એ લાભ તો
એવા છે કે તેમાં તેણે મારી સાથે ભાગમાંજ તેનો ઉપયોગ કરવો
જોઈએ. મિસ ડાર્સીના વાલીપણામાં તેની સાથે હું પણ સામેલ
થયેલો છું. ”

“ તમે ખરેખરજ સામેલ છો ? અને મહેરબાની કરી જણા-
વશો કે તમે કેવા પ્રકારના વાલી છો ? તમને એની જે સુપરત

થયેલી છે તેથી તમને કાંઈ તસ્દી પડે છે? તેણીની ઉમર યુવાન સ્ત્રી ઉપર દેખરેખ રાખવાનું કામ કઠણ છે, અને જ તેનામાં કુટુંબનો ખરો જીવલેલો હોય તો, તે પોતાની ઇચ્છામાં આવે તે રીતે ચાલવાનું પસંદ કરે. ”

જેવી તે આ શબ્દો બોલી કે તુરતજ તેણે, તે ઈર્નલને પોતાની સામે આતુરતાથી દેખતાં જોયો; અને પછી તુરતજ તેણે જ રીતેથી, મિસ ડાર્સીને લીધે તેમને કાંઈ બેચેની રહેવાનો સંભવ હોવાનું તેણીએ શા માટે ધાર્યું, એમ પુછ્યું, તે ઉપરથી તેણીની ખાત્રી થઈ કે તેણી ગમે તે રીતે સત્યની નીકટ પહોંચી ગઈ હતી. તેણીએ હવે સીધો ઉત્તર આપ્યો:

“ તમારે ગભરાવાની જરૂર નથી. મેં તેણીના સંબંધમાં નરસું સાંભળ્યું નથી; અને હું હિંમતથી કહું છું કે તેણી દુનિયામાંના બધાં મનુષ્યો કરતાં સૌથી વધારે કલ્યાણ મનુષ્ય છે. મારી ઓળખીતી કેટલીક સ્ત્રીઓમાં તે ઘણી માનિતી છે. તેમાં મિસિસ હર્સ્ટ અને મિસ બિંગ્લેની માનીતી છે. વળી હું ધારું છું કે તમે તેમને ઓળખો છો એમ તમને બોલતાં પણ મેં સાંભળ્યા છે. ”

“ હું તેમને નહીં જાણું છું. તેમનો ભાઈ ખુશ મીબલ ગૃહસ્થના જેવો છે—તે ડાર્સીનો મોટો મિત્ર છે. ”

“અરે ! હા” લુખખા ભાવથી ઇલિઝાબેથ બોલી, “મિ. ડાર્સી, મિ. બિંગ્લે તરફ અસાધારણ માયાળુપણું રાખે છે અને તેની અત્યંત સંભાળ રાખે છે. ”

“ તેની સંભાળ રાખે છે !—હા, જ્યાં જ્યાં તેને સંભાળની

જરૂર હોય ત્યાં તે ખાખતમાં ડાસીં તેની સંભાળ લે છે. અહીં આ તરફની અમારી મુસાફરીમાં તેણે કેટલીક ખાખત મને કહેલી તે ઉપરથી મને એમ ધારવાનું કારણ મળ્યું છે કે ખિંડે તેના ઘણાજ આભારી છે. પણ મારે તેની ક્ષમા માગવી જોઈએ, કારણ કે તે વ્યક્તિ તે ખિંડેનેજ ધારવાની હતી એમ મારી લેવાનો મને હક નથી. તે બધી અટકળ હતી. ”

“ તમે કેના સંબંધમાં કહો છો ? ” ઇલિઝાબેથે પૂછ્યું.

“ એ સંયોગો એવા છે કે જે અલખત, ડાસીં, ખીજાઓને જાણવા દેવાની ઈચ્છા રાખતો નથી, કારણ કે તેથી જો તે યુવતીના કુટુંબની નજીકનો પ્રસંગ પાડવાનો હોય તો તે એક નારાજ ઉત્પન્ન કરનારી ખાખત થાય. ”

“ હું તે ખાખત કહીશ નહીં એ ઉપર તમે આધાર રાખો. ” ઇલિઝાબેથે ખાત્રી આપી.

“ અને એટલું યાદ રાખજો કે તે ખિંડે જ હશે એમ ધારી લેવાનું મને કંઈ કારણ નથી. તેણે મને જે કહ્યું તે માત્ર આ જ હતું: ‘ કે મેં મારા પોતાના એક મિત્રને ઘણાજ ગેર ડહાપણુ ભર્યા લગ્નની અગવડોથી થોડાજ સમય પહેલાં ખચાવ્યાને લીધે હું મારી જાતને ધન્યવાદ આપું છું; ’ પણ તે મિત્રનું નામ તેણે દીધું ન હોતું મને તે મિત્ર ખિંડે હોવાનો શક એ ઉપરથી આવ્યો હતો કે એવા પ્રકારની સપડામણમાં જે જાતના યુવાન માણસો આવે છે તે વિષે તેના કહેવામાં વિશ્વાસ રાખ્યો તથા ગયા આખા ઉનાળામાં તે બંને સાથે જ રહ્યા હતા એમ હું જાણતો હતો. ”

“ આવી રીતે વચ્ચે આવવાનાં કારણો મિ. ડાસીંએ તમને આપ્યાં હતાં ? ” ઇલિઝાબેથે પૂછ્યું.

“મારા સમજવામાં એમ આવ્યું હતું કે તે યુવતી સામે કેટલાક ઘણાજ મજબુત વાંધાઓ હતા. ”

“અને તેમને છુટાં પાડી નાંખવાને તેણે કંઈ કંઈ યુક્તિઓનો ઉપયોગ કર્યો હતો ? ”

“તેણે તેનો પોતાની યુક્તિઓ વિષે મને કાંઈ વાત કરી ન હોતી, ” ફિટઝવિલિયમે થોડું હાસ્ય કરીને કહ્યું, “તેણે તો, હાલ મેં જે તમને કહ્યું તેટલુંજ મને કહ્યું હતું. ”

ઇલિઝાબેથે કાંઈ ઉત્તર આપ્યો નહીં અને તે આગળ ચાલી; તેના હૃદયમાં ક્રોધનો ઉભરો આવ્યો હતો. તેણીની સામે થોડો વખત જોઈ રહ્યા બાદ, ફિટઝવિલિયમે પુછ્યું, “તમે શાથી આટલા બધા વિચારમાં પડી ગયાં ? ”

“તમે મને જે કહ્યો છો તેનો હું વિચાર કર્યો કરું છું, ” તેણીએ જવાબ આપ્યો, “તમારા ભાઈની વર્તણૂક મારી લાગણીઓ સાથે બંધબેસ્તી થતી નથી. શા માટે તે પોતેજ ન્યાયાધીશ બની બેસવાનો હતો ? ”

“તમે તેના વચ્ચે પડવાના કૃત્યને ધાંધલીઉં ગણતાં હો એમ લાગે છે ? ”

“તેના મિત્રના વલણના વાજબીપણા વિષેનો નિર્ણય કરવાનો અગર તો તેના એકલાના જ અભિપ્રાય ઉપરથી, તેનો મિત્ર કંઈ રીતે સુખી થશે તે નક્કી કરવાનો અને રીતિ સૂચવવાનો તેને શો હક હતો એ હું સમજી શકતી નથી. ” પણ, પોતાની જાતને પાછી યાદ કરીને તેણીએ બોલવાનું ચાલુ રાખ્યું, “આપણે તેની કાંઈ વિગત જાણતા નથી. તેના વર્તનને વખોડી કાઢવું તે

ખરાખર નથી. એમ ધારી લેવાનું નથી કે તે ખાખતમાં બહુ રનેહ સમાયેલો હતો. ”

“ તે કદપના કાંઈ અસ્વાભાવિક તો નથી ” ફિટ્ઝ વિલિયમ ખોલી ઉઠ્યો, “ પણ તેથી મારા ભાઈની ફતેહનું માન બહુ અપ્રિય રીતે ઘટે છે. ”

આ ખોલો મરઠરીમાં ખોલાઈ ગયા; પરન્તુ તેમાંથી તેણીને મિ. ડાસીના ચારિત્ર્યનું એવું તો આખેહુખ ચિત્ર જણાયું કે તેણીને પોતાના ઉત્તરમાં પણ વિશ્વાસ આવ્યો નહીં અને તેથી વાતચિતને દ્રઢાવીને જ બદલી નાંખી, પસંનેજ પહોંચતાં સુધી ખીજી નજીવી ખાખતો ઉપર વાત ચલાવી. ત્યાં, જેવો તે મુલાકાતે આવનાર ગૃહસ્થ તેને છોડીને ચાલ્યો ગયો કે તુરતજ તે, પોતાના દીવાનખાનામાં ખંધખારણે, જે તેણે સાંભળ્યું હતું તેનો, કાંઈ પણ અતરાય શિવાય વિચાર કરી શક્યા. આથી એમ ધારવાનું ન હોતું કે જેની સાથે તેનો સંખંધ હતો તે શિવાયના ખીજી લોકોની તે વાત હતી. દુનિયામાં જે જ માણસો એવા હયાત હોઈ ન શકે કે જેના ઉપર ડાસી આવો અસીમ વગ વસીલો ધરાવી શકે. ખિંજલે અને જેઠનને જુદાં પાડવાને જે પગલાં લેવામાં આવ્યાં હતાં તેમાં તેનો હાથ હતો તે વિષે તેણીને જરા પણ શક ન હોતો; પણ તેણીએ એની મુખ્ય યોજના અને ગોઠવણ મિસ ખિંજલેના હાથે થઈ છે એમ ધારેલું હતું; તો પણ, જે તેની પોતાની મગરૂરીએ તેને ભૂલાવ્યો ન હોય તો, જેઠનને જે સહન કરવું પડ્યું છે અને હજી પણ સહન કરવું પડે છે તે બધાનું કારણ તેજ છે, તેનાં કારણો અભિમાન અને તરંગ જ છે.

થોડાક વખત સુધી તો, તેણે દુનિયામાંના ઘણાજ સ્નેહપૂર્ણ અને હૃદય અંતઃકરણ માટેના સુખની દરેક આશાનો નાશ કર્યો હતો; અને કેવું દીર્ઘજીવી સંકટ તેણે નાખ્યું હોત તે કોઈથી પણ કહી શકાત નહીં.

આ વિષયથી જ ચળવળાટ અને આંસુઓની શરૂઆત થઈ તેથી તેના મસ્તકમાં દુઃખાવો થયો; અને સાંજના સમયે તે દર્દ એટલું તો વધી ગયું કે ડાસીને મળવાની નારાજી ઉપરાંત, રોઝીંગ કે જ્યાં તેના ભાઈઓ સાથે ચડા પીવા માટે જવાનું હતું ત્યાં પણ નહીં જવાનો તેણે નિશ્ચય કર્યો. મિસિસ કોલિન્સે જોયું કે તેણીની તબીયત ખરેખર ખરાખર વધી એટલે તેણીએ પણ તેને જવા માટે કાંઈ આગ્રહ કર્યો નહીં અને તેનું ખની શકે તેવી રીતે તેના પતિને પણ તેને આગ્રહ કરતાં અટકાવ્યો; પરંતુ જો તે અહીં ઘેર જ રહેશે તો તેથી લેડી કેથેરિન કદાચ નારાજ થશે એવી યોતાની દહેરાત મિ કોલિન્સ કુપાવી શક્યો નહીં.

પ્રકરણ ૨૬.

જ્યારે તેઓ ગયાં ત્યારે, ઇલિઝાબેથે મિ. ડાસી સામે યોતાની જાતને ખની શકે તેટલી વધારે ગુસ્સે કરવાનો જાણે ધરાહો હોય તેમ, જ કાગળો જઘને કૅન્ટમાં આવી ત્યારથી તેણીને લખ્યા હતા તે બધા કાગળોનું નિરીક્ષણ કરવાનું કામ પસંદ કર્યું. એકાએક દ્વાર આગળની ઘંટડીના અવાજથી તે ચોંકી,

અને જ્યારે તેને વિચાર આવ્યો કે તે ઈર્નલ ફિટઅવિલિયમ
કે જે અગાઉ એક સાંજે મોડો મળવા આવ્યો હતો અને હવે
ખાસ કરીને મારી પાછળ ખખર પુછવા આવવાનો સંભવ છે તે
હશે ત્યારે તેણીના જીસ્સાને કાંઈક આંચકો લાગ્યો. પણ એ
વિચાર તરતજ નાશ પામી ગયો, અને તેના આશ્ચર્ય વચ્ચે જ્યારે
તેણે મિ. ડાર્સીને પોતાના દીવાનખાનામાં આવતાં જોયો ત્યારે
તેના જીસ્સામાં કાંઈક જીદી અસર થઈ. ઉતાવળો ઉતાવળો
તે તુરતજ તેણીની તળીઅતના સમાચારની ખખર પુછવા લાગ્યો
અને પોતાની મુલાકાતનો હેતુ તેણે એવો બતાવ્યો કે તેણીની
તળીઅત સારી છે એમ સંભળવાની તેની ઇચ્છા થઈ હતી.
તેણીએ તેના પ્રશ્નોના ઉત્તરો ઠંડી સહ્યતાથી આપ્યા. તે થોડીક
મીનીટ સુધી ત્યાં બેસી રહ્યો; પછી ઉભો થઈને દીવાનખાનાની
આસપાસ ફરવા લાગ્યો. ઇલિઝાબેથને આથી આશ્ચર્ય થયું પરંતુ
તે એક શબ્દ પણ બોલી નહીં. કેટલીક ઘડી સુધી ચૂપ રહ્યા
પછી તે ઉશ્કેરાયેલી સ્થિતિમાં તેણીની તરફ ગયો અને આ
પ્રમાણે શરૂઆત કરી:

“ મેં પ્રયત્નો નકામા કર્યાં. તેથી હવે કામ હશે નહીં.
મારી લાગણીઓને દાખી દેવાશે નહીં. તમારે મને એવું કહેવાની
રજા આપવી જોઈએ કે હું તમને કેટલાં વખાણું છું તથા કેવાં
ચાહું છું. ”

ઇલિઝાબેથને આથી જે અચંબો થયો તે અવર્ણનીય હતો.
તેણી એક નજરે જોઈ રહી, તેના ચહેરા ઉપર રતાશ આવી ગઈ,
તેણીને શંકા થઈ અને તે ચૂપજ રહી. આથી તેને પૂરતું ઉત્તેજન

મળ્યું છે એમ તેણે ધાર્યું અને તેને જ લાગણી થઇ આવી તથા તેણીને માટે અગાઉ તેને જ લાગણી થઇ હતી તેની ધોષણા તેણે તુરતજ કરી. તે બહુ સારી રીતે બોલ્યો; પરન્તુ તેમાં અંતઃકરણની લાગણીઓ શિવાયની બીજી પણ લાગણીઓનું પૃથક-કરણ કરવાનું હતું, અને તેણે વળી મગરૂરી કરતાં નાબુકાઇના વિષય ઉપર વધારે છટાથી ભાષણ કર્યું નહોતું. ઇલિઝાબેથને પોતાથી નીચી માનવાની વૃત્તિ-તેમાં પણ તેને ઉતરતી પંક્તિમાં ગણવાની વૃત્તિ-તથા કૌટુમ્બિક પ્રતિબંધો કે જે તેના વલણથી હમેશા વિરુદ્ધ હતા તે બધાનું તેના ભાષણમાં જુસ્સાથી વર્ણન કરવામાં આવ્યું હતું કે જે જુસ્સો જે પરિણામનો તે ઘા કરતો હતો તેને આભારી હતો, તે જુસ્સો તેના પાત્રને માફક આવે તેવા સંભવ ન હોતો.

તેના અંતરની ઉંડી અરુચિ છતાં પણ, આવા મનુષ્યના સ્નેહના અભિનંદન તરફ તે દુર્લભ કરી શકે તેમ નહોતું; અને જો કે તેણીનો ઇરાદો એક પળભર પણ બદલાયો નહોતો, તોપણ તેને જે દુઃખ મળનાર હતું તેને માટે તેણી પ્રથમ દીલગીર તો થઇજ; છેવટે તેની પાછળની ભાષાને લીધે જ્યારે તેણીને જુસ્સો આવ્યો ત્યારેજ તેણીની બધી દયા ક્રોધના સ્વરૂપમાં અદશ્ય થઇ ગઇ. તોપણ તેણીએ મિ. ડાર્સીને ધીરજથી ઉત્તર આપવાને પોતાની જાતે શાન્ત થવા પ્રયત્ન કર્યો; ડાર્સીએ પણ એમજ કરવું જોઇતું હતું. તેણે, જે સંબંધને અનેક પ્રયત્નો કર્યા છતાં કાબુમાં લેવાનું અશક્ય માલુમ પડ્યું હતું તેજ સંબંધના બળ વિષે તેણી આગળ વાદ કર્યો અને તે સ્ત્રી તેના ભાષણનો

અંત આણ્યો અને છેવટે એવી આશા દર્શાવી કે હવે તેના હાથનો સ્વીકાર કરીને તેને તેના બદલો આપવામાં આવશે જવું આ તે કહી રહ્યો કે તરતજ તેણી સહજમાં જોઇ શકી કે હવે તેને તેના મનગમતો ઉત્તરજ મળશે. તેણે કાંઈક ચિન્તા અને ભયની પણ વાત કરી હતી પરંતુ તેના ચહેરા ઉપરથી તો સંપૂર્ણ ખાત્રી હોય એમ જણાતું હતું. આવા સંયોગથી ક્રોધમાં વધારો થાય અને જ્યારે તે બોલતો ખંધ થયો, ત્યારે તેણીના ગાલ ઉપર લાલાશ ચઢી આવી અને તેણી બોલી:

“ આવી બાબતોમાં, મારા માનવા મુજબ, જે જે મનોભાવના વ્યક્ત કરવામાં આવે તેમના ગમે તેવા ઉત્તરો પાછા વળાય તોપણ, તે મનોભાવના બદલ આભારની લાગણી વ્યક્ત કરવાનો સ્થાપિત રિવાજ છે. આભારની લાગણી થવીજ જોઈએ એ સ્વાભાવિક છે અને જો મને એવો આભાર લાગી શકે તેમ હોત તો હું તમારો રાજીખુશીથી આભાર માનત. પરંતુ મને એવું લાગી શકતું નથી—તમારા સારા અભિપ્રાયની મેં કદિ ઈચ્છા કરી નથી અને તમે પણ ખાત્રીપૂર્વક ઘણીજ નારાજીથી તે અભિપ્રાયની ભેટ કરી છે. કોઈને પણ દુઃખ કરવાની તક મળે તે માટે હું દિલગીર છું. તોપણ તે મેં અજાણતાં કરેલું છે અને મને આશા છે કે તે થોડાજ સમય સુધી રહેશે. તમારા કહેવા મુજબ જે લાગણીઓ, તમારી સંભાળની કબુલાત અટકાવી છે તેમને, મારા ખુલાસા પછી, દાખી દેવામાં કાંઈ મુશ્કેલી આવશે નહીં. ”

મિ. ડાર્સી કે જે ચૂલાના પાછલા ભાગને અટકીને ઉભો હતો અને જોણે પોતાની નજર તેણીની સામેજ રાખી હતી તેણે

તેણીના શબ્દો આશ્ચર્ય કરતાં કાંઈ ઝાઝી રીસથી ત્રહ્મણ કયો નહોતો. તેનો ચહેરો ગુસ્સાથી ફીકો પડી ગયો અને તેના દરેક અંગમાં તેની અસ્વસ્થતા દષ્ટિગોચર થતી હતી. તે શાંત દેખાવ ધારણ કરવા માટે ઘણાં ફાંફાં મારતો અને જ્યાં સુધી એ હેતુ પાર ન પડે ત્યાં સુધી પોતાના હોઠ ઉઘાડવાને પણ રાજ નહોતો. આ અંતરાય ઇલિઝાબેથની લાગણીઓને ઘણો ભયભીત લાગ્યો. આખરે, પરાણે ધારણ કરેલી શાન્તિના અવાજ તે બોલ્યો: “અને ત્યારે શું આ જ ઉત્તરની આશા રાખવાનું માન મને મળવાનું છે ! કદાચ મારી એવી ઇચ્છા થાય કે સહ્યતાનો આ-ટલો નજીવો પ્રયત્ન કરીનેજ મને આમ સાથી નકારવામાં આવે છે તે વિષેની માહિતી મને આપવામાં આવે, પરંતુ તે થોડીજ અગત્યનું છે, ” નિરાશાની ઝાંખી કરતાં તે યુવકે ચિન્તાથી પુછ્યું.

તેણીએ જવાબ આપ્યો: “ હું પણ એવીજ રીતે પુછી શકું કે શા માટે મને ચીડવવાની અને માફ અપમાન કરવાની દેખીતીજ ધારણાથી તમે તમારી મરજી વિરૂદ્ધ, તમારી વિવેકબુદ્ધિ વિરૂદ્ધ અને તમારા ચારિત્ર્યથી પણ વિરૂદ્ધ થઈને મને એમ કહેવાનું પસંદ કર્યું કે તમે મને ચાહો છો ? જો હું અસહ્ય થઈ હોઉં તો એ અસહ્યતાને માટે આ કાંઈ બહાનું નહોતું ? પણ મને ઉશ્કેરનારાં બીજાં પણ કારણો છે. તમે પણ જાણો છો કે એવાં બીજાં કારણો છે. જો મારી પોતાની લાગણીઓએ તમારી વિરૂદ્ધમાંજ નિર્ણય આપ્યો નહોત-જો તે લાગણીઓ નજીવી હોત, અથવા તો તે તમને લાલ આપવાના વલણવાળી હોત તોપણ તમે એમ ધારો છો કે જે મનુષ્ય મારી એક ઘણીજ બહાલી

ખહેનના સુખનો-ઠઠાચ સદાને માટે-વિનાશ કરવાના સાધનરૂપ થયો છે તેનો સ્વીકાર કરવાને મને કોઇપણ વિચારથી લાલચ થાત ? ”

તેણીએ જોવો આ શબ્દોનો ઉચ્ચાર કર્યો કે તુરતજ મિ. ડાર્સીના ચહેરાનો રંગ બદલાયો; પરન્તુ એ લાગણી ટુંક સમયની હતી અને તે, તેણીના બોલવાની વચમાં પડ્યા વિનાજ તેણીના કહેવાને સાંભળી રહ્યો. તેણીએ ચાલુ રાખ્યું કે—
“ દુનિયામાં તમારા વિષે નરસો વિચાર ખાંધવાનું મને દરેક કારણ છે. તમે અન્યાયી અને ખિન ઉદાર ભાગ લજીએ છો તેનો, કોઇ પણ હેતુથી ખચાવ થઇ શકે તેમ નથી. તમારી હિંમત નથી અને તમે એનો અસ્વીકાર કરી શકશો નહીં કે તમે તેમને એક બીજાથી છુટાં પાડવામાં જોકે માત્ર એકલાજ સાધનરૂપ નહીં થયા હો. તોપણ મુખ્ય સાધનરૂપ તો થયા હશેજ-તેમાંના એકને છળ અને ચાંચલ્ય માટે દુનિયાની નિંદામાં અને બીજાને નિષ્કળ નિવડેલી આશાઓ માટેની તૃષ્ણામાં ખુદ્દાં પાડ્યાં છે; અને બન્નેને ઘણાજ વિકટ પ્રકારના દુઃખમાં સંડોવ્યાં છે. ”

તેણી કાંઇક અચકી અને તેણીએ કાંઇક વધુ ક્રોધથી બોલ્યું કે તે એવા મીઠાજથી સાંભળતો હતો કે જથી કરીને, તે ઠપકાની કોઇપણ લાગણીથી તદ્દન અડગ રહ્યો. તે વળી તેણીની સામે કૃત્રિમ ભાળપણના હાસ્યથી બેઠ રહ્યો હતો.

“ તમે એ કૃત્ય કર્યું છે તેની તમે ના પાડી શકો તેમ છો ? ” તેણીએ તેનો પુનરુચ્ચાર કર્યો.

ઉપરથી શાન્તિ ધારણ કરીને તેણે પછી ઉત્તર આપ્યો,

“ મને એ ખાખતનો અસ્વીકાર કરવાની ઇચ્છા નથી કે તમારી ખડેનથી મારા મિત્રને છુટો પાડવાને મારાથી ખની શકે તેટલું ખધું મેં કર્યું હતું, તેમજ મારી એ ક્ષેત્રમાં મને આનંદ થાય છે તે પણ ના પાડી શકતો નથી. તેની તરફ મારી જાત કરતાં પણ હું વધારે માયાળુ રહ્યો છું. ”

ઇલિઝાબેથ આ સહ્ય આક્ષેપ તરફ ધ્યાન આપ્યાના દેખાવ ને વખોડતી હતી. પરંતુ તેનો જે અર્થ હતો તે તેની ધ્યાન ખહાર રહ્યો નહીં તેમજ તેથી કરીને તેણી શાન્ત થઇ જાય તેમ પણ નહોતું.

તેણીએ હવે ફરીથી ખોલવાનું ચાલુ કર્યું: “ પણ આ કાંઈ એકજ ખાખત નથી કે જે ઉપર મારી નાપસંદગીનો પાયો રચાયેલો છે. તે ખનાવ ખન્યાના લાંખા સમય અગાઉથીજ તમારા વિષેનો મારો અભિપ્રાય ખંધાઇ ચુક્યો હતો. જે કવિતા મને ઘણા મહિનાઓ અગાઉ મિ. વિકહામ પાસેથી મળી હતી તેમાંજ તમારા ચારિત્ર્યનો પડદો ખુલી ગયો હતો. આ વિષય ઉપર તમારે શો ખુલાસો કરવાનો હોઇ શકે ? મિત્રતાના કયા કાલ્પનિક કાર્યથી આ ખાખતમાં તમે તમારો ખચાવ કરી શકો ? અથવા કેવા અવળા અર્થ કરી ખતાવીને તમે ખીજઓ ઉપર દમ ખતાવી શકો ? ”

“ એ ગૃહસ્થના કામકાજમાં તમે ખહુ આતુરતાથી રસ લ્યો છો, ” ડાર્સીએ કાંઈક ઓછા શાન્ત અવાજે અને જરાક વધારે ગરમ થઇને જણાવ્યું.

“ જે મનુજ્ય, તે ગૃહસ્થના દુર્ભાગીપણાની વાત જાણે છે

તે શું તેનામાં રસ લીધા શિવાય રહી શકે ખરો ? ”

“ તેનું દુર્ભાગીપણું ? ” ડાસીએ તિરસ્કારપૂર્વક એ શબ્દોનું પુનરુચ્ચારણ કર્યું, “ હા, ખરેખર તેનાં દુર્ભાગ્ય મોટાં નીવડ્યાં છે. ”

“ અને તે દુર્ભાગ્ય તમારા હાથનાંજ કરાયેલાં, ” ઇલિઝાબેથ આવેશથી બોલી ઉઠી, “ તમેજ તેને ભૂખમરાની સ્થિતિએ સરખાવી શકાય તેવી ભૂખમરાની સ્થિતિએ પહોંચાડ્યો છે, જે લાલો તેને માટેજ યોજાયેલા હોવાનું તમે જાણતા હતા તે લાલોને તમે અટકાવી રાખ્યા છે. તેના જીવનનાં સારામાં સારાં વર્ષોની તેની સ્વતંત્રતા કે જે તેના હાલના દુર્ભાગ્ય કરતાં તેના વધારે હકની હતી તે તમે છીનાવી લીધી છે. આ બધું તમેજ કર્યું છે ! છતાં પણ તમે તેના દુર્ભાગ્યના સ્મરણને તિરસ્કાર અને હાસ્ય વડેજ પસાર થવા ઘોં છો. ”

“ અને મારે માટે તમારો આવો અભિપ્રાય છે ? ” ઐર-ડામાં ઉતાવળે પગલે ફરતાં ફરતાં ડાસીએ જણાવ્યું : “ મને આવી રીતનો મનુષ્ય ધારો છો ! અને તે બાબતનો આવો સંપૂર્ણ ખુલાસો કરવા માટે હું તમારો આભાર માનું છું. આ તમારી ગણત્રી મુજબ તો મારી ભૂલો ખરેખર ઘણી મોટી છે, પરંતુ કદાચ, ” તેણે ચાલતાં ચાલતાં અટકી જઈને અને તેણીની તરફ ફરીને ઉમેર્યું, “ જે શંકાઓને લીધે હું કોઈ પણ ગંભીર યોજના કરતો લાંબા વખતથી અટકી ગયો હતો તે શંકાઓને પ્રમાણિકપણે કપૂલ કરવાથી જે તમારી મગફળીમાં કોઈ પ્રકારની ખલેલ આવી ન હોય તો તમે આવો કસુરો તરફ આંખમીચાંમણી પણ કરી હોત. મેં આવી યુક્તિ વાપરીને મારા પ્રયત્નોને છુપાવ્યા હોત

તથા હું કોઈ હેતુ વગરના અને શુદ્ધ વલણથીજ દોરવાયો હતો એવી આ વિનંતિ ઠસાવવાને મેં તમારી પ્રશંસા કરી હોત તો, આ સખ્ત આરોપને તમે કદાચ દબાવી દીધો હોત; અને ગમે તો વિવેકથી, વિચારથી અગર તો દરેક રીતિથી દબાવ્યા હોત. પરંતુ દરેક પ્રકારે ખુશામતનો મને તિરસ્કાર છે. તેમજ જે લાગણીઓ મેં કહી ખતાવી છે તેથી મને પોતાને કાંઈ શરમ આવતી નથી. તે લાગણીઓ હૃદયની અને વાજબીજ હતી. તમારા સંબંધની અંદર કોઈ પ્રકારની નિષ્કુરતા આવે તો તેમાં હું આનંદ પામું છું એમ તમે ધારી શકો ? જે સગાઈઓ જીવનની સ્થિતિમાં મારી પોતાની દેખરેખ નીચેજ ખાત્રીથી રહેલી છે તેમને માટેની આશાથી હું મારી જાતને મુખારકબાદી આપું એમ તમે માની શકો નહીં કે ?”

ધલિઆબેથ દરેક પળે વધારેને વધારે ગુસ્સે થતી હોય એમ તેણીને લાગ્યું, છતાં પણ તેણીએ શાન્તિથી બોલવા માટે પોતાથી બનતો પ્રયત્ન કર્યો. તે બોલી: “ મિ. ડાર્સી, જે તમે શૃંગારસ્થાને વધારે છાજે તેવી રીતે વર્તી હોત તો, જે સંબંધની ના પાડવા માટે મને લાગણી થઈ હશે અને જેમાંથી હું બચી છું તેના કરતાં તમારી તે સંબંધની ના પાડવા માટે મને લાગણી થઈ હશે અને હું બચી છું તેના કરતાં તમારી તે સંબંધ જાહેર કરવાની રીતિથી મારા ઉપર ખીજીજ અસર થઈ હોત એમ જો તમે ધારતા હો તો તેમાં તમારી ભૂલ થાય છે.”

આ વાક્યો સાંભળતાં મિ. ડાર્સી ચમકતો હોય એમ તેણીને લાગ્યું પણ તે કાંઈ બોલ્યો નહીં અને ધલિઆબેથેજ બોલવાનું

ચાલુ રાખ્યું: “ મને તમારો હાથ સ્વીકારવાને લલચાવી હોય એવી ખીજી કાઢી રીતે તમે મારા હાથની માગણી કરી હોત નહીં. ”

તેને ફરીથી અચંખો થયેલો સ્પષ્ટ જણાયો; અને તેણે મિશ્ર ભાગપણથી તથા આશ્ચર્યચકિત થઈને તેણીના સામે જોયું.

તે બોલી: “ તમારી સાથે મારી ઓળખ થઈ તેની શરૂઆતથીજ— હું તો લગભગ એમ કહું છું કે તેની પહેલીજ પળે— તમારી રીતભાત કે જે તમારા અહંકારમાં, તમારી આત્મ શ્રદ્ધામાં અને ખીજાઓની લાગણીઓ તરફ તમારા સ્વાર્થી ધિઃક્રારમાં— મારી પુરેપુરી માન્યતા થાય એવી મારા ઉપર છાપ પાડે છે, તે તમારી રીતભાત એવી હતી કે જે ઉપર, તે પછી બનેલા બનાવો જેના ઉપર આટલો બધો તિરસ્કાર બાંધી શકે તેવી નાપસંદગી ના પાયાનું કામ સારી શકે, અને વળી મને જેની સાથે પરણવાને લલચાવી શકે એવા મનુષ્યોમાં દુનિયામાં તમે છેવટના મનુષ્ય છો એવી મને લાગણી થઈ તે પહેલાં એક મહીનાથી પણ મેં તમને ઓળખ્યા ન હોતા. ”

“ ખાનુ, તમે હવે બધુંએ કહી દીધું છે. તમારી લાગણીઓનો મને હવે પુરેપુરો ખ્યાલ આવે છે, અને મારી પોતાની જે લાગણીઓ છે તેથી હવે મારે માત્ર શરમાવુંજ પડે છે. તમારો આટલો બધો વખત રોક્યો તે માટે મને ક્ષમા આપશો અને તંદુરસ્તી તથા સુખ બદલ મારી સારામાં સારી આશાઓ છે તેનો સ્વીકાર કરશો. ”

આ શબ્દો બોલતાંની સાથેજ તે, તે દિવાનખાનું છોડીને ચાલ્યો ગયો, અને ખીજીજ પળે આગળનું દ્વાર ઉઘાડી, તે મકાન

છોડી જતાં ઇલિઝાબેથે તેના જવાનો અવાજ સાંભળ્યો.

હવે તેણીના મનમાં જે યુદ્ધ આદ્યું તે ઘણુંજ મોટું હતું. અને હવે પોતાની જાતને કેમ ટકાવી રાખવી તે પણ તે જાણી શકી નહીં અને ખરેખરી અશક્તિને લીધે તે નીચે જેસી ગઇ અને અરધા કલાક સુધી તે રડતી રહી. જે બન્યું હતું તેના ઉપર જોવા તેણે વિચાર કરી જોયો તેવો તેના આશ્ચર્યમાં મોટો ઉમેરો થયો અને તેનું જમ વધારે અવલોકન કર્યું તેમ તે વધતુંજ ગયું. તેણીને તો એજ આશ્ચર્ય લાગ્યું કે મિ. ડાર્સી તરફથી મારા ઉપર લગ્નની માગણી શાથી આવે ! આટલા બધા મહીનાથી તે મારી સાથે શું પ્રેમમાં રહ્યાં કરે !— અને તે પ્રેમ એટલો બધો કે તેના મિત્રને મારી બહેન સાથે પરણાવતાં અટકાવવા માટે જે જે વાંધાઓ હતા અને જે વાંધાઓ મારા પોતાના સંબંધમાં પણ લાગુ પડતા હતા તે બધા વાંધાઓ હોવા છતાં મારી સાથે લગ્ન કરવાની તે ઇચ્છા કરે !—એ બધું મારી શકાય તેવું નથી !—આટલો બધો સ્નેહ એ જાણુતાં અને જાણીને કર્યા વિનાજ ઉત્પન્ન થાય એ સંતોષની વાત છે. તેની મગફરી—તેની તિરસ્કરણીય મગફરી—જેઘનની બાબતમાં તેણે જે કર્યું હતું તેની ખેશરમ કબુલાત—તે કૃત્યને વાજબી ઠરાવી શકે તેમ નહોતું છતાં પણ તેનો સ્વીકાર કરવામાં તેણે આપેલી અક્ષમ્ય ખાત્રી, અને જે લાગણી વગર આવી રીતિએ તેણે વિકલામના નામનો ઉદ્દેશ્ય કર્યો તે અને જેના તરફની નિર્દયતાનો ઇનકાર કરવાનો તેણે પ્રયત્ન પણ કર્યો નથી તે બધાને લીધે, તેના તરફ એક પણ જોને લીધે કાંઈક વિચાર આવેલો તે બદલાઇ ગયો. આ પ્રમાણે

જ્યાં સુધી લેડી કેથેરિનના ગાડીના અવાજથી તેણીને એવી લાગણી થઈ કે શાર્લોટીની ટીકાની સ્પર્ધા કરવાને પોતે કેટલી બધી અસમાન હતી ત્યાં સુધી ઇલિઝાબેથે ઉશ્કેરાયેલી સ્થિતિમાં વિચાર કર્યો કર્યો અને પછી તે પોતાના ઓરડામાં ચાલી ગઈ.

અકરણુ ૨૭.

જે વિચારો અને ધ્યાનમાં ઇલિઝાબેથ આખરે ઉઘી ગઈ હતી તેમાં ને તેમાંજ તે બીજી સહવારે જાગી ઉઠી. જે બનાવ બની ગયો હતો તેના આશ્ચર્યમાંથી તેણી હજુ પુનઃ સાવધ થઈ નહોતી; બીજી કોઈ બાબતનો વિચાર કરવો એ અશક્ય હતું; અને કોઈ પણ કામમાં ગુંથાવું તદ્દન અશક્ય લાગવાથી, નાસ્તે લીધા પછી તુરતજ તેણે માત્ર હરવા ફરવામાં અને ઠસરત લેવા માંજ કાળ વ્યતીત કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. તે હવે પોતાના માનીતા સ્થળ તરફ ફરવા જવાને સીધી ચાલી પણ એવામાં ડાસી વખતે ત્યાં આવી પહોંચશે એ વિચારથી તે અટકી ગઈ અને બાગમાં દાખલ થવાને બદલે તે ગલીની ઉપરની બાજુએ વળી, કે જ્યાંથી તે વળવાની સડકથી વધારે આવે જઈ પહોંચી. બાગની વાડ એજ સડકની હદનું નિશાન હતું અને તેણી તેના એક દરવાજા આગળથી પસાર થઈ ગઈ.

ગલીના તે બાગમાં બે ત્રણ વખત ચાલ્યા પછી, સહવારની ખુશનુમા હવાથી તેને દરવાજાએ આગળ થંભી જવાનું મન થયું અને બાગમાં જવાનો વિચાર આવ્યો. તેણીએ, કુન્ટમાં જે

પાંચ અઠવાડીયાં ગાળ્યાં હતાં તે દરમિયાન તે પ્રદેશમાં ઘણો ફેરફાર થઇ ગયો હતો અને દરરોજ દરેક વૃક્ષની નવપક્ષવતામાં વધારો થતો જતો હતો. તેણી પોતાનો માર્ગ આગળ ચાલુ રાખવાની અણી ઉપર હતી, એવામાં તેણીની નજરે, ખાગના છેડા ઉપર વૃક્ષોની એક પ્રકારની ઘટામાં ઠેાઘ ગૃહસ્થના ચહેરાની ઝાંખી પડી; તે ગૃહસ્થ તે રસ્તે જતો હતો; અને વખતે તે મિ. ડાર્સી હશે એવા ભયથી તેણી સીધી પાછી ફરવા લાગી. પરંતુ જે સખ્સ આગળ ચાલીને આવ્યો તે હવે એટલો તો તેણીની પાસે આવ્યો કે તે સખ્સે તેણીના નામનો ઉચ્ચાર કર્યો, ત્યારે તો તેણી જરા વાંક વળી ગઈ હતી. પણ જો કે અવાજ એવો આવ્યો કે જેથી તે ડાર્સીનો હોવાનું સાબીત થયું તોપણ પોતાનાજ નામથી બોલાવવામાં આવે છે એમ સાંભળી તેણી ફરીથી દરવાજા તરફ વળી. એ વખતે સખ્સ પણ ત્યાં પહોંચી ગયો હતો. તેણે એક કાગળ ધર્યો, જે તેણીએ કાંઈક લાગણીપૂર્વક લઇ લીધો. પછી તે સખ્સ મગફળીભરી શાન્તિની નજરે બોલ્યો: “ આ ઘટામાં તમને મળવાની આશાએ ઠેટલાક વખતથી હું કર્યો કે જે હું. પત્ર વાંચીને તમે મને માન આપશો ? ” અને પછી, જરા નમન કરી, તે સખ્સ ફરીથી ઝાડોની અંદર જતો રહ્યો અને દષ્ટિપથમાંથી ગુલ થઇ ગયો.

ઇલિઝાબેથે, ઠેાઘપણ જાતની ગમતની આશાથી નહીં પણ ખડુજ નવાઇથી તે પત્ર ઉકેલ્યો અને હજુ પણ તેના વધતા જતા આશ્ચર્ય વચ્ચે લેટર-પેપરનાં બે પાનાંવાળું એક પર-ખીડીયું બેસ્યું; તે કાગળમાં ઘણા ખીચોખીચ અને આરપાર ફુટે

તેવા અક્ષરો પાસે પાસે લખેલા હતા. પરખીડીયું પણ તેજ પ્રમાણે ખરાબર કાગળથી લરાયેલું હતું. તેણીએ ગલી તરફને રસ્તે જતાં જતાં તે પત્ર વાંચવા માંડ્યો. તેના ઉપર રોઝીઝઝ મુકામેથી લખ્યાની તારીખ અને સવારના આઠ વાગ્યાનો સમય જણાવેલો હતો અને તે પત્ર નીચે મુજબ હતો:

“ખાનુ, આ પત્રમાં ગઈ રાત્રે જે મનોભાવનાઓ અગર તો માગણીઓથી તમને ઘણાજ કંટાળો આવ્યો હતો તેનું પુનઃરજાટન હશે એવા ભયને લીધે, આ પત્ર તમોને મળતાં જરા પણ ખઠીતાં નહીં. આ પત્ર તમને દુઃખી કરવાના ધરાદા શિવાય તેમજ મારી જાતને હલકી પાડવાની ધારણા રાખ્યા વિનાજ લખું છું અને તેમાં એવી ઇચ્છાઓ દર્શાવું છું કે જે આપણા ખન્નેના સુખને માટે હાલ તુરત ભૂલી જઈ શકાય તેમ નથી, અને આ કાગળ વાંચી જવાથી જે પ્રયત્ન થવાથી તડ ઉભી થાય, તે, જે મારા ચારિત્ર્યને લીધે લખવો પડ્યો નહોત અને તે તમારી પાસે વંચાવવો પડ્યો ન હોત તો, હું પડતો મૂકત. આથી જે છુટ લઈને હું તમારે ધ્યાન ખેંચવા માંગુ છું તે છુટ લેવા માટે તમારે મને ક્ષમા આપવી જોઈએ. હું જાણું છું કે તમારી લાગણીઓ તે ઘણીજ નાખુશીથી આપણે પણ હું તમારી ન્યાયવૃત્તિ પાસેથી ક્ષમાની યાચના કરું છું.

“તમે ગઈ રાત્રે ઘણાજ જુદા જુદા પ્રકારના અને કેાઈપણ રીતે એક સરખી મહત્તાના નહીં એવા બે ગુન્હાઓનું આજ મારા ઉપર મૂક્યું હતું. તેમાં પહેલો જણાવેલો ગુન્હો એવા હતો કે-ખન્નેમાંથી એકે જણના મનોભાવની દરકાર કર્યા વિના

મેં ખિંબેને તમારી બહેનથી છુટો પાડ્યો હતો—અને બીજા એવા ગુન્હાનું આળ મુક્યું કે જુદી-જુદી જાતના હકોને નાબૂદ કરીને અને સ્વમાન તથા ભૂતદયાને તિલાંજલિ આપીને મિ. વિઠ્ઠામની બાવી આશાઓને મેં ઊરાડી દીધી તથા તેની નજીકની આબાદીનો નાશ કર્યો—મારી યુવાનીના સમયનો સાથી કે જે મારા પિતાનો સ્વીકૃત માનીતો હતો, અને જેને અમારા પોતાના કુટુંબના આધાર સિવાય બીજો કોઈ આશ્રય નહોતો અને જેને, બહાર મૂકવા માટે જ ઉછેરવામાં આવ્યો નહતો તેવા યુવકને જાણી જોઈને અને ઉછુંબલતાથી ફેંકી દીધાનું કૃત્ય એટલું નીચ છે કે જેની સાથેની સરખામણીમાં, જે યુવાન વ્યક્તિઓને છુટી કરી નાંખવાનું—એ જે વ્યક્તિઓ પણ એવી કે જમનો સ્નેહ માત્ર થોડાં અઠવાડીઆંથી જ વધેલો હોય—તે કૃત્ય કોઈ રીતે ઉભું રહી શકે નહીં. પરંતુ ગદ્ય રાત્રે જે ઠપકો એટલી ઉદારતાથી દરેક બાબતને માટે આપવામાં આવ્યો હતો તેની કઠોરતાને લીધે, જ્યારે તમે મારાં કૃત્યો અને હેતુઓનો નીચેના અહેવાલ વાંચી જશો ત્યારે ભવિષ્યમાં મને ચોક્કસ ન્યાય મળી જવાની આશા છે. જે તે હેતુઓ તથા કૃત્યોનો ખુલાસો કે જે કરવાને હું બંધાયેલો છું તે કરવામાં મને, એવી લાગણીઓનું વર્ણન કરવું પડે કે જ્યાં તમને ખોટું લાગે તો તે માટે મારે એટલું જ કહેવાનું કે હું દીલગીર છું. એ જરૂરીઆતનું શરણ લેવું જ પડશે અને હવે વિશેષ આજીજી કરવી તે મૂર્ખતા છે.

“બીજાઓની સાથે મને પણ એમ લાગ્યું કે ખિંબેએ દેશમાંની બીજી યુવાન સ્ત્રી કરતાં તમારી મોટી બહેનને પસંદ

કરી છે તે પહેલાંના લાંબા વખતથી હું હર્ટફોર્ડશાયરમાં રહ્યો હતો. પરંતુ નેધરફીલ્ડમાં નાચ થયો તે દિવસની સાંજ સુધી તો તે તેણીની સાથે કોઇ રીતે પુખ્ત વિચારથી સંબંધ રાખે છે એવા મને ભય નહોતો. અગાઉ મેં તેને વારંવાર પ્રેમમાં પડેલા બેથેલ્સા હતો. એ નાચના પ્રસંગમાં અને જે વખતે મને તમારી સાથે નાચવાનું માન મળ્યું હતું તે વખતે, સર વિલિયમ હ્યુકાસે અકસ્માત આપેલી ખાતમી ઉપરથી મને એવી ખબર પડી હતી કે બિંગ્લેએ તમારી બહેન તરફ જે ધ્યાન આપવા માંડ્યું હતું તે ઉપરથી તેમનાં લગ્નની સામાન્ય ધારણા ખાંધી શકાઇ હતી. તેણે, તે વિષે ચોક્કસ ખનાવ તરીકે વાત કરી હતી કે જેના વિષે માત્ર સમયજ અચોક્કસ હતો. તે પળથી મારા મિત્રની વર્તણૂક તરફ મેં બહુજ ધ્યાનપૂર્વક સરત રાખવા માંડી; અને તે પછી મને જણાયું કે મિસ બેનેટને માટે તેણે જે પક્ષપાત ખતાવ્યો હતો તે, તેનામાં મેં કદી બેથેલ્સા હોય તે કરતાં પણ અણધાર્યો હતો. મેં તમારી બહેન ઉપર પણ નજર રાખી હતી. તેનો દેખાવ અને રીતભાત પુદ્લાં, આનંદી અને હમેશની પેઠેજ કાર્યમાં રોકાયેલાં હતાં; પરંતુ તેમાં કોઇ પ્રકારની ખાસ સંભાળનું કંઇ ચિન્હ જણાયું નહીં અને તે સાંજે કરેલી મારી તપાસમાંથી મારો ખાત્રી કાયમજ રહી કે બે કે તેણી તેની સહ્યતાઓને આનંદથી સ્વીકારતી હતી તોપણ તે કોઇ પણ જાતના મનોભાવમાં ભાગ લઇને તેમનો સ્વીકાર કરતી નહીં. બે આ ખાખતમાં તમારી ભૂલ થઇ ન હોય તો, મારીજ ભૂલ થઇ હોવી બેઘએ. મારી ખાખતમાં તેમનાં લગ્ન સામે જે વાંધાઓ મેં લીધા હતા તેજ માત્ર નહોતા; મેં તે વાંધાઓને દૂર મુકવા માટે જણાવે બળની

જરૂર હોવાનું ગઈ રાત્રે કબુલ કર્યું હતું. જો સંખંધની ખાત્રી હોય તો તેથી મને જટલી હાનિ થાય તેટલી મારા મિત્રને થાય નહીં. પણ તેની નાપસંદગીનાં ખીજં પણ કારણો હતાં. તે કારણો જો કે હજુ પણ અસ્તિત્વમાં છે અને તે અમારા ખન્ને દાખલાઓમાં સરખી રીતેજ લાગુ પડે છે. તે કારણોને બૂલી જવાને મેં પોતેજ પ્રયત્ન કર્યો હતો, કારણ કે તે કારણો મારી પાસે પ્રત્યક્ષમાં નહોતાં. એ કારણો ગમે તો ટુંકમાં પણ કહી ખતાવવાં જોઈએ. તમારી માતાના કુટુંબની સ્થિતિ જો કે વાંધા લેવા લાયક હતી તોપણ તે, તમારી બહેન, તથા તમારી ખીજ ત્રણ નાની બહેનોએ વારંવાર વિવેકની ખામી ખતાવી છે—અવિવેક દર્શાવ્યો છે અને વળી તમારા પિતાએ પણ એવી ખામીજ વારંવાર જણાવી છે તેની સરખામણીમાં કાંઈજ નથી. તમને ગુસ્સે કરવાથી મને પોતાને દુઃખ થાય છે. પરંતુ તમારાં નિકટનાં સગાંઓની ખામીઓ માટેની તમારી ચિંતામાં અને તે ખામીઓ કહી ખતાવવાથી તમારી જ નાપસંદગી થાય છે તેમાં, તમને એટલો વિચાર કરવાથી દિલાસો મળશે કે તમે તમારી જાતે એવી જાતની કાંઈ નિહાના ભાગમાંથી દૂર રહી શક્યાં તે સાધારણ રીતે તમારી બહેનના કરતાં થોડી પ્રશંસા કહેવાય નહીં; તે ખંને ખુદ્દિ તથા સ્વભાવને માન ભરેલું ગણાય તે કરતાં એ પ્રશંસા ઓછી નથી. હું વિશેષમાં એટલુંજ કહીશ કે તે સાંજે જ ખનાવ ખન્યો તે ઉપરથી બધા પક્ષો વિષેના મારો અભિપ્રાય દઢ ખન્યો હતો તથા મને, મારા મિત્રને ઘણાજ દુર્ભાગી સંખંધમાં જોડાતો અટકાવવાની લાલચ પણ વધી. એ સંખંધને હું ઘણાજ દુઃખી સંખંધ ગણતો હતો. તે ખીજેજ દહાડે નેધરલેન્ડ છોડીને લંડન જવા

નીકળ્યો હતો અને મને ખાત્રી છે કે તમને પણ યાદ હશે કે તેની યોજના તુરતજ પાછા ફરવાની હતી.

“ તેમાં મેં જે લાગ લગવ્યો હતો તેનો ખુલાસો કરવાની હવે જરૂર છે. તેની ખહેનોને પણ મારી સાથેજ મારા જેટલીજ ચિંતા થઈ હતી. અમારી લાગણીઓ એકજ પ્રસંગે થઈ તે તુરતજ અમને માલમ પડ્યું હતું અને તેમના લાઘવે છુટો પાડી નાંખવા માટે હવે સમય ગુમાવવાની જરૂર નથી એવું અમે એકજ વખત જાણી ગયાં હતાં તેથી અમે તેને લાંડનમાં મળવા માટે તુરતજ ઉપડ્યાં. એ પ્રમાણે અમે ગયાં અને ત્યાં જઈને હું મારા મિત્રને એવી પસંદગીથી આવતાં કેટલાંક નરસાં પરિણામે ખતાવવાનું કાર્ય કરવામાં ગુંથાયો. પરંતુ, મારા એ ઠપકાથી તેના નિશ્ચયને ગમે તેવો આંચકો લાગ્યો હોય અગર તો તેના નિશ્ચય ઢીલો થયો હોય તોપણ મારા ધારવા પ્રમાણે જો તમારી ખહેનની બેદરકારી વિષે મેં તેને ખાત્રી આપીને તે ઠપકાને પૂર્તિ આપી ન હોત તો હું નથી ધારતો કે તેથી તેમનાં લગ્ન થતાં અટકી જત. તેણે પહેલાં એમ માન્યું હતું કે તેણી, જે કે તેના જેટલીજ દરકાર ખતાવીને વળતો સ્નેહ નહી ખતાવે તો છેવટે અંતરની લાગણીથી પણથી પણ સ્નેહ દર્શાવશે. પરંતુ ઈંગ્લેમાં કુદરતી શરમાળપણું બહુ છે. તે તેના પોતાના અભિપ્રાય કરતાં મારા અભિપ્રાય ઉપર વધારે આધાર રાખે છે. આથી કરીને, તે છેતરાયો છે, એવી તેને ખાત્રી કરી આપવાનું કામ કાંઈ બહુ કઠણ નહોતું. જ્યારે એવી રીતની તે ખાત્રી કરી આપી એટલે પછી હર્ટફર્ડશાયરમાં પાછા નહીં જવાને તેને સમજાવવો તે એક પળનું પણ કામ નહોતું.

એ મેં તમારી બહેનની લાગણીએ દુખવી હોય તો તે અબજુ-
તાંજ દુખાઈ હતી; અને જે હેતુઓથી હું આમ કરવાને દોરાયો
હતો તે કુદરતી રીતે અપૂર્ણ લાગતાં હોય તોપણ તે
હેતુઓને વખોડી કાઢવાનું હું હજી શીખ્યો નથી.

“હવે પેલા વધુ મજબુત આરોપના સંબંધમાં—મિ. વિક્રહા-
મની હાનિ કરવા સંબંધમાં, મારા કુટુંબ સાથેનો તેનો બધો
સંબંધ તમારી આગળ ખુલ્લો કરીને એ આરોપ હું નાખૂદ
કરી આપીશ.

“મિ. વિક્રહામ એ એવા તો આખરદાર ગૃહસ્થનો છાકરો
છે કે જેના હસ્તક પેમ્પરલીની બધી જગીરોનો વહિવટ ઘણાં
વર્ષો સુધી રહ્યો હતો અને તે કામ કરવામાં તે ગૃહસ્થે એવું
વર્તન રાખ્યું હતું કે જેથી મારા પિતાએ તેની કાંઈક સેવા બજાવવા-
નો ધરાદો કયો હતો અને તેથી મારા પિતાએ જ્યોર્જ વિક્રહામ
કે જે તેનો દત્તક પુત્ર હતો તેના ઉપર ઘણુંજ માયાળુપણું
ખતાવ્યું. મારા પિતાએ તેને નિશાળમાં ભણાવ્યો અને પછી
કેમ્બ્રીજમાં અભ્યાસ કરવાને મદદ આપી—આ મદદ ઘણીજ અગ-
ત્યની હતી કારણ કે તેનો પોતાનો પિતા, તેની સ્ત્રીના ઉડાઉપણાને
લીધે હિમેશાં ગરીબ રહેતો હતો તેથી, એક સદ્ગૃહસ્થને છાજી
તેવી કેળવણી તેને આપવાને તે અશક્ત થાત. મારા પિતા યુવાન
માણસની સોખતના એટલા બધા શોખીન હતા એટલુંજ માત્ર
નહીં; કારણ કે તે યુવાન માણસની રીતભાત બહુજ મળતાવડી
હતી. મારા પિતા વળી તેના વિષે બહુ ઉચ્ચ અભિપ્રાય ધરાવતા
હતા અને તે યુવાન માણસ પાદરીનો ધંધો પસંદ કરશે એવી

આશા રાખીને તે માટેની જોગવાઈ કરી આપવાનો પણ તેમનો ધરાહો હતો. જે મારી પોતાની ખાખતમાં પુછવામાં આવે તો, તેના વિષે જીદીજ રીતનો વિચાર કરવા માંડયાને મને ઘણાં વર્ષ થયાં. દુરાચરણી વૃત્તિઓ-એટલે કે કોઈ પણ સિદ્ધાંતની ખામી કે જોને, તે પોતાના સારામાં સારા મિત્રના જાણવામાં આવે નહીં તેની સંભાળ રાખતો હતો તે ખીના લગભગ મારા જોટલીજ ઉમરના યુવાન માણસના અવલોકનથી નજર બહાર રહી શકે નહીં; વળી તેને તેની અસાવધતાના સમયે પણ જોવાની મને જે તક મળી હતી, તે તક મહુર્મ મિ. ડાર્સોને મળી શકે નહીં, પણ મારી નજર ચુકાવી શકાય નહીં.

“મારા ભલા પિતા આશરે ૫ વર્ષ ઉપર ગુજરી ગયા, અને મિ. વિક્કામ તરફનો તેમનો સ્નેહ છેવટ સુધી એટલો તો દૃઢ હતો કે તેમણે પોતાના વસીઅતનામામાં મને ખાસ એવી ભલામણ કરી હતી કે તે તેના ધંધામાં પ્રગતિ કરી શકે એવી સારામાં સારી રીતે તેની ઉત્તતિને મદદ આપવી અને જે તે કોઈ પંથનો સ્વીકાર કરે તો મારા પિતાએ એવી ઈચ્છા દર્શાવી હતી કે, એક કુટુંબને રહેવાનું કીંમતી મકાન જવું ખાલી ધાય કે તુરતજ તેને સ્વાધીન કરવું. વળી વસીઅતનામામાં તેને એક હજાર પાઉન્ડનો વારસો આપવાનું જણાવેલું હતું. તેના પોતાના પિતા, મારા પિતાના મૃત્યુ બાદ બહુ જીવ્યા નહીં અને ઉપરના બનાવ બન્યા પછી માત્ર અડધા વર્ષની મુદતમાંજ મિ. વિક્કામે મને એવું લખી મોકલ્યું કે “કોઈ પણ પંથની ઠીકા જોવાની વિરુદ્ધનો છેવટનો નિશ્ચય કરીને હું એવી આશા રાખું

હું કે મને કાંઈક વધારે અને તુરતમાંજ નાણાં સંખંધી લાભ મળે એવી આશા રાખવી તે મારા માટે ગેરવાજબી ગણાશે નહીં તે મારે ધારવું જોઈએ. મને જે રીતે ખદ્દો આપવાનું નક્કી કર્યું છે તેથી મને કાંઈ લાભ થશે નહીં. ” તેણે વધારેમાં એમ જણાવ્યું કે “કાયદાનો અભ્યાસ કરવાનો મારો ઇરાદો છે અને તમારે જણવું જોઈએ કે એક હજાર પાઉન્ડના વ્યાજમાંથી પુરતો નિભાવ થશે નહીં. ” તેના આ લખાણમાં તે સહૃદય હોય એવું તેનું કહેવું માનવાની મારી ઇચ્છા હતી અને ગમે તે રીતે તેની દરખાસ્ત પ્રમાણે ચાલવાને હું સંપૂર્ણ રીતે તૈયાર હતો. હું જણતો હતો કે મિ. વિકહામે પાદરીનો ધંધો કરવો ન જોઈએ; આથી એ બધી બાબતનો તુરતજ નિર્ણય થયો—તેણે દેવળમાં જો કોઈ પાદરીની જગા મળે તો તેનું તથા દેવળમાં કાંઈ પણ મદદ આપવાના હકનું રાજીનામું આપી દીધું અને તેને ખદ્દો ૩૦૦૦ પાઉન્ડનો સ્વીકાર કર્યો. હવે અમારી વચ્ચેનો બંધો સંખંધ તુટી ગયેલો જણાયો. તેને પેમ્પલીમાં આમંત્રણ આપી બોલાવવાનું મને પણ ખોટું લાગ્યું તેમજ તેને શહેરના સમાજમાં દાખલ કરવાનું પણ મેં ગેરવ્યાજબી ધાર્યું. મારા માનવા પ્રમાણે તે મુખ્યત્વે કરીને કસ્બામાં રહેતો હતો, પણ કાયદાનો અભ્યાસ કરવાનું તો તેણે માત્ર બહાનુંજ કાઢ્યું હતું અને હવે બધા પ્રતિબંધોમાંથી મુક્ત થવાથી, તેનું જીવન માત્ર આજસુપણામાં અને મોજશોખમાં વ્યતીત થવા લાગ્યું. લગભગ ત્રણ વર્ષ સુધી મેં તેના વિષે કાંઈ સાંભળ્યું નહોતું; પરંતુ જે જીવનની તેને માટે યોજના કરી હતી તે જીવનમાં રહીને કાળ વ્યતીત કરનારો માણસ ગુજરી ગયો ત્યારે તેણે ફરીથી મારી પાસે કાંઈક બક્ષીસની

અરજ કરી. તેણે મને ખાત્રી આપી તથા મેં પણ તેના કહેવામાં મુશ્કેલી વિનાજ શ્રદ્ધા રાખી કે તેના સંયોગે ઘણાજ ખરાબ હતા. કાયદાનો અભ્યાસ તેને કાયદા વિનાનો માલુમ પડ્યો હતો અને હવે કોઈ પણ પંથના પાદરીનું કામ કરવાનો તેણે નિશ્ચય કર્યો હતો; માત્ર મારે તેને તેવી રીતનું જીવન મેળવી આપવાનું હતું—તેને તે બાબતમાં કોઈ પણ શંકા નહોતી. તેણે જણાવ્યું હતું કે “મને ખાત્રી છે કે માફ પોષણ કરવાને બીજા કોઈ સખસ નથી” તથા તેણે મને મારા પૂજ્ય પિતાનો ધરાદો ભૂલી નહોં ગયાનું પણ જણાવ્યું હતું. આવી રીતની અરજનો સ્વીકાર કરવાની ના પાડવા માટે અથવા તો તેવી અરજ ફરીથી કરે તેવી દરેક તકે તેની સામે થવા માટે તમે મને ભાગ્યેજ ઠપકો આપશો. તેને જે ગુસ્સો આવ્યો તે તેના સંયોગોના દુઃખના પ્રમાણમાં હતો—અને બેશક, મારી આગળ તે મારા વિષે અપશબ્દો બોલતો હતો. આ સમય પછી ઓળખાણનો દરેક સંયોગ પડતો મૂકવામાં આવ્યો હતો. તેણે પોતાનું જીવન કેમ વ્યતીત કર્યું તે હું જાણતો નથી, પરંતુ ગયા ઉનાળામાં તે ફરીથી ઘણીજ દુઃખકારક રીતે મારી નજરે પડ્યો.

“ મારે હવે એક એવા ખનાવની હકીકત કહેવી પડે છે કે જને હું મારી મેળે ભૂલી જઈ એવી ઇચ્છા કરું, અને જે ખનાવને હાલના કરતાં ઓછી અગત્યના આભારથી કોઈ પણ મનુષ્ય પ્રાણી આગળ હું કદી ખુદલો કહી બતાવું નહોં. આટલું કહીને, હવે મને તમારી પાસે કોઈ ખાનગી વાત કરવામાં શક રહેતો નથી. મારી બહેન કે જે મારાથી ૧૦ વર્ષ નાની છે તેને મારી

માતાના ભત્રીજા, કર્નલ ફિટઝવિલિયમના અને મારા વાલીપણાનીચે મૂકવામાં આવી હતી. આશરે એક વર્ષ પહેલાં તેને નિશાળેથી ઉઠાડી મૂકવામાં આવી હતી અને તેને લંડનમાં એક ખાતામાં મૂકી હતી, અને ગયા ઉનાળામાં તે ખાતાની જે ઉપરી ખાનુ હતી તેની સાથે તે રામ્સગેટ ગઈ હતી; મિ. વિઠ્ઠામ પણ બેશક પોતાની યુક્તિ પાર પાડવાને ત્યાં ગયો; કારણ કે ત્યાં મિસિસ યૂન્જ અને તેની વચ્ચે અગાઉની ઓળખાણ હોય એમ સાબીત થયું. મિસિસ યૂન્જના ચારિત્ર્યના સંબંધમાં અમે દુર્ભાગ્યવશાત્ ઠગાયા હતા; અને તેણીએ આખર્મીઆમણું કર્યાથી તથા મદદ આપ્યાથી, જ્યોર્જનીઆ કે જેના સ્નેહાર્દ્ર હૃદય ઉપર તેણીના ખચપણના વખતના માયાળુપણાની તેણે મજબુત છાપ પાડી હતી તેણીને તેણે પોતાની જાત માટે એવી તો લદ્દ ખનાવી કે તેણી તેની સાથે પ્રેમમાં છે, એવું તેણીને માનવાને સમજવાયું અને તેણીએ તેની સાથે નાસી જવાની પણ સંમતિ આપી. તે વખતે તેણીની ઉમ્મર માત્ર ૧૫ વર્ષની હતી, જેથી તેણીને ક્ષમા મળવી જોઈએ. આ તેણીના ગેરડહાપણને વૃતાંત આપીને પણ મારે એટલું ઉમેરવું જોઈએ કે તેનું જ્ઞાન મને તેણીની પાસેથીજ થયું. તેઓ બન્નેએ નાસી જવાનો ધરાદો કર્યો હતો તેના એક કે બે દહાડા અગાઉ હું તેમને અચાનક મળી ગયો અને જ્યોર્જનીઆ એ, હું તેની એક પિતા સમાન સંભાળ રાખતો હતો તેથી મારી આગળ બધાય ખનાવને કબુલ કરી દીધા. મને કેવી લાગણી થઈ હશે અને હું કેવી રીતે વત્યો હોઈશ તેની કલ્પના હવે તમે કરો. મારી બહેનની આખર તથા તેની લાગણીઓને ખાતર તે બધું લોકોમાં જહેર

કરવાથી હું અટકી ગયો; પરંતુ મિ. વિક્કામ કે જે તે સ્થળ તુરતજ છોડીને આવ્યો ગયો હતો તેને મેં લખી મોકલ્યું તથા મિસિસ યૂન્ગને પણ અલખત તેણીની પાસેથી દૂર કરવામાં આવી. મિ. વિક્કામનો મુખ્ય હેતુ બેશક મારી બહેનની લવિષ્ય લેવાનો હતો, કે જે ૩૦ હજાર પાઉન્ડની છે, પરંતુ હું એટલું ધાર્યો વિના રહી શકતો નથી કે મારા ઉપર તેનું વૈર લેવાની તેને બહુ જ લાલચ થઈ હતી અને ખરેખર તેનું વૈર પૂરેપૂરું વળ્યું હોત.

“ ખાનુ, જે દરેક બનાવમાં અમારા બંનેનો સંબંધ હતો તે મેં ખરાબર વકાદારીથી આ પ્રમાણે કહી બતાવ્યો છે; પણ શું બુદ્ધિ પાડવું જોઈએ અગર પાડી શકાય તે જાણવાને માટે હું તે વખતે મારી જાત ઉપર પુરતો કાબૂ ધરાવતો નહોતો. કારણ કે આ જે બધું કહેવામાં આવ્યું છે તેની સરચાઈને માટે હું કર્નલ ફિટઝવિલિયમની સાહેદીને ખાસ કરીને અપીલ કરી શકું તેમ છું, કે જે, અમારો પાસેનો સગો તથા કાયમનો મિત્ર હોવાથી તથા એથી પણ વિશેષમાં મારા પિતાના વસીઅતનામાનો એક વહિવટદાર હોવાથી, ઉપરના બનાવોની દરેક વિગતથી અચૂક રીતે જાણીતો છે. જે મારા તરફના તમારા તિરસ્કારને લીધે મારા આ કહેવાને તમે નજીવું ગણતાં હો. તો તેજ કારણથી મારા બા-ધમાં વિશ્વાસ મૂકવાથી તમને અટકાવી શકાય નહીં; અને વળી તેની સલાહ લેવામાં આવે એવો સંભવ હશે તો હું આ પત્ર સહ-વારના સમયે તમારા હસ્તમાં મૂકવાની કોઈ પણ તક મેળવવાનો પ્રયત્ન કરીશ. હવે હું એટલું જ ઉમેરીશ કે પરમાત્મા તમને સુખી રાખે.

ફિટઝવિલિયમ ડાર્સી.

પ્રકરણ ૨૮.

મિ. ડાર્સીએ જ્યારે તેણીને કાગળ આપ્યો ત્યારે જો ઇલિ-
 અબેથે, તે પત્રમાં તેની માગણી ફરીથી રજુ કરવામાં આવ્યાનું
 ધાર્યું ન હોય તો, પત્રમાં શું લખેલું છે તેનો કાંઈ પણ ખ્યાલ
 તેણીએ ખાંધ્યો નહોતો; પરંતુ એ માગણીઓ એવી હતી એટલે
 એવું ધારી શકાય કે કાગળમાંના લખાણને તે ખડુ આતુરતાથી
 વાંચી ગઈ અને કેવી લાગણીઓનો કેવો વિરોધ થયો ! જેવી તેણી
 પત્ર વાંચતી ગઈ તેવી તેને કેવી લાગણીઓ થઈ તેની વ્યાખ્યા
 કરવી મુશ્કેલ છે. તેને આશ્ચર્ય સાથે પ્રથમ એમ સમજાયું કે, તેના
 માનવા પ્રમાણે કોઈ પણ જાતની માફી માગવાની ડાર્સીમાં શક્તિ છે
 અને તેણી ખડુજ દૃઢતાથી સમજતી હતી કે, જે શરમની કોઈ
 પણ ન્યાયની વૃત્તિ છુપાવી શકે નહીં તેનો કાંઈ પણ ખુલાસો
 આપવાનું તેની પાસે સાધન હોઈ શકે નહીં. તે જે કહે તેની
 સામે આવો સખ્ત વહેંચ રાખીને તેણીએ નેધરફીલ્ડ ખાતે ખનેલા
 ખનાવનો અહેવાલ વાંચવા માંડ્યો. તેણીએ એટલી તો આતુર-
 તાથી વાંચવા માંડ્યું કે જેથી વાંચનનો અર્થ સમજવાનું બધ
 ભાગ્યેજ તેનામાં રહ્યું હોય, તથા હવે પછીના વાક્યમાં શું આવશે
 એ જાણવાનો અધીરાઈને લીધે તેણીની નજર આગળના
 વાક્યના અર્થ ઉપર જતી. તેની બહેનની ગેરસમજ વિષેની
 તેની માન્યતા ખોટી હોવાનો તો તેણીએ તુરતજ નિર્ણય
 કરી લીધો; અને એ યુગલ થવા દેવા સામેના ખરા અને
 હલકામાં હલકા વાંધાઓના ડાર્સીએ આપેલા અહેવાલથી તેણી

એટલી ખધી ગુસ્સે થઇ ગઇ કે તેને ખિલકુલ ન્યાય આપી શકાય નહીં. તેણે જ કાંઇ પગલું ભર્યું હતું તેને માટે કાંઇ ખેદ દર્શાવ્યો નહોતો કે જ્યો તેણીને સંતોષ થાય; તેની લખવાની ઢબ પણ પસ્તાવા રૂપની નહોતી પણ મગરૂરીભરી હતી. એમાં પુષ્કળ અભિમાન અને ઉદ્વેગતાઈ હતી.

પરંતુ જ્યારે આ વિષયની પછી વિક્ષામ વિષેનો તેનો અહેવાલ આવ્યો—જ્યારે તેણીએ જ ખનાવો, જે તે ખરા હોય તો, તેના મહત્ત્વ વિષેનો દરેક બહાલો અભિપ્રાય પણ ઉથલાવી નાંખે અને જ, પોતાના વિષેના તેના ઇતિહાસને એટલી ખધી ભયભીત રીતે મળતા આવતા હતા, તે ખનાવોના વર્ણનને કાંઈક સ્પષ્ટ ધ્યાનપૂર્વક વાંચ્યા ત્યારે—તેણીની લાગણીઓ હજી પણ વધારે તીવ્રપણે દુઃખાઇ અને તે કહી ખતાવવાને વધારે મુશ્કેલ થઇ. આશ્ચર્ય, દહેશત અને ભયથી પણ તેને અતિશય દુઃખ થયું. તેણીએ તે અહેવાલમાં ખિલકુલ વિશ્વાસ નહીં રાખવાની ઇચ્છા કરી અને વચમાં વારંવાર એવા ઉદ્ગાર કાઢ્યા કે, “ આ ખોટું હોવું જોઇએ ! આમ ખની શકે જ નહીં ! આ તો ઘણું જીકું હોવું જોઇએ ? ” અને જ્યારે તે આખો પત્ર વાંચી રહી હતી ત્યારે, જે કે છતાં એક બે પાનાં વિષે તે ભાગ્યેજ કાંઇ જાણતી હશે તે પછી, તેણે તે કાગળ દૂર મુકી દીધો અને એવો વાંધો દર્શાવ્યો કે તે પત્રની દરકાર જ ન કરવી, તે પત્રને કદીય પણ ફરીથી વાંચવો નહીં.

આ પ્રમાણે ખિલકુલ કશાય ઉપર વિચારો કરી શકે નહીં એવી મનની ડામાડોળ સ્થિતિમાં તે આગળ આવી; પણ એમ

કાંઈ નભે તેમ નહોતું; અડધી મીનીટમાંજ પત્રને ફરીથી ઉઠેલ્યો અને પોતાનાથી ખની શકે તેવી સારી રીતે સ્વસ્થ થઈને તેણીએ વિક્કામને લગતી જે કાંઈ હકીકત હતી તેનું ફરીથી ખડખડ કુદ્ધ થઈને અવલોકન કરવા માંડ્યું અને પોતાની જાત ઉપર એવો તો કાબૂજ રાખ્યો કે દરેક વાક્યના અર્થનું પરીક્ષણ કરી શકાય.

જે અત્યન્ત ઉતાવળથી અને સાધારણ મિઝાજથી તેણે મિ. વિક્કામના ઉપર આરોપો મુકવામાં આંચકો ખાધો નહોતો તેથી તેણીને મોટો ધ્રાસ્કો પડ્યો; અને તેને થયેલા અન્યાયનો કાંઈ પુરાવો લાવી શકાય તેમ નહોતું તેથી તો તેને વધારે વિક્ષોભ થયો. તે.....પરગણાની લશ્કરી નોકરીમાં દાખલ થયો તે અગાઉ તેણીએ તેના સંબંધમાં કાંઈ સાંભળ્યું નહોતું. એ નોકરીમાં તે એક યુવાન માણસના સમજાવવાથી દાખલ થયો હતો કે જે યુવક નગરમાં તેને અકસ્માત જ મળી જતાં, તેની સાથેનું સહજ ઓળખાણ પાછું શરૂ થયું હતું. તે પહેલાં તેના જીવનની આગળની રીતભાત વિષે હર્ટફોર્ડશાયરમાં તેણે પોતે જે કાંઈ હકીકત કહેલી તે શિવાય કાંઈ પણ જણાયું નહોતું. તેના ખરા ચારિત્ર્ય સંબંધી ખાતમી મેળવવાનું તેણીની સત્તામાં હોત તોપણ તે વિષે તપાસ કરવાની તેણીને કદી પણ ઈચ્છા થઈ નહોતી. તેનો ચહેરો, તેનો અવાજ અને તેની રીતભાતથી જ તેનામાં દરેક સદ્ગુણનો નિવાસ હોય તેવી રીતે તે સ્થાયી થયો હતો. તેણીએ લલાઈને કોઈપણ દાખલો અથવા પરોપકાર અગર પ્રમાણિકતાની કોઈક પ્રસિદ્ધ નિશાની યાદ કરવાને ઘણો પ્રયત્ન કર્યો કે જથી કરીને ડાર્સીના આક્ષેપોમાંથી તેને ખચાવી શકાય; અથવા તો

ડાસીએ જેનું વર્ણન કરી ખતાવ્યું હતું તેને ઘણા વર્ષના સતત આગસુપણા અને દુર્ગુણ તરીકે ગણી કાઢવાની જે ભૂલોને લીધે તેણીએ પ્રયત્ન કરવા ધાર્યો હતો તે ભૂલો માટે, તેના સદ્ગુણના પ્રભાવથી પ્રાયશ્ચિત્ત કરે; પરન્તુ એવી રીત કોઈ યાદગીરીએ તેની મિત્રતાનો સ્વીકાર કર્યો નહીં. ભાષણ અને મિત્રાઝના દરેક ભાહમાં તેણી એક પળમાં જ પોતાની નજર સમક્ષ તેને દેખી શકતી; પરન્તુ પાડોશીઓની સામાન્ય અનુમતિ તથા તેની સામાજિક સત્તાને લીધે તેના ભાહઓમાં તેના તરફ જે માન રાખવામાં આવતું હતું તે કરતાં કાંઈ વધારે સારા પ્રકારની ભલાઈ તેને યાદ આવી શકી નહીં. આ મુદ્દા વિષે કેટલોક સમય વિચાર કર્યો પછી, તેણીએ એકવાર ફરીથી કાગળ વાંચવાનું આહુ કર્યું. પરન્તુ અફસોસ ! તે પછી જે વાત તેના વાંચવામાં આવી-મિસ ડાસી વિષેની તેની યોજનાના સંબંધની-તેથી તો આગલા દિવસે સહવારે ઈર્નલ ફિટ્ઝવિલિયમ અને તેણીની વચ્ચે જે વાતચિત થઈ હતી તે વધારે ખાત્રીપૂર્વક જણાઈ; અને આખરે દરેક ખાખતના સત્યપણા માટે તેણીએ ઈર્નલ ફિટ્ઝવિલિયમનેજ પુછવાનું ધાર્યું-કે જેની પાસેથી, તેના પિત્રાઈ ભાઈની બધી ખાખતોના તેના સંબંધ વિષે તેણીને અગાઉ ખાતમી મળી હતી, તથા જેના ચારિત્ર્ય વિષે શંકા ઉઠાવવાનું તેણીને કાંઈ કારણ નહોતું.

મિ. વિક્કહામ અને તેણીની વચ્ચે મિ. ફિલિપ્સના ઘર આગળ તેઓ પહેલીજવાર સાંજે મળ્યાં તે વખતે વાતચિતમાં જે જે કઠીકત રજૂ થઈ હતી તે બધી તેણીને સંપૂર્ણ રીતે યાદ હતી.

તે વખતે તેણે કાઢેલા ઘણાખરા ઉદ્દગારો હજી પણ તેણીની યાદ-દાસ્તમાં તાજ જ હતા. એક અજાણ્યા સખ્સને એવી વાતો કહેવાના અવિવેકથી તેણીને હવે ખડુ આશ્ચર્ય થયું અને તે ખાખત અગાઉ તેના ધ્યાન ખહાર રહી ગઈ તેથી તે ચક્રિત થઈ ગઈ. તેણે જેવી રીતે તેની પોતાની જાતને આગળ પાડી હતી તેના તે કૃત્યની નિર્લજ્જતા તથા તેની પ્રતિજ્ઞાઓ અને તેની વર્તણૂંક વચ્ચેની અસંગતતા હવે તેણીની ધ્યાનમાં આવી ગઈ. તેણીને યાદ આવ્યું કે તેણે, મિ. ડાર્સીને મળવામાં કાંઈપણ ભય નહીં લાગ્યાની ખડાશ મારી હતી-વળી વખતે મિ. ડાર્સી દેશ છોડીને જાય પણ તે તો પોતાની જમિન ઉપર રહેવાનું કહેતો હતો છતાં નેધરફીલ્ડ ખાતે થયેલા નાચના મેળાવડામાં બીજે જ અઠવાડીએ તે આવ્યો નહોતો ! તેણીને વળી એવું યાદ આવ્યું કે જ્યાં સુધી નેધરફીલ્ડનું કુટુંબ દેશ છોડીને ગયું નહોતું, ત્યાં સુધી તેણે પોતાની વાત તેણીના શિવાય બીજા કોઈને પણ કરી નહોતી; પરંતુ તે કુટુંબના પ્રયાણ પછી તે વાતની ખંધ ચર્ચા થઈ હતી; તેણે જોકે તેણીને એવી ખાત્રી આપી હતી કે તેના પિતાના માનને ખાતર હું તેના પુત્રનાં છિદ્રે પ્રકટ કરી શકીશ નહીં, તો પણ તે કોઈ વાતને પોતાના મનમાં રાખી શક્યો નહોતો તથા ડાર્સીના ચારિત્ર્યને હલકું પાડતાં પણ તેણે કાંઈ આંચકા ખાધો નહોતો !

જેમાં જેમાં તેનો સંબંધ હતો તે બધી બીના હવે તેણીને કેવા જૂઠાજ સ્વરૂપમાં જણાવા લાગી ! મિસ ફિંગ તરફ તે જે પ્રેમનાં ચિન્હો ખતાવતો હતો તે હવે માત્ર તદ્દન ઓટા અને

તિરસ્કારપૂર્વકના ભાડુતી વિચારોનું જ પરિણામ હતું; અને તેની દોષત મધ્યમ સ્થિતિની હતી તેથી તેની ઇચ્છાઓમાં મધ્યમસરતા આવી નહીં પરન્તુ ઉલટું દરેક ચીજને હાથ કરવાની તેની આ-કાંક્ષા થઇ. તેણીના તરફની તેની વર્તણૂકમાં હવે કોઇપણ સહન કરી શકાય તેવો હેતુ હોઇ શકે નહીં; કાંતો તેણીની દોષતના સંબંધમાં તે ઠગાયો હોવો જોઇએ અથવા તો તેણીએ જ પસંદગી, તે ખીના માનવા પ્રમાણે ઘણી જ અસાવધતાથી કરી હતી તે પસંદગીને, તે પોતાની ખોટી મગરૂરીમાં સંતોષ તરીકે ગણતો હોવો જોઇએ. તેની તરફેણમાં જ કાંઇ છેવટનો મરતો મરતો પ્રયત્ન પણ રહ્યો હતો તે હવે તદ્દન નિર્માલ્ય અને વધુ નિર્માલ્ય થયો; અને મિ. ડાર્સીને વધુ ન્યાય આપવાને ખાતર તેણી એટલું ધાર્યા શિવાય રહી શકી નહી કે મિ. ઝિંગ્લેને, જ્યારે જોઇનના સંબંધમાં સવાલ પુછવામાં આવ્યા ત્યારે, તેણે ઘણા વખત પહેલાંથી જ તે ખાખતમાં તે ખિલકુલ ઠપકાને પાત્ર નહીં હોવાનું જણાવ્યું હતું; તેની રીતભાત ખડુ મગરૂરીભરી અને ત્રાસદાયક હોવાથી, તેમની વચ્ચે ઓળખાણ થયાના બધા સમય દમ્પ્યાન તેણીએ એવું કાંઇ પણ જોયું નહોતું કે જોથી તે કોઇ પ્રકારના સિદ્ધાંત વગરનો અગર અન્યાયી હોય એમ કહ્યામાં આવે. એ ઓળખાણથી જ ખન્ને જણ એટલાં બધાં એકત્ર થયાં હતાં તથા તેની રીતભાત કેવી છે તેની એક પ્રકારની માહિતી તેણીને મળી હતી-વળી તે ઓળખાણ દમ્પ્યાન તેણીએ એવું કાંઇ સાંભળ્યું નહોતું કે જોથી તેની અધાર્મિક અગર અ-નૈતિક ટેવો વિષે જાણવામાં આવે. તેના પોતાના સંબંધિત મનુ-ષ્યોમાં તેનાં વખાણ થતાં હતાં તથા તેને મહત્ત્વને ગણવામાં

આવતો હતો—વળી વિક્ષામે પણ તેનાં એક ભાઇના જેવાં વખાણુ કર્યા હતાં અને તેણીએ તેને તેની ખડેનના સંબંધમાં એટલા તો સ્નેહથી બોલતાં સાંભળ્યો હતો કે તેનામાં સહચારની લાગણી હોય એવું સાબીત થઇ શકે; તેનાં કૃત્યો જો વિક્ષામના કહેવા મુજબનાં હોત તો, દરેક વાળખી વાતનો આટલો ખંધા ભંગ થયેલો લાગ્યે જ દુનિયાથી ગુસ્સે રહી શકે; અને એવો ભંગ કરી શકે તેવા સખસની અને મિ. ખિંગલે જેવા મળતાવડા માણસની વચ્ચે મિત્રતા થાય એવું કદપનામાં પણ આવી શકે નહીં.

હવે તે પોતાની જાતથી જ તદ્દન શરમાઇ ગઇ. હાસી તેમજ વિક્ષામ ખન્ને વિષે તેણી એવી લાગણી વિના વિચાર કરી શકી નહીં કે પોતે અંધ, પક્ષપાતી, શંકિલી અને મૂર્ખ ખની ગઇ છે.

દરેક પ્રકારના તરેહ તરેહના વિચાર કરતી કરતી, ખનેલા ખનાવો ઉપર ફરીથી વિચારતી, તેમાં લગભગ સત્ય શું હશે તેનો નિર્ણય કરતી, અને એવા એકાએક અને એટલી અગત્યના ફેરફાર સાથે, પોતાથી ખની શકે તેટલી સારી રીતે પોતાની પ્રકૃતિનો મેળ ખેંસાડી તે ગલીમાં ખે કલાક સુધી રખડયા પછી, થાક અને ઘણા વખતની પોતાની ગેરહાજરીની યાદ આવ્યાને લીધે તે લાંબા વખતે ઘેર પાછી ફરી; અને તેણી હંમેશની પેઠે આનંદી દેખાવાની ઇચ્છા કરતી જ તથા જે વિચારોથી તેણી વાતચિત કરવાને અયોગ્ય ખની જાય તેવા વિચારોને દાખી દેવાના નિર્ણય સાથે તે ઘરમાં દાખલ થઇ.

ત્યાં તુરતજ તેણીને કહેવામાં આવ્યું કે રોઝિંગ્ઝથી આવેલા

એ ગૃહસ્થો તેણીની ગેરહાજરી દરમ્યાન એકે એકે મળવા આવ્યા હતા; તેમાં મિ. ડાર્સી માત્ર થોડી મીનીટ રહીને રજા લેવાજ આવેલો હતો—પણ કર્નલ ફિટઝવિલિયમ તેમની સાથે ઓછામાં ઓછો એક કલાક ખેસી રહ્યો હતો. તેણે તેણી હમણાં પાછી ફરશે એવી આશા રાખી હતી અને જ્યાંસુધી ન મળે ત્યાંસુધી તેણીનીજ પાછળ ફરવા જવાનો પણ નિશ્ચય કર્યો હતો. ઇલિઝાબેથે, તેને ગુમાવવામાં પોતાને કામ હતું એવો ડોળ કરી શકી; તેણી આથી ખરેખર આનંદ પામી હતી; કર્નલ ફિટઝવિલિયમ હવે જરૂરની વ્યક્તિ રહી નહોતી. તેણી તો તેની પાસેના પત્રનોજ માત્ર વિચાર કરી શકતી હતી.

પ્રકરણ ૨૯.

એ એ સદ્ગૃહસ્થો ખીજે દહાડે સહવારે રોઝિંગ્સ છોડીને ચાલ્યા ગયા અને મિ. કેલિન્સ કે જે એ વિદાય થતા ગૃહસ્થોને વિદાયગીરીની સલામ કરવા માટે ભોજનગૃહની પાસે તેમની રાહ બેઠેને ઉભો હતો તે રોઝિંગ્સમાં થોડા વખત પર ઉદાસી દેખાવ બેસ્યા પછી તે ગૃહસ્થો સારી તંદુરસ્તીમાં જણાય તથા જેટલા મળતાંવડા સ્વભાવની આશા રાખી શકાય તેટલા મળતાવડા સ્વભાવમાં તે દેખાય તેવા આનંદકારક સમાચાર તેમના ખરાખર ધ્યાનમાં ઉતારવાને શક્તિમાન થયો હતો. પછી તે ઉતાવળે લેડી ક્રેથેરિન અને તેની પુત્રીને દિલાસો આપવાને રોઝિંગ્સ તરફ વળ્યો; અને ત્યાંથી પાછા ફરતી વખતે ઘણાજ સંતોષની સાથે

તે નામદાર ખાનુ તરફથી એવી મતલબનો સંદેશો લાગ્યો કે તે નામદારને એટલી તો હિદાસી લાગે છે કે બધાંઓએ આવીને તે નામદારને નમવું તેવી તેની ઇચ્છા છે.

ઇલિઝાબેથ લેડી કેથરિનને એવા સ્મરણ વિના બેઠા શકી નહીં કે, જો તેણે આહવા કરી હોત તો, તેણીને તેની બવિબ્યની ભત્રીજી તરીકે તેની આગળ રજુ કરવામાં આવી હોત; તેમજ તે નામદાર ખાનુનો કેવો ક્રોધ થયો હોત તેનો પણ તે, સ્કેન્ડલિમિત વિના વિચાર કરી શકી નહીં. “તેણીએ શું કહ્યું હોત? તેણી કેવી રીતે વર્તી હોત?” આવા આવા સવાલોથી તેણી પોતાની મેળે ગમ્મત કરતી હતી.

તેમની વાર્તાનો સૌથી પહેલો વિષય રૅઝિઝની મંડળી ઘટતી જવા વિષેનો હતો. “તમને હું ખાત્રી આપું છું કે મને તેની બહુજ લાગણી થાય છે,” લેડી કેથરિન બોલી ઉઠી, “હું માનું છું કે મિત્રોના જવાથી મને જેટલી લાગણી થાય છે તેટલી બીજાઓને થતી નથી. પણ હું ખાત્રી કરીને આ યુવાન માણસો તરફ મોહથી બંધાયેલ ગઈ છું અને તેઓ મારા તરફ મોહથી બંધાયેલા છે એમ હું જાણું છું!—તેમને જતી વખતે બહુજ દીલગીરી થઈ હતી! પણ તેઓ હમેશાં એવાજ હોય છે. મારા બહાલા કર્નલે છેવટની ઘડી સુધી તેના ભાવને ઘણેજ મળતાવડો રાખ્યો હતો; પણ ડાસોને તેના વિષે ઘણી તીવ્ર લાગણી થતી હોય એમ જણાય છે અને મારા ધારવા પ્રમાણે ગયા વર્ષથી પણ વધારે લાગણી જણાય છે. રૅઝિઝ તરફ તેનો મોહ ચોક્કસપણે વધતો જાય છે.”

આ સમયે મી. કેલિન્સે એક અભિનન્દનનો તથા એક સૂચનાનો ઇસારો કર્યો હતો, કે જે સાંભળીને માતા તથા પુત્રી ઘ્યાણુપણે હસી પડ્યાં.

લોજન લીધા બાદ, લેડી કેથેરિને જોઈ લીધું કે મિસ ઝેનેટ ખુશ મિઝાજમાં નથી એટલે તુરતજ તે બદલ પોતેજ તે હકીકત જણાવી તથા તે ફરીથી તુરતજ પોતાને ઘેર પાછી જવાની ઇચ્છા ધરાવતી નથી એમ ધારી લઇને તેણે કહ્યું:—

“ પણ જો એમજ હોય તો તમારે તમારી માતાને લખીને એવી અરજ કરવી જોઈએ કે મારે થોડો વધારે વખત રહેવું પડશે. મને ખાત્રી છે કે મિસિસ કેલિન્સ તમારી સોખતથી ઘણી જ રાજી થશે. ”

“ આપના આ માયાળુપણના આમંત્રણ બદલ આપનો હું ઘણોજ આભાર માનું છું, “ ઇલિઝાબેથે ઉત્તર આપ્યો, “ પરન્તુ એ આમંત્રણનો સ્વીકાર કરવાનું મારા હાથમાં નથી. આવતા શનિવારે મારે નગરમાં જવુંજ જોઈએ. ”

“ કેમ વાર ? ગમે તેમ હોય, પણ તમને માત્ર છ અઠવાડી-આંજ અહીં થશે. મેં તો એવી આશા રાખી હતી કે તમે બે મહિના રહેશો. તમારા આબ્યા અગાઉ મિસિસ કેલિન્સને મેં એવું કહ્યું હતું. તમે આમ આટલી ઉતાવળે જતાં રહો એવો કાંઈ પ્રસંગ હોઈ શકે નહીં. મિસિસ ઝેનેટ તમને ખરેખર અહીં બીજા પખવાડીઆ સુધી રહેવા દઈ શકે. ”

“ પણ મારા પિતા એમ કરે નહીં. તેમણે ગયા અઠવાડી-આમાંજ મને જલદી પાછી આવવાનું લખ્યું હતું ” ઇલિઝાબેથે હરકતનું દર્શન કરાવ્યું.

“ અરે ! જો તમારી માતા તમને અહીં રહેવા દઈ શકે તો તમારા પિતા તો અલપત તેમ કરી શકેજ. પુત્રીઓ, તેમના પિતાને કદી એટલી બધી અગત્યની હોતી નથી; અને જો તમે બીજો મહીનો પુરેપુરો રહો, તો તમારામાંથી એક જણને લાંડન સુધી લઈ જવાને હું શક્તિમાન થઈશ, કારણ કે જુન માસની શરૂઆતમાં એક અઠવાડીઆ સુધી રહેવા હું ત્યાં જવાની છું; અને ફેટન ગાડી માટે ડાંસન પણ કાંઈ વાંધો લેતો નહીં હોવાથી તમારામાંની એકને માટે તો ઘણી સારી જગો થશે. અને ખરેખર, જો હવા ઠંડી હોવાનો સંયોગ હશે તો તમને ખન્નેને લઈ જવામાં પણ મને વાંધો નહીં આવે, કારણકે તમારામાંથી કોઈએ બહુ મોટું નથી. ”

“ ખાનુ, તમે બહુજ દયાળુ છે, પણ હું માનું છું કે આપણે આપણી મૂળ યોજના પ્રમાણેજ ચાલવું જોઈએ, ” ઇલિઝાબેથે હજુ પણ પોતાનો આગ્રહ બતાવ્યો.

લેડી ક્લેરિને હવે વધારે આગ્રહ કરવાનું છોડી દીધું હોય એમ જણાયું. “ મિસિસ કોલિન્સ, તમારે તેમની સાથે એક નોકરને મોકલવોજ. તમે જાણો છો કે હું હમેશાં મારા અંતરથી જ બોલું છું અને બે યુવાન સ્ત્રીઓ તેમની મેળેજ એકલી મુસાફરી કરે એ વિચારને હું સહન કરી શકતી નથી. કોઈને સાથે મોકલવાની તમારે યોજના કરવીજ જોઈશે. દુનિયામાં એવી જાતની રીતભાતને માટે મને બહુજ તિરસ્કાર છે. યુવાન સ્ત્રીઓનું, જીવનમાં તેમની જેવી સ્થિતિ હોય તે પ્રમાણે, હમેશાં યોગ્ય રીતિ-એ રક્ષણ કરવું જોઈએ તથા તેમની સાથે રહેવું જોઈએ. બ્યારે

મારી લત્રીજી જ્યોત્નીઆ ગયા ઉનાળામાં રામસંગેઈ ગઈ ત્યારે મેં તેણીની સાથે જે મરદ નોકરોને મોકલવાની ગોઠવણ કરી હતી, પેખ્ખલીના મિ. ડાર્સોની પુત્રી મિસ ડાર્સો અને લેડી એની, એથી બીજી કોઈ રીતે વિવેકસરનો દેખાવ કરી કથ્યાં હોત નહીં, એવી બધી બાબતોમાં હું અત્યન્ત ધ્યાન આપું છું. મિસિસ ક્લિન્સ, તમારે જે યુવાન અબળાઓ સાથે જહાંનને અવશ્ય મોકલવો, જે જણાવી દેવાનું મને સૂઝ્યું તેથી હું ઘણી રાજી થઈ છું. કારણકે તેમને એકલીજ જવા દેવામાં તમને પોતાને જ શોભાભર્યું ગણાય નહીં. ”

“મારા કાકા અમારા માટે એક નોકરને મોકલવાના છે.”

“અરે !-તમારા કાકા !-તે નોકર રાખે છે, શું ? આવી બાબતનો વિચાર કરનાર તમારે કોઈ સગું છે તેથી હું બહુજ રાજી થઈ છું. તમે ઘોડાઓની અદલાબદલી ક્યાં કરશો ? અરે ! પ્રોબ્લી આગળ, અલબત્ત-જે તમે બેલ આગળ મારે નામ દેશો, તો તમારી યોગ્ય ખરદાસ્ત થશે. ”

મુસાફરીને લગતા બીજા ઘણા સવાલો લેડી કેથેરિનને પુછવાના હતા, અને તે બધા સવાલોના જવાબ તેણીએ પોતેજ આપ્યા નહીં તેથી તે તરફ ધ્યાન આપવાની જરૂર હતી; ઇલિ-ઝાબેથે આને માટે પોતાને બાગ્યશાળી ધારી; અથવા તો, એવી રીતે પોતાનું મન ગુંથાએલું હોવાથી તે પોતે ક્યાં હતી તે પણ ભૂલી ગઈ. વિચાર કરી જોવાનું કામ એકાન્તના સમય માટેજ અમાનત રાખવું જોઈએ; જ્યારે જ્યારે તેણી એકલી પડતી હતી ત્યારે ત્યારે તેણી પોતાનું વિચાર કરવાનું કાર્ય

છુટથી કરીને ખહુ આરામ લેતી; અને એકાન્તમાં કૃથી શિવાય તેના એક દિવસ પણ જતો નહીં. તે ફરવા જતી વખતે પોતાને આનંદ જ મળે એવી એવી વાતો માદ લાવીને આનંદ કરવા મંડતી.

મિ. ડાસીના પત્ર બરાબર અંતરથી તુરત જાણી જવાની હશે તેને તક મળી. તેના દરેક વાક્યનો તેણીએ અભ્યાસ કર્યો, અને વખતો વખત તે પત્રના લખનાર તરફની તેણીની લાગણી ઘણી જુદીજ થઈ જતી. જ્યારે તેના લાપણની દષ્ટિ તેણીને યાદ આવતી ત્યારે તેણીને હજુ પુરેપુરે ગુસ્સો આવતો, પણ જ્યારે તેણીને એવો વિચાર આવે કે તેણીએ કેટલી ગેરવાજખી રીતે તેના તિરસ્કાર કર્યો હતો અને તેને ધમકાવ્યો હતો ત્યારે તેણીનો ગુસ્સો પોતાની જાત તરફ વળતો; અને તે નિરાશ થયેલી લાગણીઓની દયાનું પાત્ર બનતી. તેના સ્નેહના બંધનમાંથી આભાર જણાયો અને તેના સામાન્ય ચારિત્ર્ય માટે તેણીને માન ઉત્પન્ન થયું; પણ તેણી તેને પસંદ કરી શકી નહીં; તેમજ તેણીએ જે ના પાડી હતી તે કૃત્ય માટે તેણી એક પણ પણ પસ્તાવો કરી શકી નહીં તેમજ તેને ફરીથી મળવાની જરાય વૃત્તિ પણ થઈ નહીં.

પ્રકરણ ૩૦.

શનિવારે સવારે ધલિઆખેથ અને મિ. કોલિન્સ બીજાઓના આવ્યા અગાઉ થોડી મીનીટ પહેલાંથી નાસ્તો કરવા માટે બેઠાં

થયાં; અને તેણે જે વિદાયગીરી વખતની સલામ કરવાનું અચૂક જરૂરનું ધાર્યું હતું તેની તક લીધી.

તેણે કહ્યું: “ મિસ ઇલિઝાબેથ, મિસિસ કૉલિન્સે તમે અહીં આવીને રહ્યાં તે બદલ તમારા માયાળુપણના સ્વીકાર વિષેના ઉદ્ગાર કાઢ્યા છે કે નહીં તેની મને ખબર નથી; પણ મને ચોક્કસ ખાત્રી છે કે તેવા ઉદ્ગાર કાઢવાના વિના તમે આ મકાન છોડી જશો નહીં. હું તમોને ખાત્રી આપું છું કે તમારી સોખતથી અમને બહુજ માન મળ્યું હોય એવી લાગણી થઈ છે. અમારા ગરીબ આવાસમાં આવવાને કાંઈને પણ લલચાવાનું કેટલું થોડું સાધન છે તે અમે જાણીએ છીએ. અમારી રહેણીકરણીની સારી રીત અમારા નાના ઓરડાઓ અને થોડાક નોકરો તથા દુનિયાના થોડા કામનો અમને અનુભવ મળે છે તે બધાને લીધે તમારા જેવી યુવાન અબળાને હન્સફૅડ અતિશય ઉદાસ જણાવુંજ નેહીએ, પણ આશા રાખું છું કે તમે જે આ મહેરબાની બતાવી છે તે માટે અમને ઉપકૃત થયેલાં માનશે અને તમારો સમય નિરાનન્દમાં પસાર થતો અટકે તે માટે અમે અમારાથી બની શકે તેટલું કરી ચુક્યાં છીએ. ”

ઇલિઝાબેથ આભાર માનવાને તથા સુખ મળ્યાથી ખાત્રીઓ આપવાને આતુર હતી. તેણીએ ઘણાજ આનંદથી ૬ અઠવાડીયાં ગાળ્યાં હતાં, અને શાર્લોટીની સાથે રહેવાના આનંદથી તથા પોતાના પ્રત્યે જે માયાળુભર્યું ધ્યાન આપવામાં આવ્યું હતું તેથી તેણીના ઉપર આભાર ચડ્યાની લાગણી તેણીને થતી નેહીએ. મિ. કૉલિન્સને આથી સંતોષ થયો અને જરા વધારે ગંભીરતાથી તેણે જિજ્ઞાસુ આપ્યો કે—

“ તમારો કાળ જરા પણ નાપસંદગી વિના વ્યતીત થયો તે સાંભળીને મને મોટો આનંદ થાય છે. ખરેખર, અમે અમારાથી ખનતો બધો પ્રયત્ન કર્યો છે; અને સુભાગ્યે તમને શ્રેષ્ઠ સમાજનો પરિચય કરવાનું અમારી સત્તામાં હોવાથી તથા રોજિંદગ સાથે અમારો સંબંધ હોવાથી—જે અમારા આ ગરીબ નિવાસના દેખાવમાંથી હવાફેર કરવાનું સાધન છે—હું ધારું કે હન્સ-ફોર્ડ ખાતેની તમારી મુલાકાત તદ્દન કંટાળો આપે તેવી તો નથી નીવડી એથી અમે અમારી જાતને માટે મગરૂરી કરી શકીએ. લેડી કેથેરિનના કુટુંબના સંબંધની અમારી સ્થિતિથી તો અમને એક પ્રકારનો અસાધારણ લાલ તથા સુખ મળ્યાં છે કે જે બીજાઓને ભાગ્યેજ મળી શકે. અમે કેવા ધારણ ઉપર મુકાયાં છીએ તે તમે જુઓ છો, અમે ત્યાં રાતદિન કેટલાં રોકાયેલાં છીએ એ પણ તમે જોયું છે. સત્ય કહું તો, મારે કબૂલ કરવું જોઈએ કે આ ગરીબ ધર્મગુરૂઓના નિવાસસ્થાનમાં બીજા ગેરલાલ ઘણા છે તે છતાં એમાં વસનારી એક વ્યક્તિ દયાનું પાત્ર થઈ પડે એમ હું ધારતો નથી, અને રોજિંદગમાં તેઓ અમારી સાથેના સ્નેહના ભાગીદાર બને છે.”

તેની લાગણીઓને ઉચ્ચ પ્રદેશમાં લઇ જવાને આ શબ્દો પુરતા હતા, અને ઇલિઝાબેથને થોડાંજ વાક્યોની અંદર ફરવાની જરૂર પડી.

“ ખરી રીતે મહારી બહાલી બહેન, હર્ટફોર્ડશાયરમાં અમારા સંબંધમાં તમે ઘણીજ સારી હકીકત જણાવશો. તમે એમ કરવાને શક્તિમાન એસો એટલી તો મારી જાતની પ્રશાન્નતા હું કંઈ હું.

મિંમિસ કૈલિન્સ તરફ લેડી કેથેરિને ઘણું ધ્યાન આપ્યું છે તેનાં તમે દરરોજનાં સાક્ષી બન્યાં છો; અને હું બધી રીતે વિશ્વાસ રાખું છું કે તમારી સખીએ પણ કોઈ દુર્ભાગ્ય બેચરું હોય એમ દેખાતું નથી પરંતુ આ મુદ્દા ઉપર તો સુખ થઈ જવું એજ સાફ છે. મારાં બહાલાં મિસ ઇલિઝાબેથ, માત્ર મને તમને ખાત્રી આપવા ઘોં કે લગ્નમાં પણ આવીજ રીતનો આનંદ થાય એવું મારા અંતઃકરણમાં હું ઘણીજ માયાળુ રીતે ઇચ્છું છું. મારી બહાલી શાલ્વીટીનું અને માફ મન એકજ છે અને અમારી વિચારશ્રેણી પણ એકજ છે. અમારી વચ્ચે દરેક બાબતમાં ચારિત્ર્યનું તથા વિચારોનું ઘણુંજ પ્રશંસનીય સામ્ય રહેલું છે અને બાહ્યે એક બીજાને માટેજ અમે નીમેલા હોઈએ એમ અમને લાગે છે.”

ઇલિઝાબેથ સહીસલામતિથી એટલું કહી શકી કે જ્યાં એણે પ્રસંગ હોય ત્યાં બહુજ સુખ હોય છે અને એટલીજ સહુદયતાથી તેણીએ ઉમેર્યું કે, તેમના આવાસમાં કૌટુંબિક સગવડોથી તેણીને ઘણો આનંદ મળ્યો હતો, એમ તે માનતી હતી. તો પણ એ સુખસગવડો કરી બતાવવાના કાર્યમાં ત્યાં તે સ્ત્રીના આવવાથી ખલેલ પડી તેથી તે દિલગીર થઈ નહીં. બંને જણ ઉઠીને તે સ્ત્રીની તરફ ગયાં. ગરીબ બીચારી શાલ્વીટી ! તેણીને આવા સમાજમાં મુકી જવાનું બહુ દુઃખકારક હતું ! પણ તેણીએ પોતાની ખુલ્લી આંખોએ તે સમાજ પસંદ કર્યો હતો ! આજે જોકે તેની પરોણીઓ જવાની હતી તેથી તે દેખીતી રીતે દિલગીરી બતાવતી હતી તોપણ તેણીએ પોતાના તરફ દયા દર્શાવવાની કોઈ માંગણી

કરી ન હોતી. તેણીએ પોતાના ઘરમાંથી તથા તે ઘરની વ્યવસ્થા-
માંથી, તથા તેણીના લત્તા ઉપરથી તથા તેણીનાં મરઘાં ખતકાં
ઉપરથી તથા તે માટેનાં ખર્ચાં આશ્રિત કામો ઉપરથી હજુ મોઢ
ઉતરી ગયો નહોતો.

આખરે ગાડી આવી પહોંચી, પેટીઓને તેના ઉપર ખાંધી
દેવામાં આવી, પોટકાં અંદર મૂકી દેવામાં આવ્યાં, તૈયાર થવાનું
જાહેર કરવામાં આવ્યું. મિત્રોમાં અરસ્પરસ સ્નેહ સાથે હસ્ત
મેળાપ તથા વિદાયગીરીની સલામો થયા પાદ ઇલિઝાબેથને મિ.
કોલિન્સે ખરાખર સાચવીને ખેસાડી અને જ્યારે તેઓ પાંચ સુધી
ગયાં ત્યારે મિ. કોલિન્સે તેણીના આખા કુટુંબને નમન કરવાનો
સંદેશો ઇલિઝાબેથ દ્વારા મોકલવા માંડ્યો, શિયાળામાં લાંબાખર્જ
ખાતે તેના તરફ જે માયાળુતા ખતાવવામાં આવી હતી તે માટે
આભારની લાગણી દર્શાવવાનું પણ તે ભૂલ્યો નહીં તેમજ મિ.
અને મિસિસ ગાર્ડનર જે કે જાણતાં નહોતાં તોપણ તેમને
સલામ કહેવરાવતાં ચુક્યો નહીં. આ પછી તેણે તેણીને અંદર
ખેસાડી, મેરીઆ પણ તેની પાછળ અંદર ગઈ, અને દ્વાર ખંધ
કરવાની તૈયારી થતી હતી એવામાં તેણે તેમને એકાએક આશ્ચર્ય
સાથે યાદ દેવરાવ્યું કે, “ તેઓ હજી રોઝિઝની ખાનુઓ માટે
કોઈ પણ સંદેશો મોકલવાનું ભૂલી ગયાં છે ! ”

તેણે જણાવ્યું: “ પણ તે ખાનુઓને તમારી નમ્ર સલામ
કહેવડાવવાની તમારી ઇચ્છા હશેજ, કેમકે જેટલો સમય તમે
અહીં રહ્યાં છો તે દરમિયાન તમારા તરફ તેમણે જે માયાળુપણું
દર્શાવ્યું તે માટે તમે તેમનાં આભારી થયાં છો. ”

ધલિઆખેથે કાંઈ વાંધા લીધો નહીં; પછી દ્વારને ખંધ કરવામાં આવ્યું અને ગાડી ત્યાંથી હંકારી જવામાં આવી.

“અરે ભલા પરમાત્મા !”—થોડો સમય ચૂપ રહ્યા પછી મેરીઆ ખોલી ઉઠી, “આપણે અહીં આવ્યાને એક કે બે દહાડાજ થયા જણાય છે—તોપણ કેટલા કેટલા ખનાવો ખની ચુક્યા છે !”

“ખરેખર ઘણા ખનાવ ખન્યા છે, ” તેણીની સખીએ નિઃશ્વાસ નાંખીને ઉત્તર આપ્યો.

“રોઝિંગ્સમાં બે વખત ચહા પીવા ગયાં તે ઉપરાંત ત્યાં આપણે નવ વખત ખાણું લેવા ગયા હતાં ! મારે કેટલું ખધું રહેવાનું છે !”

ધલિઆખેથે મનમાં કહ્યું, “મારે કેટલું ખધું છુપાવવાનું છે !”

તેમની મુસાફરી અઝી વાતચિત વિના અને કાંઈ પણ ભય વગરની થઈ અને તેઓ હન્સફોર્ડ છોડીને ચાલ્યાં તે પછી ચાર જ કલાસમાં તેઓ મિ. ગાર્ડીનરના મકાને આવી પહોંચ્યાં, જ્યાં તેઓ થોડા દહાડા રહેવાનાં હતા.

જેઘન શરીરે ઠીક જણાતી હતી, અને તેણીનો પ્રકૃતિ કેવી છે, તેનો અભ્યાસ કરવાનો ધલિઆખેથને થોડોજ સમય મળ્યો હતો, કેમકે તેની કાઠીએ ઘણીજ માયાળુતાથી તેને માટે જુદી જુદી જાતના આનંદનાં સાધનો રોકી રાખેલાં હતાં. પણ જેઘનને તેની સાથેજ ઘેર જવાનું હતું અને લોંગબર્નમાં તે ખાખતનું અવલોકન કરવાનો પુષ્કળ સમય મળે તેમ હતું.

ઘેર આગળ તેમને બહુજ માયાળુપણે આવકાર આપવામાં

આવ્યો. મિસિસ ઝેનેટ તો જીંઘનના જરા પણ કમી નહીં થયેલા સૌન્દર્યને જોઈને બહુ આનંદ પામી; અને ખાણુ વખતે મિ. ઝેનેટ ઇલિઝાબેથને અનેક વખતે પોતાની મેળેજ કહ્યું કે-“લિઝિ, તમે જે પાછાં આવ્યાં તેથી હું બહુજ રાજી થયો છું.”

ખાણું લેવાના ઓરડામાં તેમની મંડળી મોટી હતી, કારણકે મેરીઆને મળવા માટે તથા કાંઈ નવા જીની સમાચાર સાંભળવા માટે દ્યુકાસ કુટુંબની લગભગ બધી સ્ત્રીઓ ત્યાં આવી હતી, અને તેઓએ વિધવિધ પ્રકારના વિષયો ઉપર વાત ચીત કરી. લેડી દ્યુકાસ, ટેબલની સામે બેસીને મેરીઆને તેણીની બહેનનાં ખચ્યાં તથા તેના ભલા વિષે પુછપરછ કરતી હતી; મિસિસ ઝેનેટ બેવડી ગુંથાએલી હતી, એક તરફથી જીંઘન પાસેથી હાલની ફેશનોનો એકવાલ એકત્ર કરતી હતી. જીંઘન આ વખતે તેનાથી કાંઈ ઉતરતી બેઠકે બેઠી હતી; અને બીજી તરફથી તે બધાં એકવાલ દ્યુકાસ કુટુંબની નાની છોકરીઓને વિગતથી કહી બતાવતી; અને બીજા કોઈ સખસના કરતાં વધારે મોટા અવાજે લિડિયા, જે કોઈ તેણીનું બોલવું સાંભળવા રાજી હોય તેને સહવારના વિધવિધ આનંદો કહી બતાવતી હતી.

પ્રકરણ ૩૧.

જે જે બનાવો બન્યા હતા તેથી જીંઘનને બજીતી કરવાની ઇલિઝાબેથની અધીરાઈ લાંબો વખત દબાઈ રહી નહીં; અને આખરે જ્યાં પોતાની બહેનનો સંબંધ આવતો હતો તેવી દરેક

ખાખત દેખાવી દેવાનો નિશ્ચય કરીને તથા તેણીને આશ્ચર્યમાં નાંખી દેવાની તૈયારી કરીને તેણે બીજા દિવસે સહવારે મિ. ડાર્સી અને પોતાના વચ્ચે જે સંભાષણનો દેખાવ થયો હતો તેની મુખ્ય હકીકત તેણીને ઠહી ખતાવી.

ઇલિઝાબેથે પોતાની ખહેનના સંબંધમાં ઘણાજ પક્ષપાત ખતાવ્યો અને જ્યો ઇલિઝાબેથના જે કાંઈ વખાણ થયાં તે સંપૂર્ણ રીતે સ્વાભાવિક જણાયાં તેથી મિસ બેનેટનો અચંખો તુરતજ કમી થઈ ગયો અને આશ્ચર્યની લાગણી થોડાજ વખતમાં બદલાઈને બીજી લાગણીઓમાં ફેરવાઈ ગઈ. તેણીને એટલી દિલગીરી થઈ કે મિ. ડાર્સીએ તેની મનોભાવનાઓ જરાય માફક ન આવે એવી રીતે વ્યક્ત કરી હતી; પણ તે કરતાંએ તેણીની ખહેને તેની માગણી સ્વીકારવાની ના પાડયાથી તેને જે દુઃખ થયું હશે તેથી તેને વધારે દુઃખ થયું.

“તેણે પોતાની ધારણામાં ફેરફાર થવાની જે આટલી ખધી ખાતરી રાખી હતી તેમાં તેની મોટી ભૂલ હતી, ” તેણી બોલી ઉઠી, “અને ખરેખર તેણે તેવા દેખાવું બેઠવું નહોતું પરંતુ જરા વિચાર કરી જુઓ કે તેની નિરાશામાં કેટલો વધારો થયો હશે ! ”

“ખરેખર, ” ઇલિઝાબેથે ઉત્તર આપતાં જણાવ્યું, “તે માટે હું ઘણીજ દિલગીર છું. પણ તેને બીજી પણ લાગણીઓ છે, કે જ્યો તે મારે માટેની કાંઈપણ દરકારને ભૂલી જશે તો પણ તેની માગણીનો અસ્વીકાર કરવા માટે તમે મને કપકો આપી શકશો નહીં ? ”

“તને ઠપકો આપુ ! અરે, ના રે.”

“પણ ત્યારે વિક્કામના સંબંધમાં એટલી બધી તપી જઈને બોલવા માટે તમે મને કેમ ઠપકો આપો છો ?”

“ના-તું જે બોલી તે બોલવામાં તારી ભૂલ થઈ હતી એમ હું જાણતી નથી.”

“પણ બીજાજ દહાડે શું બન્યું તે જ્યારે હું તમને ઠીક બતાવીશ ત્યારે તમે તે જાણશોજ.”

આ પછી ધક્કાઝેથે પેલા પત્ર વિષે વાત કરી અને તે-માંથી જ્યોર્જ વિક્કામને લગતી જે જે ખાખતો હતી તે તમામ ફરીથી ઠીક બતાવી. બિચારી જઈનને માટે આ કેવો સખ્ત આઘાત હતો ! માનવગણની આખી જાતિમાં જેટલી દુષ્ટતા રહેલી છે તે અહીંઆ એક વ્યક્તિમાં એકત્ર થયેલી છે એવું માન્યા વિના આ દુનિયામાંથી કોણ પોતાની ખુશીથી પસાર થાય ! તેમજ ડાર્સીએ જે બદલો લીધો હતો તેથી જો કે તેની લાગણીઓ આભાર તળે આવી હતી તોપણ તેથી, આવી શોધથી તેણીને દિલ્લાસો મળ્યો નહીં.

તેમના પાછા ફર્યાનું એક અઠવાડિયું તુરતજ પુરું થયું. બીજું અઠવાડિયું શરૂ થયું. મેરિટનમાં લશ્કરને રહેવાનો એ છેલ્લો દિવસ હતો અને આસપાસ વસતી બધી અબળાઓ સાથે સાથે ધીમે ધીમે પગલે જતી હતી. લગભગ બધે નિરાશાનું સાત્રા-જય જણાતું હતું. મિ. બેનેટની મોટી પુત્રીઓ જ હજી ખાવા પીવાનું, નિદ્રા લેવાનું અને તેમના હમેશના ધંધાનું કાર્ય કરી શકતી હતી, તેમને કીટી અને લિડિયા આ

બેભાનપણા માટે વારંવાર ઠપકો આપતી હતી; પણ તેમનું પોતાનું દારિદ્ર અતિશય હતું તથા તેઓ કુટુંબની કોઈ પણ વ્યક્તિમાં એવી હૃદયની કઠોરતાનો ખ્યાલ લાવી શકતી નહીં.

પરંતુ લિડિયાના ભવિષ્યનો અંધકાર થોડાજ સમયમાં દૂર થઈ હતો; કારણ કે તેને લશ્કરના કર્નલની પત્ની મિસિસ ફ્રાસ્ટર્ તરફથી તેણીની સાથે બ્રાઇટન જવાનું આમંત્રણ મળ્યું. આ અમૂલ્ય મિત્ર એક ઘણીજ યુવાન અબળા હતી અને તે થોડાજ સમય ઉપર પરણી હતી. સારી પ્રકૃતિ અને સારા સ્વભાવના મળતાપણાને લીધેજ લિડિયા અને તેમની વચ્ચે પરસ્પર આકર્ષણ થયું હતું અને તેમની ત્રણ માસની ઓળખાણમાંથી તેઓ અત્યંત પ્રેમી સખીઓ થઈ હતી.

આ પ્રસંગે લિડિયાનો આનંદ, મિસિસ ફ્રાસ્ટર્ને તેણે શણગાર સજાવ્યો તે, મિસિસ બેનેટનો આનંદ અને કીટીની શન્યાવસ્થાનું વર્ણન આપવાની ભાગ્યેજ જરૂર હોઈ શકે.

મેરિટન ખાતે લશ્કરને રહેવાના છેલ્લા દિવસે વિક્રહામે ખીજા અમલદારોની સાથેજ લોંગબોર્નમાં ખાણું લીધું હતું; અને ઇલિઝાબેથનું વલણ તેનાથી સારી રીતિથી છુટા પાડવાનું એટલું બધું ઓછું હતું કે જ્યારે વિક્રહામે તેણીને એમ પુછ્યું કે હન્સફોર્ડમાં તેણીનો વખત કેવી રીતે પસાર થયો હતો ત્યારે તેણીએ, કર્નલ ફ્રિટઝવિલિયમ અને મિ. ડાસોએ ખન્ને એ રૉઝિ-ઝ ખાતે ૩ અઠવાડીયાં ગાળ્યાની વાત કરી અને ઉલટું પુછ્યું, “ કર્નલ ફ્રિટઝવિલિયમને ઓળખો છો કે ? ”

તે જાણે આશ્ચર્યથી ચકિત થયેલો, નારાજ અને ભમખીત

થયેલો જણાવ્યો; એક પળમાં યાદ કરી તથા મંદ સ્મિત કરીને તેણે ઉત્તર આપ્યો કે, “ મેં તેને અગાઉ વારંવાર જોયેલો છે; અને તે એક સદ્ગૃહસ્થ સરખો મનુષ્ય છે ” એમ જણાવીને તેણીને પુછ્યું કે “ તમે તેને કેવો ધારો છો ? ” તેણીએ ઉત્સાહથી તેની તરફેણમાં ઉત્તર આપ્યો. કાંઈક બેદરકારીના પવનથી તેણે પછી તુરતજ ઉમેર્યું—

“ તે રોઝિઝમાં કેટલો વખત રહ્યાનું તમે કહ્યું ? ”

“ લગભગ ત્રણ અઠવાડીયાં. ”

“ અને તમે તેને વારંવાર જોયો હતો ? ”

“ હા, લગભગ હમેશાં. ”

“ તેની રીતભાત તેના પિત્રાઈ ભાઈથી ઘણીજ જુદી જાતની છે ”

“ હા, ઘણીજ જુદી, પણ હું ધારું છું કે ઝોળખાણુ અવાધી મિ. ડાસો સુધરી જાય છે. ”

“ ખરેખર ! ” વિક્કહામ એવી નજર કરીને બોલી ઉઠ્યો, કે જે તેણીની હયાન બહાર રહી નહીં. “ મને જરા રજા આપો તો હું પુછું ? ”—પણ પછી પોતાની જાતને કાબૂમાં લઈ તેણે જરા વધારે આનંદથી ઉમેર્યું, “ તે ભાષણ કરવામાં સુધરે છે ? તેની સામાન્ય ઢબમાં તેણે સહ્યતાનો કાંઈ અંશ ઉમેર્યો છે ? પણ તે અગત્યની બાબતોમાં સુધર્યો હોય એવી હું આશા રાખી શકતો નથી. ” તેણે જરા ધીમા પણ વધારે ગંભીર અવાજમાં બોલવા માંડ્યું.

“ અરે ! નહીં રે ! ” ધલિઝાબેથે ઉત્તર આપ્યો, “ મારા

માનવા પ્રમાણે તો ઘણી જરૂરની ખાખતોમાં તો જવો તે હતો તેવોજ ઘણો ખર્ચ રહ્યો છે.”

તેણી આ પ્રમાણે બોલી એ દમ્યાન વિક્ષામે તેણીની તરફ એવી નજર કરી કે જાણે તેણીના શબ્દોથી રાજ થવું અથવા તેમાંના અર્થમાં અવિશ્વાસ રાખવો કે કેમ તેની તેને ખબર ન હોય. તેણીના ચહેરામાં કાંઈક એવો ભાવ જણાયો કે જેથી વિક્ષામને કાંઈક ભય અને ચિન્તાથી નિશ્ચિત થયેલા ધ્યાન વડે તેણીનું કહેવું સાંભળવું પડ્યું, અને તેણીએ ઉમેર્યું કે—

“ મેં એમ કહ્યું હતું કે તે ઓળખાણની ખાખતમાં સુધરી ગયો છે ત્યારે મારા કહેવાનો ભાવાર્થ એવો ન હતો કે તેનું દિલ અગર રીતભાત સુધરતાં જવાની સ્થિતિમાં છે, પણ મારું કહેવું એવું હતું કે તેને વધારે સારી રીતે ઓળખવાથી તેના સ્વભાવને સારી રીતે સમજવામાં આવે છે.”

વિક્ષામનો ભય હવે વધારે ગુંચવણમાં અને ઉશ્કેરાયેલી નજરવાળો જણાયો. થોડી પળ સુધી તો તે ચૂપજ થઈ ગયો અને પછી પોતાનો ગભરાટ દૂર કરી, તે, તેણીની તરફ ફરીથી વળ્યો અને ઘણાજ માયાળુ અવાજે બોલ્યો—

“ તમે કે જે મિ. ડાર્સી તરફની મારી લાગણીઓને સારી રીતે જાણો છો, તે તુરતજ સમજી શકશો કે જે ખર્ચ હોય તેનો દેખાવ પણ ધારણ કરવા નેટલો તે ડાહ્યો થયો છે, તે જાણીને હું અંતઃકરણથી કેટલો આનંદ પામું છું. એ દિશા તરફની તેની મગફરી જો કે તેને પોતાને કાંઈ કામની નહીં હોય પણ બીજા ઘણાઓને તો તે કામ આવતી હશે, કારણ કે જે દુષ્ટ

ગેરવત છુકથી મને સહન કરવું પડ્યું છે તેવી ગેરવત્ત્વ છુક બીજાએ પ્રત્યે ચલાવતાં તે અચકી જશે. મને માત્ર એટલીજ ખડીક છે કે જે પ્રકારની સાવધતાનો તમે ઇસારો કરો છો તે માત્ર, તેની કાઠીની મુલાકાતના વખતમાંજ ધારણ કરવામાં આવી છે. તે કાઠીના સારા અભિપ્રાય અને વિવેકને લીધે તે ઠબાયેલો રહે છે. જ્યારે જ્યારે તે બન્ને સાથે હોય છે ત્યારે ત્યારે, મને ખબર છે કે, તેણીના ભયથી તેના ઉપર હંમેશાં અસર થઈ છે; અને તેમાંનું ઘણું ખરું કારણ તો એટલા માટે છે કે મિસ ડીબર્ગ સાથે તે પોતાનું લગ્ન કરવાની ઇચ્છા રાખે છે. તે વિષે મને ખાતરી છે કે તેના હૃદયમાં તેણીનોજ વિચાર રહેલો છે.”

આ સાંભળીને ઇલિઝાબેથથી હસ્યા વિના રહી શકાયું નહીં, પણ તેણીએ માત્ર પોતાનું ડોકું સ્કેજ હલાવીનેજ ઉત્તર આપ્યો. તેણીએ જોયું કે તેની ઇચ્છા તેની ફરિયાદોના જુના વિષય ઉપર તેણીની સાથે વાતચિતમાં ગુંથાવાની છે અને તેણી પોતે તેને તેમ કરવા દેવાને ઇચ્છતી નહોતી. સાંજના ખાકીના સમયમાં, તેણે પોતે હંમેશની માફક આનંદી ચહેરો જ ધારણ કર્યો હતો. પણ ઇલિઝાબેથના સંબંધમાં વધારે જાણવાનો તેણે વધુ પ્રયત્ન કર્યો નહીં; અને આખરે તેણે અરસપરસ સહયતા દર્શાવીને છુટાં પડી ગયાં અને વળી ફરીથી કદી નહીં મળવાની અરસપરસની ઇચ્છા થઈ હોય, એવો પણ સંભવ હતો.

પ્રકરણ ૩૨.

ઈલિઆબેથનો અભિપ્રાય જે બધી રીતે તેણીના કુટુંબમાંથી પાંધવાનો હોત તો તેણીએ કૌટુંબિક સગવડો અગર દાંપત્ય આનંદના સંબંધનું બહુ આનંદકારક ચિત્ર ધાર્યું નહોત. તેણીના પિતાએ યુવાની અને સૌંદર્યથી મોહ પામી, તથા યુવાની અને સૌંદર્ય વડે જે વિનોદ સાધારણ રીતે એ આવે છે તેથી આકર્ષાઈને, એક એવી સ્ત્રી સાથે લગ્ન કર્યા હતાં કે જેણીની નબળી સમજશક્તિ અને અનુદાર વૃત્તિને લીધે લગ્ન પછી તુરતજ તેના તરફના ખરા સ્નેહનો અંત આવ્યો હતો. માન, પ્રશંસા અને વિશ્વાસ સદાને માટે અદૃશ્ય થઈ ગયાં હતાં; અને કૌટુંબિક સુખ વિષેના તેના સઘળા અભિપ્રાયો ઉડી ગયા હતા. પણ મિ. બેનેટ, પોતાના ગેરહાજરીથી જે નિરાશા થઈ હોય તે નિરાશાને બદલે, જે આનંદોથી દુર્ભાગી મનુષ્યો તેમની મૂર્ખતા અગર દુગુણ બદલ દિલાસો આપે છે તેવા કોઈ આનંદમાં દિલાસો શોધવાના સ્વભાવનો નહોતો. તેને પોતાના ગામનો અને પુસ્તકોનો ઘણો શોખ હતો; અને એવા શોખમાંથી તેનાં રમતગમતનાં મુખ્ય સાધનોની ઉત્પત્તિ થઈ હતી. તેની પત્નીનાં અજ્ઞાન અને મૂર્ખતાને લીધે તેને જે ગમ્મત થતી હતી તે શિવાય તેની સ્ત્રીનું તેના ઉપર બીજું થોડુંજ ઋણ હતું. પરંતુ એક પુરૂષ પોતાની સ્ત્રી તરફથી સામાન્ય રીતે જેવી રીતના સુખના ઋણની ધંધા રાખે તે સુખ કાંઈ આ પ્રકારનું નથી; પણ જ્યાં જ્યાં બીજા પ્રકારના સત્કારની ખામી હોય છે ત્યાંથી તો જે ખરો તત્ત્વજ્ઞાની હોય છે તે, જે લાભ આપવામાં આવે તે જ મેળવે છે.

પરન્તુ, ઇલિઝાબેથ પોતાના પિતાના, પતિ તરીકેના વર્તનના અવિવેક તરફ કાંઈ અંધ નહોતી. તેણીએ તે દુઃખી હૃદયે જોયું હતું; પણ પોતાના પિતાની બુદ્ધિના સંબંધમાં અને તેણીની તરફ જે સ્નેહપૂર્વકનું વર્તન તે રાખતો તેના આભારને લીધે તેણી જે બાબત જોઈ ન જોઈ થઈ ન શકતી તે બૂલી જવાનો પ્રયત્ન કરતી તથા પોતાના વિચારોમાંથી દાંપત્ય ફરજ તથા દાંપત્ય વિવેકના ભંગને દૂર કરી નાંખવાનો પ્રયત્ન કરતી; કે જે ફરજ અને વિવેકના ભંગ, પોતાની જીને તેણીનાં ખચ્યાંઓના તિરસ્કાર થાય એવી રીતે ઉઘાડી પાડવાના કૃત્ય વડે ઘણોજ ગર્હિત ગણાય. પણ એવાં અયોગ્ય જોડાંના લગ્નનાં છોકરાંને લીધે જે ગેરફાયદાઓ થાય છે તેને માટે હાલના જેવી તીવ્ર લાગણી અગાઉ તેણીને કદી થઈ નહોતી, તેમજ બુદ્ધિને એટલા બધા ખોટા વિવેકવાળી દિશામાં લગાડયાથી ઉત્પન્ન થતાં દુઃખોથી પણ તે કદી આટલી બધી જાણીતી થઈ નહોતી; એ બુદ્ધિ, જે ખરાબર રીતે વાપરવામાં આવી હોત તો, બલે તેની પત્નીના ચિત્તને ઉદાર કરવાને તે અશક્ત નિવડત પણ છેવટે તેની દીકરીઓના માનવંતપણાને તો જાળવી રાખત.

હવે તેમને ઉત્તર તરફ મુસાફરી કરવાની હતી. તેની શરૂઆત કરવા માટે જે સમય નિર્ણય કર્યો હતો તે હવે જલદીથી નજીક આવતો હતો અને તેમાં માત્ર એક પખવાડીજોજ ખુટતું હતું. એવામાં ખિસ્ ગાર્ડીનર તરફથી એક પત્ર આવવાને લીધે તેની શરૂઆતમાં એકદમ ટીકા થઈ અને તેના વિસ્તારને ટુંકો કરવો પડ્યો. મિ. ગાર્ડીનરની ઈચ્છા ધંધાના કારણથી બુલાઈ માસમાં

એક પખવાડીયા સુધી નીકળતાં અટકા જવાની હતી અને તેને ફરીથી એક મહિનામાં જ લાંડનમાં પાછા ફરવાનું હતું; અને તેથી કરીને એટલે બધે દૂર જવાને માટે તથા જટલું તેમણે ધાર્યું હતું તેટલું જોવા માટે તેમને બહુજ થોડો સમય રહેવાથી અથવા તો જે સુખ અને સગવડોના ઉપર તેમણે બધો મદાર ખાંધેલો હતો તે સાથે બધું જોવાનો તેમને સમય થોડોજ રહેવાથી સરોવરો તરફ જવાનું તેમને છોડી દેવું પડ્યું હતું અને તેને બદલે ઘણી જ ટુંકી મુસાફરી કરવાની હતી. હાલની યોજના મુજબ તેઓને ડિશિયારથી વધારે ઉત્તર તરફ જવાનું નહોતું. તે દેશમાં તેમનાં ત્રણ અઠવાડીયાનો મુખ્ય સમય રોકાય તેટલું જોવાનું હતું, અને મિસિસ ગાર્ડીનરને માટે તો તે ખાસ કરીને આકર્ષક થાય તેમ હતું. જે નગરમાં તેણે પોતાના જીવનમાં કેટલાંક વર્ષો ગાળ્યાં હતાં અને જ્યાં તેઓ હવે થોડા દિવસો ગાળવાનાં હતાં તે નગર તેણીને માટે તો લગભગ એટલી નવાઈની વસ્તુ થઈ પડી હતી કે જાણે મેટલોક ચેટસવર્થ, ડોવડેઈલ અથવા પીકનાં પ્રસિદ્ધ સૌંદર્યો જોવાનાં હોય.

ઇલિઝાબેથ અત્યંત નિરાશ થઈ ગઈ; તેનું હૃદય સરોવરો જોવા માટે બહુ આતુર હતું; અને તેણી તો હજુ પણ એમ જ ધારતી હતી કે તે માટે પુરતો વખત મળી રહેશે. પણ સંતુષ્ટ થવાનું તેણીનું પોતાનુંજ કામ હતું. ખરેખર સુખી રહેવાનો તેણીનો સ્વભાવ હતો. એટલે બધું ફરીથી તુરત જ ખરાખર થઈ ગયું.

ડિશિયારનું નામ પડવાની સાથેજ ઘણા વિચારોનો સંખંધ હતો. એ શહેર, પેમ્પલી અને તેના માલીકનો વિચાર કર્યા વિના

જેવાનું તેણીને માટે અશક્ય હતું. તે બોલી: “ પરન્તુ મને ખાત્રી છે કે તેના ગામમાં હું નિર્ભયતાથી પ્રવેશ કરીશ અને તે, મને જુએ નહીં એવી રીતે થોડાક પથ્થર જેવા સોટાઓ તેના ગામમાંથી ઉઠાવી લાવીશ. ”

આશા રાખવાની મુદત હવે ખમણી થઇ. તેના કાકા અને કાકીના આગમન પહેલાં ૪ અઠવાડીયાં પસાર થવાનાં હતાં. પણ તે સમય પસાર થઇ ગયો જ અને મિ. અને મિસિસ ગાર્ડીનર, તેમનાં ૪ છોકરાંઓને લઇને આખરે લોંગબોર્નમાં હાજર થયાં. ખરચાંઓમાં બે છોકરીઓ ૬ વર્ષની અને ૮ વર્ષની ઉંમરની અને બે નાનાં છોકરાંઓને તેમની પિત્રાઇ બહેન જીનની ખાસ સંભાળ નીચે મુકી જવાનાં હતાં. જીન સાધારણ રીતે માનીતી હતી અને તેણીની દૃઢ બુદ્ધિ અને સ્વભાવની મધુરતાને લઇને તે છોકરાંઓની હરેક રીતે સંભાળ લેવાને ખરાખર લાયક બની ગઇ હતી. તે તેમને ભણાવતી હતી, તેમની સાથે રમતી હતી અને તેમને ચહાતી હતી.

લોંગબોર્નમાં ગાર્ડીનર કુટુંબીઓ માત્ર એક રાત્રીજ રહ્યાં અને નવીનતા તથા ગમ્મતની શોધમાં તેઓ ધલિઓથની સાથે બીજા દહાડે સહવારે જ ઉપડી ગયાં. એક ખાખતનો આનંદ તો ખાત્રીપૂર્વક થવાનો હતો—સોખતી તરીકે પરસ્પરના સહયોગી પણાંનો આનંદ; તેથી અરોગ્ય અને પ્રકૃતિ કાંઈ પણ અગવડ પડે તો પણ સારાં રહી શકે તેવાં થતાં—દરેક આનંદને વૃદ્ધિગત કરવાનું રાજપણું—આ શિવાય સ્નેહ અને આતુરી કે જ, જે પરદેશ ખાતે કાંઈ નિરાશા લાગતી હોય તો, તેમના મળતાવડાપણાને પુરાં ખાડી શકે તેવાં હતાં.

ડિરેક્ટરશાયરનું વર્ણન આપવાનો આ પુસ્તકનો હેતુ નથી, તેમજ જે જે પ્રસિદ્ધ સ્થળોએ થયે તેમની મુસાફરીનો માર્ગ પસાર થતો હતો તેવા કોઈ સ્થળનું પણ વર્ણન કરવાનું નથી; ઓક્સફર્ડ, બ્લેન્હીમ, વોર્વીક, કેનીલવર્થ, ખમ્પીધામ વગેરે સારી રીતે જાણીતાં છે. હાલમાં તો આપણને ડિરેક્ટરશાયરના થોડા ભાગની સાથેજ સંબંધ છે. મિસિસ ગાર્ડીનરના આગલા નિવાસનું સ્થાન લેમ્પટનનું નાનું નગર કે જ્યાં તેણીનાં કેટલાંક ઓળખીતાંઓ હજી પણ રહે છે એવું તેણીના જાણવામાં આવ્યું હતું તે તરફ તેમનાં પગલાં વળ્યાં; તે અગાઉ તેમણે ત્યાંના બધાં મુખ્ય મુખ્ય જોવા લાયક સ્થળો જોઈ લીધાં; અને લેમ્પટન પાંચ માઈલ દૂર હતું એ દમ્યાન ઇલિઝાબેથને તેની કાઠી પાસેથી ખખર પડી કે પેમ્પલી ત્યાં આવેલું છે. તે તેમના સીધા રસ્તામાં નહોતું તેમજ તે રસ્તાથી એક કે બે માઈલ કરતાં વધારે દૂર નહોતું. આગલા દિવસની સાંજે તેમના જવાના રસ્તા વિષેની વાતચિત દમ્યાન, મિસિસ ગાર્ડીનરે એ સ્થળ ફરી જોવાની વૃત્તિ જણાવી. મિ. ગાર્ડીનરે તેમાં પોતાનું રાજીપણું દર્શાવ્યું અને ઇલિઝાબેથની સંમતિ લેવાઈ: “મારી બહાલી દીકરી, જે સ્થળ વિષે તેં આટલું બધું સાંભળ્યું છે, તે નજરે નિહાળવાની તારી ઇચ્છા નથી?” તેણીની કાઠીને પુછ્યું: “વળી એ સ્થળની સાથે તારાં ઘણાં ઓળખીતાંઓનો પણ સંબંધ છે. તને ખખર છે કે વિક્હામનું બધું જીવન ત્યાંજ પસાર થયું છે.”

ઇલિઝાબેથનું મન કાંઈક દુઃખાર્યું. તેણીને એમ લાગ્યું હતું કે પેમ્પલીમાં તેને કાંઈ કામ નથી અને તેથી તે સ્થળ નહીં જોવાની વૃત્તિ ધારણ કરવાની તેને ફરજ પડી હતી. તેણીએ કબૂલ

કરવું જોઈએ કે મોટાં મકાનો જોવાથી તે કંટાળી ગઈ હતી; આટલાં બધાં મકાનો જોયાં પછી, હવે તેને સુંદર શેતરંજીઓ અગર સાટીનના પડદાઓ જોવામાં ખરેખર કાંઈ જ આનંદ નહોતો. તેણીની મૂર્ખાઈ માટે મિસિસ ગાર્ડીનરે ઘણા કઠોર શબ્દો સંભળાવ્યા: “જો એ માત્ર કીંમતી રાચરચીલું અને સામાનથી શૃંગારેલાં સુંદર મકાનનીજ વાત હોત, તો હું જાતે તો તેની જરાય દરકાર કરત નહીં;” તેણી બોલી ઉઠી, “પરંતુ ત્યાંની ભૂમિકાઓ ઘણી આદર્શાદ્યનક છે. તે દેશમાં કેટલાંક સુંદર જંગલો પણ છે.”

ધલિઅખેથ વધારે બોલી નહીં-પણ તેનું મન કાંઈ સંમત થયું નહીં. તે સ્થળને જોવા જતાં, મિ. ડાર્સીની મુલાકાત થવાનો પ્રસંગ આવશે એ ખ્યાલ તેણીને તુરંતજ આવી ગયો. એ બહુ ભયંકર થઈ પડશે ! એ મુલાકાતનો વિચાર આવતાં જ તેણીના મુખ ઉપર શરમના શેરડા પડ્યા અને તેણીને એમ લાગ્યું કે એવું જોખમ ખેડવા કરતાં તો પોતાની કાઠીને ખુલ્લેખુલ્લું નકારમાં ઠહી દેવું એજ વધારે સારું છે; પરંતુ આમ કરવામાં પણ વાંધા રહેલા હતા; અને તેણી એવા નિર્ણય ઉપર આવી કે, જો તેના કુટુંબની ગેરહાજરીના સંબંધમાં તેણીની ખાનગી તપાસના ઉત્તર અસંતોષકારક મળે તો પછી તે પોતાની કાઠીને ઠહી દેવાનું છેલ્લું સાધન છે. આ પ્રમાણે, જ્યારે તે રાત્રે વિશ્રામ લેવા ગઈ ત્યારે તેણે દિવાનખાનાની દાસીને પુછી જોયું કે પેમ્પલો એક સુંદર સ્થળ છે કે કેમ, તેના માલિકનું નામ શું, અને જરાય ભય વગર એમ પણ તપાસ કરી કે તે કુટુંબ ઉન્હાળા માટે ત્યાં ગયું છે કે શી રીતે ? છેલ્લા સવાલનો ઉત્તર આવકારદાયક નકારમાં મળ્યો અને હવે તેનો ભય દૂર થવાથી, તે મકાન પોતાની જાતેજ જોવાની

તેને ઘણી જ નવાઇ લાગી; અને જ્યારે ખીજ દહાડે સહવારે પાછો તે વિષય શરૂ થયો, અને તેણીને ફરીથી તે ખાખત પુછવામાં આવી, ત્યારે તે તુરત જ એવો જવાબ આપી શકી—અને તેપણુ યોગ્ય ખેદરકારીના પવનથી—કે એ યોજના તરફ મને ખાસ કાંઈ અરૂચિ નથી; આથી કરીને તેઓને પેમ્પલી જવાનું હતું.

પ્રકરણ ૩૩.

જ્યાં તેઓ ગાડી હંકારીને આગળ આદ્યાં તેવીજ ઇલિઆએ પેમ્પલીનાં જંગલોના પહેલાં દેખાવને માટે કાંઈક અસ્વસ્થતાથી જોવા માંડ્યું; અને આખરે જ્યારે તેઓ ત્યાંના આવાસ તરફ જવાને વળ્યાં ત્યારે તેનો સ્વભાવ કાંઈક વ્યથ્ર ખની ગયો. ખાગ ઘણો મોટો હતો અને તેમાં જમીન પણ વિધવિધ પ્રકારની હતી. તેઓ તેના એક ઘણા જ નીચાણવાળા ભાગ આગળથી દાખલ થયાં અને કેટલાક વખત સુધી તે તેમને ઘણા જ લાંખા વિસ્તારમાં પુગેલા સુંદર જંગલમાંથી પસાર થવું પડ્યું.

ઇલિઆએથનું ચિત્ત એટલું ખંધું રોકાયેલું હતું કે તેણી વાતચિત કરી શકતી નહોતી. પણ તેણીએ દરેક જાણીતી જગો અને તેના દર્યને જોઈને તેનાં વખાણુ કર્યાં. ધીમે ધીમે તેઓ અડધા માઈલ જેટલા ચઢાવ ઉપર આવ્યાં અને પછી એક ઉચ્ચ ટેકરી ઉપર ચઢેલાં હોય એમ તેમને માલુમ પડ્યું; ત્યાંથી જંગલ આવતું ખંધ થયું અને તેમની નજર તુરત જ પેમ્પલી કુટુંબના મકાન તરફ આકર્ષાઈ; તે મકાન એક ખીણની સામી ખાણુએ આવેલું હતું. તે ખીણમાં રસ્તો ઘણાજ થોડા

વખતમાં વળી જતો હતો. એ ઉંચાણવાળી જમીન ઉપર સારી રીતે ઉભેલું અને મોટી જંગલી ટેકરીઓના રક્ષણવાળું હોવા સાથે તે મોટું અને પથ્થરની ખાંધણીનું સુંદર મકાન હતું. તેની આગળના ભાગમાં કાંઈક કુદરતી અગત્યના વહેળાને, કાંઈપણ કૃત્રિમ દેખાવ આપ્યા વિના, મોટો ખનાવેલો હતો. તેના કાંઠાઓ કાંઈ નિયમિત કરેલા અગર તો કશાથી શણગારેલા નહોતા. ઇલિઆ-બેથને આનંદ થયો. તેણીએ આના કરતાં કુદરતે કાંઈ વિશેષ કાર્ય કર્યું હોય તેમ જ જ્યાં કુદરતી સૌંદર્ય પોતાના કઢંગા શોખને ખાતર આટલો નજીવો પ્રતિરોધ ખતાવ્યો હોય એવું બીજું સ્થળ જોયું નહોતું. બધાંએ ઉત્સાહથી તે સ્થળનાં વખાણ કર્યાં; અને તે પછે તેણીને એમ લાગ્યું કે પેમ્પલીની માલેકણ ખનવું એ પણ કાંઈક છે !

ટેકરીથી હવે તેઓ નીચે ઉતર્યા, પુલ ઓળંગ્યો અને મકાનના દ્વાર તરફ ગાડી ચલાવી; અને મકાનનો નજીકનો દેખાવ જોતાં જોતાં, તેના માલેકને મળવાનો તેણીનો બધો ભય પાછો ખડો થયો. વખતે દિવાનખાનાની દાસીની ભૂલ થઈ હોય એમ પણ તેને દહેશત લાગી. સ્થળ જોવાનું કહેતાં જ તેમને અંદરના દિવાનખાનામાં દાખલ કરવામાં આવ્યાં અને તેઓ તે મકાનની સંભાળ રાખનારી રાહ જોતાં હતાં તે દમ્પતી, ઇલિઆ-બેથને પોતે જ્યાં હતી ત્યાં આવવા માટે નવાઈ લાગી.

આખરે ગૃહ સાચવનારી આવી; તે એક આખરદાર દેખાવની વૃદ્ધ સ્ત્રી હતી; સુંદરતામાં કાંઈક ઓછી, પણ ઇલિઆબેથે ધાર્યા કરતાં કાંઈક વધારે સહ્ય હતી. તેઓ બધાં તે વૃદ્ધાની પાછળ

જમવાના ઔરડામાં ગયાં. તે મોટો, ઘણોજ માપસારનો અને સુંદર રીતે શણગારેલો ઔરડો હતો. ઇલિઝાબેથ, તેને જરા જોયા પછી, એક ખારી આગળ, ખહારનો જ દેખાવ જોવા માટે ગઈ. જંગલ રૂપી તાજથી શણગારેલી ટેકરી ઉપરથી તેઓ ઉતરીને આવ્યાં હતાં અને છેટેથી તે નાની દેખાતી હતી. તે ઘણુંજ સુંદર દશ્ય હતું. જમીનની દરેક રચના સારી હતી, અને તેણીએ નહીં, તેના કાંઠાપરનાં વૃક્ષો તથા ખીણનો વાંક જ્યાં સુધી દેખી શકાય તેમ હતો ત્યાં સુધી આનંદ સાથે ખંધા દેખાવ જોયો. જ્યારે તેઓ ખીજ ઔરડાઓમાં જતાં ત્યારે એ ખંધા દશ્યો જુદી જુદી સ્થિતિમાં જણાતાં પણ દરેક ખારીમાંથી સુંદર સુંદર દેખાવો જણાતા હતા. ઔરડાઓ ઉંચા તથા સુંદર હતા. તેમાંનો સરસામાન તેમના માલિકના ભાગ્યને લાયકનો જ હતો; પણ ઇલિઝાબેથે તે માલિકના શોખના વખાણની સાથે જોયું કે તે ભપકાવાળો અગર નિરૂપયોગી રીતે સુંદર નહોતો; તેનામાં રોઝી-ઝઝના સરસામાન કરતાં ભપકો ઓછો હતો પણ સુંદરતા ખરેખરી હતી. “અને આ સ્થળની હું માલિકજી ખની હોત !” તેણીએ વિચાર કર્યો: “આ ઔરડાઓથી હું સારી રીતે જાણીતી થઈ ગઈ હોત ! એક અજણી તરીકે તેમને જોવાને ખદલે, તે મારા પોતાના હોય એમ મેં તેમાં આનંદ માન્યો હોત અને મારા કાકા અને કાકીને અહીં પરોણાઓ તરીકે આવકાર આપ્યો હોત—પણ ના રે,” પોતાની જાતને પાછી સંભાળીને—“તે કદી પણ ખની શકે નહીં, મારા કાકા અને કાકીને મેં ગુમાવ્યાં હોત; તેમને આમંત્રણ આપવાની મને રજા મળત નહીં.”

આ ખડુ ભાગ્યશાળી સ્મરણ હતું—તેણે તેણીને કાંધક ખેદમાંથી ખચાવી લીધી હતી. મકાનનો શેઠ ખરેખર ગેરહાજર છે કે કેમ તેની તપાસ કરવાની તેણીને ઇચ્છા થઈ હતી, પણ તેમ કરવાની તેની હિંમત નહોતી; તોપણ આખરે, તેણીના કાકાએ એ સવાલ પુછ્યો, અને જ્યારે મિસિસ રેનોલ્ડસેએ ઉત્તર આપ્યો કે, “ હા તે ગેરહાજર છે, ” પણ વધુમાં એમ જણાવ્યું કે, “ પણ મિત્રોની મોટી ટોળી સાથે કાલે આવશે, એવું ધારીએ છીએ, ” ત્યારે ઇલિઝાબેથ દૂર ખસી ગઈ. ઇલિઝાબેથને કેટલો આનંદ થયો હશે કે તેમની પોતાની મુસાફરી, કોઈપણ સંયોગને લઈને એક દહાડો પણ ઢીલમાં પડી નથી !

તેની કાકીએ હવે તેને એક ચિત્ર જોવાને બોલાવી. તે ત્યાં ગઈ અને બીજાં કેટલાક ચિત્રોમાં મી. વિક્ષામની છબીને ઉપરના પડ ઉપર જોઈ. તેની કાકીએ, જરા હસીને તેને પુછ્યું, “ તને આ ચિત્ર કેવું લાગે છે ? ” એવામાં મિસિસ રેનોલ્ડસેએ આગળ આવી તેમને કહ્યું કે, “ તે ચિત્ર એક યુવાન ગૃહસ્થ કે જે મારા મહુમ્મ શેઠના કારભારીઓનો પુત્ર થાય છે અને જોને મારા શેઠ પોતાના ઘરના ખર્ચે ઉછેર્યો હતો તેનું છે. ” તેણીએ વધુ એમ જણાવ્યું કે, “ હવે તે લશ્કરમાં ગયો છે પણ હું ધારું છું કે તે ઘણો તોફાની નીવડ્યો છે. ”

મિસિસ ગાર્ડીનરે જરા હસીને પોતાની ભત્રીજી તરફ નજર કરી, પણ ઇલિઝાબેથે તેનો કાંધ ઉત્તર વાળ્યો નહીં.

મિસિસ રેનોલ્ડસેએ બીજા ચિત્ર તરફ આંખો કરીને જણાવ્યું, “ અને પેલા મારા શેઠ છે—તે ચિત્ર ખરાખર મારા શેઠ

જેવુંજ છે. તે પેલા બીજા ચિત્રની સાથેજ-આશરે આઠ વર્ષ પહેલાં તૈયાર કર્યું હતું. ”

“તમારા શેઠના સુંદર શરીર વિષે મેં પણ સાંભળ્યું છે, ” ચિત્ર તરફ નજર કરીને મિસિસ ગાર્ડીનર બોલી ઉઠ્યાં, “એમનો ચહેરો ઘણો દેખાવડો છે. પણ લિઝિ, આ ચિત્ર તેમના જેવુંજ છે કે નહીં તે તું કહી શકીશ. ”

ઇલિઝાબેથ ખાતાના શેઠને ઓળખે છે એવી ખબર પડતાં તેના માટે મિસિસ રેનોલ્ડ્સેને જે માન હતું તેમાં વધારે થતો જણાયો: “એ યુવાન અખળા મિ. ડાર્સીને ઓળખે છે ! ”

ઇલિઝાબેથ કાંઈક શરમાઈ અને બોલી: “કાંઈક ! ”

“અને ત્યારે બાધ, તમે તેમને એક દેખાવડા ગૃહસ્થ ધારી શકતાં નથી ? ”

“હા, ઘણાજ દેખાવડા. ”

“મને તો ખાતરી છે કે એમના જેટલા દેખાવડા બીજા પુરૂષને હું ઓળખતી નથી; પણ માળ ઉપર જતાં તેમનું આથી વધારે સુંદર અને મોટું ચિત્ર તમે જોશો. આ ઓરડો મારા મહુમ શેઠનો માનીતો ઓરડો હતો, અને આ જ ચિત્રો છે તે, તે વખતે જેવાં હતાં તેવાંજ છે. તેમને એનો બહુ શોખ હતો. ”

મિ. વર્કહામનું ચિત્ર આ ચિત્રોમાં કેવીરીતે આવ્યું તેની માહિતી, આથી ઇલિઝાબેથેને મળી ગઇ.

મિસિસ રેનોલ્ડ્સેએ પછી તેમનું ધ્યાન મિસ ડાર્સીના ચિત્ર તરફ દોર્યું. તે ચિત્ર જ્યારે તેણી આઠ વર્ષની હતી ત્યારે દોરવામાં આવ્યું હતું.

“અને મિસ ડાર્સી પણ તેના ભાઈના જોટલીજ સુંદર છે ?”
મિ. ગાર્ડીનર બોલ્યા.

“અરે હા, તે યુવતી સુંદરતામાં પણ એવી સુંદર છે કે જોવી કદી જોવામાં આવીજ ન હોય અને વળી એટલી બધી પ્રવિણ ! આખો દહાડો તેણી વાજી વગાડે છે. પાસેના ઓરડામાં તેણીને માટે હમણાંજ આવેલું વાજી છે—મારા શેઠે તેમને તે ભેટ આપ્યું છે. કાલે તેમની સાથે તે પણ આવનાર છે.

મિ. ગાર્ડીનર કે જોની રીતભાત સરલ અને આનંદી હતી તેમના સવાલો અને ટીકાઓથી તે વૃદ્ધાના વાતોડીઆપણાને ઉત્તેજન મળ્યું. મિસિસ રેનોલ્ડસેને, કાંતો તેની મગફરીને લીધે અગર તો રનેહના બંધનને લીધે, પોતાના શેઠના અને તેમની ખડેનના સંબંધે વાતો કરવામાં દેખીતી રીતેજ બહુ આનંદ આવતો હતો.

“તમારા શેઠ પેન્થર્લીમાં વર્ષમાં ઘણો વખત રહે છે ?”
મિ. ગાર્ડીનરે પુછવા માંડ્યું.

“સાહેબ, જોટલી મારી ઇચ્છા છે તેટલું તો રહેતા નથી; પણ હું એટલું હિંમતથી કહું છું કે, તે પોતાનો અરઘો કાળ અહીં બ્યતીત કરે ખરા, અને મિસ ડાર્સી તો કિનાળાના બધા મહીના હંમેશાં અહીંજ હોય છે.”

“જ્યારે તેણી રામ્સગેટ જાય તે સિવાય,” ઇલિઝાબેથે વિચાર કર્યો.

“જો તમારા શેઠ લગ્ન કરે, તે તમારી પાસે અહીં તે વધારે વખત રહે ખરા.”

“હા જી, પરંતુ એ ક્યારે થશે તેની મને ખબર નથી.

તેમને એટલું ખધું કાણ વડાલું હશે તે હું જાણતી નથી.”

મિ. અને મિસિસ ગાર્ડીનર હસ્યાં. ઇલિઝાબેથથી બોલ્યા વિના રહેવાયું નહિ કે, “મારી ખાત્રી છે કે તમે તેમના માટે એવો વિચાર ધરાવો, તે તેમની આખરને લીધેજ છે.”

“હું સત્ય શિવાય બીજું કાંઈ, અગર તેમને ઓળખનાર દરેક જણ જે કહે તે કરતાં કાંઈ વધુ કહેતી નથી,” તેણીએ ઉત્તર આપ્યો. ઇલિઝાબેથે ધાર્યું કે વાત હવે ખડુજ વધી જાય છે; જ્યારે તે વૃદ્ધા નારી વિશેષ એમ બોલી કે, “મારી જીંદગીમાં મેં તેમના તરફથી કદી આડો શબ્દ સાંભળ્યો નથી અને જ્યારથી તે ૪ વષની ઉમ્મરના હતા ત્યારથી હું તેમને ઓળખું છું.” ત્યારે ઇલિઝાબેથ વૃદ્ધિ પામતા આશ્ચર્યની સાથે તે સાંભળી રહી.

બીજાં ખંધાં વખાણો કરતાં આ ઘણુંજ અસાધારણ અને તેણીના વિચારોથી ઘણું વિરુદ્ધનું હતું. તે સારા સ્વભાવનો માણસ નહોતો એવો તેણીને દ્રઢ અભિપ્રાય થઈ ચુક્યો હતો. તેનું ખડુ તીવ્ર ધ્યાન જત્રત થયું. હવે તેણીને વધારે સાંભળવાની ઇચ્છા થઈ અને તેના કાકા નીચે પ્રમાણે બોલ્યા તે માટે તેમની આભારી બની—

“જેના વિષે આટલું ખધું કહી શકાય એવા લોકો ઘણાજ થોડા હોય છે. આવા શેઠ મળવામાં તમે ખડુ ભાગ્યશાળી નીવડ્યાં છો.”

“હા જી, હું જાણું છું કે હું ભાગ્યશાળી છું. જે મારે દુનિયામાં ફરી વળવાનું હોય તોપણ મને તેમના કરતાં સારા શેઠ મળી શકે નહીં. પણ મેં હંમેશાં જોયેલું છે કે જેઓ ખાળપણ વખતે સારા સ્વભાવના હોય છે તેઓ, જ્યારે મોટા થાય

છે ત્યારે પણ સારા સ્વભાવના જ રહે છે; અને દુનિયામાં તે હમેશાં મધુરમાં મધુર સ્વભાવના અને અતિ ઉદાર દિલના છોકરા હતા. ”

ધલિઆખેથ તો એકા ટશે તેણીના સામેજ બેઠ રહી. “મિ. ડાર્સી આવો હોઈ શકે ખરો ?” તેણીએ મનમાં વિચાર કર્યો.

“તેમના પિતા ઘણાજ સારા માણસ હતા, ” મિસિસ ગાર્ડીનર બોલ્યાં.

“હા, ખાઈ, ખરેખર તે સારાજ હતા; અને તેમના દીકરા પણ તેમના જેવાજ થશે—તેમના જેવાજ ગરીબો તરફ ભલા નીવડશે. ”

ધલિઆખેથ સાંભળી રહી, ચક્રિત થઈ, શંકિત બની, અને વધારે સાંભળવાને અધીરી બની. પણ મિસિસ રેનોલ્ડસે તેણીને ખીજ કોઈ મુદ્દા વડે રસ ઉપજાવી શકે તેમ નહોતું. તેણીએ તો ચિત્રોનું વર્ણન કર્યું, ઓરડાઓનાં માપ જણાવ્યાં, અને સર સામાનનું મૂલ્ય બતાવ્યું, પણ એ બધું નકામું ગયું. મિ. ગાર્ડીનર કે જેને આવી જાતના કૌટુંબિક પક્ષપાતથી બહુજ ગમત થઈ હતી તથા જેણે તેણીના શેઠનાં તેણીએ જે આટલાં હદપારનાં વખાણ કર્યાં તે પક્ષપાતને લીધે હતાં એવું ધાર્યું હતું તેણે ફરીથી તે વિષય કાઢ્યો; અને જેવાં તેઓ બધાં માટે દાદર ઉપર ચઢવા માટે સાથે ચાલ્યાં કે, તે વખતે તેણીએ તેના શેઠના ઘણા ઘણા ગુણો વિષે ઉત્સાહભરે વાત કરી.

“તે કદીપણ ન થયા હોય તેવા ઉત્તમમાં ઉત્તમ જમીનદાર અને શ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ શેઠ છે, ” તે બોલી, “તેમાં પણ હાલના

વખતમાં જવા ઉછુંપલ યુવાન માણસો હોય છે, કે જાઓ પોતાની જાત શિવાય બીજા કંઈ વિચાર જ કરતા નથી તેમના જવા નહીં. તેમના માટે સાફ જ બોલે એ સિવાયનો બીજો એકે તેમનો નોકર અગર લાડવાત નહીં હોય. કેટલાક લોકો તેમને બહુ મગરૂર કહે છે; પણ મને ખાતરી છે કે મેં એવું કંઈ કદી પણ જોયું નથી. મારી કદપના પ્રમાણે તો, એમ કહેવાનું કારણ એજ જણાય છે કે, બીજા યુવાન માણસોની પેઠે તે નકામા બડ-બડ કરતા નથી. ”

“ આ બધું, તેને કેવા મળતાવડા સ્વરૂપમાં રજુ કરે છે ? ”
ઈલિઝાબેથ મનમાં વિચાર કર્યો.

“ તેના સંબંધમાં જ સુંદર અફેવાલ સાબળ્યો તે, ખિચારી આપણી સખી તરફની તેની વર્તણૂંક સાથે બંધબેસતો નથી, ” તેણીએ ચાલતાં ચાલતાં તેણીની કાકીના કાનમાં ફુંક મારી.

“ કદાચ આપણે છેતરાયાં હોઈએ. ”

“ તેવો ઘણો સંભવ નથી; આપણું તે સાધન ઘણું જ મજબુત છે. ”

ઉપરના માળની સુંદર ચાલીમાં પહોંચતાંજ તેમને, થોડા સમય ઉપર નીચેના ભાગ કરતાં વધારે સુંદરતાથી અને આછી રીતે શણગારેલા, બેઠકના ઘણાજ સુંદર ઓરડામાં દાખલ કરવામાં આવ્યાં; અને તેમને માહિતી આપવામાં આવી કે મિસ ડાર્સી ગઈ વખતે પેમ્પરલીમાં આવ્યાં ત્યારે આ ઓરડાને તેમણે બહુ પસંદ કર્યો હતો, તેથી તેમને આનંદ આપવા માટે આ ઓરડો શણગારવામાં આવ્યો છે.

“ મારી ખાત્રી છે કે, તેઓ એક સારા ભાઈ છે, ” ઇલિઝાબેથ જોવી એક ખારી તરફ ચાલી તેવીજ બોલી.

જ્યારે મિસ ડાર્સી આ ઓરડામાં દાખલ થશે ત્યારે તેને ખડુ આનંદ થશે એવી મિસિસ રેનોલ્ડસેએ આગાહી કરી હતી. “ હમેશાં તેઓ આવી રીતે વર્તે છે, ” તેણીએ ઉમેર્યું: “ જ જ વસ્તુ તેમની બહેનને કાંઈપણ આનંદ આપે એવી હોય તે દરેક એક પળમાં થઈ જવાની જ. તેણીને માટે તે ન કરે એવું કાંઈજ નથી. ચિત્રોવાળી અભરાઈ તથા સુધ રહવાના બે ત્રણ મુખ્ય ઓરડાઓ એજ માત્ર હવે બતાવવાના ખાકી રહ્યા. પહેલામાં ઘણાં સારાં ચિત્રો હતાં; પણ ઇલિઝાબેથ એ કળાનું કાંઈ જાણતી નહોતી; તેથી જવાં ચિત્રો નીચેના ઓરડામાં ક્યારનાં જોવામાં આવ્યાં હતાં તેવાં ચિત્રો છોડીને તે, રાજપુત્રીથી પિંછી વડે કાઢેલાં ચિત્રોમાંનાં મિસ ડાર્સીનાં કેટલાંક ચિત્રો તરફ નજર કરવા તરફ વળી. તે ચિત્રોના વિષયો સામાન્ય રીતે ઘણા રસ-દાયક અને વળી વધારે કળી શકાય તેવા હતા.

અભરાઈમાં કૌટુંબિક ચિત્રો ઘણાં હતાં પણ તેથી કોઈ અજાણ્યાનું ધ્યાન તેમાં ચાંટે એવું થોડું હતું. ઇલિઝાબેથ તો જના ચહેરાની નિશાનીઓ તેણીને જાણીતી હોય તેનીજ એકલી શોધમાં ચાલી. આખરે એવા ચહેરાવાળા ચિત્રે તેણીને ઉભી રાખી; અને તેણીએ મિ. ડાર્સીને મળતી આવતી છબી જોઈ. તેના ચહેરા ઉપર એવું ધ્યાન ખેંચે તેવું હાસ્ય હતું કે જ, જ્યારે તેણે તેણીના સામું જોયું હતું ત્યારે તેમના જોવામાં આવ્યાનું યાદ આવ્યું. ચિત્રની સમક્ષ તે કેટલીક મીનીટ સુધી ઉભી રહી

અને બહુ આતુરતાથી વિચાર કર્યો તથા એ છળ આગળથી તેઓ
બધાં ચાલ્યાં ગયાં તે પહેલાં પણ તે ફરીથી તે ચિત્ર નજીક
આવી ગઈ. મિસિસ રેનોલ્ડસેએ તેમને ખખર આપી કે તે છળી
મારા જીવતાં લેવામાં આવી હતી.

આ પછે ખરેખર ધલિગાળેથના મનમાં મૂળ મનુષ્ય તરફ,
તેમની ઓળખાણના કોઈ ગાઢ પ્રસંગે થઈ હોય તે કરતાં પણ
વધારે માયાળુ લાગણી થઈ આવી. મિસિસ રેનોલ્ડસે તેના શેઠનાં
જે વખાણુ કર્યા હતાં તે કાંઈ નજીવા સ્વરૂપનાં નહોતાં. ચતુર
નોકરનાં વખાણુ કરતાં કયાં વખાણુ વધારે કૌંમતી હોઈ શકે ?
એક ભાઈ, એક જમીનદાર અને એક શેઠ તરીકે તેના વાલીપણા
નીચે કેટલાં બધાં મનુષ્યોનાં સુખ તેના હાથમાં હતાં, તેનો તેણે
વિચાર કર્યો—તેની સત્તામાં કેટલું દુઃખ દેવું અગર કેટલો આનંદ
આપવો તે સર્વ હતું!—તેના હાથે કેટલું બધું અગર કેટલું
બધું ખુરં થયું હોવું જોઈએ!—ગૃહવ્યવસ્થાપિકા વૃદ્ધાએ જે જે
વિચાર દર્શાવ્યા હતા તે દરેક વિચાર તેના ચારિત્ર્યના લાભમાં
જાય છે અને જે કંતાનના કાપડ ઉપર તેની છળી ચિત્રેલી હતી
તેની આગળ જ્યારે તે ઉભી હતી અને તેની સામે પોતાની નજર
ચોંટાડતી હતી ત્યારે તેણીએ તેની સંભાળના કાર્યનો, અગાઉ
કદી પણ ધાર્યો હોય તે કરતાં પણ વિશેષ અને આભારની
ઊંડી લાગણીથી વિચાર કર્યો. તેનો ઉત્સાહ તેણીને યાદ આવ્યો
અને તેની સાથે ઉદ્ગાર ઠાઠવાનો અવિરેક નરમ પડી ગયો.

તે મક્કાનનો જે ભાગ સામાન્ય લોકોને જોવા માટે ખુલ્લો
હતો તે બધો જોઈ રહ્યા બાદ, તેઓ બધાં નીચે આવ્યાં અને

તે ગૃહવ્યવસ્થાપિકાની રજ માગ્યા બાદ, તેમની, બાગના માળીને લા-
લામણુ કરવામાં આવી; માળી તે ઓરડાના દરવાજા આગળજ
મળ્યો. જ્યાં તેઓ નહી તરફના મેદાનમાં થઇને ચાલ્યાં, તેવુંજ
ધલિઆબેથે ફરીથી જોવા માટે પાછું ફરીને નજર કરી; તેની
કાકી તથા કાકા પણ ઉભાં રહ્યાં, અને જ્યારે ધલિઆબેથ તે
મકાન ખંધાયानी તારીખ વિષે અટકળ કરતી હતી તેજ સમયે,
તેનોજ માલેક પોતે જ રસ્તેથી તબેલાની પાછળ જવાતું હતું તે
રસ્તેથી એકાએક આગળ આવ્યો !

તેઓ હવે એક બીજાથી ૨૦ વારના અંતરે રહ્યાં અને તે
એવો તો આચિંતો જણાયો કે તેની નજર ચુકાવવી અશક્ય
હતી. તેમની નજર તુરતજ એકમેક થઇ અને દરેકના કપોળપ્રદેશ
ઉપર ઊંડી શરમના શેરડાઓ પડ્યા. તે હવે ચમક્યો અને એક
પળ સુધી તો આશ્ચર્યથી ત્યાંજ ઉભો રહ્યો; પરંતુ થોડાજ
સમયમાં પોતાની જાતને સ્વસ્થ બનાવીને પેલી મંડળી તરફ
આગળ વધ્યો અને જોકે સંપૂર્ણ સ્વસ્થતાના શબ્દોમાં નહીં, તો
પણ સંપૂર્ણ સહ્યતાથી તેણે ધલિઆબેથને બોલાવી.

તેણી આંતરિક લાગણીથી કાંઈક દૂર ખસી ગઇ પણ
તેના નજીક આવતાંની સાથેજ તેણી ઉભી રહી અને દબાવી દઇ
શકાય નહીં એવા ગભરાટ સાથે તેણીએ તેના અભિનંદનનો
સત્કાર કર્યો. જોકે, તેના આ પ્રથમ દેખાવથી અગર તો જ ચિત્ર
તેઓ થોડાજ સમય ઉપર જોતાં હતાં તેની સાથેના મળતાપણા-
થી, બીજા બે જણની એવી ખાત્રી પુરતી રીતે થઇ નહોત કે
તેઓ હવે મિ. ડાર્સીનેજ બુએ છે, તોપણ બાગના માળીએ

પોતાના શેઠને જોતાંજ આશ્ચર્યનો જે ઉદ્ગાર કાઢ્યો તે વડે તેઓએ તે જાણ્યું હશેજ. જ્યારે તેણે, તેમની ભત્રીજીની સાથે વાત કરવા માંડી ત્યારે તેણીનાં કાકા અને કાકી જરા દૂર ઉભાં રહ્યાં; ભત્રીજી ચક્રિત થઈ, ગભરાઈ ગઈ હતી. તે તેના મ્હોં આગળ આંખ ઊંચી કરવાની ભાગ્યેજ હિંમત કરી શકી હતી તથા પોતાના કુટુંબના સમાચાર પુછવામાં તેણે જે સહ્યતા ખતાવી હતી તેના તેણીએ ઉત્તર વાળ્યો, તેની પણ તેને ભાગ્યેજ ખબર હતી. તેઓ છેલ્લી વખતની મુલાકાતથી છુટાં પડ્યાં ત્યારથી તેની રીત-ભાતમાં જે ફેરફાર થયો હતો તેથી તે ચક્રિત થઈ.

તે જે વાક્ય બોલતો હતો તે દરેક વાક્યથી તેના ગભરાટ-માં વધારેજ થતો અને તેણી ત્યાં હોવાથી થતા અવિવેકનો દરેક વિચાર તેના મનમાં આવવા સાથે, તેઓ જે થોડી મિનિટ ત્યાં સાથે ઉભાં રહ્યાં તે વખત જીવનની ઘણીજ અગવડભરી ઘડીઓ થઈ પડી તેમજ તે પોતે પણ શાન્તિમાં હોય એમ ખડુ લાગ્યું નહીં. જ્યારે તે બોલ્યો, ત્યારે, તેના અવાજમાં હમેશની ગંભીરતા નહોતી; અને તેણે, તેણીના લોંગબોર્ન છોડવાના તથા ડિશાયરમાં રહ્યાના સમય વિષે એટલી બધીવાર અને એવી ઉતાવળમાં પુછી જોયું કે જે ઉપરથી તેના વિચારોમાં વ્યથતા રૂપે રીતે જણાઈ. આખરે તેને દરેક વિચારમાં નાસીપાસ થવું પડ્યું; અને થોડીકવાર એક શબ્દ પણ બોલ્યા વિના ઉભા રહ્યા પછી તેણે પોતાના મનને એકદમ શાંત કરી, ત્યાંથી રજા લીધી.

બીજાઓ પછી તેણીને આવી મળ્યાં અને તેમણે તે જનારની આકૃતિનાં વખાણના ઉદ્ગાર કાઢ્યા; પણ ઇલિઝાબેથ એક

શબ્દ પણ ખોલી નહોં અને પોતાનીજ લાગણીઓથી તદ્દન વિચારમાં ગુંથાયલી રહીને તે ચૂપાચૂપ તેમની પાછળ ચાલી. તેના ઉપર શરમ અને ક્રોધનું વર્ચસ્વ જામી ગયું હતું. તેણી ત્યાં આવી તે, જગતમાં ઘણુંજ દુર્ભાગી અને ઘણુંજ અવિચારી કૃત્ય થયું ! તેને પણ કેટલું વિચિત્ર લાગ્યું હશે ! એવા મગફર માણસને આ કૃત્ય કેટલું ખુબ ખેશરમનું લાગ્યું હશે ! આ તો વખતે એમ જણાય કે જાણે કે તેણીએ હેતુપૂર્વકજ તેને ફરીથી મળવાનો આ માર્ગ લીધો હશે ! અરે ! અહીં તે આવીજ શા માટે ! અથવા તો તેને આવવાની રાહ જોવાતી હતી તેના એક દિવસ અગાઉ તે શાથી આવ્યો ? જો તેઓ દશેક મિનિટ વહેલાં નીકળી ગયાં હોત તો તેઓ તેની નજરની ખહાર, પહોંચ્યાં હોત; કારણકે એ સ્પષ્ટ હતું કે તે તેજ ઘડીએ આવ્યો હતો—તેજ પળે તે તેની ગાડીમાંથી અગર ઘોડેથી ઉતર્યો હતો. તેમના મેળાપની વિપરીતતાના વિચારથી તે વારંવાર શરમાવા લાગી; અને તેની વત્તાંજ આટલી ખધી અસરકારક રીતે બદલાઈ—તેના શો અર્થ હશે ? અરે, તે તેણીની સાથે વળી વાત કરે તે પણ આશ્ચર્યકારક હતું ! પણ આટલી સહયતાથી વાત કરવી તથા તેણીના કુટુંબ વિષે પુછપરછ કરવી ! તેણીની જીંદગીમાં તેણે કદી પણ તેની રીત-ભાતને આટલી નજીવી પ્રતિષ્ઠાવાળી જોઈ નહોતી. આ અણચિંતવ્યા મેળાપના સમય જટલી સહયતાથી તેણે કદી પણ વાત કરી નહોતી. જ્યારે તેણે રોઝીઝઝના ખાગમાં તેણીના હાથમાં કાગળ આપ્યો તે વખતના લાપણુની સાથે સરખાવતાં આમાં કેટલો ખધો ફેર હતો ! તેના વિષે શું ધારણું અગર તેનું કારણ કેવી રીતે શોધી કાઢવું, તેની તેણીને કાંઈ સમજ પડી નહોં.

હવે તેઓ પાણીની ખાજીએ આવેલા સુંદર માર્ગમાં દાખલ થયાં અને દરેક પગલું આગળ ચાલતાં જમીનનો ઉમદા નીચાણનો ભાગ અગર તો જંગલની વધારે સુંદર હદ આવતી હતી, કે જે જંગલમાં તેઓ હવે પહોંચવાની તૈયારીમાં હતાં; પણ એ કોઇ ખાખતનું ઇલિઝાબેથને ભાન થાય તે અગાઉ કેટલોક વખત પસાર થઇ ગયો હતો, અને જોકે તેણી, તેના કાકા કાકીની અરજ ઉપરથી વારંવાર ઉત્તરો આપતી હતી અને જે વસ્તુઓ તેઓ ખતાવતાં તેના તરફ પોતાની નજર હોવાનો દેખાવ કરતી, તોપણ તેણે ત્યાંના દૃશ્યના કોઇ ભાગને નિહાળ્યો નહોતો. તેના વિચારો ખધાય પેમ્પર્લી કુટુંબનું એક સ્થળ-પછી તે ગમે હોય-જ્યાં મિ. ડાર્સી તે વખતે હતો, તેના ઉપરજ ચોંટી ગયા હતા. તે પળે તેના મનમાં શા વિચાર ચાલતા હતા તે જાણવાની તેણીએ ઇચ્છા કરી હતી-તેણે, તેણીના સંબંધ માં કેવી રીતનો વિચાર કર્યો હશે? અને ખધી ખાખતોને પડતી મુકીને તેણી હજી પણ તેને વહાલી હતી કે કેમ તે જાણવાની તેણીની ઇચ્છા હતી. કદાચ તે આટલો ખધો સહય થયો છે તેનું કારણ એમ હોય કે તે નચિન્ત હોય; તોપણ તેના અવાજમાં એવું તો હતુંજ કે જે નચિન્તા જેવું નહોતું. તેણીને જોવાથી તેને દુઃખ વધારે થયેલું કે આનંદ વધારે લાગેલો તે તેણી સમજી શકી નહી, પણ તેણે ખરેખર તેણીને શાંતિપૂર્વક જોઇ નહોતી.

પરન્તુ આખરે તેણીના સાથીઓએ તેનું ચિત્ત ઠેકાણે નહીં હોવાની ટીકા કરવાથી તે સ્વસ્થ થઇ અને પોતાની જાતને સ્વસ્થ દેખાડવાની તેણીને વધારે જરૂર જણાઇ. તેઓ જંગલમાં

દાખલ થયાં અને થોડો સમય નહીને છેવટની સલામ કરીને કે-
 ટલીક વધુ ઉંચાણની જમીન ઉપર ચડયાં; ત્યાંથી, કે જ્યાંથી
 વૃક્ષોની વચમાંના ભાગોમાંથી નેત્રોને આમતેમ નજર કરવાનું
 બળ મળતું હતું, તેવી જગ્યાઓમાં ખીણમાં ઘણાં રમણીય
 દ્રવ્યો હતાં તથા સામેની ટેકરીઓમાંની ઘણીક ઉપર તે
 જંગલ ઉગેલું હતું તથા કેટલીક ઉપર પાણીના વહેલા પણ
 હતા તેવાં સ્થળોએ તેઓ ગયાં. મિ. ગાર્ડીનરે આખા ખાગની
 આસપાસ ફરવા જવાની ઇચ્છા દર્શાવી પણ તેને એવી
 દેહશત લાગી કે તેથી પોતાના માર્ગથી બહુ આડા જવાશે.
 ક્તેહમંદ હાસ્ય સાથે તેમને કહેવામાં આવ્યું કે તે બધું ૧૦
 માઇલનું ચક્કર છે. આથી તે ખાખતનો નિર્ણય થઇ ગયો; અને
 તેઓ પોતાના હમેશના રિવાજ મુજબના માર્ગે ચાલ્યા. જે રસ્તેથી
 તેઓ કેટલાક વખત પછી, ફરીને, ઊલટાં ઝાડોવાળા જંગલમાં
 નાચાણવાળા ભાગમાં પાણીની ખાણુએ અને તેના અતિ સાંકડા
 ભાગમાં આવી પહોંચ્યાં. તેમણે, આસપાસના દેખાવના સામાન્ય
 વાતાવરણની હવાને અનુકૂળ બની, એક સાદા પૂલવડે જળાશયને
 ઉદ્દેશ્યું. તેમણે કદી પણ જોયું હોય તે કરતાં આ સ્થળ કુદર-
 તથી ઓછુંજ શૃંગારાયેલું હતું; અને ખીણ કે જે આ સ્થળે
 સાંકડી બનીને ઊંડા જેવી થઇ જતી હતી તેમાં માત્ર પાણીનો
 વહેણો જવા જેટલોજ માર્ગ હતો તથા તેની ખાણુએ આવેલી
 જંગલી ઝાડીના જંગલની વચમાં થઇને જવાનો એક સાંકડો
 રસ્તો હતો. ઇલિઝાબેથની ઇચ્છા તે ખીણના વાંકોને જોવાની
 હતી; પણ જ્યારે તેમણે પુલ ઓળંગ્યો અને પેલા મકાનથી
 કેટલું અંતર છે તે જોયું ત્યારે મિસિસ ગાર્ડીનર કે જે બહુ

ચાલનારી નહોતી તેણીનાથી આગળ ચલાયું નહીં. તેણે જમ અને તેમ જલદીથી પોતાની ગાડીમાં પાછા જવાનો વિચાર જણાવ્યો, તેથી કરીને તેની ભત્રીજીને પણ તેને સંમત થવાની જરૂર પડી, અને તેમણે ટુંકામાં ટુંકે રસ્તે થઈને જવાય તે દિશામાં નદીની સામી બાજુએના મકાન તરફનો માર્ગ લીધો; પણ હવે તેઓ ઘણાંજ ધીમેથી આગળ ચાલી શક્યાં. કારણકે મિ. ગાર્ડીનર જોકે શોખ-માં ખડુ પડે તેવા નહોતો તોપણ, મચ્છીનો શિકાર કરવાને ઘણું શોખીલો હતો અને પાણીમાં અમુક જાતનો કેટલીક માછલી પ્રસંગોપાત દેખાતી તે જોવામાં તથા તે વિષે સાંથના માણસો જોડે વાત કરવામાં એટલો તો તે ગુંથાયો કે તે ખડુજ થોડું આગળ ચાલતો હતો. આ પ્રમાણે ધીમે ધીમે તે ચાલતાં હતાં એવામાં તેમને ફરીથી આશ્ચર્ય થયું અને ઇલિઝાબેથને તો મિ. ડાર્સી નજરે પડવાને લીધે—તે પણ ખડુ દૂર નહીં—પહેલાના જટલો અચંખો લાગ્યો. અહીંઆનો માર્ગ, સામી બાજુના કરતાં, ઓછી ઝાડીવાળો હોવાથી, તેમના મળતાં પહેલાં તેઓ તેને જોઈ શક્યાં. ઇલિઝાબેથ ગમે તેટલી ચકિત થઈ ગઈ હતી તોપણ, અગાઉના કરતાં આ વખતે મુલાકાત માટે છેવટ કાંઈક વધારે તૈયાર તો હતી અને તેણીએ, જે તે તેમને મળવાના ધરાદાથી આવ્યો હોય તો તેની સાથે શાન્ત દેખાઈને શાન્તિથી વાત કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. થોડીવાર સુધી તો ખરેખર તેણીને એમ લાગ્યું કે તે ઘણું ખરું બીજા રસ્તે ચડી જશે. આ વિચાર, તેની ચાલના રસ્તામાં થી એક વાંક લેતાં તે દેખાતો બંધ પડ્યો ત્યાં સુધી ચાલ્યો; અને વાંક પુરો થતાંજ તે તેમની આગળ ખડો થઈ ગયો. નજરે પડતાંજ, તેણીએ જોયું કે તેનામાંથી તેની થોડા વખતપરની સ-

હ્યતા ગઇ નહોતી; અને તેની સહ્યતાની નકલ કરીને, જ્યાં તેઓ મળ્યાં કે તુરતજ તેણીએ તે સ્થળના સૌંદર્યનાં વખાણ કરવા માંડ્યાં; પણ તેણી “આનંદકારક” અને “મોહક” શબ્દોથી આગળ વધી નહોતી, એટલામાં તો કોઇ દુર્ભાગી બાબતની યાદે તેમાં વાંધો નાંખ્યો અને તેણીએ કદપના કરી કે જે તેણી પેખખર્ણીનાં વખાણ જે કરશે તો તેનો ગર્ભિત અર્થ ઉંઘા કરવામાં આવશે. તેણીની મુખાકૃતિ ખદલાઇ ગઈ અને તે કાંઈ ખોલી નહીં. મિસિસ ગાર્ડીનર જરા પાછળ હલી હતી; અને જોવી તે અટકી ગઈ કે તુરતજ તેણે, તેને તેણીનાં મિત્રોની ઓળખાણ કરાવવાનું માન આપવામાં આવશે કે કેમ એમ પુછ્યું. આ સહ્યતાનો આ આઘાત એવા હતો કે જોને માટે તેણી લગાર પણ તૈયાર નહોતી; અને જોઓની સામે તેની મગફરીને લીધે તે ને તેણીની પાસે માંગણી કરતાં વિરોધ આવ્યો હતો તે લોકો-માંનાંજ કેટલાંકની ઓળખાણ કરવાના તેના પ્રયત્ન તરફ તેણી પોતાના હાસ્યને દાખી શકી નહી. “તેઓ કેણુ છે તે જ્યારે તેના જાણવામાં આવશે ત્યારે તેને કેટલી ખધી નવાઇ લાગશે?” તેણીએ મનમાં વિચાર કર્યો: “તે તેમને શોખવાળા લોકો ધારે છે.” તોપણ ઓળખાણ તુરતજ કરાવવામાં આવી; અને જોવું તેણીએ પોતાની મેળેજ તેમની સગાઇનું નામ પાડ્યું કે તુરતજ તેણે તેના સામે ચપળતાથી નજર કરી કે તે, એ ખખરને કેવી રીતે સહી શકે છે અને એવા શરમભરેલા સોખતીઓથી તેનાથી ખને તેટલી ઝડપે તે નાસી જશે એવી આશાથી પણ તેણી રહિત નહોતી. આ સંબંધથી તે ચકિત થઇ ગયો, તે તો જાણે સ્પષ્ટ જણાવું હતું; પરંતુ તે, તે હિંમતથી સહી રહ્યો અને

ત્યાંથી દૂર નહીં જતાં તે તેમની તરફ વળ્યો ને ઉભો અને મિ. ગાર્ડીનરનો સાથે વાતમાં ચડ્યો. ઇલિઝાબેથ રાજી થયા વગર તેમજ ફેતેહ પામ્યા વિના રહી શકી નહીં. એ બહુ દિલાસાની વાત હતી કે, તેણીનાં કેટલાક સગાંઓને માટે તેને શરમાવાની જરૂર નથી, એ તે જાણતો હોવો જોઈએ. તેમની વચ્ચે જે વાત થઈ તે બધી તેણીએ ઘણુંજ ધ્યાન દઈને સાંભળી અને તેના ઠાકાના દરેક વાક્ય તેમજ ઉદ્ગાર કે જ્યાં તેની ચાતુરી, તેના શોખ અગર તેની સારી રીતભાતનું સૂચન હતું તે દરેકથી તેણી કુલાઈ જતી.

વાતચિત તુરંતજ મચ્છીના શિકારના વિષય ઉપર વળી, અને તેણીએ, મિ. ડાર્સીને, ઘણીજ સહ્યતાથી તેના ઠાકાને તેની નજીકમાં રહે તે દરમ્યાન તેની નજરમાં આવે તેટલીવાર મચ્છીનો શિકાર કરવા આવવાને તેને આમંત્રણ આપતાં સાંભળ્યો, તેજ વખતે તેણે તેને માછલાં પકડવાનાં યંત્રો આપવાનું જણાવ્યું, અને વહેળાના જે ભાગમાં સાધારણ રીતે મચ્છી વધારે હોય છે તે તરફ આંગળી કરીને પણ તેણે બતાવી. મિસિસ ગાર્ડીનર કે જે ઇલિઝાબેથનો હાથ ઝાલીને ચાલતી હતી તેણે આશ્ચર્યની ગર્ભિત નજરે તેણીના સામું જોયું. પરંતુ તેણીને તો અત્યંત અચંબો થયો હતો અને તેણી સતત એ બોલ્યા કરતી કે, “તે આટલો બધો શાથી બદલાઈ ગયો છે ? આ બધું શામાંથી થઈ શકે ? મારા માટે તો આમ બની શકે નહીં. હન્સ-ફ્રાઈડ ખાતેના મારા ઠપકાઓથી આના જેવો અને આટલો ફેર પડી શકે નહીં. તે હજીપણ મને રહાય, એ અશક્ય છે.”

આ પ્રમાણે કેટલોક વખત ચાલ્યા બાદ,—એટલે કે એ સ્ત્રીએ આગળ અને પાછળ બે પુરૂષો—તેમનાં મૂળ સ્થળોએ પાછાં આવતાં અને કોઇક નવાઇ જવો પાણીનો છોડ વધારે સારી રીતે તપાસી જોવા માટે નદીના કાંઠે ઉતરતો કેટલોક ફેરફાર બનવાનો સંયોગ થયો. તે ફેરફારની મિસિસ ગાર્ડીનરે શરૂઆત કરી. તેણીએ સવારના શ્રમથી થાકી જઈને ઈલિઝાબેથના હાથનો ટેકો પુરતો નહીં લાગવાનાં કારણથી પોતાના પતિના હાથના ટેકાને પસંદ કર્યો; આથી મિ. ગાર્ડીનરે તેની બત્રીજીની બાજુમાં તેની જગા લીધી અને તેણી સાથે આગળ વધ્યાં. થોડો વખત ચૂપ રહ્યાં બાદ તે યુવતી પ્રથમ બોલી ઉઠી. તેણીએ તેને એવું જણાવવાની ઇચ્છા કરી કે તેણી તે સ્થળે આવી તે અગાઉ તેની ગેરહાજરીની તેણીને ખાત્રી આપવામાં આવી હતી, અને તે પ્રમાણે જણાવીને તેણીએ શરૂઆત કરી કે તેનું આગમન ઘણુંજ અણચિતબ્યું હતું—“કારણ કે તમારાં શૃંગવ્યવસ્થાપિકાએ અમને એમ ખબર આપી હતી કે આવતી કાલ સુધી તો તમે ચોક્કસ પણે અહીં આવશે નહીં.” તેણીએ ઉમેર્યું, “અને ખરેખર, અમે બેઠકવેલ છોડ્યું તે અગાઉ, અમે એમ સમજ્યાં હતાં કે અહીં ગામમાં તમે તુરતજ આવશે, એવી આશા નહોતી.”

તેણે એ બધાના સત્યને કબૂલ રાખ્યું અને કહ્યું કે તેના કારભારી સાથેના કામને લીધે તેને, તે જ મંડળીની સાથે મુસાફરી કરતો હતો તેનાં બીજાં માણસોના કરતાં થોડા કલાક પહેલાં આવવું પડ્યું હતું. “તેણી આવતી કાલે સવારે મને આવી મળશે.” તેણે ચાલુ રાખ્યું, “અને તેઓમાં કેટલાંક જણ

એવા છે કે જે તમારી સાથે ઝોળખાણ હોવાનો દાવો કરી શકશે—એટલે કે મિ. ખિંડે અને તેની બહેનો છે.”

ધલિઝાખેથે આના ઉત્તરમાં માત્ર જરા નમન કર્યું. તેણીના વિચારો તુરતજ જે સમયે તેમની વચ્ચે મિ. ખિંડેના નામનો ઉલ્લેખ છેલ્લો થયો હતો તે વખત તરફ પાછા વળી ગયા અને જો તેણી તેના ચહેરા ઉપરથી અભિપ્રાય ખાંધે તો તેનું મન પણ એથી બહુ જુદી રીતે રોકાયેલું નહોતું.

“વળી એ મંડળીમાં એક ખીજી વ્યક્તિ પણ છે.” તેણે થોડો વખત થોભ્યા બાદ બોલવાનું ચાલુ રાખ્યું, “કે જની ખાસ ઇચ્છા તમારી સાથે ઝોળખીતાં થવાની છે:—તમે મને તમારા લેખપટન ખાતે રહેવા દરમ્યાન મારી બહેનની તમારી સાથે ઝોળખણ કરાવવાની રજા આપશો? આમાં હું બહુ માગણી કરું છું?”

આવી રીતની અરજ કરવાથી થયેલું આશ્ચર્ય ખરેખર મોટું હતું. તેણીએ તે કેવી રીતે સ્વીકારી તે જાણવાનું કાર્ય તેણીને માટે ઘણું મોટું હતું. તેણીને તુરતજ લાગ્યું કે મિસ ડાસીને તેણીની સાથે ઝોળખાણ કરવાની ગમે તેવી ઇચ્છા હોય તોપણ તે, તેણીના ભાઈનુંજ કામ છે અને તેથી આગળ વિચાર કર્યા વિનાજ તે કામ સંતોષકારક જણાયું, તેના ગુસ્સાને લીધે તેણે ખરેખર તેણીનું મોટું ધાર્યું નહીં એ જાણીને તેની સંતોષ થયો. તેઓ ચૂપચાપ આગળ વધ્યાં. બન્નેજણે ઉંડા વિચારમાં પડી ગયાં હતાં. ધલિઝાખેથ નિશ્ચિન્ત ન હોતી, અને તેમ થવું અશક્ય હતું, પણ તેણીની ખુશામત કરવામાં આવી હતી અને તેણીને રાજી કરવામાં આવી હતી. પાતાની બહેનની તેણીની

સાથે ઝોળખાણ કરાવવાની તેની ઇચ્છા, એ બહુજ ઉચ્ચ પ્રકારનું અભિનંદન હતું. તેઓ તુરતજ બીજાંઓની નજર બહાર પડતાં રહ્યાં અને જ્યારે ગાડી સુધી પહોંચ્યા ત્યારે મિ. અને મિસિસ ગાર્ડીનર બા માઇલના અડધ જટલાં પાછળ રહી ગયાં હતાં.

પછી તેણે તેણીને મકાનમાં આવવા કહ્યું. તેણીએ જાહેર કર્યું કે હું થાકી ગઇ નથી અને તેઓ સાથેજ મેદાન ઉપર ઉભાં રહ્યાં. આવા વખતે ઘણી વાતચીત કરવામાં આવી હોત અને ચૂપ રહેવાનું બહુ કઠંગુ હતું. તેણીની ઇચ્છા વાત કરવાની હતી પણ દરેક વિષય સામે બાધ નડે એમ જણાયું. આખરે તેણીને યાદ આવ્યું કે તેણી સુસાફરી કરતી હતી અને તેમણે મેટલોક અને ડોલડેઇલ વિષે ઘણીજ ખંતથી વાત કરી. તોપણ કાળ તથા તેણીની કાકી ધીમે ધીમે ચાલતાં હતાં—અને તેણીની ધીરજ અને તેણીના વિચારો, તેમનાં ગપ્પાંસપ્પાં પુરાં થયા અગાઉ ખપી ગયાં હતાં. મિ. અને મિસિસ ગાર્ડીનર આવી પહોંચતાં તે બધાંને મકાનમાં જોવા માટે તથા કાંઈક નાસ્તો કરવાનો આગ્રહ કરવામાં આવ્યો; પણ એ વિનંતિનો અસ્વીકાર થયો અને તેઓ ઘણીજ સહ્યતાથી એક બીજાથી છુટાં પડ્યાં. મિ. ડાર્સીએ એ અબળા-ઓને હાથ આપી ગાડીમાં બેસાડી, અને જ્યારે ગાડી ચાલી ગઇ ત્યારે ઇલિઝાબેથે તેને ધીમેથી મકાન તરફ ચાલ્યો જતો જોયો.

પ્રકરણ ૩૪.

ધલિઆખેથે એટલું તો નક્કી કરી લીધું કે મિ. ડાસી, તેની બહેનને પેમ્પલી પહોંચ્યા પછીના બીજા દહાડે મુલાકાત માટે લાવશે. તે ઉપરથી તેણીએ એવો નિશ્ચય કર્યો કે તે દહાડે સવારે મુસાફરખાનું નજર બહાર રહે તેમ કરવું નહીં પણ તેણીનું અનુમાન ખોટું હતું; કારણ કે જો દહાડે સહવારે તેઓ લેમ્પટનમાં આવ્યાં તેજ સવારે એ લોકો મુલાકાત માટે આવ્યાં.

મિસ ડાસી અને તેના ભાઈએ દેખાવ દીધો અને આ મહાભારત ઓળખાણ થઈ. ધલિઆખેથે આશ્ચર્ય સાથે જોયું કે આ નવી ઓળખાણ કરનાર પોતે પણ તેણીના જટલીજ ગભરાયલી હતી. લેમ્પટનમાં આવી ત્યારથી તેણીએ સાંભળ્યું હતું કે મિસ ડાસી અત્યંતની મગર છે, પણ થોડી મીનીટ સુધી અવલોકન કર્યો બાદ તેણીને ખાત્રી થઈ કે તેણી અત્યંત બીર હતી. તેણીની તરફથી એક પદ કરતાં આખો શબ્દ પણ સાંભળવાનું તેણીને કઠણ થઈ પડ્યું.

મિસ ડાસી ઉંચી હતી અને તે પણ ધલિઆખેથ કરતાં મોટા પ્રમાણમાં ઉંચી હતી; અને ૧૬ વર્ષ કરતાં થોડીજ મોટી હતી; તોપણ તેણીની આકૃતિ ખંધાઈ ગઈ હતી અને તેણીનો ચહેરો સ્ત્રીના જેવો તથા માયાળુ હતો. તેણીના ભાઈ કરતાં તેણી સુંદરતામાં ઉતરતી હતી; પણ તેણીના ચહેરામાં બુદ્ધિ તથા વિનોદનો વાસ જણાતો હતો, અને તેણીની રીતભાત સંપૂર્ણ રીતે અકૃત્રિમ અને માયાળુ હતી. ધલિઆખેથ કે જણે મિસ

ડાસીને ચોકસ અને જરાય અસાવધ નહીં એવી અવલોકનકાર હોવાનું ધાર્યું હતું તે, આવી જુદીજ લાગણીની હકીકત જાણીને ખહુજ નચિન્ત થઈ.

ડાસીએ તેણીને ઠણું કે ખિંગ્લે પણ તમને મળવા માટે આવનાર છે. એ પહેલાં તેઓ ખહુ લાંબો વખત સાથે રહ્યાં ન હોતાં; અને તેણીને પોતાના મંતોષના ઉદ્દગાર કાઢવાનો તથા એવા મુલાકાત માટે આવનાર માટે તૈયાર રહેવાને દેખીતી રીતે પુરતો સમય હતો, એવામાં દાદર ઉપર ખિંગ્લેનાં ઝડપથી પડતાં પગલાંનો અવાજ સોભળાયો અને એક પળમાં જ તે ત્યાં દાખલ થયો. તેની સામેના ઇલિઝાબેથનો ખંધો ક્રોધ લાંબા વખત પહેલાંથી દૂર થઈ ગયો હતો; પણ જો તેણીને હજી પણ કંઈ તે લાગતો હોત તોપણ, તેણીને જાતાંજ, જે અકૃત્રિમ માયાળુ પણથી તેણે પોતાના ઉદ્દગાર કાઢ્યા તે સામે તે ભાગ્યેજ રહી શક્યો હોત. તેણે તેણીના કુટુંબના ખુશી સમાચાર સામાન્ય રીતે મિત્રની માફક પૂછ્યા અને તેણે હંમેશની પેઠેજ સારા વિનોદવાળી શાંતિથી તેણીની સામે જોયું અને વાતચીત કરી.

ઇલિઝાબેથને પોતાની તરફથી ઘણું કરવાનું હતું. મુલાકાતે આવનાર દરેક વ્યક્તિની લાગણીઓ કેવી છે તે નક્કી કરવાની હતી. પોતાની લાગણીઓને શાન્ત કરવાની તેણીની ઇચ્છા હતી. તે સાથે ખંધાઓની જોડે હળીમળી જવાય, તેમ કરવાનું હતું. આ બીજી ધારણા કે જ્યાં તેણી નિબંધ થશે એવી તેણીને ઘણીજ દહેશત હતી તેમાંજ ફતેહ મેળવવાની તેણીને ઘણો ખાત્રી થઈ; કેમકે જેમને તેણીએ આનંદ આપવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો

તે બધાંએ તેણીની તરફેણનીજ વલણવાળાં હતાં. ખિન્ને આનંદ મેળવવા તૈયાર હતો, જ્યોર્જનીઆ રાજી થવા આતુર હતી અને ડાર્સી પણ ખુશ થવાનો નિશ્ચય કરીને બેઠો હતો.

તેમને મળવા આવનાર વ્યક્તિઓ અડધા કલાક ઉપરાંત તેમની સાથે રહી; અને જ્યારે તે બધાં પાછાં જવાને તૈયાર થયાં ત્યારે મિ. ડાર્સીએ, મિ. અને મિસિસ ગાર્ડીનર તથા મિસ બેનેટ, તેઓ તે ગામ છોડીને જય તે પહેલાં પોતાને ત્યાં પેમ્પલીમાં આવી જમવા તથા મળવા માટે આવવાની ઇચ્છા પ્રદર્શિત કરવામાં પોતાની સાથે સામેલ થવાને પોતાની બહેનને પણ બોલાવી. મિસ ડાર્સી કે જેને આમંત્રણો આપવાની ટેવમાં સંકેાય થોડો થતો હતો તેણી તુરંતજ તેમાં સામેલ થઈ. મિસિસ ગાર્ડીનરે, પોતાની ભત્રીજી કે જેને આ આમંત્રણની સાથે ઘણોજ સંબંધ હતો તેણી, આ સ્વીકારવાના સંબંધમાં કેવું વલણ ધરાવે છે, તે જણવાની ઇચ્છાથી તેના સામું બેયું; પણ ઇલિઝાબેથે પોતાના ચહેરાને બીજી તરફ ફેરવી નાખ્યો. તોપણ આવી રીતે જાણી બેઠને તે અલગ રહે છે તે માત્ર આ પણ પુરતો ગભરાટ છે અને આમંત્રણની સૂચના તરફ તેની કાંઈ નાપસંદગી નથી, એમ ધારી લઈને તથા પોતાનો પતિ કે જેને મનુષ્યોના સમાગમનો બહુ શોખ હતો તે પણ આમંત્રણનો સ્વીકાર કરવા રાજી છે, એમ બેઠને તેણીએ પોતાની હાજરી આપવા રોકાવાની હિંમતથી હા કહી અને બીજા દિવસ પછીનો દિવસ તે માટે નક્કી કરવામાં આવ્યો.

કાંઈ તથા ભત્રીજીએ એવું નક્કી કર્યું કે મિસ ડાર્સી જે

દહાડે પેમ્પલીમાં આવી, તેજ દહાડે તેમને મળવા આવી-એવી આકર્ષક સહયતાને પગલે આપણે પણ ચાલવું જોઈએ અને તે ઉપરથી તેઓએ એમ ધાર્યું કે તેણી પાસે બીજા દહાડે સહવારેજ જવાની ઘણીજ જરૂર છે. તેથી કરીને તેઓ જવાને તૈયાર રહ્યાં.

પ્રકરણ ૩૫.

ઇલિઝાબેથને હવે ખાત્રી થઇ કે મિસ બિંગ્લેને જીધનની તરફ અરૂચિ ઉત્પન્ન થઇ હતી તે અદેખાઇને લીધે ઉભી થઇ હતી, આથી તેણીને એવી લાગણી થયા વિના રહી શકે નહીં કે પેમ્પલી ખાતે તેણીની હાજરી કેટલી ખધી આવકાર વિનાની થઇ પડશે અને હવે તે યુવતીની તરફથી ફરીથી કેટલી સહયતાથી ઝોળખાણ કરવામાં આવશે તે જાણવાની, તેણીને નવાઈ ઉપજી.

મકાન આગળ પહોંચતાં જ, તેમને દિવાનખાનામાં થઇને સલુનમાં લઈ જવામાં આવ્યાં, જોનો ઉત્તર તરફનો દેખાવ ઉનાળાને માટે તેને આલ્હાદજનક બનાવતો. તેની ખારીઓ જમીન તરફ પડતી હતી તેથી તેમાંથી, તે મકાનની પાછળ આવેલી ઉંચી જંગલવાળી ટેકરીઓનો, મગજને ઘણીજ શાન્તિ આપનારો દેખાવ જણાતો હતો. તેમજ સુંદર 'ઓક'નાં વૃક્ષો તથા સ્પેન દેશમાં થતાં ચેસ્ટનના વૃક્ષો કે જે વચમાં આવેલા રસ્તા ઉપર છુટાં છુટાં ઉગેલાં હતાં, તે પણ જણાતાં હતાં.

આ દિવાનખાનામાં, મિસ ડાર્સી કે જે મિસિસ હસ્ટ, અને મિસ બિંગ્લે તથા જે યુવતી સાથે તેણી લાંડનમાં રહેતી હતી અને

જે તેની સાથે ખેડી હતી તેણે તેમને આવકાર આપ્યો. તેમાં તેમને જ્યોર્જનીઆએ અતિ સહયતાથી આવકાર આપ્યો; પણ તેમાં એટલો ખર્ચો ગભરાટ સમાયેલો હતો કે જે, લીરપણાથી અગર ખોટું કયોના ભયમાંથી ઉત્પન્ન થયેલો હોવા છતાં, જોયો પોતાને ઉતરતી પંક્તિના માનતાં હોય તેમનામાં એવી માન્યતા ઉત્પન્ન કરે કે તેણી મગર અને એકલવાયી છે. તોપણ, મિસિસ ગાર્ડીનરે અને તેની ભત્રીજીએ તેણીને ન્યાય આપ્યો અને તેણી તરફ દયાથી જોયું.

મિસિસ હર્સ્ટ અને મિસ બ્રિગ્લેએ તેમની તરફ માત્ર વિનયથી જોયું હતું; અને તેઓએ તેમની ખેઠક લીધી કે તુરંતજ થોડો વખત ત્યાં ખંધાય વિરામ લેતા શાન્ત થયા, કે જે હંમેશાં એવા વિરામ ખડુ કવખતના થઈ પડે છે. એ શાન્તિનો ભંગ પહેલવહેલો મિસિસ એનેસ્લીએ કર્યો કે જે એક સુલભ અને મળતાવડા દેખાવવાળી સ્ત્રી હતી તથા કોઈ જાતની વાતચિત દાખલ કરવાના જેવા પ્રયત્નથી તે બીજાં ખંધાંઓ કરતાં ખરેખર વધારે સારી રીતે ઉછરી હતી એમ સાબીત થતું હતું, અને તેણી તથા મિસિસ ગાર્ડીનર વચ્ચે, પ્રસંગોપાત ઇલિઝાબેથ તરફની મદદથી વાતચિત આગળ ચાલી. મિસિસ ડાર્સીના ચહેરા ઉપરથી એમ જણાતું હતું કે જાણે કે તે, તે વાતચિતમાં સામેલ થવાને જોઈતી હિંમતની ઇચ્છા કરતી હતી; અને કોઈ વખતે જ્યારે સાંભળવાનો જરાય ભય ન હોય, ત્યારે એક નાનું સરખું વાતો ખોલવાની હિંમત કરતી હતી.

તેમની મુલાકાતને લીધે જે બીજી નવીનતા આવી તે,

ઠંડુ માંસ લઇને નાકરોએ પ્રવેશ કર્યો તે હતી; તેની સાથે ભાખરી તથા તે ઋતુમાં થતાં જુદી જુદી જાતનાં ખંધાં સુંદર ફળો પણ હતાં; પરન્તુ જ્યાંસુધી મિસિસ એનેસ્લીએ મિસ ડાર્સી તરફ અનેકવાર ખાસ નજર કરી તથા મ્હોં મલકાવ્યાં અને તેણીને તેની આગલી જગેની યાદ આપી ત્યાં સુધી એ ખાણું આંચું નહોતું; હવે આખી મંડળીને માટે કામ આંચું-કારણ કે તેઓ ખંધાં જોડે વાત કરી શકે નહીં પરન્તુ તેઓ ખંધાં ખાઇ શકે તો ખરાં; અને દ્રાક્ષ, ખેર તથા ખીજાં ફળોના સુંદર ઢગલાઓને લીધે તેઓ ટેબલની આસપાસ તુરતજ એકત્ર થઇ ગયાં.

આ પ્રમાણે રોકાતાં, મિ. ડાર્સી જ્યારે દિવાનખાનામાં દાખલ થયો ત્યારે ઇલિઝાબેથને જે લાગણીઓ થઇ તેથી તેના દેખાવથી તેણીને વધારે ખડીક લાગી કે તેણી ઇચ્છતી હતી તે નક્કી કરવાને તેણીને સારી તક મળશે; અને પછી જોડે એક પળવાર પહેલાં તો તેણી એમ માનતી હતી કે તેણીની ઇચ્છાજ વધારે છે, તો પણ મિ. ડાર્સી આવ્યો તે બદલ હવે તેણી દિલગીર થવા લાગી.

તે મિ. ગાર્ડીનરની સાથે કેટલોક વખત રોકાયો હતો, અને મિ. ગાર્ડીનર, મકાનના બે ત્રણ ખીજા ગૃહસ્થોની સાથે નદી આગળ રોકાયો હતો; જ્યારે તેને એમ ખબર પડી કે કુટુંબ-માંની સ્ત્રીઓ તે સહવારે જ્યોર્જનીઆની મુલાકાતે જવાનો ઇરાદો રાખે છે ત્યારેજ તે ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો હતો. જોવા તેણે સલુનમાં દેખાવ દીધો કે તુરતજ ઇલિઝાબેથે ડહાપણથી સંપૂર્ણ શાન્ત અને ગભરાટ વિનાની થવાનો નિશ્ચય કર્યો-આ નિશ્ચય

કરવાની જોડે ઘણી જરૂર હતી તો પણ ખડું સહેલાઈથી તે ટકાવી શકાતો નથી, કારણ કે તેણીએ જોયું કે આખી મંડળીની શંકા તેમની સામે ઉભી થઈ હતી અને જ્યારે તે પહેલ વહેલો ઓરડામાં દાખલ થયો ત્યારે તેની વર્તણૂંક તરફ નજર નહીં રાખી હોય એવી એક પણ નજર ભાગ્યે હશે. મિસ ઇંગ્લે જ્યારે જ્યારે પોતાના હેતુવાળી કોઈ પણ વસ્તુની સાથે ખોલે ત્યારે ત્યારે તેના ચહેરા ઉપર જે હાસ્યછટા હોવા છતાં પણ તેણીના ચહેરામાં જે ધ્યાનપૂર્વકનું આશ્ચર્ય ઘણુંજ દષ્ટિગોચર થતું હતું તેટલું કોઈપણ ચહેરામાં હતું નહીં; કારણ કે તેણી અદેખાઈને લીધે હજી હતાશ થઈ ગઈ નહોતી અને મિ. ડાર્સી તરફ ધ્યાન આપવાની તેની રીતિ કોઈ રીતે પણ હજી પુરી થઈ નહોતી. મિસ ડાર્સીએ પોતાનો ભાઈ દાખલ થતાંજ વાત કરવા માટે ખડું પ્રયત્ન કર્યો; અને ઇલિઝાબેથે જોયું કે તે પોતે પણ પોતાની બહેનને તેમજ તેણીને પોતાને પણ ઓળખીતાં કરવાને ખડું આતુર હતો તથા ખની શકે ત્યાં સુધી બંને બાજુઓએ વાત કરવાનો પ્રયત્ન કરતો.

પ્રકરણ ૩૬.

લેમ્બટનમાં પહેલાંજ આવતી વખતે જોઈન તરફથી પત્ર નહીં આવેલો જોઈને ઇલિઝાબેથને અતિ નિરાશા થઈ હતી; અને આ નિરાશા દરરોજની સહવાર કે જે ત્યાં ગાળવામાં આવી તેમાં આહુ રહેતી હતી; પરંતુ ત્રીજા ૩૬ સહવારે તેની દિલગીરી પુરી

થઈ ગઈ અને તેણીની ખડેને, તેની તરફથી એકદમ એ કાગળો મળવાને લીધે, તે ખાખતને યોગ્ય કરાવી આપી; તેમાંના એક પત્ર ઉપરનો છાપથી જણાતું હતું કે તે બીજા ઠેકાણે રખડીને આવ્યો હતો. આ જોઈને ઇલિઝાબેથને કાંઈજ નવાઈ લાગી નહીં કારણ કે જોઈને તેનું સરનામું ખડુજ જાણીતી રીતે ખોટું લખ્યું હતું.

કાગળો અંદર લાવવામાં આવ્યા ત્યારે તેઓ બધાં ચાલ્યાં જવાની તૈયારી કરતાં હતાં; અને તેણીની કાઠી અને કાકા, તેણીને એકલીનેજ એકાન્તમાં તેની મોજ લેવા દેવાને ત્યાં મુકી પોતેજ ચાલી નીકળ્યાં. પહેલાં તો પહેલો રખડીને આવેલો પત્ર જોવા જોઈએ; તે પાંચ દિવસ અગાઉ લખાયેલો હતો. શરૂઆતમાં તેમની બધી નાની નાની મીજબાનીઓ અને મેલાવડાઓને અહેવાલ જણાવેલો હતો અને સાથે સાથે ગાંમડાંઓમાં જે નવા જુની હોય તે જણાવેલી હતી; પરંતુ બીજા પછીનો અડધ ભાગ કે જેમાં એક દિવસ પછીની તારીખ નાંખેલી હતી અને દેખીતી રીતે આવેશમાંજ લખાયેલો હતો તેમાં ઘણી અગત્યની ખબર આપેલી હતી. તે નીચે પ્રમાણેની મતલબની હતી:—

“વહાલી લિઝિ, ઉપર પ્રમાણે લખ્યા પછી, કાંઈક, ઘણોજ અણુચિંતવ્યો ગંભીર સ્વરૂપનો બનાવ બન્યો છે, પણ તને ભડકાવવાથી મને ભય લાગે છે એટલી ખત્રી રાખજે. અમે બધાંયે ખુશી મઝામાં છીએ, માટે જે કાંઈ કહેવાનું છે તે ખિચારી લીડીઆના સંબંધમાં છે. ગઈ કાલે રાત્રે જ્યારે અમે સૂઈ ગયાં તેવામાંજ કર્નલ ફ્રાસ્ટર તરફથી ઘણોજ જરૂરી પત્ર આવ્યો અને તેમાં અમને એવા સમાચાર જણાવ્યા હતા કે તેણી તેના

એક અમલદારની સાથે સ્કોટલેન્ડ જતી રહી છે-ખરૂં કબૂલ કરી દઉં તો વિકલામનીજ સાથે ! અમે કેટલાં ચક્રિત થઇ ગયાં હઇશું, તેની કલ્પના કર. તોપણ કીટીને તે એટલું ખંધુ અણુ-ચિંતવ્યું લાગતું નથી. હું ઘણી ઘણી દિલગીર છું. ખન્ને ખાળુ-એથી આવું ગેરહાપણભરેલું જોડું ! કર્નલ ફોર્સ્ટર, તેની હાલ તુરત રાહ જોવાને, અમને કારણ આપે છે. લીડીઆએ, તેની સ્ત્રીને માટે કેટલીક લીડીઓ લખીને મુકી હતી અને તેમના ધરાદાની તેણીને તેમાં ખખર આપી હતી. મારે હવે પાર આણવો જ જોઇએ, કારણકે મારી ગરીબડી માતાથી હું બહુ લાંબો વખત નબી શકાશ નહીં. હું ધારું કે તું તે સહી શકશે નહીં, પણ મેં શું લખ્યું છે તે હું ભાગ્યેજ જાણી શકું છું.”

વિચાર કરવાનો પણ વખત આપ્યા શિવાય તથા તેણીને શી લાગણી થઇ તે ભાગ્યેજ સમજીને, ઇલિઝાબેથે આ પત્ર પુરો થતાં તુરતજ ખીજે. પત્ર લીધો અને અત્યંત અધીરાઇથી તે ખોલીને નીચે પ્રમાણે વાંચી જોયો; પહેલો કાગળ પુરો કર્યા પછી એક દિવસ મોડેથી આ કાગળ લખેલો હતો.

“ મારી બહાલી ખહેન, આ સમયે તને મારો ઉતાવળથી લખેલો પત્ર મળી ચુક્યો હશે; મારી એવી ઇચ્છા છે કે આ પત્ર તેથી વધારે માહિતી આપનાર નીવડે પણ જે કે સમયથી હું ખંધાઇ ગઇ નથી તોપણ માફ મગજ એટલું ગુંચવાઇ ગયું છે કે પૂર્વાપર સંખંધ રાખવાના કારણનો જવાબ હું આપી શકતી નથી. મારી ગરીબ માતા ખરેખર માંદી પડી છે અને તેણીના આરડામાં જ પડી રહે છે. જે તેણી પોતાની મેળે કાંઇ કરી

શકે તો તે વધારે સાહે; પરન્તુ એવી આશા રાખી શકાય નહીં. અને મારા પિતાના સંબંધમાં તો, મારી જીંદગીમાં તેમને આવા દંભી કદી જોયા નહોતા. તેઓ ખન્ને વચ્ચેના સંબંધને ગુપ્ત રાખવાથી ખિચારી કીટીને ક્રોધ થયો છે; પણ એ જોકે અરસ-પરસના વિશ્વાસની ખાખત હતી એટલે તેમાં ક્રોધને નવાઈ પામવાનું નથી. મારી બહાલામાં બહાલી લિઝિ, હું ખરેખર રાજી થઈ છું કે આવા દુઃખદાયક દેખાવોમાંથી તું કાંઈક ખચી ગઈ છે; પણ હવે જ્યારે પહેલો આઘાત પુરો થઈ ગયો છે, એટલે તારા પાછા આવવાની હું ઇચ્છા કરું છું એ કબૂલ કરે ? તોપણ હું એટલી બધી સ્વાર્થી નથી કે, જો અગવડ પડતું હોય તો તે ખાખતનો આગ્રહ કરું—સાહેબજી ! મેં થોડાજ વખત ઉપર જે નહીં કરવાની મરજી ખતાવી હતી તેજ કરવાને હું મારી કક્ષમ ફરીથી ચલાવું છું; પરન્તુ સંયોગો એવા છે કે હું તમને બધાને, ખની શકે તેટલી ઉતાવળે અહીં આવવાને આતુરતાથી અરજ કર્યા વિના રહી શકતી નથી. મારા કાકા અને કાકીને હું એટલી તો સારી રીતે જાણું છું કે એ ખાખતની અરજ કરવાથી મને જરાય ખડીક લાગતી નથી; જો કે તેમાં મારા કાકા પાસેથી કાંઈક વિશેષની માંગણી હજી મારે કરવાની છે. મારા પિતા કર્નલ ફ્રેસ્ટરની સાથે તેણીને શોધી કાઢવાના પ્રયત્ન કરવા તુરતજ લાંડન જવાના છે. તેમનો શું કરવાનો વિચાર છે તેની, ખાત્રી-પૂર્વક મને કાંઈ ખબર નથી; પણ તેમને જે બેહદ દુઃખ થયું છે તેથી તે કોઈ પણ શ્રેષ્ઠ અને સહી સલામત રીતનું કોઈ પગલું ભરશે નહીં, અને કર્નલ ફ્રેસ્ટરને કાલે સાંજે ફરીથી બ્રાઈટન માં જવાની જરૂર પડી છે. આવા અણીના સમયમાં મારા કાકાની

સલાહ અને મદદ એજ દુનિયામાં જે ગણો તે બધું છે; મને જે લાગણી થવી જોઈએ તેનો તેને તુરતજ ખ્યાલ આવશે અને હું તેની ભલમનસાઇ ઉપર આધાર રાખું છું. ”

“ અરે ! ક્યાં છે, ક્યાં છે મારા કાકા ? ” ઇલિઝાબેથ જોવો કાગળ વાંચી રહી કે તુરતજ પોતાની જગાએથી ઉઠીને આગળ વધી બોલી ઉઠી. તેણી એટલા અમૂલ્ય સમયની એક પળ પણ ગુમાવ્યા શિવાય તેના કાકાની પાછળ જવાને આતુર થઇ; પણ જેવી તે દ્વાર આગળ પહોંચી કે તુરતજ એક નોકરે તે દ્વાર ઉઘાડ્યું અને મિ. ડાસી નજરે પડ્યો. તેણીના ફીક્કા ચહેરાથી અને આવેશવાળી રીતભાતથી તે ચમક્યો, અને તે બોલી શકવા માટે પોતાની જાતે પુરતો સ્વસ્થ બને તે અગાઉ તો તેણી કે જના મનમાં બીજા દરેક વિચારને બદલે લિડિયાની સ્થિતિના જ વિચારો આવતા હતા તે ઉતાવળથી બોલી ઉઠી: “ હું તમારી ક્ષમા માગું છું, પણ મારે તમને મુઠીને જવુંજ જોઈએ. મારે આ જ પળે મિ. ગાર્ડીનરને એવા કામ માટે બોળી કાઢવાની જરૂર છે કે જે કામમાં ઠીલ કરી શકાય તેમ નથી જ; મારાથી એક પળ પણ ગુમાવાય તેમ નથી. ”

“ અરે ભલા ભગવાન ! આ શી બાબત બની છે ? ” સહયતા કરતાં વધારે લાગણીથી તેણે ખુમ પાડી; પછી પોતાની જાતને સ્વસ્થ કરી કહ્યું “ હું તમને એક મીનીટ પણ રોકીશ નહીં; પણ મિ. અને મિસિસ ગાર્ડીનરની તપાસ માટે મને અગર નોકરને જવા ઘો. તમારી તબીબત ખરાબર નથી;—તમે તમારી જાતે જઇ શકશો નહીં. ”

ધલિઝાએથે આનાકાની કરી, પણ તેણીનાં ઘુંટણો થરથર ધ્રુજતાં હતાં અને તેણીને એમ પણ લાગ્યું કે તેમની પાછળ જવાના તેણીના પ્રયત્નથી કેવો નજીવો લાભ થશે. તેથી કરીને, નોકરને પ્રાછો બોલાવી તેણીએ તેને, એટલા બધા શ્વાસ વગરના અવાજે તેના શેઠ અને શેઠાણીને તુરત જ ઘેર લઇ આવવાનું કામ સોંપ્યું કે તેણીનું બોલવું લગભગ સમજી શકાય તેમ પણ રહ્યું નહીં.

નોકર ચોરડો છોડીને ગયો એટલે તેણી પોતાની જાતને ટેકાવી રાખવા અશક્ત હોવાથી નીચે બેઠી અને તેણી એટલી બધી દુઃખી અને માંદી જણાતી હતી કે ડાસી તેને છોડીને જાય અથવા માયાળુપણા અને દયાના અવાજે નીચે પ્રમાણે કહ્યા શિવાય રહી શકે તે અશક્ત હતું: “ મને તમારી દાસીને બોલાવવા દો. તમને હાલ આરામ આપી શકે એવું કંઈ તમે લઈ શકો તેવી કોઈ ચીજ અહીં નથી ?—દાડનો એક પ્યાલો—એકદ તમને લાવી આપું ?—તમે બહુ માંદા થઈ ગયાં છો. ”

“ ના, હું તમારો આભાર માનું છું, ” પોતે સ્વસ્થ થવાનો પ્રયત્ન કરતાં તેણીએ ઉત્તર આપ્યો: “ મને કંઈ પણ થયું નથી. હું તદ્દન સારી છું; મને હમણાંજ લોંગબોર્નથી જ કંઈક ભયંકર સમાચાર મળ્યા છે, તેથી જ મને માત્ર દુઃખ થાય છે.”

આ બાબતને જ્યારે તેણીએ ઇસારો કર્યો ત્યારે તેણીની આંખમાં આંસુ આવ્યાં અને થોડી વાર સુધી તો તે બીજે શબ્દ પણ બોલી શકી નહીં. ડાસી, આવી હલકી અંતરિયાળ સ્થિતિમાં પોતાના સંબંધનું જ કંઈ અંતરમાંથી બોલી શકે તેમ

હતું અને તેણીના તરફ માત્ર દયાજનક ચૂપકાદીથી જોઈ રહે તેમ હતું. આખરે તેણી ફરીથી બોલી:—

“જોઈને તરફથી મને હમણાંજ એક પત્ર મળ્યો હતો. તેમાં એવી ભયંકર ખિના જણાવેલી હતી, કે તે કોઈનાથી છાની રખાય તેમ નથી. મારી સૌથી નાની બહેને પોતાનાં બધાં મિત્રોને ત્યજી દીધાં છે—તે નીકળી ગઈ છે;—તેણે પોતાની જાતને મિ. વિક્ષા-મના—કબજમાં મુકી દીધી છે. તે બંને જણાં પ્રાઈટનથી જતાં રહેલાં છે.”

ડાર્સી તો અચંખાથી ત્યાંજ જડવત્ થઈ ગયો. “જ્યારે હું એવો વિચાર કરું છું કે, ” તેણીએ હજુ પણ વધારે આવેશ-વાળા અવાજે બોલવાનું ચાલુ રાખ્યું, “હું આ બનાવને અટકાવી શકી હોત ! હું, કે જ, તે માણસ કેવો છે તે જાણતી હતી. મેં તેની થોડી ઘણી હકીકત હું જ જાણતી હતી તેના થોડો ભાગ પણ મારા કુટુંબમાંજ જણાવ્યો હોત તો સાહે ! તેના ચારિત્ર્યની જાણ થઈ હોત તો આવું બની શક્યું હોત નહીં ! પણ હવે બધું થઈ ચૂક્યું—હવે તેને બહુ મોડું થઈ ગયું.”

“મને ખરેખર દુઃખ થયું છે ” ડાર્સી બોલી ઉઠ્યો—
“દુઃખ થયું છે—આંચકો લાગ્યો છે. પણ તે શું ખાત્રીપૂર્વક બન્યું છે—ખરાબર ખાત્રીથી ? ”

“અરે હા ! તે બંને જણાં પ્રાઈટનથી સાથેજ રવિવારે રાત્રે હપડી ગયાં છે અને લગભગ લાંડન સુધી તેમનાં પગલાં જણાયાં છે.”

“અને શાં પગલાં લેવામાં આવ્યાં છે ? તેણીને પાછી મેળ-

વવા માટે શા પ્રયત્નો કરવામાં આવ્યા છે ? ”

“ મારા પિતા લાંડન ગયા છે, અને જઈને મારા કાકાની તુરતજ મદદ માગવાનું લખ્યું છે; અને હું ધાંડે છું કે અડધા કલાકમાંજ અમે ચાલ્યાં જઈશું. બધી રીતે તે લયંકર છે ! ”

ડાર્સીએ કાંઈજ ઉત્તર આપ્યો નહીં. તેણીનું બોલવું પણ તે ભાગ્યેજ સાંભળતો હોય એમ લાગ્યું, અને બહુજ આતુરતાથી વિચારમગ્ન થઈ તેનું કપાળ ચડાવી અને ચહેરાને ઉદાસી બનાવી તેણે ઓરડામાં આગળ પાછળ ફરવા માંડ્યું. ઇલિઝાબેથે તેનું અવલોકન કર્યું અને તે તુરતજ સમજી ગઈ. તેણીનું બળ હવે કમી થતું જતું હતું; કુટુંબની નબળાઈની આવી સાબિતી અને અત્યંત ગેરઆખરની આવી ખાત્રી મળે તેવા સંયોગમાં દરેક વસ્તુ નબળી પડી જવીજ જોઈએ. તેણીને કાંઈ આશ્ચર્ય થયું નહીં કે તેણીએ કાંઈ વખોડ્યું નહીં, પણ પોતાની જીત થઈ છે એવી ડાર્સીની માનીનતાથી કાંઈ તેણીના અંતરને આરામ થાય એવું બન્યું નહીં. તેણીના દુઃખનું કાંઈ ઉપશમન થાય એમ થયું નહીં એથી ઉલટું, તેથી તો બરાબર એમજ ગણાયું કે તેણીની ઇચ્છાની તેણીને સમજ પાડવી; અને તેણીને કદીપણ આટલી બધી પ્રમાણિકતાથી લાગેલું નહીં કે તેણી, જ્યારે બધો પ્રેમ નિષ્ફળ થાય ત્યારે પણ, હમણાંની પેઠે તેને ચાહી શકી હોત.

કેટલીક વાર સુધી ચૂપ રહ્યા બાદ, ઇલિઝાબેથને તેણીના સાથીના અવાજ તેણીની સ્થિતિનું ભાન યાદ કરાવ્યું; તે સાથી એવી રીતે બોલ્યો કે જ્યાં દયાનો અંશ હોવા સાથે સંયમ પણ હતો. તેણે કહ્યું, “ હું ધાંડે છું કે તમે ઘણા વખતથી હું ગેરહા-

જર થઈ એવી ધરૂછા કરો છો, તેમજ અહીં ઉભા રહ્યામાં મારે કાંઈ ખડાનું કાઢવાનું પણ નથી પરન્તુ મારે જો કે વૃથા પણ નિષ્ફળ કામ છે. મારી તરફથી એવું કાંઈ કહેવામાં અગર ખોલવામાં આવે કે જે આવા સંકટમાં તમને દિલાસો આપે એવી મારી ધરૂછા છે!—પરન્તુ જે ધરૂછાઓથી તમારા માત્ર આભારોની માગણી હેતુપૂર્વક કરવા જેવું દેખાય તેવી નકામી ધરૂછાઓથી હું તમને દુઃખી નહીં કરું. મને ભય છે કે, આ દુર્ભાગી ખનાવને લીધે આજે પેમ્પલીમાં મળવાનો આનંદ મારી ખહેનને મળશે નહીં.”

“અરે હા; અમારી વતી મિસ ડાર્સીની ક્ષમા માગવા જેટલી મહેરબાની કરો. તેમને એમ કહેશે કે વાણુંજ તાકીદનું કામ આવવાથી અમારે તુરતમાંજ ઘેર જવું પડ્યું છે. આ દુઃખી સત્યને ખની શકે ત્યાં સુધી છુપાવશો—હું જાણું છું કે તે લાંબો વખત છાનું રહી શકશે નહીં.”

તેણે પોતે તે સત્યને છુપાવવાની તેણીને તુરતજ ખાત્રી આપી—તેણીના દુઃખ માટે પોતાને થતી દિલગીરી જાહેર કરી, હાલ તેનું પરિણામ આવવાની આશા હતી તે કરતાં પણ વધારે સાફ પરિણામ આવે એવી આશા દર્શાવી, અને તેણીનાં સગાંઓને માટે યોગ્ય અભિવંદન કહેવડાવી, માત્ર એકજ ગંભીર અને વિદાયગિરીની નજરે તેણીની સામે જોઈને તે આલ્થો ગયો.

જેવો તે ઓરડો છોડીને બહાર ગયો કે તુરતજ, ધલિઆ-ખેથને એમ લાગ્યું કે ડર્બીશાયરમાં તેમના જે કેટલીક વખત મેળાપ થયા હતા, જે માયાળુપણની રીતિઓ જણાઈ હતી તે

રીતિથી તેઓ એક બીજાને કદી પણ ફરીથી મળે એ કેટલું અધું દુર્ઘટ હતું; અને તેમની ઓળખાણના અધા પ્રસંગો ઉપર જ્યારે તેણીએ સિંહાવલોકનના રૂપમાં નજર કરી ત્યારે તેમાં એટલી તો પરસ્પર અસંગતતા અને વિવિધતાઓ હતી કે—જે લાગણીથી તેની ઓળખાણને ચાલુ રાખવામાં ઉત્તેજન મળ્યું હોત તથા તેના અંતમાં તેણી અગાઉ રાજ થઇ હોત, તે લાગણીઓના વિપરીતપણા તરફ જોઈને તેણીએ નિસાસો નાંખ્યો.

મિ. અને મિસિસ ગાર્ડીનર, નોકરે કહેલું તેથી તેમની ભત્રીજી એકાએક માંદી પડી ગઇ હશે એમ ધારી લઇને ભયભીત થયેલાં ઉતાવળે પાછાં આવ્યાં; પરન્તુ તે વિષે એક પળમાંજ પોતાની ખાત્રી થતાં, તેણીએ તેમને ખોલાવવાનું કારણ આતુરતાથી કહી બતાવ્યું, અને કાગળો મોટેથી વાંચ્યા અને ધૂનતા ઉત્સાહથી છેલ્લા કાગળની ટપાલની છાપ ઉપર વિચાર કર્યો. જે કે લીડીઆ કદીપણ તેમને બહાલી ન હોતી તો પણ મિ. અને મિસિસ ગાર્ડીનરને તેનું હિંદુ દુઃખ થયા વિના રહ્યું નહીં. લીડીઆજ નહીં પણ તેમાં અધાનો સંબંધ હતો; અને ભય તથા આશ્ચર્યના પહેલા ઉદ્ગારો પછી મિ. ગાર્ડીનરે પોતાથી ખનતી અધી મદદ કરવા તુરતજ વચન આપ્યું. જે ધલિઓથને પોતે આગસુ ખનવાનો સમય હોત તો, તેણી એવી ખાત્રીપૂર્વક રહી હોત કે પોતાના જીવી દુઃખી વ્યક્તિ માટે હાલ અધું કામકાજ અશક્ય હતું. પરન્તુ તેણીને તેના ભાગનું કામકાજ કરવાનું હતું તેમજ તેણીની કાકીને પણ હતું, અને બીજાઓને માટે તો, લેમ્પટનથી મને એકાએક ઉપડી જવાનું થયું તે માટે ખોટાં ખોટાં મિથ જણાવી તેમના અધા મિત્રોને ચિક્કીઓ લખી મોકલવાની હતી.

તો પણ એક કલાકમાં બધું પુરું થઈ ગયું, અને તે દમ્યોનમિ. ગાર્ડોનરે મુસાફરખાનાનો પોતાનો બધો હિસાબ પતાવી નાંખવાથી હવે તેમને ત્યાંથી નીકળવા શિવાય બીજું કંઈ કરવાનું બાકી રહ્યું ન હોતું; અને ઇલિઝાબેથ, પોતાને સહવારમાં થયેલાં બધાં દુઃખો સહન કર્યો બાદ તેણીએ ધાર્યો કરતાં પણ ઓછા સમયમાં ગાડીમાં બેસી ગઈ અને લોંગબોર્નને રસ્તે પડી.

પ્રકરણ ૩૭.

તેમણે જટલી બને તેટલી ઉતાવળે મુસાફરી કરી અને રસ્તામાં એક રાત્રી વાસો રહીને તેઓ બીજી દહાડે જન્મવાના સમયે લોંગબોર્નમાં જઈ પહોંચ્યાં. જ્યેષ્ઠનને લાંબો વખત રાહ બેઠને કંટાળી જવું પડ્યું નહીં હોય એવો વિચાર કરવાથી ઇલિઝાબેથને દિલાસો મળ્યો.

ગાર્ડોનરનાં છોકરાંઓ ગાડીના દેખાવથી આકર્ષાઈને, જેવાં આ લોકો આંગણામાં પેઠાં તે વખતે મકાનનાં પગથીઆં ઉપર આવીને ઉભાં હતાં; અને જ્યારે ગાડી ઠેઠ બારણાં સુધી આવીને ઉભી ત્યારે તેમના ચહેરા ઉપરજે આનંદી આશ્ચર્ય છવાયું હતું તથા જે વિવિધ પ્રકારના નાચવામાં અને ફેંદવાથી તેમના બધા અવયવોમાં વ્યાપ્ત થઈ ગયું જણાયું હતું તે, તેમને આવકાર આપવાને આનંદ જનક ઉત્સાહ હતો. ઇલિઝાબેથ તો ફેદી પડી; અને દરેક છોકરાને ઉતાવળે કોટી કરીને પછી પરશાળમાં ચાલી ગઈ; જ્યેષ્ઠ કે જે પોતાની માતાના આવાસમાંથી દોડતી નીચે આવી હતી, તે તુરતજ તેને

મળી. જ્યારે ઇલિઝાબેથ પોતાની બહેનને સ્નેહથી ભેટી અને જ્યારે બન્ને બહેનોનાં નેત્રોમાંથી આંસુઓની ધારા પૂરી થઈ ત્યારે ઇલિઝાબેથે, નાસી જનારાંઓના સંબંધમાં કાંઈ સાંભળવામાં આવ્યું છે કે કેમ એ પુછવામાં એક પળવાર પણ યુમાવી નહી.

“ હજી તો કાંઈ સાંભળ્યું નથી, ” જોધને ઉત્તર આપ્યો, “ પણ હવે જ્યારે મારા કાકા આવ્યા છે ત્યારે મને આશા છે કે, સૌ સારાં વાનાં થઈ રહેશે. ”

“ મારા પિતા નગરમાં ગયા છે ? ”

“ હા, મંગળવારે, જ્યારે મેં તને લખ્યું ત્યારે તેઓ ગયા છે. ”

“ અને તેમના તરફથી તેં વારંવાર સમાચાર સાંભળ્યા છે ? ”

“ અમને માત્ર તેમના તરફથી એકજ વાર સમાચાર મળ્યા છે. બુધવારે તેમણે મને થોડી હકીકત લખી હતી. તેમાં જણાવ્યું હતું કે હું સહીસલામત પહોંચ્યો છું તથા મેં તેમને મને કાંઈક સૂચનાઓ કરવાની વિનંતિ કરી હતી તે સૂચનાઓ પણ આપી છે. તેમણે માત્ર એટલુંજ ઉમેર્યું હતું કે જ્યાં સુધી તેમને કાંઈ પણ અગત્યની બીના કહેવાની નહીં હોય ત્યાં સુધી તે ફરીથી કાગળ લખશે નહીં. ”

“ અને મારી માતા-તેણીની તબીબત કેમ છે ?-તમે બધાં કેમ છો ? ”

“ મને વિશ્વાસ છે કે મારી માતા ઠીકાઠીક છે; જો કે તેણીનો જીસ્સો ઘણો નરમ પડી ગયો છે. તેણી મેડા ઉપર છે અને તમને બધાંને જોધને તેને ઘણો સંતોષ થશે. હજી તે પોતાનાં

કપડાં પહેરવાને ઝોરડામાંથી બહાર નીકળતી નથી. પરમાત્માનો આભાર માનો કે મેરી અને કીટી તદ્દન સારાં છે. ”

“ પણ તું-તું કેમ છે ? ” ધલિઆએથ બોલી ઉઠી, “ તારો ચહેરો ફીક્કો જણાય છે. અરે ! તું પણ કેટલાં સંકટોમાંથી પસાર થઈ હશે ! ”

પરન્તુ તેની બહેને તો તેણી સંપૂર્ણ રીતે તંદુરસ્ત હોવાની ખાત્રી આપી; અને મિ. અને મિસિસ ગાર્ડીનર જ્યારે પોતાનાં બાળકોની સાથે રોકાયેલાં હતાં તે વખતે એ બે બહેનો વચ્ચે જે વાતચિત ચાલતી હતી તે, આવી મંડળીના આવી પહોંચવાથી પુરી થઈ ગઈ. જેઠન પોતાના કાકા કાકીની પાસે દોડી ગઈ. તેણે તે બંને જણને આવકાર આપી ઘડીમાં હસીને અને ઘડીમાં આંસુ લાવીને તેમનો આભાર માન્યો.

મિસિસ બેનેટ કે જેના અવાસમાં, તે બધાં થોડી મીનીટ વાતચિત કર્યા પછી ગયાં હતાં તેણે બરાબર ધારવા મુજબ જ તેમને આવકાર આપ્યો; તેમાં બેદ દર્શાવનારાં આંસુઓ અને પશ્ચાતાપ તથા વિકલામની દુષ્ટ વર્તણૂંકની નિંદાનાં વચનો અને પોતાનાં સંકટો અને ખોટી વર્તણૂંકની ફરિયાદનો સમાવેશ હતો; વળી તેમાં જે વ્યક્તિના ખોટા અભિપ્રાયવાળા વર્તનને લીધે તેની પુત્રીની ભુલો મુખ્યત્વે કરીને થયેલી હોવી જોઈએ તે શિવાયનાં બીજાં બધાંને ઠપકો પણ હતો.

પરન્તુ મિ. ગાર્ડીનરે જો કે તેણીને, આ કાર્યમાં પોતાના એકચિત્તથી પ્રયત્ન કરવાની તેણીને ફરીથી ખાત્રી આપી હતી તો પણ તે, તેણીને તેણીની આશાઓમાં તેમજ લયમાં મધ્યમસરતા

રાખવાની ભલામણ કર્યા વિના રહી શક્યા નહીં; અને જ્યાં સુધી ખાણું લેવાનું કાર્ય પુરું થયું ત્યાં સુધી આ પ્રમાણે તેણીની સાથે વાતચિત કર્યા બાદ, તેઓ, તેણીને પોતાની બધી લાગણીઓના ઉભરે તેણીની ઘરની દાસી ઉપર કાઢવાનો મુકીને ચાલ્યાં ગયાં હતાં; તેણીની પુત્રીઓની ગેર હાજરીમાં તે દાસી જ તેની હજીરમાં રહેતી. આખી મંડળોને બીજા દિવસે મિ. બેનેટ તરફની એકે લીટી લખેલી ન મળી. બધા સામાન્ય પ્રસંગોમાં પણ તેના કુટુંબમાં તે ગાફલ અને સુસ્ત પત્રવ્યવહાર કરનારા તરીકે જાણીતો હતો. પરંતુ આવા સમયે તેઓએ કાંઈક પ્રયાસની આશા રાખેલી હતી. તેમને એવું અનુમાન કરવાની ફરજ પડી કે તેને કોઈ ખુશી અથવા મોઠાણવાની હશે નહીં; પરંતુ એ બાબતની પણ ખાત્રી થાય તો પણ તેઓ રાજી થાત. ત્યાંથી નીકળવા અગાઉ મિ. ગાર્ડીનર માત્ર કાગળોની રાહ જોતો હતો.

જ્યારે તે ગયો ત્યારે તેમને એટલી તો ખાત્રી હતી કે ત્યાં શું ચાલી રહ્યું છે, તેના હંમેશના સમાચાર તો છેવટે તેમને મળતા રહેશે અને તેમના કાકાએ છુટા પડતી વખતે, મિ. બેનેટને જામ બને તેમ જલદીથી લોંગબોર્ન ખાતે પાછા ફરવા સમજાવવાનું વચન પણ આપ્યું હતું અને તેની બહેન કે જે, એમ ધારતી હતી કે એમ કર્યાથીજ પોતાનો પતિ દ્વંદ્વ યુદ્ધમાં માર્યો નહીં જવાની માત્ર જામીનગીરી છે, તેણીને તેથી મોટો દિલાસો મળત.

મિસિસ ગાર્ડીનર અને તેનાં છોકરાં થોડા વધારે દિવસ હટકેડશાયરમાં રહેવાનાં હતાં, કારણ કે તેણીએ એમ ધાર્યું

હતું કે તેણીની હાજરીથી તેણીની ભગીજીઓનું પણ કામ થશે. મિસિસ ઝેનેટની પાસે રહેવાના તેની પુત્રીઓના કામમાં તે પણ ભાગ લેતી અને જ્યારે તે છુટી હોય ત્યારે પણ તેમને એક દિલાસા રૂપ થઈ પડતી. તેમની બીજી કાકી પણ વારંવાર તેમની મુલાકાતે આવતી હતી અને તે બોલતી હતી તેજ પ્રમાણે હમેશાં તેમને રાજ કરવા તથા તેમનામાં ઉત્સાહ લાવવાના હેતુથીજ આવતી-જે કે, તેણી કદી પણ વિક્ષામના ઉડાઉપણાનો અગર અનિયમિતતાનો કોઈ તાજે દાખલો કહી બતાવ્યા શિવાય રહેતી નહીં, તોપણ, તેમને હોય તે કરતાં વધારે જુસ્સા વિનાનાં કરી મુક્યા વિના તે ભાગ્યેજ પાછી જતી.

મિ. ગાર્ડીનરે રવિવારના દિવસે લોંગબોર્ન છોડ્યું; મંગળવારે તેની સ્ત્રીને તેના તરફથી એક પત્ર મળ્યો; તેમાં તેમને એવા સમાચાર લખ્યા હતા કે તેણે ત્યાં પહોંચતાંજ પોતાના ભાઈને શોધી કાઢ્યો છે અને ગ્રેઇસચર્ચવાળા મહોલ્લામાં રહેવા આવવાને સમજાવ્યો છે; તથા તેના પહોંચ્યા પહેલાં મિ. ઝેનેટ એક્સમ અને કલેક્શનમાં જઈ આવ્યો હતો પરંતુ કાંઈ સંતોષકારક સમાચાર મળ્યા નહોતા; અને વળી એમ પણ લખેલું હતું કે શહેરમાંની તમામ મુખ્ય મુખ્ય હોટલોમાં ખખર કાઢવાને તેના હવે નિશ્ચય થયો છે, કારણ કે તેઓ લંડનમાં પહેલ વહેલાં આવીને પોતાનો ઉતારો મેળવે તે પહેલાં એવી એકાદ હોટલે ગયાં હોવાનું મિ. ઝેનેટને સંભવિત જણાય છે.

લોંગબોર્નમાં હવે તેમનો દરરોજનો દહાડો ચિંતામાંજ પસાર થતો; પરંતુ જ્યારે ટપાલની રાહ જોવાતી તે વખતનો દિવસનો

ભાગ તો ખડુજ ચિંતામાં જતો. દરેક સહવારે અધીરાધનો સૌથી મોટો હેતુ કાગળો આવવાનો રહેતો. કાગળ મારફતેજ, જે કાંઈ સારી અગર નરસી ખખર કહેવાની હોય તે કહેવામાં આવે અને દરરોજ કાંઈક અગત્યની ખખર મળવાની આશા રખાતી હતીજ.

મિસિસ ગાર્ડીનરની ઇચ્છા ઘર આગળ રહેવા માટેની થવા લાગી તેથી એમ નક્કી થયું કે તેણીએ અને તેણીનાં છોકરાંઓએ લાંડન જવું એટલે કે મિ. બેનેટ ત્યાંથી આવે તેજ સમયે જવું. તેથી કરીને ગાડીમાં તેઓ મુસાફરીના પહેલા ટપ્પા આગળ આવી પહોંચ્યાં અને પોતાના શેઠને પાછા લોંગબોર્ન ખાતે પહોંચાડ્યા. જ્યારે મિ. બેનેટ આવી પહોંચ્યો ત્યારે તેણે પોતાનો હમેશ મુજબનો તત્વજ્ઞાન સંબંધી શાન્તિવાળો દેખાવ ધારણ કર્યો હતો. તેને હમેશાં જમ અને તેમ થોડું બોલવાની ટેવ હતી તેજ પ્રમાણે તે થોડું બોલ્યો; અને જે કામને લીધે તે બહાર દૂર ગયો હતો તેનો ઉલ્લેખ સુદ્ધાં કર્યો નહીં, અને તેની પુત્રી-ઓને પણ તે વિષે બોલવાની હિંમત આવતાં કાંઈકવાર લાગી.

લગભગ ખપોર સુધી એટલે કે જ્યારે તે ચડા લેવા માટે તેમની સાથે સામેલ થયો ત્યારેજ તે વિષય દાખલ કરવાની ઇલ્લિ આબેથે હિંમત ધરી; અને પછી તેણે જે જે સહન કર્યું હશે તે બદલ તેણીએ પોતાની દિલગીરી ટુંકમાં જાહેર કરી ત્યારે તેણે ઉત્તર આપ્યો, “ એ વિષે કાંઈ બોલવું નહીં. મારા શિવાય બીજું કોણ તે સહન કરે ? તે માંડે પોતાનું કૃત્ય છે અને તેની લાગણી મને જ થવી જોઈએ. ”

“ તમારે તમારી જાત તરફ એટલી કઠોરતા બતાવવી જોઈએ નહીં, ” ઈલિઝાબેથે જવાબ આપ્યો.

“ એવી હાનિ સામે તમે ભલે મને ચેતવણી આપો. એમાં ઠોકર ખાઈ જવાનું મનુષ્ય પ્રાણીના સ્વભાવનું વલણ હોય છે ! લિઝિ, નહીં, મને મારા જીવનમાં એક વખત એટલું તો લાગવાજ દે કે હું કેટલો ઠપકાને પાત્ર થયો છું. એ અસરથી હું કાંઈ દખાઈ જવાનો ભય રાખતો નથી. તે તુરતમાંજ ભુલાઈ જશે. ”

“ તમે તે લોકો લાંડનમાં હોય, એમ ધારો છો ? ”

“ હા; કારણ કે આટલી સારી રીતે બીજા કયાં ગુપ્ત રહી શકે ? ”

“ અને લિઝિયાને તો લાંડન જવાની ઇચ્છા થતીજ હતી ” કીટીએ વચ્ચે ટાપસી પુરી.

“ ત્યારે તો તેણી સુખી થઈ છે, ” તેણીના પિતાએ શુબ્ધ સ્વરે ઉત્તર આપ્યો, “ અને તેણીનું ત્યાંનું રહેઠાણ પણ કાંઈક લાંબા વખતનું થાય, એવોજ લગભગ સંભવ છે. ”

પછી થોડો વખત ચૂપ રહીને, તેણે ચાલુ રાખ્યું—

“ લિઝિ, ગયા મે માસમાં મને તારી શિખામણુ આપવામાં તું વાજબી થઈ તે બદલ મને તારા પ્રત્યે કોઈ રીતનું ખોટું લાગ્યું નથી; આ બનાવનો વિચાર કરતાં, તેમાં કાંઈક મનનું મોટાપણું જણાય છે. ”

અત્રે મિસ બેનેટના આવવાથી તેમની વાતચિતમાં અંતરાય પડ્યો. તેણી એની માતા પાસેથી રહ્યા લઈને આવી હતી.

તે બોલી ઉઠ્યો, “ આ પણ એક મહાવરો છે કે જેથી દરેકનું સાફ થાય છે; દુર્ભાગ્યને તેથી કાંઈક સુંદરતા મળે છે ! બીજા કોઈ દહાડે હું એમજ કહીશ; હું મારી પુસ્તકશાળામાં

રાત્રે પહેરવાની ટોપી અને પાઉડર લગાડતી વખતે પહેરવાનો
ઝલ્લો ધારણ કરીને બેસીશ અને મારાથી બનશે તેટલી તસ્દી આપીશ;
અગર, કદાચ, કીટી નાસી જાય ત્યાં સુધી હું તે રહેવા દઈશ.”

“પિતાજી, હું કાંઈ નાસી જવાની નથી,” કીટીએ ચ્હીડા-
ધને કહ્યું, “હું જે કદીપણુ આઈટન ખાતે જઉં, તો હું લીડીઆ
કરતાં સારી રીતે વર્તું.”

“તું આઈટન જાય? કદાચ ૪૦ પાઉન્ડ મળે તોય પૂર્વ
બોર્ન જેટલે પણ તેની નજીક તને મોકલવાનો ભરંસો કંઈ નહીં!
કીટી, નહીં, આખરે સાવધ રહેવાનું તો હું શિખ્યો છું, અને
તેની અસર તને જણાશેજ. મારા મકાનમાં હવેથી કોઈપણ અમ-
લદાર પ્રવેશ કરી શકશે નહીં, તેમજ ગામમાં થઈને પસાર પણ
થઈ શકશે નહીં. નાચના મેળાવડાની તદ્દન મનાઈ કરવામાં
આવશે; માત્ર તું તારી એક ખંડેનની પાસેજ ઉભી હોય તે
શિવાય અને જ્યાં સુધી તું એવું સાબીત કરી શકી ન હોય કે
તેં દરરોજ દશ મીનીટ પણ સહ્યતાથી પસાર કરી છે ત્યાં સુધી
તારે કદીપણુ ખારણા બહાર જવાનું નથી.”

કીટી કે જે આ બધી ધમકીઓને ગંભીર સ્વરૂપમાં સમ-
જતી હતી તે તો ખુબ પાડી રડવા મંડી.

“સાર, સાર,” તે બોલ્યો, “તારે કાંઈ આમ અશાન્ત
થવાની જરૂર નથી. જા હવેનાં દશ વર્ષ તું સારી છોકરી રહીશ
તો તે વર્ષોના અંતે તેમનું અવલોકન તારી પાસે કરાવીશ.”

પ્રકરણ ૩૮.

મિ. બેનેટના પાછા આવવા પછી બે દહાડે, જ્યારે જ્યેષ્ઠ અને ધલિઆબેથ ઘરની પાછળ જ્યાં છોડવા ઉગેલા હતા તે સ્થળમાં સાથે ફરતી હતી ત્યારે તેમણે ઘરની દાસીને તેમની તરફ આવતી અને તેણી તેમને તેમની માતા પાસે બોલાવી જવા આવી છે, એમ છેવટે કહેતી જોઈ. તેઓ તેણીને મળવા ગઈ, પરંતુ તેમના ધાર્યા મુજબ તેણીએ તેમને બોલાવ્યાની વાતને બદલે, જ્યારે તેઓ તેણીની પાસે પહોંચી ત્યારે તેણીએ મિસ બેનેટને કહ્યું, “ બાનુ, હું તમારી વચમાં પડવા માટે ક્ષમા માંગું છું, પણ મને એવી આશા હતી કે શહેરમાંથી તમને કાંઈક નવીન સમાચાર મળ્યા હશે, તેથી મેં તમને પુછવાની આ છુટ લીધી હતી. ”

“ હાલ તારું શું કહેવું છે? શહેરમાંથી અમને કાંઈ સમાચાર મળ્યા નથી. ”

“ મારી બહાલી, ” મોટા અચંબાથી મિસિસ હીલ બોલી ઉઠી, “ તમને ખબર નથી કે ગાર્ડીનર તરફથી આપણ શેઠ ઉપર એક તાકીદનો સંદેશો લઈને કાસ્ટ આવેલો છે. તે અડધા કલાકથી અહીં આવ્યો છે અને શેઠને એક કાગળ મળ્યો છે. ”

તે છોકરીઓ એટલી તો આતુર બની ગઈ કે બોલવાનો વખત મેળવવા પણ રહી નહીં અને ત્યાંથી દોડી ગઈ. તેઓ પરશાળમાંથી નાસ્તાવાળા ઓરડામાં દોડી. ત્યાંથી પાછી પુસ્તકશાળામાં ગઈ;—પણ ત્યારે એકેકે સ્થળે તેમનો પિતા હતો નહીં; અને તેઓ

તેને પોતાની માતા સાથે માળ ઉપર હશે એમ ધારી ત્યાં શોધવા જવાની અણી ઉપર હતાં એવામાં તેમને અખરચી મળ્યો, જેણે કહ્યું—“ બાનુ, જો તમે મારા શેઠની તપાસમાં હો તો તે વૃક્ષોની કુંજમાં છે.” આ ખાતમી મળતાંજ, તેઓ એકવાર ફરીથી ચોરડાની ખહાર ગઈ અને તેમના પિતાની પાછળ રસ્તો ઓળંગી દોડી ગઈ; કે જે હેતુપૂર્વકજ વડીની એક ખાજુએ એક નાના જંગલ તરફ જતો હતો. જેમન ઇલિઆબેથના જેટલી દોડાદોડીની ટેવ વાળી ન હોતી તેમજ ખડુજ ધીમી ન હોતી. તેણે તુરતજ પગ પાછો ખેંચ્યો, અને તેની ખડેન શ્વાસ લેતી લેતી, તેની સાથે જઈ પહોંચી અને આતુરતાથી બોલી ઉઠી—

“ અરે પિતાજી, શા નવીન સમાચાર છે—નવા સમાચાર ? મારા કાકા તરફથી કાંઈ સમાચાર સાંભળ્યા છે કે ? ”

“ હા, મને તેના તરફથી કાસદ માર્કેતે એક તાકીદનો પત્ર મળ્યો છે. ”

“ વારૂ અને તેમાં શા સમાચાર છે—સારા કે નરસા ? ”

“ એમાં સારાની આશા રાખવાની છે ? ” તેણે પોતાના ગજવામાંથી કાગળ લેતાં લેતાં કહ્યું, “ પણ કદાચ તને તે વાંચવાની ઇચ્છા હશે. ”

ઇલિઆબેથે અધીરી થઈને તેના હાથમાંથી તે લઈ લીધો. હવે જેમન આવી પહોંચી.

“ મોટેથી વાંચજે, ” તેના બાપે બુમ પાડી, “ કારણ કે તે શા વિષેનો છે તેની મને પણ ભાગ્યેજ અખર છે. ”

“ ગ્રેઇસચર્ચ મહોલ્લો, સોમવાર
ઓગસ્ટ ૨ જી.

“ મારા બહાલા ભાઈ—

“ આખરે મારી ભત્રીજની કાંઈક અખર તમને મોકલવાને હું શક્તિમાન થયો છું અને એકંદરે જોતાં, તે એવી છે કે હું આશા રાખું છું કે તે તમને સંતોષ આપશે. તમે મને શનિવારના દિવસે છોડીને ગયા કે તુરત જ, તેઓ લાંડનના જે ભાગમાં હતાં તે શોધી કાઢવાને હું પુરતી રીતે ભાગ્યશાળી થયો હતો. તેની વિગતો આપણે મળતાં સુધી હું રહેવા દઉં છું. તેઓ જડી આવ્યાં છે એટલું જાણવું જ ખસ છે.

“ એ ખન્ને જાણુને મેં જોયાં છે. તમારે હવે જે કરવાનું છે, તે એટલું જ કે તમારા પોતાના અને મારી ખડેનના મૃત્યુ પછી તમારાં છોકરાંઓમાં જે પાંચ હજાર પાઉન્ડ વહેંચવાના નક્કી કરેલા છે, તેમાંથી સરખો ભાગ તમારી દીકરીને મળે એવું સાદું નક્કી કરવાનું છે; અને વળી તમારી જીંદગી છે, તે દરમિયાન તેણીને દર વર્ષે સો પાઉન્ડ આપવાના કરારમાં ઉતરવું. આ બધી વિગતોમાંથી તમે એટલું તો સહેલાઈથી જાણી શકશો કે મિ. વિક્ષામના સંયોગો, સામાન્ય રીતે મનાય છે તેટલા નિરાશાજનક નથી. એ બાબતમાં તો દુનિયા ઠગાઈ છે; અને હું એટલું તો ખુશીથી કહી શકું કે જ્યારે તેનું બધું દેવું પતી રહેશે ત્યારે પણ મારી ભાણેજની દૈલ્લત ઉપરાંત પણ તેણીને સાથે લઈને અમુક સ્થળે કાયમના રહેવાને તેની પાસે બીજા પણ થોડા પૈસા રહેશે. જે તમે આ આખા કાર્ય દરમિયાન તમારા નામથી વર્તવા માટે મને પુરા સત્તા મોકલી આપો—અને હું અનુમાન કરું છું કે તેમ થશે જ—તો હું હિંગસ્ટનને તે બાબતનો

યોગ્ય નિવેડો લાવવાની તૈયારી કરવાને તુરત જ સૂચના આપું. તમારે શહેરમાં ફરીથી આવવાની જરા પણ જરૂર રહેશે નહીં; માટે લોંગબોર્નમાં જ શાંતિથી રહેજો અને મારી અપળતા અને સંભાળ ઉપર આધાર રાખજો. તમારાથી ખની શકે તેટલો જલ્દીથી ઉત્તર મોકલી આપજો અને સ્પષ્ટ રીતે લખાણ કરવાની સંભાળ રાખજો. અમે સૌથી સારો અભિપ્રાય એ બાંધ્યો છે કે મારી ભાણેજને એ કુટુંબમાં જ પરણાવી જોઈએ, જેને તમે પણ પસંદ કરશો, એવી આશા છે. તેણી આજે અમારી પાસે આવનાર છે. હવે બીજું કાંઈ વધારે નક્કી થશે કે તુરત જ ફરીથી તમને લખી જણાવીશ.

તમારો એડવર્ડ ગાર્ડીનર ”

“ત્યારે વિક્કાલને આપણે ધાર્યો તેવો તે નાલાયક નથી,” જ્ઞાન બોલી ઉઠી, “ બહાલા પિતાજી, હું તમને અભિનંદન આપું છું. ”

“ હા, હા, પરન્તુ હજી મારે તેમાં બે બાબતો જણવાની ધ્રુષ્ટ છે. એક તો એકે-ત્રય નક્કી કરવા માટે તારા કાકાએ કેટલાં નાણાં મોકલાં છે; અને બીજી એકે, હું તેને હમેશાં કેવી રીતે આપી શકીશ ? ”

“ નાણાં ! કાકા ! ” જ્ઞાન બોલી ઉઠી, “ તમે શું કહેવા માંગો છો ? ”

“ મારે કહેવું એવું છે કે કોઈ પણ સમજવાળો માણસ તો મારી હયાતી દમ્યાન દર વર્ષના સો પાઉંડ અને મારી હયાતી બાદ પંદરસો પાઉંડ જીવી નજીવી લાલચથી તો ક્લિડિયાને પરણવા રાજી થાય નહીં. ”

“તેમાં ઘણું સત્ય સમાયેલું છે;” ઇલિઆબેથ બોલી,
 “જે કે મને એ ખાખતનો પહેલાં ખ્યાલ આવ્યો નહોતો. એક
 તો તેનું દેવું પતાવવાનું અને છતાં કાંઈક રહેવાનું ખરું ! અરે !
 તે બધું મારા કાકાનું જ કૃત્ય હશે ! ઉદાર અને ભલા માણસ
 થઈને, હું ધારું છું કે તેમણે પોતાની જાતને દુઃખમાં નાંખ્યો છે.
 આ બધું નાની સરખી રકમથી બની શકે નહીં.”

“જા,” તેણીના પિતાએ કહ્યું કે : “જે વિકલામ દશ
 હજાર પાઉન્ડથી એક ફાઈવિંગ પણ ઓછી લે તો તેને મૂખ
 ગણવો. આપણી સગાઈની શરૂઆતમાં જ મારે તેના વિષે આટલું
 ખરાબ ધારવું પડે છે તે માટે હું દિલગીર છું.”

“દશ હજાર પાઉન્ડ ! ન કરે પરમેશ્વર ! એથી અડધી
 રકમ પણ કેવી રીતે પાછી અદા કરી શકાય ?”

મી. બેનેટે તેનો કાંઈ ઉત્તર આપ્યો નહીં અને દરેક જણ
 ઉંડા વિચારમાં પડી ગયું; તથા જ્યાં સુધી ઘેર પહોંચ્યા ત્યાં સુધી
 તે ચૂપચાપ ચાલ્યા. તેમના પિતા પછી ઉત્તર લખવાને પુસ્તકશા-
 નામાં ગયા અને છોકરીઓ નાસ્તો કરવાના ઓરડામાં ચાલી ગઈ.

પ્રકરણ ૩૯.

મિ. બેનેટે પોતાની જીંદગીના આ સમય પહેલાં વારંવાર એવી
 ઇચ્છા કરી હતી કે તેની બધી આવક ખર્ચી નાંખવાને બદલે,
 તેનાં છોકરાંઓ માટે તથા તેની સ્ત્રી જે તેની પછી હયાત હોય
 તો તેને માટે, સારી રીતની જોગવાઈ કરવાને દરવર્ષે અમુક રકમ

જુદી કાઢવી અને અત્યારે તો તેને તેવી ધચ્છા તે કરતાં વધારે થઈ. જો એ બાબતમાં તેણે તેવીજ ફરજ બજાવી હોત તો લિડિયાને, તેણીનાં માન અગર પ્રતિષ્ઠાની કાંઈ પણ ખરીદી માટે પોતાના કાકાની દેવાદાર થવાની જરૂર પડી નહોત. એમ કંઈ હોત તો ગ્રેટ-બ્રિટનમાં એક ઘણાજ નકામા યુવાન માણસને સમજાવી લેવાનો સંતોષ તેના યોગ્ય સ્થાનમાંજ પડી રહ્યો હોત.

તેને ગંભીર ચિન્તા એ થતી હતી કે કોઈને પણ આટલો નજીવોજ લાલ થાય એ બધું કાર્ય પોતાના સાળાનાજ પદરના ખર્ચે આગળ કરવામાં આવે છે; અને તેનો એવો નિશ્ચય હતો કે, બની શકે તો પોતાની મદદ કરવાની શક્તિ કેટલી છે તે તપાસી જોવું અને બને તેટલો જલદીથી તે આભારને દૂર કરવો.

જ્યારે મિ. બેનેટે લગ્ન કર્યું ત્યારે પ્રથમ તો કરકસરને તદ્દન નકામી ધારવામાં આવી હતી. કારણ કે અલ્પબત, તેઓને પુત્ર જોઈતો હતો; આ છોકરો જ્યારે તે ઉમ્મર લાયક થાય કે તુરતજ તેને વારસામાંથી દૂર કરવાનું અને વિધવા તથા તેના નાનાં છોકરાઓને તે વારસા વડે નિભાવનું સાધન કરી આપવાનું હતું. એક પછી એક પાંચ પુત્રીઓએ દુનિયામાં પ્રવેશ કર્યો, તો પણ છોકરો તો હજી હવે આવવાનો હતો અને મિસિસ બેનેટને, લિડિયાના જન્મ પછી ઘણાં વર્ષ સુધી એટલી ખાત્રી હતી કે તે આવશેજ. પણ આખરે એમ બનવામાં નિરાશાજ આવી પરંતુ તે વખતે કરકસરીઆ બનવાનો સમય મોડો થઈ ગયો હતો. મિસિસ બેનેટને તો કરકસર કરવાની વૃત્તિજ નહોતી અને તેણીના પતિની સ્વતંત્રતાને લીધે જ તેમની આવક ઉપરાંત ખર્ચ કરવાનું અટકી ગયું હતું.

મિ. ગાર્ડીનરે થોડાજ વખતમાં પોતાના ભાઈને ફરીથી લખી મોકલ્યું. મિ. બેનેટના પત્રમાં જે જે વાતનો સ્વીકાર કરેલો હતો તેનો તેણે ટુંકમાં ઉત્તર આપ્યો; તેમાં તેના કુટુંબના કોઈનું પણ લણું થાય તેમ કરવા પોતાના ઉમંગની ખાત્રી આપી હતી, અને છેવટમાં એવી આજીજી કરી હતી કે હવે ફરીથી તે બાબતનો ઉદ્દેશ્ય તેની આગળ કદી કરવો નહીં. તેના પત્રનો મુખ્ય મુદ્દો એ હતો કે મિ. વિક્કહામને લશ્કરી નોકરી છોડી દેવાનો નિશ્ચય કર્યો છે.

“જેવું તેનું લગ્ન નક્કી થાય કે તુરંતજ તેણે એમજ કરવું જોઈએ એવી મારી ઘણીજ મરજી હતી,” તેણે ઉમેર્યું, “હું ધારું છું કે એ ટુંકડીમાંથી નીકળી જતું તે તેના માટે તેમજ મારી ભાણી માટે ખડોજ ડહાપણવાળું ગણાય, અને એમ ધારવામાં તમે પણ મારી સાથે સંમત થશો. નિયમિત લશ્કરમાં દાખલ થવાનો મિ. વિક્કહામનો ઇરાદો છે, અને તેના આગલા મિત્રોમાં એવા કેટલાક છે કે જેઓ લશ્કરમાં તેને મદદ કરવાને શક્તિમાન છે તેમજ રાજી છે. જનરલની રેજીમેન્ટમાં વાવટો આલીને ઉભા રહેનાર અમલદારની પદવી આપવાનું તેને વચન મળ્યું છે, કે જે રેજીમેન્ટનો મુકામ હાલમાં ઉત્તરમાં છે. રાજ્યના એટલા ખર્ચા દૂરના ભાગમાં એ પદવી મળવી, એ એક લાલ છે. તે ખડો સ્પષ્ટ રીતે વચન આપે છે; અને હું આશા રાખું છું કે જુદી જુદી બાબતના લોકો કે જ્યાં તે દરેકને પોતાનું આરિત્ય બળવી રાખવાનું હશે ત્યાં તેઓ બંને જણ વધારે ડાહ્યા બનશે. આપણી હાલની ગોઠવણીની :તેને બહાર આપવાનું મેં કર્નલ ફ્રાસ્ટરને લખી મોકલ્યું છે તેમજ એમ પણ જણાવવાનું

લખ્યું છે કે મિ. વિક્રહામના આઘટનમાંના તથા તેની આસપાસના જુદા જુદા લેણદારોને હું પતાવીશ, તે સાથે એવી ખાત્રી આપી છે કે તેમનાં નાણાં તાકીદે આપી દઈશ અને તે બદલ હું પોતે જામીન થયો છું; અને તમે મેરીટનમાંના તેના લેણદારો કે જમની યાદી તેની ખખર પ્રમાણે હું તમને મોકલી આપીશ તેમને પણ એવી જ ખાત્રી આપવાની તસ્દી લેશો? તેણે પોતાનું બધું દેવું બતાવી દીધું છે; હું આશા રાખું છું કે આખરે તેણે આપણને છેતર્યા તો નથીજ. ડેગર્સ્ટનને આપણી સૂચનાઓ મળી છે અને એક અઠવાડિયામાંજ બધું પતી જશે. તેઓ પછી તેની રેજીમેન્ટમાં સાથે જશે; શિવાય કે તેમને પહેલ વહેલાં લોંગ-બોર્નમાં આમંત્રવામાં આવે, અને મિસિસ ગાર્ડીનર તરફથી મળેલા સમાચારથી હું એમ સમજું છું કે મારી ભાણેજ દક્ષિણ છોડીને જવા અગાઉ તમને બધાંને મળવાની ઘણીજ ઇચ્છા ધરાવે છે. તેનું શરીર સાફ છે અને તમે તથા તેની માતા તેણીને તમારી ફરજ તરીકે યાદ કરો એવી વિનંતિ કરે છે.—તમારો વિ.

ઇ. ગાર્ડીનર. ”

લિડિયાની, ઉત્તર તરફ જવા નીકળે તે અગાઉ ફરીથી પોતાના કુટુંબમાં દાખલ થવાની વિનંતિ—કારણ કે તેને વિનંતિ પણ ગણી શકાય—નો પહેલાં તો તદ્દન અસ્વીકાર થયો; પરંતુ જ્યેષ્ઠ અને ઇલિઝાબેથ કે જ્યેષ્ઠા પોતાની ઝહેનની લાગણીઓ અને તેણીના પરિણામને ખાતર એવું ઇચ્છવામાં એકમત થઈ કે તેણીનાં લગ્ન વખતે તેનાં માતાપિતાએ તેને નિરબવી જોઈએ, તેમણે પોતાના પિતાને, જ્યાં તેમનાં લગ્ન થાય કે તુરતજ તેણી

તથા તેણીના પતિને લાંગળોર્ન ખાતે આવકાર આપવાને એટલી તો આતુરતાથી આગ્રહ કર્યો કે—તો પણ તે આગ્રહમાં સહ્યતા અને નમ્રતા હતી—તેમનાજ વિચાર પ્રમાણે ધારવાને તેનું વલણ થયું તથા તેમની ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તવાનો તેણે વિચાર કર્યો. અને તેમની માતાને એવું જાણીને સંતોષ થયો કે તેણીની દીકરીને હિતરમાં કાઢવામાં આવે તે અગાઉ પોતાની પાડોશમાં તેને પરિણિતા થયેલી ખતાવવાને તેણી શક્તિમાન થશે. તેથી કરીને જ્યારે મિ. બેનેટ પોતાના ભાઈને ફરીથી પત્ર લખ્યો ત્યારે તેણે તેમને આવવા માટેની રજા પણ લખી મોકલી; અને એવો નિર્ણય થયો કે જીવી બધી ક્રિયા પુરી થાય કે તુરતજ તેમણે લાંગળોર્ન જતા રહેવું. તોપણ ઇલિઝાબેથને તો એ નવાઈ લાગી કે આવી યોજનાને વિકલ્પમ પસંદ કરશે કે કેમ ? અને જો તેણીએ પોતાનીજ ઇચ્છા પ્રમાણેની સલાહ લેવાની હોત તો તેની સાથેનો કોઈપણ મેળાપ તેણીની ઇચ્છાનો છેવટનોજ હેતુ થઈ પડત.

તેમની મુલાકાતે આવનારાંઓ તેમની સાથે દસ દહાડા કરતાં વધારે રહેવાનાં નહોતાં. મિ. વિક્ષામે લાંડન છોડ્યું તે પહેલાં તેને કમિશન આપવામાં આવ્યું હતું અને તેને એક પખવાડીઆ પછી તેની રેજીમેન્ટમાં જોડાવાનું હતું.

તેમને આટલો ટુંક સમયજ રહેવાનું થશે એ માટે મિસિસ બેનેટ શિવાય બીજા કોઈને બેદ થયો નહી; અને તેણીએ પોતાની પુત્રીની સાથે આસપાસ ફરીને તથા ઘેર આગળ વારંવાર મેળાવડા કરીને તે સમયનો ઘણોજ ઉપયોગ કરી લીધો. આ મેળા-

વડામાં આવવાનું બધાને સ્વીકારાય તેમ હતું, જ્યો વિચાર કરતા નહીં તે કરતાં જ્યો વિચાર કરતા હતા તેમને માટે કુટુંબની મંડળીથી દુર રહેવાનું પણ વધારે ધૃષ્ટવા યોગ્ય હતું.

મિ. ડાર્સી, પોતાની ખૂબીના લગ્ન વખતે હાજર હતો (એમ લિડિયાની છુટી છવાઇ ટીકાથી ઇલિઝાબેથને ખબર પડી હતી) તે ખરાબર એક દેખાવજ હતો અને તે પણ ખરાબર લોકોની અંદરનોજ કે, જ્યાં તેને દેખીતી રીતેજ થોડો સંબંધ હતો અને જ્યાં જવાનું તેને થોડુંજ કારણ હતું. તેની હાજરીનો શો અર્થ હશે તેની ઉતાવળી અને ઝડપી અટકળો તેના મગજમાં આવી; પણ તેણીને કશાથી સંતોષ થયો નહીં. તેની વર્તણૂકને ઉમદામાં ઉમદા સ્વરૂપમાં ધારી લઇને જ અનુમાનોથી તેણીને ખુશી થતી તે તો ઘણાંજ અશક્ય જણાયાં. આ ગુન્થવણુ તેનાથી સહન થઈ શકી નહિ, તેણે ઉતાવળે એક કાગળ કાઢીને પોતાની કાઠીને એક ટુંકો પત્ર લખ્યો. તેમાં, જેવી રીતે બધું ગુપ્ત રાખવાનો ધરાદો હતો તેવી રીતે તેની સાથે સંબંધ હોય તો લિડિયાએ જ હકીકત પડતી મુકી હતી તેનો ખુલાસો કરવાની વિનંતિ કરી હતી.

“તમે તુરતજ જાણી શકશો કે આપણી સાથે બીલકુલ સંબંધ નહિ ધરાવતો, અને સરખામણી કરીને બોલીએ તો આપણા કુટુંબને તદ્દન અજાણ્યો શખ્સ આવા વખતે કેરી રીતે તમારી સાથે હોઈ શકે તે જાણવાને મને કેવી નવાઇ લાગવી જોઈએ. મહેરબાની કરીને તુરતજ લખી જણાવશો અને મને તે સમજવા દેશો—શિવાય કે લિડિયા જે તે છુપાવી રાખવાની જરૂર ધારતી દેખાય તેમ છુપાવી રાખવાને ઘણાંજ મળતાં કારણો

હોય તો જુદી વાત; અને પછી મારે તો અજ્ઞાનવડેજ સંતુષ્ટ થવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.”

“અને નહીં કે હું એવો પ્રયત્ન કરીશજ,” તેણીએ પોતાની મેજેજ ઉમેર્યું અને પછી પત્ર પુરો કર્યો; “અને મારાં બહાલાં કાઢી, જે તમે મને માનભરી રીતે કહેશો નહીં, તો તે શોધી કાઢવાને મારે યુક્તિઓ અને પેચ કરવાની જરૂર પડશે.”

પ્રકરણ ૪૦.

ધલિયાએથને જમ અને તેમ જલદીથી પોતાના પત્રનો ઉત્તર મેળવવાનો સંતોષ તો મળ્યો. તેણીના કબજામાં જેવો તે પત્ર આવ્યો કે તુરતજ તેણી નાની સરખી કુંજવાડી કે જ્યાં તેણીને ખલેલ થવાનો સંભવ નહોતો ત્યાં જઈને એક ખાંકડા ઉપર બેઠી અને રાજી થવાની ધૃષ્ટા કરી; કારણકે કાગળ લાંબો હોવાથી તેમાં નકાર તો હશેજ નહીં એવી તેણીની ખાત્રી થઈ હતી.

“ગ્રેઇસચર્ચ સ્ટ્રીટ, સપ્ટેમ્બર ૬.

“મારી બહાલી ભત્રીજી—

“મને તારો પત્ર હમણાં જ મળ્યો છે, અને આજે સવારનો આખો વખત તેનો ઉત્તર લખવામાં કાઢીશ, કારણકે થોડું લખવાથી મારે જે તને કહેવાનું છે તે બધાનો સમાવેશ થશે નહીં. તેં જે અરજ કરી છે તેથી, મારે કબુલ કરવું જોઈએ કે મને આશ્ચર્ય થયું છે; તારા તરફથી મેં આવી આશા રાખી નહોતી. તો પણ મને ગુસ્સે થયેલી ધારીશ નહીં કારણ કે હું તને એટલું

જ જણાવવા માંગુ છું કે તારી તરફથી આવી તજવીજે થવાની મને કલ્પના આવી નહોતી. જે માફ કહેવું સમજવાનું તને પસંદ ન આવે તો મારી જીદને માટે અને ક્ષમા કરજે. તારા કાકા પણ મારા જેટલા જ ચક્રિત થયા છે અને તું પણ એમાં એક પક્ષે હોવાની તેની માન્યતા શિવાય તેને એમ ચક્રિત થવાનું કાંઈ કારણ નથી. પરંતુ, તું જે ખરેખર નિર્દોષ અને અજ્ઞાન હોય તો મારે વધારે સ્પષ્ટ થવાની જરૂર છે.

લોંગબોર્નથી જે દહાડે હું આવી તેજ દહાડે તારા કાકાની મુલાકાતે એક ઘણો જ અણચિન્તવ્યો શખ્સ આવ્યો હતો. મિ. ડાસી^૧ મળવા આવ્યો હતો અને કેટલાક કલાક સુધી તે તારા કાકાની સાથે બંધખારણે વાર્તાચિતમાં રોકાયો. હું જઈ પહોંચી તે પહેલાં તો બધું પૂરું થઈ ગયું હતું; આથી મારી આશ્ચર્યની લાગણી, તમારી પેઠે આટલી બધી ભયંકર રીતે નાશ પામી ગઈ નહોતી; તે મિ. ગાડી^૨નરને એવું કહેવા આવ્યો હતો કે, તારી બહેન અને મિ. વિક્કહામ ક્યાં છે તે મેં શોધી કાઢ્યું છે તથા મેં તેમને બન્નેને જોયાં છે અને તેમની સાથે વાત કરી છે—વિક્કહામની સાથે વારંવાર અને લિડિયાની સાથે માત્ર એક જ વખત, મને જે યાદ આવે છે તે પ્રમાણે. તેણે આપણા પછી માત્ર એક જ દિવસે ડર્બીશાયર છોડ્યું હતું અને તે બન્નેને શોધી કાઢવાના નિશ્ચયથી જ તે શહેરમાં આવ્યો હતો. તેણે જે હેતુ કહ્યો તે એ હતો કે વિક્કહામ કાંઈ પણ માલ વગરના માણસ છે. તે બીના એટલી બધી જાણીતી થઈ નથી કે જ્યથી કોઈ પણ આરિત્ર્યશીળ યુવાન સ્ત્રી તેની સાથે પ્રેમમાં પડે અગર તેનામાં વિશ્વાસ રાખે એવું અશક્ય બને. તેનું કારણ તે પોતે જ (ડાસી^૧) હોવાનો તેનો

નિશ્ચય છે. તેણે ઉદાર ભાવે એ બધો દોષ પોતાની ખોટી મગર-
રીને લઇને ખતાવ્યો હતો અને તેણે કબૂલ કર્યું કે તેણે પ્રથમ
એમ ધાર્યું હતું કે તેનાં ખાનગી કૃત્યોને જગત આગળ
ખુલાં પાડવાં તે તેને પોતાને શોભતું નથી. તેનું ચારિત્ર્ય તેની
મેળે જ ખુલ્લું પડનાર હતું. તેથી કરીને તેણે આગળ આવીને
તેમ કરવાની અને જો ખોટું થયું હતું તેનો ઉપાય કરવાનો
પ્રયત્ન કરવાની પોતાની ફરજ છે, એમ ધાર્યું. જો તેનો બીજો કોઈ
પણ ધરાદો હોત તોપણ મને ખાતરી છે કે તેથી તેની પ્રતિષ્ઠામાં
કદીપણ હાનિ થનાર નહોતી. તે તેમને જોળી કાઢી શક્યો તે
પહેલાં શહેરમાં કેટલાક દિવસ રહ્યો હતો; પણ પોતાની તપાસને અમુક
દિશાએ દોરવવાને તેની પાસે કાંઈક સાધન હતું, કે જે સાધન આપણાં
કરતાં મોટું હતું; અને આ બાબતની અંતરની લાગણી, એ પણ
આ બાબત પાછળ પડવાના તેના નિશ્ચયનું બીજું કારણ હતું.

“એમ જણાય છે કે કોઈક મિસિસ યૂન્જ કરીને એક
યુવતી છે કે જે કેટલાક વખત ઉપર મિસ ડાસીની શિક્ષિકા
હતી અને તેણીને કાંઈક નાપસંદગીના કારણથી તેણીની જગા-
એથી ખરતરફ કરવામાં આવી હતી; તે શું કારણ હતું તે તેણે
કહેલું નહીં. તેણીએ પછી એડવર્ડ મહોલ્લામાં એક મોટું મકાન
લીધું અને ત્યારથી તેણે વ્યવસ્થિત રીતે લાડે આપીને પોતાનો નિભાવ
કર્યો છે. તેને ખબર હતી કે આ મિસિસ યૂન્જ વિકલામની સાથે
બહુ જ ગાઢ રીતે પરિચિત થઈ ગઈ હતી; અને જો તે શહેરમાં
આવ્યો કે તુરત જ તેની ખબર મેળવવાને તે તેણીની પાસે ગયો.
પરંતુ તેને જ ખબર જોઈતી હતી તે મળતાં પહેલાં બે ત્રણ દહાડા
પસાર થઈ ગયા હતા. મારા ધારવા પ્રમાણે, લાંચ અને ઠગાઈ

વિના તેણી પોતે આપેલા વિશ્વાસનો કદી ભંગ કરવા રાજી નહોતી. કારણકે તેણીને મિત્ર ક્યાંથી જડી આવશે તે તેણી ખરાખર જાણતી હતી. વિક્કામ ખરેખર, લાંડનમાં જવાં તેઓ પહેલવહેલાં આવ્યાં તેજ વખતે તેણીની પાસે ગયો હતો અને જો તેણી તેમને પોતાના મકાનમાં રાખી શકી હોત તો તેમણે તેણીને ત્યાં જ પોતાનો ઉતારો રાખ્યો હોત. તોપણ, આખરે આપણા માયાળુ મિત્રને તેની વાંચિછત દિશાનો પત્તો મળ્યો.

“ તેઓની વચ્ચે બધી બાબત નક્કી થયા પછી, મિ. ડાર્સીએ બીજું પગલું તારા કાકાને બધી બાબતથી જાણીતા કરવાનું ભર્યું અને હું ઘેર આવી તેની આગલી સાંજ તે ગેઇસ ચર્ચ સ્ટ્રીટમાં મળવા આવ્યો હતો.

“ શનિવારે તે ફરીથી આવ્યો. તારા પિતા જતા રહ્યા હતા, તારા કાકા ઘેર હતા અને મેં જમ આગળ કહ્યું તેમ તેમને બન્નેને સારી રીતે વાતચિત થઇ હતી.

“ રવિવારે તેઓ ફરીથી મળ્યા અને તે વખતે મેં તેને પણ જોયો હતો. સોમવાર અગાઉ બધું નક્કી થયું નહોતું: જોવું એ નક્કી થયું કે તુરતજ લોંગબોર્ન ખાતે એક્સપ્રેસ કાગળ મોકલવામાં આવ્યો હતો. પરંતુ એ મુલાકાતે આવનાર શખ્સ બહુ જ જક્કી હતો. લીઝી, મારી કલ્પના એવી છે કે તેના ચારિત્ર્યમાં, જક્કીપણું, એ જ ખરેખરી ખામી છે. જુદા જુદા વખતે તેણે ભુલો કરી છે એવો તેની સામે આરોપ મુકવામાં આવે છે, પરંતુ ખરી ભુલ આ જ છે. તે પોતે જ કરે નહીં તે કરવાનું જ નહીં; જો કે મને ખાતરી છે કે [અને હું આ કાંઇ આભાર ચડાવવા બોલતી નથી, તેથી તે વિષે કાંઇ કહેતી નથી] તારા કાકાએ આ બધી

ખાખતનો તુરત જ નિકાલ કરી દીધો હોત.

“તેઓએ લાંબા વખત સુધી રગઝગ કરી, કે જે સમય તેમાંના સંખાધિત ગૃહસ્થ અગર સ્ત્રી એમાંથી એકેની લાયકાત કરતાં વધારે ગયો. પરંતુ આખરે તારા કાકાને નમી જવાની ફરજ પડી અને તેની ભત્રીજીને ઉપયોગી થવા દેવાને બદલે તેને માત્ર તેની લગભગ મળનારી કીર્તિથી જ ચલાવી લેવું પડ્યું, કે જે તેના મૂળ તત્ત્વની જ સામે ગયું; અને હું ખરેખર મારું છું કે આજે સવારે તારો પત્ર આવવાથી તેને ઘણો આનંદ મળ્યો. કારણકે તેમાં એવા ખુલાસાની જરૂર જણાવી હતી કે જેથી તેની ઉછીની લીધેલી પ્રતિષ્ઠા નીકળી જઈ, પ્રશંસાને યોગ્ય જે સ્થાન હતું ત્યાંજ તે પ્રશંસા જાય.

“પણ હવે મારે વધારે લખવું જોઈએ નહીં. આ અડધા કલાકથી છોકરાંઓ મારી રાહ જોઈ રહ્યાં છે.

“તારી સુલેચ્છક

એમ. ગાર્ડીનર ”

આ પત્રમાંની હકીકતથી ઇલિઝાબેથની વૃત્તિઓ એવા ગુંચ-વાડામાં પડી કે જેથી તેમાં આનંદનો કે દુઃખનો ભાગ સાથે વધારે હતો તે નક્કી કરવાનું મુશ્કેલ થઈ પડ્યું. અચોક્કસપણાને લીધે, મિ. ડાસી, તેણીની ખડેનનાં લગ્નમાં ઉત્તેજન આપવાને જે કાંઈ કરતો હશે તથા જે લગ્નને, અતિશય ભલમનસાઈના દશ્ય તરીકે ઉત્તેજન આપતાં તેણીને ભય લાગ્યો હતો તથા તે જ વખતે આભારના દુઃખને લીધે ન્યાયી થવાની દહેશત લાગી હતી—તેને લીધે તેણીને જે મોઘમ અને અનિર્ણીત શંકાઓ ઉપસ્થિત થઈ હતી તે ઘણીજ હદપાર હોઈ સત્ય ઠરી.

પ્રકરણ ૪૧.

વિક્રહામ અને લિડિયાને ઉપડી જવાનો દિવસ હવે તુરંત જ આવી પહોંચ્યો અને મિસિસ ઝેનેટને, તે બન્ને જણને પોતાથી છુટાં પડવા દેવાની સંમતિ આપવાની ફરજ પડી; તેણીએ બધાને સાથે ન્યુકાસલ જવાની જે યોજના ઘડી હતી તેમાં તેના પતિએ કોઈ રીતે ઉતરવા ના પાડી હતી તેથી, તે છુટાં પડવાનું લગભગ ખાર મહિના સુધી ચાલુ રહેવાનો સંભવ હતો.

“અરે ! મારી બહાલી લિડિયા,” તે બોલી ઉઠી, “આપણે હવે ફરીથી ક્યારે મળીશું ? ”

“અરે ઇશ્વર ! તેની મને શી ખબર પડે ? કદાચ આ બે ત્રણ વર્ષ તો નહીં મળીએ. ”

“મારી બહાલી દીકરી, મને વારંવાર પત્ર લખતી રહેજે.”

“મારાથી બનશે તેટલીવાર તો લખતી રહીશ. પણ તમે બાણો છો કે પરિણિતા સ્ત્રીઓને કાગળો લગવાનો કદી સમય મળતો નથી. મારી બહેનો મારા ઉપર પત્ર લખશે. તેમને કાંઈ કામકાજ કરવાનું નહીં હોય. ”

મિ. વિક્રહામની વિદાયગીરી વખતની સહયતા તેની પત્ની કરતાં વધારે સ્નેહપૂર્વકની હતી. તે મ્હોં મલકાવતો, સુંદર દેખાતો અને ઘણી સુંદર વાતો કરતો.

“તે એવો તો સુંદર યુવક છે કે તેના જેવો મેં કદી જોયો નહીં હોય. ” જેવા તેઓ ઘરની બહાર ગયા કે તુરંતજ મિ. ઝેનેટ બોલી ઉઠ્યો. “તે ઉપરથી હસે છે, રૂઆબ રાખે છે

અને આપણા બધા ઉપર સ્નેહ જણાવે છે. હું તેને માટે અત્યંત મગરૂર છું. આથી વધારે સારો જમાઈ સર વિલિયમ લુકાસ પણ હાવી શકે નહીં એમ હું કહું છું.”

મિસિસ બેનેટ, પોતાની પુત્રીના જવાથી કેટલાક દહાડા તો ઘણીજ ઉદાસ રહી.

“ મને વારંવાર એવો વિચાર આવે છે ” તે બોલી, “ કે મિત્રોથી જુદા પડવા જેટલું બીજું કંઈ ખરાબ નથી. તેમના વિના દરેક જણ ઉદાસજ જણાય છે.”

“ માતા, દીકરીને પરણાવવાનું આવું પરિણામ આવે છે.” ઇલિઝાબેથે કહ્યું. “ તારી બીજી ચારે દીકરીઓ હજી કુંવારી છે તેથી તારે વધારે સંતોષ માનવાનો છે. ”

“ એવી કંઈ ખાખત નથી. લિડિયાનું લગ્ન થયું માટે તે મને છોડીને જતી રહેતી નથી, પણ માત્ર તેના પતિની રેજીમેન્ટ એટલી બધી દૂર રહેવાનું થઈ એજ કારણ છે. જો તે વધારે પાસે આવી હોત, તો તેણી આટલી બધી જલદીથી ગઈ નહોત.”

આ બનાવને લીધે જે નિઃસ્પષ્ટિત સ્થિતિ થઈ ગઈ હતી તે હવે થોડાજ સમયમાં પાછી સુધરી ગઈ અને તેણીના મનમાં તે વખતે જે નવીન સમાચારના લેખનો લોકોમાં પ્રચાર થયો તેથી, આશાના કિરણની ચળવળ થવા માંડી.

નેધરફીલ્ડ ખાતેની ઘરની સંભાળ રાખનારી દાસીને તેણીના શેઠના આગમન માટેની તૈયારી કરવાનો હુકમ મળ્યો હતો; તે ત્યાં કેટલાક અઠવાડીયાં શિકાર કરવાને માટે એક બે દિવસમાં આવનાર હતો. મિસિસ બેનેટને તો આથી ઘણો આનંદ થયો.

તેણીએ જોધનની સામે નજર કરી અને હસી પડી અને વારંવાર પોતાનું ડોકું ધુણાવ્યું.

“ વાર, વાર, અને ત્યારે મિ. ખીંડે આવે છે, ખડેન, ” (મિસિસ કીલીપ્સ પહેલવહેલી આ ખબર લાવી.) “ ખડુ સાર, એટલું તો ઠીક થયું. જો કે હું તો તે ખાખતની ખડુ દરકાર રાખતી નથી. તને ખબર છે કે અમારે તો તેનો કાંઈ હિસાબ નથી, અને મને ખાત્રી છે કે હું તેને ફરીથી મળવા કદી ગઇજ નથી. પરન્તુ, તો પણ જો તેને ગમે તો તે નેધરલેન્ડ ખુશીથી આવે. અને શું ખનશે તેની કોને ખબર છે. પણ તેથી અમારે તો કાંઈ નથી. ખડેન, તને ખબર છે કે એ ખાખતનો એક શબ્દ પણ નહીં બોલવાનું અમે લાંબા વખત પહેલાંથી નક્કી કર્યું હતું, અને તેથી, એ આવે છે એ શું નક્કી છે ? ”

“ તારે એના ઉપર ખાત્રી રાખવી. ” ખીંડેએ ઉત્તર આપ્યો, “ કારણ કે મિસિસ નીકોલાસ ગઇ રાત્રે મેરિટનમાં હતી; મેં તેણીને રસ્તેથી પસાર થતાં જોઇ હતી અને તે ખાખતનું સત્ય જાણવાના હેતુથી હું પણ જાતેજ ખહાર નીકળી; તેણીએ મને કહ્યું કે તે વાત ચોક્કસ રીતે ખરી છે. તે મોડામાં મોડો ગુરુવારે આવે છે, બુધવારે આવવાનો સંભવ પણ વધારે છે. તેણીએ મને કહ્યું કે બુધવારને દહાડે કેટલુંક માંસ મોકલવાનું હેવા માટે કસાઇને ઘેર જઈ છું અને ખરાખર કાપી નાંખાય તેવી ત્રણ જોડો ખતકો મળી છે. ”

મિ. ખિંડે આવી પહોંચ્યો. મિસિસ બેનેટે પોતાના ચાક-રોની મદદવડે, તેની ખબર સૌથી વહેલી મળે તેવી યુક્તિ કરી

હતી. તેમના તરફથી આમંત્રણ મોકલી શકાય એવા સમય દરમિયાન કેટલા દિવસો વચમાં જવા જોઈએ તેની પણ તેણીએ ગણતરી કરી લીધી—તે પહેલાં તેને મળવાની આશા નહોતી. પણ હર્ટફર્ડ શાયરમાં તેના આવ્યા પછી ત્રીજેજ દહાડે સવારે તેણીએ પોતાના પોષાક ધારણ કરવાના ઔરડામાંથી, તેને આંગણમાં દાખલ થતાં અને ઘર તરફ સ્વાર થઈને આવતાં જોયો.

પોતાને થયેલા આનંદમાં ભાગ લેવા માટે તેણીએ પોતાની પુત્રીઓને પણ બોલાવી. જોઈને તો નિશ્ચય કરીને ટેબલ આગળ જ બેઠી; પણ ઇલિઝાબેથ, પોતાની માતાને સંતુષ્ટ કરવા માટે ખારીએ ગઈ, તેણીએ નજર કરી—તેણે તેની સાથે મિ. ડાર્સીને જોયો અને ફરીથી પોતાની ખડેન પાસે જઈને બેઠી.

“ માતા, તેની સાથે એક બીજો સદ્ગૃહસ્થ છે, તે કોણ હશે ? ” કીટી બોલી.

“ મારી બહાલી દીકરી, મારા ધારવા પ્રમાણે એ કોઈ આગળખીતો અગર બીજો કોઈ હશે. મને તો ખાતરી છે કે હું તેને આગળખતી નથી. ”

“ લા ! ” કીટીએ ઉદ્ગાર કાઢ્યો, “ એ તો પહેલાં તેની સાથે જ હમેશાં રહેતો એના જોવાજ માણસ જણાય છે,—મિ. —શું એનું નામ—પેલા ઉંચો, મગર માણસ. ”

“ અરે ભગવાન ! મિ. ડાર્સી !—અને હું ખાતરી આપું છું કે તેજ આવે છે. વાર, ખાતરીથી કહું છું કે મિ. બિંબ્લેના કોઈ પણ મિત્રનો અહીં સત્કાર કરવામાં આવશે; પણ નહીં તો મારે કહેવુંજ જોઈએ કે તેને જોઈનેજ હું તેને ધિક્કારું છું. ”

જઘને આશ્ચર્ય અને ચિન્તાથી ઇલિઝાબેથની સામે જોયું. ડર્બીશાયરમાં તેમનો જ મેળાપ થયેલા તેની તેણીને ખબર નહોતી; અને તેથી કરીને તેનો ખુલાસોના પત્ર મળ્યા પછી આ લગભગ પહેલીજ વખતે તેને જોવામાં, તેણીની ખહેનને જ કઢંગાપણું જણાય તેને માટે તેણીને લાગણી થઈ. ખન્ને ખહેનો પુરતી રીતે જોયેન ખની ગઈ. દરેકને બીજી માટે લાગણી થઈ અને પોતાને માટે તો અલખત થઈ; અને તેમની માતા મિ. ડાર્સી તરફની પોતાની નાપસંદગી વિષે તથા તેને માત્ર મિ. બિંગ્લેના મિત્ર તરીકેજ તેના તરફ સહ્યતા બતાવવાના તેણીના ઠરાવ વિષે, એ ખન્નેમાંથી એકેના સાંભળવામાં ન આવે એવી રીતે વાત કરતી હતી. પણ ઇલિઝાબેથને જોયેન થવાનું જ કારણ હતું તેની શંકા સુદ્ધાં જઘનને આવી શકે તેમ નહોતું કે, જોને મિસિસ ગાર્ડીનરનો પત્ર બતાવવાની તેણે હજી હિંમત કરી નહોતી. જઘન તો એટલુંજ જાણતી કે, જ મનુષ્યની દરખાસ્તોનો તેણીએ અસ્વીકાર કર્યો હતો તથા જોના ગુણોની કિંમત તેણીએ ઓછી આંકી હતી એજ આ મનુષ્ય છે; પરન્તુ તેણીને પોતાને જ વધારે ખાતમી મળી હતી તે મુજબ, તે માણસ એ હતો કે જનું, આખું કુટુંબ સૌથી પ્રથમ લાભ મેળવવા માટે આભારી હતું તથા જોને તેણી પોતાની જાતે, જો કે તદ્દન એટલા બધા નાજીર તરીકે નહીં તોપણ છેવટે જઘનને બિંગ્લે લાગ્યો હતો તેટલોજ વાજબી અને ન્યાયી તરીકે તેણીએ ગણ્યો હતો. તેના આવવાથી—તેના નેધર-કીલ્ડમાં, લૅંગબોર્નમાં આવવાથી, અને પોતાની મેળે તેણીની તપાસમાં ફરવાથી, તેણીને જ અચંબો થયો તે, જ્યારે તેણીએ

ડર્ખીશાયરમાં તેના બદલાયેલા વર્તનને પહેલવહેલાં જોતાં જ જાણ્યું ત્યારે થયેલા અચંખાની ખરાબર હતો.

એ શૃંષ્ઠો ત્યાં આવીને નજરે પડતાં જ, તેણીના ઉપર લોહી ચડી આવ્યું; તો પણ તેણીએ, રીતસરની શાંતિથી તથા ગુસ્સાના કોઈ પણ ચિન્હથી, અગર નકામા વિવેકથી, તેટલી જ રીતે મુક્ત એવા વર્તનના વિવેક સાથે તેમને આવકાર આપ્યો.

મિ. ડાર્સીએ મિ. અને મિસિસ ગાર્ડીનરની તાંદુરસ્તી કેવી છે તે વિષે તેણીને પુછ્યા પછી—અને તેનો ઉત્તર તેણી ગભરાટ વિના ભાગ્યેજ આપી શકી—તે ભાગ્યે જ કાંઈ બોલી શક્યો. તે તેણીની પાસે પણ બેઠો નહિ; કદાચ તેને ચૂપ રહેવાનું એ પણ કારણ હશે; પણ ડર્ખીશાયરમાં તેમ નહોતું. ત્યાં તો જ્યારે તેણીની પોતાની સાથે વાત કરી શકતો નહીં ત્યારે તેણીના મિત્રો સાથે વાત કરતો હતો. પરંતુ હવે કેટલીક મીનીટો વ્યતીત થઈ ગઈ અને તે દરમિયાન તેના બોલવાનો કાંઈ અવાજ સંભળાયો નહીં અને જ્યારે પ્રસંગોપાત કૌતકના વેગને અટકાવી શકાય તેમ ન હોવાથી તેણી તેના સામે જોતી, ત્યારે તેને પોતાની પેઠે જ જોઈના સામે વારંવાર નજર કરતો અને ઘણી વખતે બીજી કોઈ તરફ નહીં પણ જમિન ઉપર જોતો તેણીએ દીઠો. જ્યારે તેઓ છેલ્લી વખતે મળ્યાં તે કરતાં અત્યારે વિચારપૂર્ણતા વધારે અને ખુશી કરવાની ચિન્તા ઓછી સ્પષ્ટ રીતે જણાઈ આવતાં. તેણી નિરાશ થઈ ગઈ અને એમ થવા માટે પોતાની જાત સાથે જ ગુસ્સે થઈ.

“એથી બીજું કાંઈ હોય એમ હું ધારી શકું!” તે બોલી
 “તો પણ તે અહીં શા માટે આવ્યો?”

તેણીની વાતચિત કરવાની વૃત્તિ તેના સિવાય બીજા કોઈની પણ સાથે નહોતી; અને તેની સાથે બોલવા માટે તેણીનામાં ભાગ્યેજ હિંમત હતી.

તેણીએ તેની બહેનના ખખર અંતર પુછ્યા પણ એથી કંઈ વધારે પુછી શકી નહીં.

“મિ. બીંગ્લે, તમે જતા રહ્યા તેને ઘણું વખત થયો.” મિસિસ બેનેટ બોલી.

તેણે એ બાબતની હા પાડી, “મને એવી દહેશત લાગવા માંડી કે તમે ફરીથી કદી પાછા આવશો નહીં, લોકો એમ બોલતા હતા કે તમે આ સ્થળ તદ્દન છોડીને માઇકલોસ જવાના છો.” પણ જ્યારે તે ગૃહસ્થો જવા માટે ઉઠીને ઉભા થયા ત્યારે મિસિસ બેનેટને પોતાની ધારેલી સહ્યતા ધ્યાનમાં હતી અને તેમને જમવાનું નોતરું આપી થોડા જ દિવસમાં લોંગબોન ખાતે જમવાને રોકવામાં આવ્યા હતા.

“મિ. બીંગ્લે, તમે એક મુલાકાત સ્વીકારવા જટલા મારા દેવામાં છે,” તેણીએ ઉમેર્યું.

“કારણ કે, જ્યારે ગયા શિયાળામાં તમે શહેરમાં ગયા ત્યારે તમે જવા પાછા આવો કે તુરત જ અમારી સાથે કુટુંબ-સહ ખાણું લેવાને તમે વચન આપ્યું હતું. તમને ખખર છે કે હું તે ભુલી ગઈ નથી; અને હું તમને ખાત્રી આપું છું કે તમે પાછા આવ્યા નહીં અને તમે અમારી સાથે ખાણું લીધું નહીં તેથી મને ઘણી જ નિરાશા થઈ છે.”

આ ટીકા સાંભળીને મિ. ખીંગ્લે કાંઈક મંદબુદ્ધિ હોય એમ જણાયું અને તેણે વ્યાપાર ધંધાને લીધે રોકાઈ જવાથી પોતાની ચિન્તાના સંબંધમાં કાંઈ કહ્યું. પછી તેઓ આદ્યા ગયા.

મિસિસ બેનેટની વૃત્તિ તેમને તે દહાડે ત્યાં જ રાખવા અને જમવાનું કહેવાની હતી; પણ જે કે તેણી હમેશાં ખાણું ઘાણું સાંરે રાખતી હતી તો પણ, જે માણસને માટે તેણીએ ખાડું જ આતુરતાથી ચોજના ઘડેલી હતી તેવા માણસને માટે બે મુલાકાતથી જરા પણ ઓછું હોય તો તે ઠીક થશે નહીં, અગર તો જેને દર વરસે ૧૦ હજારની ઉપજ હતી તેવા માણસની મગરૂરી અને આકાંક્ષાને વૃત્ત કરી શકશે નહીં.

પ્રકરણ ૪૨.

મંગળવારે લોંગબોર્ન ખાતે મોટી મંડળી જમા થઈ હતી અને જે બે જણાની ઘણી જ આતુરતાથી રાહ જોવામાં આવતી હતી અને જેમની પ્રતિષ્ઠા ખેલાડીઓ તરીકે ખરાબર વખતસર આવવા માટેની હતી, તેઓ ખરાબર વખતે આવી પહોંચ્યા હતા. જ્યારે તેઓ જમવાના ઓરડામાં ગયા ત્યારે ખીંગ્લેએ પહેલાંના બધા ખાણાના મેળાવડાઓમાં જેમ ઇલિઝાબેથની બેનની જગા લીધી હતી, તેમ આ વખતે તે જગાએ બેસે છે કે કેમ તે જોવા માટે તેણી આતુરતાથી તપાસ રાખી રહી હતી. તેણીની શાણી માતા જે, એવા જ વિચારોમાં ગુંથાઈ હતી તેણે પણ તેને તેણીની પાસે જ બેસવાનું તેને આમંત્રણ અપાયાનું સહન કર્યું.

ઔરડામાં દાખલ થતાં તે અચકાયો; પણ જમનને આસપાસ જોવાનો સંયોગ ખન્યો અને હસવાનું ખન્યું; તે આખતનો નિર્ણય થયો—તે પોતાની જાતે તેણીની પાસે બેઠો.

ધલિઆબેથે, ફતેહમંદ આવેશથી પોતાના મિત્ર સામે જોયું. તેણે તે ઉમદા બેદરકારીથી સહન કર્યું અને જો તેણીએ તેની નજર મિ. ડાર્સી તરફ પણ એવી જ રીતે ફેરવી જોઈ ન હોત અને તે પણ અર્ધ હાસ્યસહ લયથી—તો તેણીએ એવી જ કદપના કરી હોત કે ખીંગ્લેએ સુખી થવા માટે પોતાના મિત્રની સંમતિ મેળવી હતી.

ખાણાના સમયે પોતાની બહેન તરફની તેની વર્તણૂક એવી હતી કે જોયું તે તેણીને વખાણતો હોય એમ જ જણાતું હતું; જ ઉપરથી ધલિઆબેથની એવી સમજ થઈ કે,—જો કે પહેલાંના કરતાં તે વર્તણૂક કાંઈ વધારે સાવધતાભરી હતી તો પણ—જો એ બધું તેની જ ઇચ્છાને સ્વાધીન કરવામાં આવે તો જમનનું સુખી થવાપણું અને તેનું પોતાનું સુખ પણ તુરત જ સાધી શકાશે. જો કે તેણીએ તેના પરિણામ ઉપર આધાર મુકવાની હિમત કરી નહીં, તો પણ તેની વર્તણૂકનું અવલોકન કરવામાં તેણીને આનંદ મળતો. તેનામાં મગરૂરીને જટલો જુસ્સો હતો તે બધાથી તેણીની અપળતા વધી, કારણ કે તેણી કોઈ પ્રકારના આનંદી વિનોદમાં નહોતી. ટેબલથી જટલું છેદું પાડી શકાય તેટલે જ લગભગ દૂર મિ. ડાર્સી તેણીનાથી બેઠેલો હતો. તે તેણીની માતાની એક ખાણુએ બેઠેલો હતો. આવી સ્થિતિમાં બેમાંથી એકને કંટલો નજીવો આનંદ મળશે અગર બેમાંથી એકને નહીં જવો લાગ

થશે તે; તે જાણતી હતી. તેમની કાંઈ પણ વાતચિત સાંભળવા જોઈતી પણ તે પાસે નહોતી; પણ તેઓ એક બીજાની સાથે ભાગ્યે જ કોઈ વખત વાતચિત કરતાં. તથા જ્યારે વાતચિત કરતાં ત્યારે પણ તેમની રીતભાત કેવી ઉપર ઉપરની અને નિસ્ત્રાહી હતી તે તે જોઈ શકતી હતી. તેમાં તેણીની માતાના અમાયાળુપણાથી તેઓ તેને જોઈલા આભારી હતા તેને લીધે ઇલિઝાબેથના મનમાં અતિ દુઃખ થયું; અને તેણીએ વારંવાર તેને તેના માયાળુપણાથી આપું કુટુંબ અજ્ઞાન નથી તથા આખા કુટુંબને તેની કાંઈ લાગણી નથી એમ નહીં એવું કહી ખતાવવાનો હક મેળવવા માટે તેણીએ ગમે તે વસ્તુની બક્ષીસ આપી દીધી હોત.

તેણીને એવી આશા હતી કે સાંજે તેઓને એકઠા મળવાનો કાંઈક લાગ મળશે તથા એવી આશા હતી કે તે તેના દાખલ થવા વખતે માત્ર વિધિસરની સલામ વગેરે કરતાં, તેઓને કાંઈક વિશેષ વાતચિત કરવાની તક મળ્યા વિના આ આખી મુલાકાત પુરી નહીં થઈ જાય. તે શુદ્ધસ્થે આવ્યા તે વખતે મુલાકાત લેવાના ઓરડામાં જે સમય પસાર થયો હતો તેમાં તે ચિન્તાતુર અને બેચેન થઈ ગઈ હતી તથા તે બધો સમય તેને કંટાળા ભરેલો અને એટલો બધો ઉદાસીન જણાયો કે તેણી લગભગ અસહ્ય બની ગઈ. તેણીએ તેમના પ્રવેશ તરફ એવા મુદ્દાથી નજર કરી કે જેના ઉપર સાંજના તેણીના આનંદનો બધો આધાર રહેલો જ બેઠો.

“જે તે વખતે તે મારી પાસે નહીં આવે તો હું તેને સદાયને માટે છોડી જ દઈશ નહીં,” તે બોલી.

તે ગૃહસ્થો આવ્યા; તેણીએ એમ ધાર્યું કે જાણે કે તે તેણીની આશાઓને પૂર્ણ કરતો હોવો જોઈએ એમ તેણે નજર ફેરવી. પણ અફસોસ! સ્ત્રીઓ મેજની આસપાસ જ્યાં મિસ બેનેટ ચડા પીતી હતી અને ઇલિઝાબેથ કોફી કાઢતી ત્યાં એટલી તો પાસે પાસે ભેગી બેસી ગઈ કે તેણીની પાસે એક પણ જગો એવી ખાલી નહોતી કે જ્યાં એક પણ પુરશી દાખલ થઈ શકે. અને તે ગૃહસ્થોના આવી પહોંચતાં, એક છોકરી તો તેણીની હમેશ કરતાં વધારે નજીક ગઈ અને કાનમાં કહ્યું—

“તે ગૃહસ્થો આવશે નહીં અને આપણને જુદા પાડશે નહીં; મને એ ખાબતનો નિશ્ચય છે. આપણે તેમાંથી કોઈની જરૂર નથી, શું જરૂર છે?”

ડાસી ઝારડાના બીજા ભાગમાં આલ્યો ગયો હતો, ઇલિઝાબેથ પણ તેની પાછળ નજર રાખતી પાછળ ચાલી અને તે જની સાથે વાતચિત કરતો તેની સામે અદેખાઈ કરતી. કોઈને પણ કોફી લેવામાં પુરતી મદદ આપવાની પણ તેણીનામાં ભાગ્યેજ ધીરજ હતી અને પછી એવી મૂર્ખા બની જવા માટે પોતાની જાતે જ ગુસ્સે થઈ ગઈ!

તો પણ જ્યારે તે પોતાની કોફીનો પ્યાલો પોતાની મે-બેજ લાવ્યો ત્યારે તેણીને જરા ભાન આવ્યું ખરું; અને તેણીએ લાગ જોઈને એવું કહ્યું કે “તમારી બહેન હજી પણ પેમ્પ-લીમાં છે?”

“હા, તેણી નાતાલ સુધી ત્યાંજ રહેશે.”

“અને ત્યાં એકલીજ રહેશે? તેણીના બધા મિત્રો તેને એકલીને ત્યાં મુકીને આલ્યા ગયા છે?”

“ તેણીની સાથે મિસિસ એનેસ્લી છે. બીજા મિત્રો આ ત્રણ અઠવાડીયાંથી સ્કારબરો પહોંચી ગયા છે. ”

હવે વધારે કાંઈ કહેવાનો તેણીને વિચાર આવી શક્યો નહીં. પણ તેની ઇચ્છા જે તેણીની સાથે વાત કરવાની હોય તો તેને આ વખતે સારી ફતેહ મળત. તોપણ કેટલીક મીનીટ સુધી તે યુવજ તેણીની પાસે ઉભો રહ્યો; અને આખરે જ્યારે યુવાન અબળાઓ ઇલિઝાબેથના કાનમાં વાતો કરવા લાગી ત્યારે તે ચાલ્યો ગયો.

જ્યારે ચ્હાનો સામાન ત્યાંથી ખસેડી લેવામાં આવ્યો અને પત્તાં માટેનું મેજ મુકવામાં આવ્યું, ત્યારે બધી યુવતીઓ ઉઠી ગઈ અને તે વખતે ઇલિઝાબેથે તેની સાથે મળવાની આશા રાખી હતી. એવામાં તેને, તેણીની માતાએ ગંજીફ રમનારાઓમાં પરાણે લઇ લેતાં જોવાથી તેણીની બધી આશાઓ ઉંધી વળી ગઈ અને તે પછીની થોડીજ મીનીટમાં તે મંડળીમાંની બીજી સ્ત્રીઓની પાસે બેઠી. હવે તેણીને આનંદની કાંઈ પણ આશા રહી નહીં. સાંજે તેઓ જુદા જુદા મેજ આગળ રોકાઈ ગયાં અને તેની નજર ઓરડામાંની તેણીની બેઠકની બાજુએ ફરતી હતી કે જ્યાં કરીને તે તેણીની પેઠેજ રમવામાં ફતેહમંદ થઈ શકતો નહીં, એ સીવાય તેણીને બીજી કાંઈ આશા રહી નહીં.

મિસિસ બેનેટ નેધરફીલ્ડના બન્ને ઘૃહસ્થોને વાળુ કરવા રોકવાની યુક્તિ રચી હતી; પરન્તુ બીજા કોઈના કરતાં પણ તેમની ગાડી પ્રથમ લાવવાનો હુકમ થઈ ગયો હતો અને તેમને રોકી રાખવા માટે તેણીને કાંઈ લાગ મળ્યો નહીં.

આ મુલાકાત પછીના થોડા દિવસ બાદ મિ. બીંગ્લે ફરીથી એકલો મળવા આવ્યો. તેનો મિત્ર તેને મુકીને તેજ દહાડે લાંડન ગયો હતો. અને તે દશ દિવસમાં પાછો ઘેર આવનાર હતો. તે તેમની પાસે એક કલાક બેઠો અને જાણીતી રીતે સારી પ્રકૃતિમાં હતો. મિસિસ બેનેટ તેને પોતાની સાથે જમવાનું નોતરૂં દીધું; પણ કામપરત્વેના ઘણા ઉદ્દગારો સાથે તેણે પોતે બીજા ક્યાંઈ રોકાઈ ગયાનું કબૂલ કર્યું.

“બીજી વખતે તમે મળવા આવશો ત્યારે, હું આશા રાખું છું કે અમે વધારે ભાગ્યશાળી થઈશું” તેણી બોલી.

“તે તો ગમે તે વખતે ચોક્કસ રીતે રાજી થાય તેમ છે અને જો તેણી તેને જવાની રજા આપે તો, તે તેમની રાહ જોવાને માટે બહુજ વહેલી તક હાથ ધરે.”

“તમે આવતી કાલે આવી શકશો?”

“હા, કાલને માટે તો તે ક્યાંઈએ રોકાયેલો નથી,” અને તેણીનું આમંત્રણ અપળતાથી સ્વીકારવામાં આવ્યું.

તે આવ્યો અને તે પણ એવા સારા સમયે આવ્યો કે યુવતીઓમાંથી કોઈએ પોતાના શૃંગાર સંજયો નહોતો. મિસિસ બેનેટ તો તેણીની દીકરીના ઓરડામાં દોડી ગઈ, તેણીએ પોષાક પ્રહેરવા વખતનો ઝલ્લો પહેરેલો હતો અને વાળ પણ અડધાજ ઓળેલા હતા. તે બોલી ઉઠી. “મહારી વહાલી જઈન, ઉતાવળ કર અને જલદીથી નીચે આવ. તે આવી ગયો છે—મિ. બીંગ્લે આવ્યો છે—તેજ છે ખરેખર. ઉતાવળ કર, ઉતાવળ કર. અરે અહીંઆં મિસ બેનેટની પાસે આ ઘડીજ આવ અને

તેણીના ઝલ્લામાં મદદ આપ. મિસ લીઝીના વાળ ગમેતેમ હોય તેની હરકત નહીં. ”

“ અમે ખની શકે તેટલી જલદીથી નીચે આવીએ છીએ ” જ્ઞાન ખોલી ઉઠી; પણ હું હિમ્મતથી કહી શકું છું કે અમારા ખન્ને જણ કરતાં કીટી સૌથી આગળ આવશે. કારણ કે તેણી અડધા કલાક પહેલાંથી માળ ઉપર ગઇ છે. ”

“ અરે ! કીટી જહાનમમાં જાય ! તેણીનું શું કામ છે ? ચાલ, જલદીઃકર, ઉતાવળી થા ! મ્હારી બહાલી દીકરી, તારો કમરખંધ ક્યાં છે ? ”

પણ જ્યારે તેણીની માતા નીચે ગઇ, ત્યારે જ્ઞાનને પોતાની એક પણ બહેનની સોખત વિના નીચે જવાની ઇચ્છા થઇ નહીં.

આ દિવસને માટેની મિસિસ બેનેટની યુક્તિઓ અસર વિનાની થઇ. તેણીની દીકરીના પ્રસિદ્ધ પ્રેમી સીવાય મિ. બીંગ્લેમાં દરેક મોહકતા સમાયેલી હતી. તેની શાન્તિ અને આનંદીપણાથી તે દિવસના સાંજના મેળાવડામાં તે બહુજ મળતાવડો થઇ પડ્યો, અને તેને સહનશીલતાથી તથા ખાસ કરીને તેણીની દીકરીને આભારી કરવા માટે ચ્હેરાના દેખાવથી તેણીની માતાના ખોટી રીતના અભિપ્રાયવાળા માયાળુપણાને સહન કર્યું તથા તેણીની મૂર્ખતાવાળી ટીકાઓ સાંભળી.

વાળું કરવાને થોભી જવા માટે આમંત્રણની પણ તેણીને ભાગ્યેજ જરૂર લાગી; અને તે જતો રહ્યો તે અગાઉ, તેની પોતાની અને મિસિસ બેનેટની ઇચ્છાથી, બીજા દીવસે સવારે તેણીના પતિ સાથે શિકારે આવવાની ગોઠવણ કરવામાં આવી.

આ દિવસ પછી, જઈને તેણીની બેઠરકારી વિષે કાંઈ કહ્યું નહીં. બહેનોમાં અંદર અંદર બીંગ્લેના સંબંધમાં એક શબ્દ પણ બોલાયો નહીં, પણ ઇલિઝાબેથ એવી સુખની માનીનતાથી શયન કરવા ગઈ કે આ બધું હવે તાકીદે પુરૂં કરી લેવું જોઈએ. શીવાય કે મિ. ડાર્સી કહ્યા પ્રમાણેના સમયમાં આવી પહોંચે તો જુદી વાત. તો પણ જો ગંભીરાઈથી કહીએ તો, તેણીને સહ્ય થઈ શકે તેવી પોતાની એવી સમજ થયેલી લાગી કે આ બધું એ ગૃહસ્થની સંમતિથીજ બન્યું હોવું જોઈએ.

બિંગ્લે, નિયુક્ત કરેલા સમય પ્રમાણે નિયમિત હતો અને તેણે અને મિ. બેનેટ, અગાઉ જેમ નકી થયું હતું તેમ સાથેજ સવારનો સમય ગાળ્યો હતો. તેમાં બીજાનો સ્વભાવ, તેના સાથીના ધારવા કરતાં વધારે મળતાવડો હતા.

બિંગ્લેમાં કોઈ જાતનો એવો ડોળ કે મૂર્ખાઈ નહોતી કે જેથી તેની મશ્કરી થાય અગર તેને ચૂપ થઈ જવું પડે; અને બીજાએ તેને કદી પણ જોયો હોય તે કરતાં તે વધારે વાતોડીઓ અને ઓછા ચડીડીઓ હતા. બિંગ્લે અલખત તેની સાથે જ ખાણું લેવા આવ્યો; અને સાંજે મિસિસ બેનેટની તેની અને પોતાની દીકરી પાસેથી દરેક જણને દૂર ખસેડવાની યુક્તિ પાછી ફરીથી કામે લગાડવામાં આવી હતી. ઇલિઝાબેથ કે જેને એક કાગળ લખવાનો હતો તે તે હેતુથી, ચ્હા લીધા પછી નાસ્તો કરવાના ઓરડામાં ગઈ; કારણ કે, બીજાઓ પતાં રમવા બેસવાના હતા એટલે તેણીની માતાની યોજનાની વિરુદ્ધ પડવા માટે તેણીની જરૂર પડી શકે નહીં.

પરન્તુ એ મુલાકાતના ઓરડામાં પાછી આવતી વખતે કે જ્યારે તે કાગળ પુરે થયો, તેણીએ અત્યંત અચંખા સાથે જોયું કે તેણીની માતા તેણીની માટે ખડુ જ ખટપટ કરતી હતી એવા ભય રાખવાનું કારણ હતું. દ્વાર ઉઘાડતાંજ, તેણીએ પોતાની ખડેન તથા મિ. ખિંગ્લેને જાણે કે કોઈ આતુરતાની વાતચિતમાં રોકાયાં હોય તેમ ચૂલા આગળ સાથે ઉભેલાં જોયાં અને જો આથી કોઈ જાતનો સંશય ઉઠ્યો નહોત તો, જ્યાં તેઓ ઉતાવળે પાછાં ફરી અને એક બીજાથી ખસી ગયાં તેથી પણ તેણીને બધી ખબર પડી હોત. તેમની સ્થિતિ પુરેપુરી રીતે કઢંગી થઈ ગઈ હતી; પરન્તુ તેણીએ ધાર્યું કે પોતાની સ્થિતિ તો એથી પણ ખરાબ છે. બેમાંથી એકે જાણે એક શબ્દનો પણ ઉચ્ચાર કર્યો નહોત, અને ઇલિઝાબેથ ફરીથી જતી રહેવાની અણી ઉપર હતી એવામાં મી. ખિંગ્લે કે જે પોતે તથા બીજી વ્યક્તિ પણ બેસી ગઈ હતી તેમણે ઉભા થઈ, તેણીની ખડેનના કાનમાં થોડા શબ્દો કહ્યા અને પછી ઓરડામાંથી નાસી ગયા.

જ્યાં જ્યાં વિશ્વાસથી આનંદ આવે ત્યાં ત્યાં જોઈને ઇલિઝાબેથથી કાંઈ પણ ગુપ્ત રાખવાનું હોઈ શકે નહોત, અને એક પળમાં જ ઘણી ઉત્સાહ ભરી લાગણીથી એટલું કબૂલ કરી દીધું કે તેણી, દુનિયામાં સૌથી સુખીમાં સુખી મનુષ્ય છે.

“ એ બધું જ એકવધુ પડતી વાત થઈ, ” તેણીએ ઉમેર્યું, —
“ ખડુ વધુ પડતી. હું એટલા બધાને લાયક નથી. અરે ! શાથી દરેક જાણ આટલું સુખી નથી ! ”

ધલિઆખેથે જે અભિનંદનો આખ્યાં હતાં તે એવી સહુદય-
તાથી, ઉત્સાહથી, અને આનંદથી આખ્યાં હતાં કે જેનું વર્ણન
શબ્દોથી બહુ જ નિર્માલ્ય આપી શકાય. માયાળુપણાનું દરેક
વાક્ય જોઈને સુખનું નવું જ સાધન થઈ પડતું. પરન્તુ તેણી
પોતાની બહેનની સાથે પોતાની જાતને ટકવા દેવા રાજી નહોતી
તેમ જ જે કાંઈ કહેવાનું રહ્યું હતું તેમાંથી અડધું પણ હાલમાં
કહેવાની તેની ઇચ્છા નહોતી.

“ મારે મારી માતાની પાસે આ પળે જવું જ જોઈએ ”
તેણીએ ખુમ પાડી. “ તેણીના સ્નેહાળ આગ્રહને કોઈ રીતે નજીવો
ગણીશ નહીં અથવા તો મારા સીવાય બીજા કોઈની પાસેથી તે
બીના તેણીને સાંભળવા દઇશ નહીં. તે ક્યારના મારા પિતાની
પાસે ગયેલા છે. અરે ! લીઝી, મારે જ કહેવાનું છે તે જાણીને
મારા બહાલા કુટુંબને કેટલો આનંદ થશે ! હું આટલા બધા
સુખને કેવી રીતે સહી શકીશ ! ”

પછી તે તેણીની માતા પાસે ઉતાવળે દોડી ગઈ, કે જણે
ખાસ હેતુપૂર્વક પતાં રમનારી મંડળીમાં ભંગાણ પાડ્યું હતું
અને કીટીની સાથે માળ ઉપર બેઠેલી હતી.

ધલિઆખેથ કે જાણીને એકલીજ મુકી દેવામાં આવી હતી
તે, હવે જે ઉતાવળથી અને સહેલાઈથી એક કામનું છેવટનું
ચોક્કું બેસી ગયું તે જોઈને હસી પડી; કે જેને માટે તેમને આ-
ટલા બધા મહિના સુધી ધુન્યવણ અને ગુસ્સામાં રહેવું પડ્યું હતું.

“ અને તેના મિત્રની ચારે તરફની આતુર નજરનું છેવટ
આ આવ્યું ! ” તેણી બોલી ઉઠી “ તેણીની બહેનનું બધું જીઠાણું

અને યુક્તિનું છેવટ ! અને તે પણ સુખીમાં સુખી, શાણામાં શાણું અને અતિશય વાજખી છેવટ !”

થોડીજ મીનીટમાં મિ. ખિંચે આવીને તેણીની સાથે સામેલ થયો, કે જેનો તેણીના બાપની સાથેનો મેળાપ બહુજ દુઃખ વખતના અને મુદ્દા ઉપર જ થયો હતો.

“ તમારી બહેન ક્યાં છે ? ” જેવાં તેણે દ્વાર ઉઘાડ્યાં તેવા જ તે બોલી ઉઠ્યો.

“ માળ ઉપર મારી માતાની બેઠે છે. હું હિંમતથી ઠહું છું કે તેણી એક ઘડીમાં નીચે આવી જશે. ”

પછી તેણે દ્વાર ખંધ કરી દીધાં અને તેણીની પાસે જઈને એક બહેન તરીકેની ભલી ધર્યાઓ તથા સ્નેહનો દાવો કર્યો. ઈલિઝાબેથે તેમની સગાઈના ભાવિ તરફ પ્રામાણિકપણે અને અંતઃકરણપૂર્વક પોતાનો આનંદ પ્રદર્શિત કર્યો. તેમણે ઘણી જ માયાળુતાથી હસ્તધૂનનનો વિધિ કર્યો; અને જ્યાં સુધી તેણીની બહેન નીચે આવી, ત્યાં સુધી તેણીને તેના પોતાના સુખના સંખંધમાં તેને જ કહેવાનું હતું તે બધું તથા જઈનની સંપૂર્ણતાઓ વિષે સાંભળવું પડ્યું. અને જો કે તે પોતે ત્રેમી હતો છતાં પણ ઈલિઝાબેથ, આનંદની તેની બધી આશાઓ સારી રીતે પાયાદાર હોવાનું ખરેખર માનતી હતી. કારણ કે તેમને પાયા તરીકે જઈનની સુંદર સમજ શક્તિ તથા તેથી પણ વધારે સુંદર તેનો સ્વભાવ અને તેણીની તથા તેની વચ્ચેની લાગણી અને શોખનું સામાન્ય સામ્ય હતું.

એ દહાડાની સાંજ તે બધાને કાંઈ સાધારણ આનંદની નહોતી. મિસ બેનેટના મનને જે સંતોષ થયો તેથી તેના ચહેરા ઉપરનો રંગ એવો બદલાયો કે જેથી તેણી હમેશના કરતાં વધારે સુંદર જણાઈ. કીટી તો નાચવા લાગી અને આનંદ પામી અને તેને એવી આશા બંધાઈ કે હવે તેણીનો વારો પણ થોડા જ વખતમાં આવે છે. મિસિસ બેનેટ, જે કે મિ. બિંગ્લેની સાથે અડધા કલાક સુધી બીજા કશાની વાત કરતી નહોતી તો પણ તેણી પોતાની લાગણીઓ શાન્ત થાય એટલા ઉત્સાહી શબ્દોમાં પોતાની સંમતિ આપી શકી નહોં અગર પોતાની પસંદગી બતાવી શકી નહીં; અને જ્યારે મિ. બેનેટ વાળુ વખતે તેમની સાથે સામેલ થયો ત્યારે તેનો અવાજ અને રીતભાત સ્પષ્ટ રીતે જણાવી આપતાં હતાં કે તે કેટલો ખરેખર સુખી થયો હતો.

તો પણ જ્યાં સુધી તે મુલાકાતે આવનાર પરોણાએ રાત્રે જવાની રજા લીધી ત્યાં સુધી તેના હોઠમાંથી તે વિષેનો એક શબ્દ પણ નીકળ્યો નહીં ! પણ જેવો તે ગયો કે તુરત જ તે પોતાની દીકરીઓ તરફ વળ્યો અને કહ્યું—

“જેઘન, તને હું અલિનંદન આપું છું. તું એક ઘણી જ સુખી સ્ત્રી નીવડીશ. ”

જેઘન તુરત જ તેની પાસે ગઈ, તેને ચુમ્બન કર્યું અને તેની લલાઈ માટે તેનો આભાર માન્યો.

“તું એક સારી દીકરી છે,” તેણે ઉત્તર આપ્યો. “અને તારૂં ઠેકાણું આવી રીતે સુખેથી પડશે એવો વિચાર આવતાં મને ઘણો આનંદ થાય છે. તમે બહુ જ સારી રીતે સાથે રહી

શકશે; તે વિષે મને એક પણ શંકા નથી. તમારા સ્વભાવો કોઈ રીતે જુદા નથી. તમે દરેક જણુ એટલાં બધાં મળતાવડાં છો કે કશાથી પણ તમે કદી જુદાં પડી શકશો નહીં; તમે દરેક જણુ એવાં તો સરળ સ્વભાવનાં છો કે દરેક નોકર તમને છેતરી જશે; અને એટલાં બધાં ઉદાર છો કે તમે તમારી આવક કરતાં હંમેશાં વધુ ખર્ચમાં ઉતરશો. ”

આ સમયથી ખિંબ્લે અલબત્ત લોંગબોર્નની હંમેશ મુલાકાત લેનાર બન્યો. વારંવાર નાસ્તાના સમય અગાઉ આવવું અને અને વાળુના સમય પછી સુધી હંમેશાં રહેવું. માત્ર જ્યારે કોઈ જંગલી પાડોશી કે જેનો પુરતી રીતે તિરસ્કાર થઈ શકતો ન હોય, તેણે જમવા માટેનું આમંત્રણ તેને આપ્યું હોય અને જે આમંત્રણ સ્વીકારવાને તે પોતાને બંધાયેલો માને તે સીવાય.

પ્રકરણ ૪૩.

ખિંબ્લેના સંબંધ જઈનની સાથે ગોઠવાઈ ગયા પછી આશરે એક અઠવાડીએ એક દિવસે સવારે જ્યારે તે અને કુટુંબની બીજી અબળાઓ જમવાના ઓરડામાં એકત્ર બેઠેલાં હતાં એવામાં ગાડીના અવાજથી તેમનું ધ્યાન એકાએક ખારી તરફ ખેંચાયું; અને તેમણે ચાર ઘોડાવાળી ગાડીને રસ્તા તરફ જતાં જોઈ; મુલાકાતે આવનારાઓ માટે તો તે સમય સવારમાં અતિ વહેલો ગણાય અને પોષાકનો જે દેખાવ હતો તે ઉપરથી કોઈ પાડોશી હોય એમ જણાતું નહોતું. ઘોડાઓ ટપાલના

હોય એમ લાગતું હતું; અને ગાડી તેમ જ આગળ ચાલતા નોકરનો પોષાક ખેમાંથી એકે તેમને પરિચિત નહોતાં. પરંતુ એટલું તો નક્કી થયું કે કોઈક આવે છે, તેથી ખિંંગલેએ તુરત જ મિસ બેનેટને એવું સમજાવ્યું કે આવા વગર આમંત્રણવાળાની સાથે ગોંધાઈ રહેવાથી દૂર થઈ તેની સાથે કુંજમાં ચાલ્યા આવવું. તેઓ ખંને જણ નીકળી ગયાં અને ત્યાં રહેલાં ત્રણેજ અનુમાન કરવા લાગ્યાં, અને તે પણ જ્યાં સુધી દ્વાર ઉઘાડી નાખવામાં આવ્યાં અને તેમની મુલાકાતે આવનારનો પ્રવેશ થયો ત્યાં સુધી થોડા જ સંતોષની સાથે. તે લેડી કેથરાઈન ડીબોર હતી.

અલખત, ખંધાંએ આશ્ચર્ય પામી જવાનો ધરાદો રાખ્યો હતો; પણ તેમને જ અચંબો થયો તે તેમના ધાર્યા કરતાં હદપારનો હતો; અને મિસિસ બેનેટ અને કીટીને જે કે તેણી ઓળખતી નહોતી તો પણ તેમને તો ઇલિઝાબેથ કરતાં ઘણો જ ઓછો અચંબો થયો.

તેણી, રીવાજ મુજબ અમાયાણુ કરતાં પણ વધારે અભિમાનથી ઓરડામાં દાખલ થઈ. ઇલિઝાબેથની સલામનો માથાને જરા નમાવવા કરતાં વિશેષ કાંઈ ઉત્તર વાળ્યો નહીં અને એક પણ શબ્દ બોલ્યા વિના બેઠી. જ્યારે તે દાખલ થઈ ત્યારે ઇલિઝાબેથે પોતાની માતાની આગળ તેણીના નામનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો, જે કે ઓળખાણ કરાવવાની કાંઈ પણ વિનંતિ કરવામાં આવી નહોતી.

મિસિસ બેનેટ જે કે આવા મોટા અગત્યના પરોણાની મુલાકાતથી ખુલાઈ ગઈ હતી અને બધી તરફથી આશ્ચર્ય પામી

હતી, તો પણ તેણીને અત્યંત સહ્યતાથી આવકાર આપ્યો. એક પળવાર સુધી ચૂપ બેસી રહ્યા પછી તેણીએ ઘણી જ અકડામટી ધલિઝાબેથને કહ્યું—

“ મિસ બેનેટ, મને આશા છે કે તમે તંદુરસ્ત છો. હું ધારું છું કે પેલાં બાનુ તમારી માતા થાય છે.

ધલિઝાબેથે ઘણોજ ટુંકમાં ઉતર આપ્યો કે “ હા તેણી મારી માતા છે. ”

“ અને હું ધારું છું કે પેલાં તમારાં એક બહેન થાય. ”

“ હા, બાનુ, ” લેડી કેથરાઇનની સાથે વાત કરવાને રાજ થયેલી મિસિસ બેનેટ બોલી. “ તે મારી સૌથી નાનીથી મોટી છોકરી છે. મારી સૌથી નાની દીકરીનાં હમણાંજ લગ્ન થઇ ગયાં અને મારી સૌથી મોટી દીકરી આટલામાંજ આસપાસ ક્યાંક છે— એક યુવાન માણસની સાથે ફરતી હશે, અને હું માનું છું કે તે થોડાજ વખતમાં કુટુંબનો એક ભાગ બની જશે. ”

“ તમારે અહીં બાગ બહુજ નાનો છે. ” થોડો વખત ચૂપ રહીને લેડી કેથરાઇન વળતાં બોલી ઉઠ્યાં.

“ બાનુ, હું હિમ્મતથી કહું છું કે રોમીંગ્ઝની સરખામણીમાં આ કાંઈજ હિસાબમાં નથી; પણ હું તમને ખાત્રી આપું છું કે સર વિલિયમ લુકાસના કરતાં તો તે ઘણોજ મોટો છે.

“ ઉનાળામાં સાંજની વખતે બેસવા માટે આ ગ્રોરડો બહુજ અગવડ પડતો થતો હોવો જોઈએ. ખારીઓ પુરેપુરી આથમણી દિશાએ છે. ”

મિસિસ બેનેટે તેણીને ખાત્રી આપી કે ખાણું લીધા પછી તેઓ ત્યાં કદી બેસતાં નથી અને પછી જણાવ્યું કે—

“આપને એટલું પુછવાની હું રજા લઉં છું કે આપ જ્યારે અહીં આવવા નીકળ્યાં ત્યારે મિ. અને મિસિસ કોલીન્સ સાજાં-તાજાં હતાં ને?”

“હા, ઘણાંજ સારાં હતાં. મેં તેમને બન્નેને ગઘ પરમ દિવસે રાત્રે જોયાં હતાં.”

ધલિઆબેથે હવે એમ ધાર્યું કે તે શાર્લોટથી કોઈ કાગળ લાવેલો રજુ કરશે, કારણ કે તેણીના મળવા આવવાનો એજ એક સંભવિત હેતુ હતો. પરન્તુ કોઈ કાગળ જણાયો નહીં અને તેણી તદ્દન ગુંચવાઈ ગઈ.

મિસિસ બેનેટે ઘણીજ સહ્યતાથી તે નામદાર ખાનુને થોડો નાસ્તો કરવાની વિનંતિ કરી. પણ લેડી કેથેરાઇને ઘણીજ દબ-તાથી અને વળી ઘણી સહ્યતા વિનાજ કાંઈ પણ જમવાની ના પાડી, અને પછી ઉભી થઈને તેણે ધલિઆબેથને કહ્યું—

“મિસ બેનેટ, તમારા મકાનના રસ્તાની એક ખાબુએ એક પ્રકારનું સુંદર જંગલ આવેલું છે. જે તમે મારી સાથે આવવાની મહેરબાની કરો તો હું તેમાં એક આંટો મારવાથી રાજ થઈશ.”

“મારી બહાલી દીકરી, જા ત્યારે” તેણીની માતાએ કહ્યું “અને તેઓને જુદા જુદા રસ્તેથી બતાવ. હું ધાંરું છું કે તેણી એકાંતવાસથી ખુશી થશે.”

ધલિઆબેથે તે કહેવું માથે ચઢાવ્યું અને પોતાની છત્રી લેવા પોતાના ઓરડામાં દોડી જઈને પછી નીચે પોતાના ઉમરાવ

કુટુમ્બના પરોણાની પાસે હાજર થઇ. જેવાં તેઓ દિવાનખાના-
માંથી પસાર થયાં કે તેવાંજ લેડી કેથેરાઇને જમવાના દિવાન-
ખાનામાં તથા મળવાના હોલમાં પડતાં દ્વાર ઉઘાડયાં અને ખન્ને
જણનાં નામો ઉચ્ચારી તથા એ સુંદર દેખાતા ઓરડામાં થોડો
વખત નજર કરી ચાલ્યાં ગયાં.

તેણીની ગાડી દ્વાર આગળજ રહી અને ઇલિઝાબેથે જોયું
કે તેણીની એક દાસી તેમાં બેઠેલી હતી. તેઓ કાંકરાવાળા રસ્તે
થઇને જ્યાં આડીમાં જવાતું હતું ત્યાં ચૂપ થઇને ચાલ્યાં; જે સ્ત્રી
સામાન્ય રીતની ઉદ્ધત અને મળતો ન આવે એવા સ્વભાવ કં-
રતાં પણ કાંઇક વિશેષ જણાતી હોય, તે સ્ત્રીની સાથે વાતચિત
કરવા પ્રયત્ન નહીં કરવાનો નિશ્ચય હતો.

“તેણીની ભત્રીજીની પેઠેજ તેણીના સંબંધમાં હું કેવી રીતે
વિચાર કરી શકું?” જવું તેણીએ તેના સામું જોયું, તેવુંજ
તે બોલી.

જેવાં તે ખન્ને જણ આડીમાં પેઠાં કે તુરતજ લેડી કેથેરા-
ઇને નીચે પ્રમાણે શરૂઆત કરી—

“મિસ બેનેટ, અહીં મુસાફરીએ આવવામાં મારો શો હેતુ
છે તે સંબંધમાં તમે સમજ્યા વિના તો રહ્યાં નહીં હો. તમારું
પોતાનું હૃદય, તમારું અંતર તમને કહેતુંજ હશે કે હું સાથી
અહીં આવી છું.”

ઇલિઝાબેથ અકૃત્રિમ આશ્ચર્યથી સામે જોઇ રહી.

“ખરેખર, ખાનુ, તમારી ભુલ થાય છે. તમને અહીં આ-
વેલાં જોવાનું મને જે માન મળ્યું છે તેનું કારણ હું બીલકુલ
સમજી શકી નથી.”

“મિસ બેનેટ” તે ખાનુએ ગુસ્સાના અવાજથી જવાબ આપવા માંડ્યો, “તમારે એટલું જાણવાની જરૂર છે કે મને એવી રીતે ઉડાવવાની નથી. પરંતુ તમે ગમે તેટલાં હૃદયહીન થવાનું ધારો તો પણ મને તો તમે એવી જોઈ શકશો નહીં. માફ ચારિત્ર્ય હમેશાં સહૃદયતા અને ખુલ્લા દિલથી બોલવા માટે પ્રસિદ્ધ છે, અને આના જેવા અણીના કામમાં તો હું એ ચારિત્ર્યથી જરા પણ ચ્યુત થવાની નથી. બે દિવસ અગાઉ મારા કાને એક ખડું ભયંચર સમાચાર આવ્યા છે. મને એમ કહેવામાં આવ્યું કે ફક્ત તમારી બહેનનાં ઘણી લાલકારક રીતે લગ્ન થવાનાં છે; એટલુંજ નહીં પણ એમ પણ મને કહ્યું કે તમે એટલે કે મિસ ઇલિઝાબેથ બેનેટ, બધા સંભવથી, પછીથી થોડાજ વખતમાં મારા ભત્રીજા-મારા પોતાના ભત્રીજા-મિ. ડાર્સીની સાથે લગ્નની ગ્રંથીથી જોડાનાર છો. જો કે હું જાણું છું કે તે એક કલંકિત અસત્ય હોવું જોઈએ-કેમકે એ બાબતમાં સત્ય હશે એમ ધારી લેવા જોઈતી તેની લાગણી દુઃખાવવા રાજી નથી-તો પણ હું તુરતજ આ સ્થળે આવવા માટે નીકળવાનો નિશ્ચય કરીને આવી છું જેથી મારી જે મનોભાવનાઓ છે તે તમને જણાવી દઉં.”

“જો તમે એ સત્ય હોવાનું અશક્યજ માનતાં હો, ” આશ્ચર્ય અને તિરસ્કારના ભાવવાળા ચહેરાથી ઇલિઝાબેથ બોલી “તો મને એ નવાઈ લાગે છે કે તમે એટલે બધે આવવાની તસ્દીજ કેમ લીધી, આથી આપ નામદાર ખાનુ શું સૂચના કરવા માંગો છો?”

“હું એ સમાચારને એકદમ સર્વત્ર ખોટા છે એવું જાહેર થવાનો આગ્રહ કરવા આવી છું.”

“તમારૂં, લૅંગ્વોર્નમાં મને તથા મારા કુટુંબને મળવા આવવું, તેનાથી તો ઉલટી તે ખાખત નક્કી થયેલી જણાશે” ધલિઆએથે ઠંડે પેટે જવાખ આપ્યો; “જો એવા સમાચાર ફેલાયા હોય તો.”

“તો ! ત્યારે શું તમે તેનાથી અજ્ઞાત હોવાનો ડોળ કરવા માંગો છો ? શું તે સમાચાર તમેજ મહેનત કરીને ફેલાવેલા નથી ? તમે નથી જાણતાં કે એવા સમાચાર ખહારગામ ફેલાયેલા છે ?”

“મેં તો એવું સાંભળ્યું નથી કે ખહારગામ એવા સમાચાર ફેલાયા છે.”

“અને શું એવીજ રીતે તમે એમ પણ જાહેર કરી શકો છો કે તે માટે કાંઈ આધારજ નથી.”

“આપની સાથે આપના જેટલુંજ ખુલ્લું દીલ કરવાનો હું ડોળ કરતી નથી. તમે કેટલાક સવાલો એવા પણ પુછો કે જેના જવાખ આપવાનું હું પસંદ ન પણ કરું.”

“આમાં કાંઈ સહન કરવાનું નથી ! મિસ બેનેટ, મને સંતુષ્ટ કરવામાં આવવીજ જોઈએ એવો મારો આગ્રહ છે. તેણે—મારા ભત્રીજાએ તમારી પાસે લગ્નની માંગણી કરી છે ?”

“તે તો આપે અશક્ય હોવાનું જાહેર કરી દીધું ?”

“એ અશક્ય જ હોવું જોઈએ; જ્યાં સુધી તેનામાં વિવેકથી ચાલવાની શક્તિ છે ત્યાં સુધી તો તે અશક્ય જ થવું જોઈએ. પરન્તુ કાંઈ ગાંડછા આવી હોય, એ વખતે તમારી યુક્તિઓ અને

લાલચથી, તે તેની પોતાની જાતનો અને તેના આખા કુટુંબનો કેટલો આભારી છે તે કદાચ ભુલી ગયો હોય. તમે જ તેને તેમાં લલચાવીને ધર્યો હોય. ”

“ જો એમ જ કંઈ હોય તો તે કબુલ કરવામાં હું વળી છેલ્લી જ વ્યક્તિ છું, ”

“ મિસ બેનેટ, તમને ખબર છે કે હું કેણુ છું ? આવી ભાષાથી હું બીલકુલ પરિચિત નથી. દુનિયામાં તેની સાથે નજીકની સગી હું છું, અને તેનાં વહાલામાં વહાલા સંબંધથી જાણીતી થવાનો મારો હક છે. ”

“ પરન્તુ મારો સંબંધ જાણવાનો તમને હક નથી; તેમ જ આના જેવા વર્નનથી સ્પષ્ટવકતા થવાની મને કદિ પણ લાલચ થશે નહીં. ”

“ મારું કહેવું ખરાબર સમજાય તેમ થવા દો. આ લગ્ન કે જેની તમે આશા રાખવાનો ડોળ કરો છો, તે કદી પણ થઈ શકશે નહીં, કદી નહીં. મિ. ડાસો મારી પુત્રીની સાથે ખંધાયેલો છે. હવે તમારે શું કહેવું છે ? ”

“ આટલું જ કહેવાનું છે કે જો તે એમ ખંધાયો હશે, તો તમારે એમ માનવાનું કારણ નથી કે તે મારી આગળ કાંઈ માંગણી કરશે. ”

લેડી કેથેરાઈન એક પળવાર સુધી અચકી ગઈ અને વળી જવાખ આપ્યો—

“ તેમના વચ્ચે જે વચન અપાયાં છે તે ખાસ પ્રકારનાં છે તેમનાં ખચપણના વખતથી તેઓ એક બીજને માટે જ ધારી

લેવામાં આવ્યાં છે. તેની માતાની તેમ જ તેણીની માતાની એ માનીતી ઇચ્છા હતી. જ્યારે એ બંને પારણામાં હતાં ત્યારે અમે જ એમની જોડીની યોજના કરી હતી; અને હવે, જ્યારે બંને બહેનોની ઇચ્છા તેમનાં લગ્નથી પૂર્ણ થવા આવી ત્યારે હલકા કુટુંબમાં જન્મ પામેલી, દુનિયામાં કાંઈપણ અગત્ય નહીં ધરાવતી એવી અને એ કુટુંબની સાથે જરાય સંબંધવાળી નહીં એવી યુવાન સ્ત્રીથી શું તે ઇચ્છા પૂર્ણ થતી અટકાવવામાં આવે? તેના મિત્રોની ઇચ્છાની તમે જરાય દરકાર નથી કરતાં? તેના, મિસ ડીખરો સાથેના ગુપ્ત બંધનની પણ દરકાર કરતાં નથી? વિવેક અને સલુકાઈની કોઈપણ લાગણી તમારામાં રહી નથી? તમે મને શું એમ બોલતાં સાંભળી નથી કે તેના બચપણના સમયથી જ તે, તેની પિત્રાઈ બહેનને માટે નિર્માણ કરાવાયેલો છે?”

“હા, અને તે મેં પહેલાં સાંભળ્યું હતું, પણ તેથી મને શું? જો તમારા ભત્રીજાની સાથે પરણવામાં મને બીજો કાંઈ વાંધો આવતો ન હોય તો, તેની માતા અને તેની કાકીની ઇચ્છા તેને મિસ ડીખરો સાથે પરણાવવાની હતી એવું જાણવાથી હું કાંઈ તેની સાથે લગ્ન કરતાં ખરેખર અટકીશ નહીં. તે લગ્ન ગોઠવવા માટે તમે તમારાથી બન્યું તેટલું કરી ચુક્યાં છો; પણ તે પૂર્ણ થવાં કે કેમ તેનો આધાર બીજા ઉપર હતો; જો મિ. ડાસો પોતાની પ્રતિષ્ઠાથી તેમ જ પોતાના મનની વૃત્તિથી પોતાની પિતરાઈ બહેનમાં ગુંથાઈ ગયો ન હોય તો, શા માટે તે બીજા પસંદગી કરી ન શકે? અને જો તે પસંદગીમાં હું જ આવતી હોઉં, તો હું શા માટે તેમનો સ્વીકાર ન કરું?”

“ કારણ કે પ્રતિષ્ઠા, સહયતા, ડહાપણ—અરે હિતને ખાતર પણ તેમ નહીં કરવાની જરૂર છે. હા, મિસ બેનેટ, હિતને ખાતરજ; જો મિસ બેનેટ, તમે જાણી જોઈને ખાંધાંઓની વૃત્તિની વિરુદ્ધ થઈને વર્તીશો તો તેના કુટુંબ અગર મિત્રોની નજરે પડવાની આશા રાખી શકશો નહીં. તમારી નિંદા થશે, તમને કોઈ ગણશે વહી અને તેની સાથે સંબંધ ધરાવનાર દરેક જણ તમને ધિક્કારશે. તમારા ખત્રેનું યુગલ થવાથી તે એક કલંકરૂપ થશે; તમારા નામનો ઉલ્લેખ સુદ્ધાં અમે કોઈ કરીશું નહીં. ”

“ આ ખહુ દુર્ભાગ્યની વાતો છે. ” ઇલિઝાબેથે ઉત્તર આપ્યો. “ પરંતુ મિ. ડાર્સીની પત્ની, તેણીની સ્થિતિને અંગે જે જે સુખનાં અસાધારણ સાધનોની જરૂર હશે, તે હોવાંજ જોઈશે કે જથી કરીને એકંદરે તેણીને પસ્તાવાનું કાંઈ કારણ રહે નહીં. ”

“ અરે હઠીલી અને જખરા માથાવાળી છોકરી ! તને જોઈને મને શરમ આવે છે ! ગઈ વસંત ઋતુમાં મેં તારી તરફ આટલી સંભાળ રાખેલી તેનો આ ખદલો છે ? એને માટે શું તારા ઉપર મારો કાંઈ આભાર નથી ? આપણે જરા નીચે બેસીએ. મિસ બેનેટ, તમારે એમ સમજ લેવાનું છે કે, અહીં આં હું મારો હેતુ પાર પાડવાના મક્કમ ઠરાવથીજ આવેલો છું; તેમજ તેમાંથી હું જરાય ખસવાની નથી. કોઈ પણ વ્યક્તિના મગજના કાંટાઓ આગળ હું નમી જવાની નથી. હું નિરાશાઓને સહન કરવાની ટેવવાળી નથી. ”

“ એથી તો આપની સ્થિતિ હાલમાં વધારે દયાજનક થઈ પડશે; પણ તેથી મારી ઉપર કોઈ જાતની અસર થશે નહીં. ”

“ મારી વચમાં બોલવાનું હું સાંખતી નથી ! ચૂપ રહીને માંડે કહેવું સાંભળ. મારી દીકરી અને મારે ભત્રીજે અરસપરસ એક બીજને માટે નિર્માણ થયેલાં છે. માતાના કુટુંબપક્ષ તરફથી તેઓ ઉમદા વંશથી ઉતરેલાં છે; અને પિતાના કુટુંબ તરફથી પણ જે કે કોઈ ખીતાબ ધરાવનાર નહીં તોપણ પ્રતિષ્ઠિત, આખરદાર કુટુંબનાં છે. બન્ને પક્ષ તરફથી તેમનું ભાવિ સુંદર છે. તેમનાં કુટુંબનાં દરેક માણસનો અવાજ એવો છે કે તે બન્ને એક બીજને માટે જ નિર્માણ થયેલાં છે; અને તેમને વિચુટાં પાડનાર કોણ છે? કુટુંબની બહારની, સંબંધ વિનાની અને કાંઈ પણ દોષત નહીં ધરાવનારી એક યુવાન અબળાના હમણાંજ ઉભા થયેલા તરંગો ! શું એ સહન કરી શકાય ? પણ તે સહન થવા જ ન બેઠાં, અને સહન થશે પણ નહીં ! જે તમને તમારા પોતાના કલ્યાણનું ભાન હોય તો જ કુટુંબવાળા ક્ષેત્રમાં તું ઉછરીને મોટી થઈ છે તે છોડી દેવાની તારી ઇચ્છા થશે નહીં.”

“ તમારા ભત્રીજને પરણવાથી, હું તે ક્ષેત્ર છોડી દઉં છું એમ મારે ધારી લેવાની જરૂર નથી. તે એક સદ્ગૃહસ્થ છે; હું પણ એક સદ્ગૃહસ્થની પુત્રી છું; એટલા પુરતાં અમે ખરાબરીયાં છીએ. ”

“ એ તો ખરું. તમે એક સદ્ગૃહસ્થની પુત્રી છો. પણ તમારી માતા કયા કુટુંબની હતી? તમારી કાકીઓ અને કાકાઓ કોણ છે ? તેમની સ્થિતિથી હું અબાણી હોઉં એમ ધારવું નહીં. ”

“ મારાં સંબંધીઓ ગમે તેવાં હોય તોપણ જે તમારા ભત્રીજને એને માટે વાંધા ન હોય તો તેથી મને કાંઈ પણ પ્રતિબંધ આવતો નથી. ” ઇલિઝાબેથે ચોખ્ખું કહી દીધું.

“ ત્યારે મને હવે છેવટનું કહી દો કે તમે તેની સાથે વચનથી બંધાયેલાં છો ? ”

જે કે લેડી કેથેરાઇનના માત્ર આભારને ખાતર ઇલિઝાબેથે આ સવાલનો જવાબ આપ્યો ન હોત, તોપણ તેણી, થોડી પણ સુધી વિચાર કર્યા પછી એટલું બોલ્યા વિના રહી શકી નહીં કે

“ ના, હું બંધાયેલી નથી. ”

લેડી કેથેરાઇન ખુશ થયેલી જણાઈ.

“ અને એવા બંધનમાં કદી નહીં ઉતરવાનું તમે મને વચન આપશો ? ”

“ એવી જાતનું કોઈ વચન હું આપીશ નહીં. ”

“ મિસ બેનેટ, મને ધ્રાસ્કો પડે છે, અરે અચબો થાય છે. તમને હું એક વધારે વિચારવાળાં યુવાન સ્ત્રી ધારતી હતી. પરંતુ હું કદી પણ મારા નિશ્ચયમાં ડગીશ એવી માન્યતાથી તમે છેતરાતાં નહીં. જ્યાં સુધી મને જોઈતી ખાત્રી આપશો નહી ત્યાં સુધી હું જવાની નથી. ”

“ અને હું ખરેખર એવી ખાત્રી કદી આપવાની નથી. એવી તદ્દન અવિચારીપણાની બાબતમાં ઉતરવાને હું કદી પણ ડરીશ નહીં. તમારી ઇચ્છા તમારી પુત્રીને મિ. ડાર્સી સાથે પરણાવવાની છે; પરંતુ તમે જે વચનની ઇચ્છા રાખી છે તે વચન હું આપું તો તેથી શું તેમનાં લગ્ન થવાનો વધારે સંભવ છે ? એમ ધારે કે મિ. ડાર્સી મારી સાથે વચનથી બંધાયેલા છે, તો તેની માંગણીનો સ્વીકાર કરવાની હું ના પાડું તેથી શું તે પોતાની પિતરાઈ ખડેનની સાથેજ લગ્ન કરવાની ઇચ્છા કરશે ? લેડી કેથેરાઇન,

મને એવું કહી દેવાની રજા આપશે કે જો દલીલો વડે તમે આ અસાધારણ અરજીને ટેકો આપ્યો છે તે દલીલો, તમારી અરજ જટલી ખોટા વિચારવાળી છે તેટલીજ, છોકરવાદી જેવી છે. જો તમે એમ ધારતાં હો કે આના જેવી સમજવડોથી હું કોઈ રીતે બદલાઈ જઈશ, તો તમે મારા ચારિત્ર્યની ખાખતમાં મોટી ભૂલ ખાધી છે. તમારા ભત્રીજાના કામકાજમાં તમે વચ્ચે માથું મારો છો તે કાર્યને તે કેટલું પસંદ કરશે તે હું કહી શકતી નથી; પણ ખરેખર મારા કાર્યની અંદર વચ્ચે આવવાનો તમને કાંઈજ હક્ક નથી; તેથી કરી આ વિષય ઉપર હવે ફરીથી કાંઈપણ નહીં બોલવાની મારે આપને અરજ કરવી જાઈએ. ”

“ત્યારે માગ ભત્રીજાની પ્રતિષ્ઠા અને આખરને માટે તને જરાય દરકાર નથી ! લાગણી વગરની અને સ્વાર્થી છોકરી ! તને શું એવો વિચાર આવતો નથી કે તારી સાથે સંબંધ થવાથી દરેક જણની નજરે તેની ગેરઆખર થશે ? ”

“લેડી કેથેરાઈન, મારે હવે વિશેષ કાંઈ કહેવાનું નથી. મારા મનોભાવ તમે જાણી લીધા છે. ”

“ત્યારે તેનો સ્વીકાર કરવાનો તમારો નિશ્ચય છે ? ”

“મેં એવું કાંઈ કહેલું નથી. મારો નિશ્ચય તો માત્ર એવો છે કે જો રીતિથી માંડે સુખ થશે એમ મને લાગે, તે પ્રમાણે તમને અગર તો મારી સાથે તમારી પેઠે તદ્દન સંબંધ વિનાની ખીજ કોઈ વ્યક્તિને પૂછ્યા વિનાજ વર્તવું. ”

“તે ઠીક છે. ત્યારે તમે મને આભારી કરવાની ના પાડો છો. ફરજ, પ્રતિષ્ઠા અને આભારના હકોને માન્ય કરવાની તમે ના

પાડો છો. તેના બધા મિત્રોના અભિપ્રાયમાં તેનો નાશ કરવા, અને દુનિયામાં તેને તિરસ્કારનું પાત્ર બનાવવાનો તમારો નિશ્ચય છે.”

“ આ હાલના દાખલામાં તો ફરજ, પ્રતિષ્ઠા કે આભારનો મારા ઉપર કાંઈ હક નથી. ” ઇલિઝાબેથે ઉત્તર આપ્યો. “ મી. ડાર્સી સાથે મારાં લગ્ન થવાથી તેમાંના કાંઈપણ સિદ્ધાંતનો ભંગ થવાનો નથી. અને તેના કુટુંબના રોષના સંબંધમાં તેમ જ દુનિયાના ક્રોધને માટે તો, જે પહેલો મારા તેની સાથેના લગ્નથી ઉત્પન્ન થાય તો, તેથી મને એક પળ પણ ચિન્તા થશે નહીં—અને જે તિરસ્કારમાં સામેલ થવા કરતાં તો દુનિયામાં સામાન્ય રીતે બુદ્ધિ વધારે હોય છે.”

“ અને તમારો ખરો અભિપ્રાય આ છે ત્યારે ? આજ તમારો છેવટનો નિશ્ચય છે ? બહુ સારું. હવે કેવી રીતે વર્તવું તે હું સારી રીતે જાણું છું. મિસ બેનેટ, એમ ધારી ન લેવું કે હું તમારી કસોટી કરવાજ આવી હતી. અને તમે કાંઈક સમજી હશે એમ મેં આશા રાખી હતી, પણ એટલું ધ્યાન રાખવું કે હું મારો હેતુ પાર પાડીશજ. ”

જ્યાં સુધી ગાડીના ખારણા આગળ આવ્યાં ત્યાં સુધી લેડી કેથેરાઈને આ પ્રમાણેની વાત કરવાનું ચાલુજ રાખ્યું. એવામાં તેણીએ ઝડપથી ફરી જઈને ઉમેર્યું—

“ મિસ બેનેટ, હું હવે તમારી પાસેથી વિદાયગિરી પણ માંગવા રહેતી નથી. તમારી માતાને સલામ પણ કહેવડાવતી નથી. તમારી પ્રત્યે એવી સંભાળ રાખવાની જરૂર નથી. મને બહુ જ ગંભીર નાખુશી થઈ છે.”

ધલિઝાખેથે કાંઈ ઉત્તર આપ્યો નહીં અને તે નામદાર ખા-
નુને પોતાના મકાનમાં પાછાં આવવાને સમજવવાનો પ્રયત્ન કર્યો
વિના જ તેણી ચૂપકાદીથી પોતાના મકાનમાં ચાલી ગઈ. જો વખતે
તે માળ ઉપર ચડતી હતી તે વખતેજ ગાડી હંકારાઈ જવાનો અ-
વાજ તેના સાંભળવામાં આવ્યો. પોષાક પહેરવા માટેના ઔર-
ડાના દ્વાર આગળ તેને તેની માતા અધીરાઈથી મળી; તેણે એમ
પુછ્યું, “ કે લેડી કેથેરાઈન ફરીથી કેમ આવી નહીં ” અને
અહીં આરામ લીધો નહીં ? ”

“ તેણીને એ પસંદ આવ્યું નહીં; ” તેની પુત્રીએ કહ્યું;
“ તેની ઇચ્છા જવાની હતી. ”

“ તે ખડુજ સુંદર-દેખાવની સ્ત્રી છે ! અને તે અહીં મળવા
આવી તે અત્યંત સહ્યતાનું કૃત્ય હતું ! કારણ કે હું ધારું છું
કે તેણી માત્ર એટલુંજ કહેવા આવી હશે કે કોલીન્સ કુટુંબીઓ
સારાં છે. હું હિંમતથી કહું છું કે તે ક્યાંઈ ખીજેજતાં રસ્તામાં
મેરિટન આગળથી પસાર થતાં તને પણ મળીને જવાનું ધાર્યું
હશે. લીઝ, મારા ધારવા મુજબ તેણીને તને ખાસ કાંઈ કહેવાનું
નહીં હોય ? ”

અહીં ધલિઝાખેથને જરા અસત્ય બોલવાની જરૂર પડી
ખરી; કારણ કે તેમની વાતચિતનો મુખ્ય સાર કબુલ કરી દેવો
તે અશક્ય હતું.

પ્રકરણ ૪૪.

ઇલિઆખેથે પોતાના મિત્ર તરફથી જન્મ પત્રની આશા રાખી હતી તેમ મિ. ખીંગ્લે તરફથી એવો કોઇ પત્ર મળવાને બદલે, લેડી કેથેરાઇનની મુલાકાત પછી ઘણા દિવસ પસાર થયા તે પહેલાં, તે મિ. ડાર્સીને પોતાની સાથે લોંગબોર્ન તેડી લાવવા શક્તિમાન થયો. તે ગૃહસ્થો વહેલા આવી પહોંચ્યા. તેની કાકીની મુલાકાત કે જે વિષે તેણીની પુત્રીને તે પહેલે બહુ દહેશત લાગી હતી તે વિષે મિસિસ બેનેટને તેને કહેવાનો સમય મળે તે અગાઉ તો મિ. ખીંગ્લે કે જેની ઇચ્છા જ્ઞાનની સાથે એકાંત મેળવવાની હતી તેણે બધાંને બહાર ફરવાની સૂચના રજુ કરી. તેને બધાં સંમત થયા. મિસિસ બેનેટને ફરવાની ટેવ નહોતી. મેરીને તો વખત મળતો નહોતો, પણ બાકીના પાંચ જણાં સાથે બહાર જવા નીકળ્યાં. તો પણ ખીંગ્લે અને જ્ઞાન બીજાઓને પોતાની આગળ જવા દીધાં, અને તેઓ પાછળ પડી ગયાં. જ્યારે ઇલિઆખેથ, કીટી અને ડાર્સી અરસપરસ વાતચિત કરવાનાં હતાં. કોઇ પણ બહુ બોલ્યું નહિ; કીટી તો ડાર્સીથી એટલી ભડકી ગઇ હતી કે તે કાંઇ બોલી નહીં. ઇલિઆખેથ મનમાં ને મનમાં ઉન્મત્તના જેવો ઠરાવ કરતી હતી અને કદાચ ડાર્સી પણ એમ જ કરતો હશે.

તેઓ લુકાસ કુટુંબના અવાસ તરફ આલ્યાં. કારણ કે કીટીની ઇચ્છા મેરીયાને મળવાની હતી અને ઇલિઆખેથને એ કાર્ય બધાંને સામાન્ય હોવાનું લાગ્યું નહી તેથી જ્યારે કીટી

તેમને છોડીને ચાલી, ત્યારે તે હિંમતથી તેની સાથે એકલી આગળ ચાલી. હવે તેના નિશ્ચયને આચારમાં મુકવાનો સમય આવી પહોંચ્યો હતો, અને જ્યારે તેણીની હિંમત ખુબ થઈ ત્યારે તેણીએ તુરત જ કહ્યું.

“ મિ. ડાસી, હું ઘણી જ સ્વાર્થી મનુષ્ય છું અને મારી પોતાની લાગણીઓને વિશ્રામ આપવાને ખાતર, તમારી લાગણીઓ કેટલી દુખાશે તેનો હું દરકાર કરતી નથી. મારી ગરીબ બહેન તરફના તમારા અદ્વિતીય માયાળુપણા માટે તમારો આભાર માન્યા વિના હું હવે લાંબો સમય રહી શકતી નથી. જ્યારથી તે મારા જાણવામાં આવ્યું છે ત્યારથી હમેશાં મને તે બદલ તમારો કેટલો આભાર લાગે છે તે તમારી પાસે કબુલ કરવાને હું અત્યંત આતુર છું. જો તે મારા કુટુંબના માણસોનાં જાણવામાં આવ્યું હોત તો મારે માત્ર મારો પોતાના આભાર દર્શાવવાનો હોત નહીં.”

“ હું દીલગીર છું, અત્યંત દીલગીર છું ” મિ. ડાસીએ આશ્ચર્ય અને લાગણીવાળા અવાજે ઉત્તર આપ્યો. “ કે જે બાબ તને ખોટા સ્વપ્નમાં સમજાયાથી તમને ખેંચેની થઈ છે. તેની તમને કદી પણ ખબર આપવામાં આવી છે ? મેં એમ નહીં. ધારેલું કે મિસિસ ગાર્ડીનર ઉપર આટલો જ વિશ્વાસ મુકવાનો હતો.”

“ તમારે મારી કાકીને ઠપકો આપવાનો નથી. લિડિયાના અવિચારીપણામાંથી જ મને પ્રથમ એમ જણાવ્યું કે એ બાબતમાં તમારો સંબંધ છે અને અલખત જ્યાંસુધી તેની વિગતો મારા

જાણુવામાં ન આવી ત્યાં સુધી હું જ્ઞાત રહી શકી નહી. જે ઉદાર દયાથી તમે આટલી બધી મહેનત લેવાને અને આટલા બધી માનકાનિ સહન કરવાને, તેમનો પત્તો મેળવવાના હેતુથી તમે લલચાયા તે માટે મારા આખા કુટુંબની વતી હું ફરી ફરીને તમારો આભાર માનું છું. ”

“ જો તમે મારો આભાર માનતાં જ હો તો તે તમારા એકલાનીજ વતી મને, ” તેણે ઉત્તર આપ્યો; “જે જે લાલચોથી હું આગળ દોરાયો છું તેમાં તમને સુખ આપવાની ઇચ્છાથી પણ કંઈક વિશેષ બળ આવ્યું છે એની હું ના પાડવાનો યત્ન કરીશ નહીં. પરંતુ તમારું કુટુંબ માફે ઋણી નથી. હું તેમને ઘણું માન આપું છું એટલે મેં તો તમારો એકલાનોજ વિચાર કર્યો હતો એમ હું માનું છું. ”

ધલિઆએથ એટલી બધી ગભરાઈ હતી કે તેણીનાથી એક શબ્દ પણ બોલાયો નહીં. થોડો વખત રહીને તેણીના સાથીએજ ઉમેર્યું. “ તમે એટલાં બધાં ઉદાર છો કે મારી વાતને નજીવી ગણુશો નહીં. જો હજી પણ તમારી લાગણીઓ ગયા એપ્રીલ માસમાં હતી તેવીજ હોય તો મને એકદમ કહી દો. મારો સ્નેહ અને ઇચ્છાઓ હજી પણ બદલાયા વિનાની છે; પણ તમારા મુખમાંથી એકજ શબ્દ નીકળે એટલે હું આ વિષયના સંબંધમાં હમેશાં ચૂપજ થઈ જઈશ. ”

ધલિઆએથને, તેની સ્થિતિનું સામાન્ય કઠંગીપણું અને ચિન્તા કરતાં વિશેષ લાગણી થવાથી હવે તેને બોલવાની ફરજ પડી; અને તુરતજ, જો કે બહુ છટાથી નહીં તોપણ, તેને એણે

સમજવાની તક આપી કે જે સમયનો તંજો ઇસારો કર્યો હતો ત્યાર પછી તેણીની મનોભાવનાઓમાં એટલો બધો અગત્યનો ફેરફાર થઈ ગયો છે કે, તેની હાલની ખાત્રીઓને આભાર અને આનંદની સાથે આવકાર આપવો. આ ઉત્તરથી જે સુખની ઉત્પત્તિ થઈ, તે એવું હતું કે જેનું તેને અગાઉ કદી પણ લાગ્યું નહોતું, અને આ પ્રસંગે તેણે જેમ એક પુરૂષ પ્રેમના અતિ આવેશમાં આવીને ઉદ્દગારો કાઢવા લાગ્યાનું આપણે ધારીએ, તેટલાજ આવેશથી અને તેટલાજ ઉત્સાહથી તેણે ઉદ્દગારો કાઢવા માંડ્યા. જે ઇલિઝાબેથ તેનાં નેત્રોની સામે જોવાને શક્તિમાન થઈ હોત, તે અંતઃકરણનો જે આનંદ રહેરા ઉપર છવાઈ ગયો હતો તેના ઉદ્દગાર તેના રહેરાને કેવી સારી રીતે મળતા આવતા હતા તે, તેણી જોઈ શકી હોત; પણ જે કે તેણી જોઈ શકી નહોતી, તે પણ તે સાંભળી તે શક્તી હતી અને તેણે, તેણી તેને કેટલી અગત્યની હતી તે સાબીત કરવા માટે, જે લાગણીઓથી તેના સ્નેહ દર પળે વધારે અને વધારે કિંમતી થતો જતો હતો તે વિષે પણ તેણીની વાત કરી.

તેઓ આગળ આદ્યાં, પણ કદાચ દિશામાં જાય છે તેની ખબર નહોતી. તેમને વિચાર કરવાનું, લાગણીઓ થવાનું અને કહેવાનું એટલું બધું હતું કે બીજા કોઈ વિષયમાં તેમનાથી ધ્યાન આપી શકાય નહીં. તેણીને તુરતજ ખબર પડી કે તેમની હાલની સારી સમજૂતીને માટે તેઓ તેમની કાકીના પ્રયત્નના આભારી હતાં કે જે લાંડન થઈને પાછી ફરતી વખતે તેને મળી હતી, અને ત્યાં પોતાની લાંગઓની મુસાફરીની હકીકત, તેને

હેતુ અને ઇલિઝાબેથની સાથે થયેલી વાતચીતનો સાર કહી બતાવ્યો હતો. તેમાં તેણીએ ઇલિઝાબેથનો દરેક ઉદ્દગાર કે જોમાં, તેમની સમજ પહોંચ્યા પ્રમાણે, ખાસ કરીને તેણીની ખાત્રી અને મતીલાપણું સમાયેલાં હતાં. તે દરેક ઉદ્દગારનું ભાર મૂકીને એવી માન્યતાથી વિવેચન કર્યું કે, એ પ્રક્રિયે વર્ણન કરવાથી, જે વચન ઇલિઝાબેથે આપવાની સાફ ના પાડી હતી તે, પોતાના ભત્રીજા પાસેથી મેળવો લેવાના પ્રયત્નમાં મદદરૂપ થઈ પડે. પરંતુ તેમનાજ કમનસીબે તેની અસર એથી બરાબર ઉલટી રીતનીજ થઈ.

“તેથી તો હું એવી આશા રાખતાં શિખ્યો કે જેવી આશા મેં પ્રથમ ભાગ્યેજ રાખી હોય.” તે બોલ્યો: “મને તમારા સ્વભાવની એટલી તો ખાત્રી હતી કે જે તમે સ્વતંત્ર રીતે અને ફરીથી બદલી શકાય નહિ તેમ મારી વિરુદ્ધનો નિર્ણય કયો હોત તો તમે લેડી કેથેરાઇનની આગળ ભોળા દીલથી અને ખુદસી રીતે તે કબૂલ કરી દીધું હોત.”

ઇલિઝાબેથ શરમાઈ ગઈ અને જવાબ આપતાં હસી પડી. “હા, તેવી મારી શક્તિ હોવાનું માનવાના મારા ભોળપણુ વિષે તમે પુરતું જાણો છો. તમારા મ્હોંએ તમને એ તિરસ્કાર-પૂર્વક અપશબ્દો કહ્યા પછી તમારાં બધાં સગાંઓની પાસે પણ તમને ગાળ દેવામાં મને કોઈ રીતની આશંકા આવત નહોં !”

“હું જેને લાયક નહોતો એવું તમે મારા વિષે શું બોલ્યાં છો? કારણ કે, તમારા આરોપોનો પાયો ખોટો હતો, અને તે બૂલ ભરેલી ધારણા ઉપર ચર્ચાયેલા હતા. તો પણ તે વખતે

તમારી તરફની મારી ચાલચલગત સખ્તમાં સખ્ત ઠપકાને પાત્ર હતી. તે અક્ષમ્ય હતી, હવે તિરસ્કાર આવ્યા વિના હું તે વિષે વિચાર કરી શકતો નથી.”

“ તે દહાડે સાંજના ઠપકાના મોટા ભાગને માટે આપણે કાંઈ તકરારમાં ઉતરવાનું નથી. ” ઇલિઝાબેથ બોલી, “ બન્ને જાણુની ચાલચલગતને ખરાખર ચોકસાઈથી તપાસવામાં આવે તો તેમાંથી એકેની ચાલ ઠપકો આપવા જેવી જાણાશે નહિ. પણ હું આશા રાખું છું કે ત્યાર પછી આપણે બન્ને સહ્યતાના સંબંધમાં સુધર્યા છીએ. ”

“ હું મારી પોતાની જાતને હજી એટલી સરળતાથી એક કરી શકતો નથી. તે વખતે મેં જે કાંઈ કહ્યું હતું—મારી ચાલ વિષે મારી રીતભાત વિષે અને તે આવા વખત દમ્ભ્યાન નીકળેલા મારા ઉદ્ગારો વિષે કહ્યું હતું, તેની યાદગીરીથી મને હમણાં દુઃખ થાય છે તથા કહી ન શકાય તેવું ઘણા મહિનાથી દુઃખ થયાં કર્યું છે. તમારો ઠપકો એવો તો સારી રીતે સચોટ લાગ્યો છે કે જે હું કદી ભૂલી જઈશ નહીં. ‘તમે જરા વધારે સદ્ગૃહસ્થને છાજતી રીતિએ વત્યા હોત તો સાફ.’ એવા તમારા શબ્દો હતા. તમને ખબર નથી અને તમે ભાગ્યેજ ધારી શકો કે તેથી મને કેટલું દુઃખ થયું છે; જો કે હું કબૂલ કરું છું કે તે શબ્દોના ન્યાયને સ્વીકારવા જેટલો વિવેક મારામાં આવ્યો તે અગાઉ કેટલોક સમય પસાર થઈ ગયો હતો. ”

“ એ શબ્દો તમારા ઉપર એટલી બધી અસર કરશે એવું મેં ખરેખર ધાર્યું નહોતું. તે શબ્દો તમને એવી રીતે લાગે એવી રીતને મને જરાય ખ્યાલ નહોતો. ”

“ તે હું સહેજે જ માની શકું છું. તે વખતે તમે મને કોઈ પણ જાતની યોગ્ય લાગણીથી સૂન્ય ધાર્યો હતો, મને ખાત્રી છે કે તમે એવું જ ધારેલું. તમારા ચહેરામાં થયેલો ફેરફાર હું કદી પણ ભૂલીશ નહીં. કારણ કે તમે કહ્યું હતું કે બીજા કોઈ રીતે કે-જે તમને મારો સ્વીકાર કરવાને લલચાવે એવી રીતથી-હું તમને કહી શક્યો નહોત. ”

“ અરે ! તે વખતે મેં જ કહ્યું હતું તે ફરીથી અહીં કહી ખતાવશે નહીં. આવી યાદગીરીઓ બીલકુલ કામ આવશે નહીં. હું તમને ખાત્રી આપું છું કે તેનાથી હું ઘણીજ-અંતઃકરણથી લાંબો વખત થયાં શરમાયા કરું છું. ”

ડાર્સીએ પોતાના પત્રની વાત કરી, “ તે પત્રથી-તેણે તુરત મારા વિષે સારો વિચાર કરાવ્યો હતો ? તે વાંચીને તેમાંના મજકુરમાં તમે કાંઈપણ વિશ્વાસ રાખ્યો હતો ? ” તેણે ઉપરા ઉપરી સવાલ કરવા માંડ્યા.

તે પત્રથી તેણીના ઉપર શી અસર થઈ હતી તે તેણીએ ખુલાસાવાર સમજાવ્યું, તેમજ તેણીની પ્રથમની શંકાઓ કેવી રીતે દૂર થઈ ગઈ હતી તે પણ જણાવ્યું.

“ હું જાણતો હતો કે જો મેં લખ્યું હતું તેથી તમને દુઃખ થશે; પણ તેમ થવાની જરૂર હતી. ” તે બોલ્યો: “હું આશા રાખું કે તમે તે પત્રનો નાશ કર્યો છે. તેમાંનો એક ભાગ-અને તેમાં પણ ખાસ કરીને તેનો શરૂઆતનો ભાગ એવો હતો કે જે ફરીથી વાંચી જવાનું બળ તમારામાં હશે એવો મને લાય છે. કેટલાક ઉદ્ગારો મને એવા યાદ છે કે જેથી તમે મને વાજબી રીતે ધિક્કારી શકો. ”

“જે મારી દરકારને જળવી રાખવા માટે તેમ કરવાની તમે જરૂર માનતા હો તો તે પત્ર ખરેખર ખાળી નાંખવામાં આવશેજ. પરંતુ જે કે આપણને ખન્નેને-મારા અભિપ્રાયો તદ્દન બદલી શકાય તેવા નથી-એમ ધારવાનું કારણ છે તો પણ હું આશા રાખું છું કે તેમાં ધારવા પ્રમાણે તો તે એટલા સહેલાઈથી બદલાયા નથીજ. ”

“ જ્યારે મેં તે પત્ર લખ્યો, ” ડાર્સીએ જણાવ્યું, “ ત્યારે મેં મારી જાતને સંપૂર્ણ રીતે શાંત અને સંયમવાળી ધારી હતી પણ ત્યારથી મારી ખાત્રી થઈ છે કે તે બહુજ ભયંકર અને તીવ્ર જુસ્સાના આવેશમાં લખાયો હતો. ”

“ કદાચ કાગળની શરૂઆત એવી તીવ્રતામાં થઈ હતી, પણ તેનો અંત એવી રીતે આવેલો નહીં. છેવટનો ભાગ તો જાણે હયાનુંજ સ્વરૂપ હોય એવો છે-પણ હવે એ પત્રનો વિચાર કરશો નહીં. જે વ્યક્તિએ તે પત્ર લખ્યો હતો અને જે વ્યક્તિને તે પત્ર મળ્યો હતો તેમની લાગણીઓ, તે વખતે જેવી હતી તેનાથી હવે એટલી બધી વિશાળ ફેરફારવાળી થઈ ગઈ છે કે તેને લગતા દરેક નાખુશ બનાવને ભૂલી જવો જોઈએ. તમારે મારા તત્ત્વજ્ઞાનને પણ કાંઈક શિખવવું જોઈએ-ભૂતકાળના જે સ્મરણથી તમને આનંદ આવે તેટલાનોજ માત્ર વિચાર કરો. ”

“ એવી જાતના કોઈ પણ તત્ત્વજ્ઞાનને માટે હું તમને સા-ખાશી આપીશ નહીં. તમારાં સિંહાવલોકનો કપકાથી એટલાં બધાં તદ્દન શૂન્ય છે કે તેમાંથી જે કાંઈ સંતોષ મળે છે તે તત્ત્વજ્ઞાનનો નહીં પરંતુ તે કરતાં કાંઈ વધારે સારો, અજ્ઞાનનો

છે. પરન્તુ મારી સાથે તો તે તેમ પણ નથી. દુઃખપૂર્ણ યાદગી-
રીઓ આવીને ઘુસી જશે કે જોને કાઢી નાંખી શકાય નહીં તેમ
જ તે કાઢી નાંખવી જોઈએ પણ નહીં. મારી આખી જીંદગીમાં
વ્યવહાર રીતે હું સ્વાર્થી જ બન્યો છું, જે કે વિચારમાં તેવો
નથી. ખચપણમાં મને જ માત્ર ખરું હતું તેનું જ શિક્ષણ મળેલું
છે; પરન્તુ મારા સ્વભાવને સુધારવાનું મને શિખવ્યું નહોતું. મને
સારા સારા સિદ્ધાંતો બતાવ્યા હતા પરંતુ તે પ્રમાણે વર્તવા માટે
મગરૂરી અને આત્મપ્રશંસાને શરણે છોડવામાં આવ્યો હતો.
દુર્ભાગ્યવશાત્ હું એકનો એક જ પુત્ર હોવાથી (ઘણાં વર્ષો
સુધી હું એકલો જ પુત્ર રહેવાથી) મારાં માતૃપિતાએ મને
ખરાબ કંઈયે હતો; જોઓ, પોતે જે કે ભલાં હતાં તોપણ
(ખાસ કરીને મારા પિતા બધી રીતે પરોપકારી અને મળતા-
વડા હતા) તેમણે મને સ્વાર્થી થવા અને દમામ રાખનાર થવા
દીધો, તેમાં મને ઉત્તેજન આપ્યું અને તેનું રક્ષણ પણ આપ્યું—
એટલે કે મારા પોતાના કુટુંબના મંડળ બહારનાની કોઈની
દરકાર નહીં કરવા, દુનિયાના બીજા બધા વિષે હલકાઈથી વિચાર
ખાંધવા અને મારી બુદ્ધિ તથા અગત્યની સરખામણીમાં તેમની
બુદ્ધિ તથા મહત્વ છેવટે હલકાં હોવાનું ધારવાની ઇચ્છા કરવાનું
પણ શિક્ષણ આપ્યું.

૮ વર્ષની વયથી તે ૨૮ વર્ષ સુધીની ઉંમર સુધી હું એવો
જ રહ્યો; અને જે તમે મારા વહાલામાં વહાલાં અને પ્રેમમયી
ઇલિઝાબેથ, મળ્યાં ન હોત તો હજી પણ હું એવો જ રહ્યો હોત !
હું તમારો કંઈ વાતનો ઋણી નથી ! તમે મને એક પાઠ શિ-

ખવ્યો, જે પહેલાં તો ખરેખર કઠીણ હતો પણ ઘણો જ હિત-
કારક છે. તમારાથી જ હું ખરાખર નમ્ર બની ગયો છું. મારા
સ્વીકાર થવા વિષેની જરા પણ શંકા વિના જ હું તમારી પાસે
આવ્યો હતો, અને તમે મને ખતાવી આપ્યું કે જે સ્ત્રી રાજ
થવાને લાયક હોય તેને રાજ કરવા માટેના મારા બધા ડોળ
કેટલા બધા અપૂર્ણ હતા. ”

“ ત્યારે મારે તેમ કરવું જ જોઈતું હતું એમ તમે તમારી
જાતને સમજવી શક્યા હતા ? ”

“ ખરેખર, હું મારી જાતને સમજવી શક્યો હતો. તમે
મારી મગફળી વિષે શું ધારશો ? મારાં ભાષણોની તમે ઇચ્છા
કરશો અથવા આશા રાખશો એવી મારી માન્યતા હતી. ” ઇલિ-
ઝાબેથને ડાર્સીએ જણાવ્યું.

“ મારી રીતભાતોમાં કાંઈક ભૂલ થઈ હશે પણ તેવો મારો
ઇરાદો નહોતો એવી હું તમને ખાત્રી આપું છું. તમને છેતરવાનો
મેં કદી ઇરાદો રાખેલો નહીં પણ મારા આવેશને લીધે વારંવાર
હું આડે રસ્તે કદાચ દોરવાઈ જઈ ખરો. તે દિવસની સાંજ પછી
તમે મને કેટલો ધિક્કાર્યો હશે ! ”

“ તમને ધિક્કારે ! કદાચ પ્રથમ ગુસ્સો થયો હતો પણ
મારો ક્રોધ પછી તરત જ તેની યોગ્ય દિશામાં વહેવા લાગ્યો
હતો. ”

“ જ્યારે આપણે પેમ્પહાઈમાં મળ્યા ત્યારે તમે મારા વિષે
શું ધાર્યું હતું એ પુછવાની મને ઘણી જ ખડીક લાગે છે. તમે
મને આવવા માટે ઠપકો આપ્યો હતો ? ”

“ ના; ખરેખર નહીં; મને આશ્ચર્ય સવાય બીજું કંઈ લાગ્યું નહોતું. ”

“ તમને, હું તમારા જોવામાં આવી તેથી મને જે આશ્ચર્ય થયું તે કરતાં વધુ આશ્ચર્ય થયું નહીં હોય; મારા અંતરાત્માએ મને કહ્યું હતું કે હું કોઈ પણ અસાધારણ સહ્યતાને યોગ્ય નથી, અને હું કબુલ કરું છું કે મને જે યોગ્ય હતું તે કરતાં વધારે સહ્યતા મળવાની મેં આશા રાખી નહોતી. ”

“ તે વખતે મારો હેતુ મારાથી ખની શકે તેટલી સહ્યતા રાખીને તમને એમ બતાવવાનો હતો કે ભૂતકાળની બાબતનો ગુસ્સો કરવા જેટલો હું નીચ નહોતો, અને તમારા ઠપકાઓ તરફ ધ્યાન આપવામાં આવ્યું છે એમ તમને જણાવવાની તક આપીને તમારી ક્ષમા મેળવવા અને તમારો ખોટો અભિપ્રાય કમી કરવાની મેં આશા રાખી હતી. બીજી કોઈ જાતની ઇચ્છાઓ તેમની મેળે કેટલી જલદીથી પ્રવેશ પામી હતી તે હું ભાગ્યે જ કહી શકું તેમ છું. પરંતુ હું એમ માનું છું કે આશે અડધા કલાક પછી મેં તમને જોયાં હતાં. ”

પછી તેણે જ્યોર્જનીઆને તેણીની સાથેની ઓળખાણથી કેટલો આનંદ થયો તે કહી બતાવ્યું અને તેમાં એકાએક ખલેલ પડવાથી પોતાની નિરાશા પણ જણાવી.

જે સ્વાભાવિક રીતે, તે ખલેલ પડવાના કારણ સુધી પહોંચતાં તેણીને તુરત જ જણાયું કે તેણે, તેણીની ખંડેનની તપાસમાં ડર્મી-શાયરથી તેણીની પાછળ જવાનો ઠરાવ, તેણે મુસાફરખાનું છોડ્યું તે અગાઉથી કરી મુક્યો હતો અને તેણીને એમ પણ માલુમ

પડયું કે ત્યાં જ તેનું ગાંભીર્ય તથા વિચારીપણું ઉત્પન્ન થયાં હતાં તે, જવા હેતુમાંથી થવાં જોઈએ કે તે ખીજમાંથી થયાં નહોતાં.

તેણીએ ફરીથી પોતાના તરફથી આભાર માન્યો; પરન્તુ તે વિષય એવો તો દુઃખકારક હતો કે તે ઉપર વિશેષ વિસ્તારથી બોલી શકાય તેમ નહોતું.

કેટલાક માઇલ સુધી આરામથી ચાલ્યા પછી—અને વિચારમાં એટલાં બધાં ગુંથાયાં હતાં કે તેમને તેની કાંઈ પણ ખબર ન રહી—તેમને આખરે પોતાની ઘડીઆળોમાં જોતાં એમ જણાયું કે હવે ઘેર જવાનો સમય થઈ ગયો છે.

“ મિ. બિંગ્લે અને જોઈનનું શું થયું હશે ! ” એવો આશ્ચર્યનો ઉદ્ગાર નીકળતાં તેના સંબંધનો વાદવિવાદ નિકળ્યો. તેમના પરસ્પરના બંધનથી ડાસી રાજી થયો હતો; તેના મિત્રે તેની ખબર તેને સૌથી વહેલી આપી હતી.

“ તમને તેનું કાંઈ આશ્ચર્ય લાગ્યું હતું કે કેમ તે મારે પુછવું જ પડશે, ” ઇલિઝાબેથ બોલી ઉઠી.

“ જરાય નહી. જ્યારે હું જતો રહ્યો, ત્યારે મને એમ લાગ્યું હતું કે હવે તેમની જોડી થોડાજ સમયમાં થવી જોઈએ. ”

“ એટલે કે તમે તો તેની રજા આપી દીધી હતી. મેં એટલી અટકળ કરી લીધી હતી. ”

અને જો કે એ વાક્ય સાંભળીને તે ખુમ પાડી બેઠ્યો તોપણ તેણીને માલુમ પડ્યું કે તે ઘણું ખરું એમજ હતું.

તે બોલ્યો: “ હું લાંડન ગયો તેના આગલા દિવસે સાંજે તેની પાસે મેં કબુલાત કરી હતી કે જે મારા માનવા પ્રમાણે મારે લાંબા સમય અગાઉ કરવી જોઈતી હતી. તેના કામકાજમાં મેં જે પહેલાં માથું મારેલું તે કૃત્યને મૂર્ખતાવાળું અને જઘ્ની બનાવનારું જે કાંઈ હતું તે બધું મેં તેને કહી દીધું. તેને મોટી નવાઈ લાગી. તેને જરાય શંકા તો લાગી જ નહીં. વળી મેં તેને કહ્યું કે તમારી બહેન તેના તરફ બેદરકારીથી વર્તે છે એમ જે મેં ધાર્યું હતું તેમાં હું મારી મોટી ભૂલ થયેલી માનું છું, અને હું સહેલાઈથી જોઈ શક્યો હતો કે તેણીના તરફનો તેનો સ્નેહ કમી થયો નહોતો તેથી તેમના સાથે રહેવાથી તેમને સુખ થશે એ વિષે મને શંકા નહોતી. ”

તેણે પોતાના મિત્રને અમુક દિશાએ જે સહજ રીતથી દોર્યા તે જાણીને ઇલિઝાબેથ હસ્યા વિના રહી શકી નહીં.

“ તમે જ્યારે તેને એમ કહ્યું કે મારી બહેન તેને ચ્હાતી હતી, ત્યારે તમે તમારા પોતાના અવલોકનથી બોલ્યા હતા કે ગઈ વસંત ઋતુમાં માત્ર મેં તમને જે ખાતમી આપી હતી તે ઉપરથી જ કહ્યું હતું ? ”

“ પહેલા સાધનથી બોલ્યો હતો. મેં થોડા વખત ઉપર જ તેણીની જે બે વખત મુલાકાત લીધી હતી તે દર્મ્યાન મેં તેણીના ઉપર ખારીક દેખરેખ રાખી હતી. ”

“ હું ધારું છું કે તમે તે બાબતની ખાતરી આપી તેથી તેના તુરત જ નિશ્ચય થઈ ગયો હશે. ”

“હા. તે વડે જ તેનો નિશ્ચય થયો. ખિંડે બહુ જ અકૃત્રિમ રીતનો શરમાળ માણસ છે. તેને પોતાની જાત ઉપર બહુ વિશ્વાસ નહીં હોવાથી આવા ખારીક પ્રસંગમાં પોતાના જ અભિપ્રાય ઉપર આધાર રાખ્યો, તેથી બધું સરળ થઈ ગયું. અને એક બાબત કબૂલ કરવાની જરૂર પડી હતી કે જોથી થોડા સમયને માટે અને વળી ગેરવાજબી રીતે નહીં--તેને ગુસ્સો આવ્યો. હું મારી જાતે એ છુપાવી શક્યો નહીં કે તમારી ખંડેન ગયા શિયાળામાં ત્રણ મહિનાથી શહેરમાં રહી હતી--તથા મને તેની ખબર હતી અને મેં ખાસ હેતુપૂર્વક જ તે તેનાથી છુપાવી હતી, તે કુદ્દ થયો. પરંતુ મારા સમજવા પ્રમાણે તેનો તે ક્રોધ, તમારી ખંડેનના મનોભાવ વિષે તેને કાંઈ પણ શંકા રહે તે કરતાં વધારે વખત ટક્યો નહોતો. તેણે હવે પોતાના અંતઃકરણથી મને ક્ષમા આપી છે. ”

ધલિઆબેથને એવી ટીકા કરવાની ઇચ્છા થઈ કે મિ. ખિંડે ઘણો જ આનંદી મિત્ર છે--અને તે પણ એવો સહેલાઈથી દોરવી શકાય તેવો છે કે તેનું મૂલ્ય અમૂલ્ય છે; પરંતુ તેણીએ પોતાની જાતને દાખી રાખી. તેણીને યાદ હતું કે, મશ્કરી થશે એ તેને હજી હવે શિખવાનું છે અને એવી શરૂઆત કરવાનો સમય ઘણો બહોલો છે. ખિંડેનું સુખ કે જે અલબત્ત તેના પોતાના કરતાં જ માત્ર ઉતરતા પ્રકારનું હતું, તેની આગાહી કરવામાં, તેઓ જ્યાંસુધી ઘેર પહોંચ્યાં ત્યાંસુધી, તેણે વાતચિત ચાલુ રાખી. આરડામાં પ્રવેશ કરતાં તે છુટાં પડ્યાં.

પ્રકરણ ૪૫.

“ મારી વહાલી લીઝી, તું કઈ તરફ ફરવા જતી હતી ? ”
જીવી ધલિઝાએથ ઓરડામાં દાખલ થઈ કે તુરત જ જોઈને અને
જ્યારે તેઓ બધાં જમવા માટે મેજ આગળ બેઠાં ત્યારે બીજાં
બધાંએ જ સવાલ તેને પુછ્યો તે આ હતો. તેના જવાબમાં
તેણીને માત્ર એટલું જ કહેવું પડ્યું કે તેણીને પોતાને જ જોટલા
રસ્તાની ખખર હતી તેથી પણ પેલી તરફ જતાં સુધી અમે રખડયાં
હતાં. જીવી તે બોલી ઉઠી કે તુરત જ તે શરમાઈ ગઈ; પરંતુ
તેથી કે બીજા કશાકથી પણ તેના સત્ય વિષે કાંઈ શંકા ઉપ-
સ્થિતિ થઈ નહીં.

તે દિવસની સાંજ તો કાંઈપણ અસાધારણ બનાવ વિના
શાન્તિથી પસાર થઈ ગઈ. સ્વીકાર પામેલાં પ્રેમી યુગલોએ વાતો
કરી અને હાસ્ય કર્યાં; અસ્વીકૃત પ્રેમીઓ ચુપ હતાં. ડાસી એવા
સ્વભાવનો નહોતો કે જેનું સુખ, માત્ર ગમ્મતમાં જ વહી જાય;
અને ધલિઝાએથ જ ઉશ્કેરાઈ ગઈ હતી અને ગભરાઈ હતી તે
તો એમ જાણતી હતી કે તેણી પોતાને જોટલી સુખી લાગતી હતી
તે કરતાં પણ તે વધારે સુખી હતી; કારણ કે તુરતમાં ગભરામણ
થવા ઉપરાંત તેણીની આગળ બીજા પણ નુકશાનો હતાં. જ્યારે
પોતાની સ્થિતિ પોતાના કુટુંબમાં જાણીતી થશે ત્યારે દરેકને
કેવી લાગણી થશે તેના તેણીએ વિચાર કરી જોયો; તે જાણતી
હતી કે જોઈન સીવાય બીજું કોઈ તેને પસંદ કરતું નહોતું અને
તેણીને એટલી પણ ઇન્દ્રિય લાગી કે બીજાઓને તો તેને માટે

એટલી નાપસંદગી છે કે જ તેના ભવિષ્ય અને તેના પ્રભાવથી નાબૂદ થશે નહીં.

રાત્રે તેણીએ જ્ઞાનની આગળ પોતાનું હૃદય ખોલ્યું. જો કે મિસ બેનેટના ઉદાર સ્વભાવની શંકા ઘણીજ દૂર રહેતી હતી તો પણ આ વખતે તેણી તદ્દન શંકાશીલ જ બની ગઈ.

“લીઝી, તું તો મશ્કરી કરે છે. આમ બની શકે જ નહીં ! મિ. ડાર્સીની સાથે સ્નેહનું ખંધન !—ના, ના, મને છેતરી શકીશ નહીં. હું જાણું છું કે તે અશક્ય છે.”

“આ બહુ જ ખરાબ શરૂઆત થઈ, ખરેખર ! મારો બધો આધાર તારા જ ઉપર હતો; અને જો તું માનીશ નહીં તો મને ખાત્રી છે કે મારું કહેવું કોઈપણ માનશે નહીં. તો પણ ખરેખર હું આતુરતાથી બોલું છું. હું સત્ય વિના કાંઈ જ બોલતી નથી. તે હજી પણ મને યાદ છે અને અમે બન્ને વચનથી ખંધાયા છીએ.”

જ્ઞાને શંકાભરી નજરે તેની સામું જોયું, “અરે ? લિઝી ! એમ બને જ નહીં. તું તેને કેટલી બધી નાપસંદ કરે છે તે હું જાણું છું.”

“તને આ ખાખતની કાંઈ જ ખબર નથી, એ બધું તો હવે ભૂલી જવાનું છે. અત્યારે હું તેને જોતો આહું છું તેટલો મેં તેને પ્રથમ હમેશાં કદી યાદ્યો નહીં હોય. પરંતુ આના જોવી ખાખતોમાં સારી યાદશક્તિ અક્ષમ્ય છે. તેની યાદગીરી મારી બાતને રહે તેનો આ છેલ્લો જ વખત છે.”

મિસ બેનેટને તો હજી પણ આ બધું નવાઇ જવું જ લાગતું હતું. ઇલિઝાબેથે, આ બાબતની સત્યતા વિષે ફરીથી અને ઘણી ગંભીરતાથી તેણીને ખાત્રી આપી.

“ભલા પરમેશ્વર! એવું ખરેખર હોઈ શકે ખરું? તોપણ હવે તો મારે તારું કહેવું માનવું જ જોઈએ,” જોઈન બોલી. “મારી બહાલી બહેન, બહાલી લીઝી, હું ઇચ્છું છું કે-હું તને અભિનંદન આપું છું-પણ તને ખાત્રી છે-મને ક્ષમા કરજે, આ સવાલ પુછી જવાય છે-તને તદ્દન ખાત્રી છે કે તું તેની સાથે રહીને સુખી થઈ શકીશ?”

“તે વિષે કાંઈપણ શંકા લેવાય તેમ નથી. અમારી વચ્ચે એ બાબતનો નિર્ણય ક્યારનો થઈ ચુક્યો છે કે દુનિયામાં અમારું યુગલ સૌથી વધારે સુખી નીવડશે. પણ જોઈન, તું રાજ થઈ છે? એવો ભાઈ મળે તો તું રાજ થાય ખરી?”

“ઘણી, ઘણી જ રાજ થાઉં, ખિંચે અગર મને એથી બીજું કાંઈપણ આનંદ આપી શકે નહીં. પણ અમે તે વિષેનો વિચાર કર્યો હતો અને તે અશક્ય હોવા વિષે વાતચિત ચલાવી હતી. અને તું ખરેખર તેને એટલી બધી સારી રીતે ચાહ્ય છે? અરે લિઝી! સ્નેહ વિનાનાં લગ્ન કરવા કરતાં તો કાંઈ બીજું જ કર. તને તદ્દન ખાત્રી છે કે તારે જે કરવું જોઈએ તેની તને લાગણી થાય છે?”

“અરે હા! જ્યારે હું તને બધી વાત કહીશ ત્યારે તો મારે જે કરવું જોઈએ તે કરવાં પણ મને વધારે લાગે છે એમ તું ધારીશ.”

“ તું શું કહેવા માંગે છે ? ”

“ કેમ, મારે કબુલ કરવું જોઈએ કે હું ખિંજોને ચલાઉં છું તે કરતાં પણ તેને વધારે સારી રીતે ચાહું છું. મને ભય એ છે કે વખતે તું ગુસ્સે થઈશ. ”

“ મારી બહાલામાં બહાલી બહેન, હવે ગંભીર થા, જરૂર થા. હું તો ઘણી જ ગંભીરતાથી વાત કરવા માંગું છું. માટે જ જાણવાનું હોય તે બધું જ જરાય ઢીલ વિના મને જણાવી દે. તું તેને કેટલા સમયથી ચલાય છે તે મને કહીશ ? ”

“ તે એટલું ધીમેથી થયા કર્યું છે કે તેની શરૂઆત ક્યારે થઈ તેની જ મને ભાગ્યે ખબર છે. પણ મારા માનવા પ્રમાણે મારે તેનો સમય, પેમ્પલિર્માં તેનું સુંદર સ્થળ પહેલ વહેલું જોયું ત્યારથી શરૂ થયો હતો. ”

તેણીને ગંભીર થવા માટે જોઈને ફરીથી આજીજી કરી, અને તેથી ધારેલી અસર થઈ અને તેણીએ તુરત જ જોઈનને, પોતાના સ્નેહની ગંભીર ખાત્રીઓ આપી સંતુષ્ટ કરી. જ્યારે એ વિષેની તેણીની ખાત્રી થઈ એટલે મિસ બેનેટને બીજી કોઈ ખાખતની ઇચ્છા નહોતી.

“ હવે હું તદ્દન સુખી થઈ છું. ” તે બોલી, ‘ કારણ કે તું મારા જોડેલી જ સુખી થઈશ. હું હમેશાં તેનું કાંઈક મહત્વ ગણતી હતી. જો તે તારા સ્નેહ વિના બીજા કશાને માટે ન હોત તો હું તેને હમેશાં વખાણતી જ હોત; પરંતુ હવે ખિંજોના મિત્ર તરીકે અને તારા પતિ તરીકે, માત્ર ખિંજો અને તું જ મને વધારે વહાલાં છે. પણ ક્ષિત્તિ, તું બહુ જ ગંભીર, મારાથી બહુ જ અતડી

રહી છે. પેમ્પલો અને મ્પટનમાં શું થયું તે વિષે તેં મને કેટલી નહીં જાણી વાત કરી છે ! તે વિષે જાણું મારા જાણવામાં છે તે બીજા કોઈને આભારી છે, અને તને આભારી નથી.”

ધલિઆએ પોતાને તે છુપાવવાના હેતુ તેણીને કહ્યો, ખિંગ્લેનું નામ દેવાને તેણી રાજી નહોતી; તથા પોતાની લાગણીની અનિશ્ચિત સ્થિતિને લીધે પણ તેના મિત્રનું નામ પડતું મુકવાને પણ તેણીને તેટલી જ ફરજ પડી હતી. પણ હવે સિડિયાના લગ્નમાં તેણે જે ભાગ લીધેલો તે તેણીનાથી વધુ વખત છુપાવવાને તેની ઇચ્છા થઈ નહીં. બધું કબજા કરી દીધું અને અડધી રાત્રિ વાતચિતમાં ગાળી.

“ભલા પરમેશ્વર !” બીજા દહાડે સવારે મિસિસ બેનેટ જાણી એક બારી આગળ ઉભી હતી તેવી બોલી ઉઠી, “જે તે અશ્ચર્યકર મિ. ડાર્સી આપણા વહાલા ખિંગ્લેની સાથે ફરીને અહીં ન આવે તો ઠીક ? હમેશાં તે કંટાળી જઈને અહીં હમેશા આવે છે તેમાં તેનો શો હેતુ છે ? માફ તો માત્ર એમ જ ધારવું જણાય છે કે તે શિકારે જવા અથવા એવું બીજું કંઈ કરવા જ આવતો હશે. અગર તેની સોખતથી અમને હિરાન તો કરવા નહીં આવતો હોય ? તેનું આપણે શું કરીશું ? સિદ્ધિ, તારે તેની સાથે ખહાર ફરવા નીકળી પડવું કે જોયું તે ખિંગ્લેના માર્ગમાં પ્રતિબંધક થઈ પડે નહીં.”

આવી સગવડ પડતી દરખાસ્તથી ધલિઆએ તેને ભાગ્યે જ હસવું આવ્યા વિના રહી શક્યું, તોપણ તેને ખરેખર રીસ તો ચડી કે તેણીની માતા તે હમેશાં આવી જ ઉપમા આપે છે.

જેવાં તેઓ દાખલ થયાં કે તુરત જ બિગ્નેએ તેની સામે એવી સૂચકતાથી જોયું અને એવા ઉત્સાહથી હસ્તધૂનન કર્યું કે જથી તેના તરફના સારા સમાચારની કાંઈ શંકા જ રહી નહીં; અને પછીથી તેણે મોટેથી કહ્યું “મિ. બેનેટ, તમારે આટલામાં બીજી કોઈ ગલીઓ એવી નથી કે જેમાં લિઝિ પોતાનો રસ્તો ભૂલી જાય ?”

મિ. બેનેટ બોલી ઉઠ્યો: “મિ. ડાર્સી, મિસ લિઝિ અને મિસ કીટીને આજ સવારે તો હું ઓખામની ટેકરી ઉપર ફરવા જવાની સલાહ આપું છું. તે બહુ જ સુંદર અને લાંબા વખતની મુસાફરી છે અને મિ. ડાર્સીએ તે દેખાવ પણ જોયો નથી.”

“બીજાઓને માટે પણ તે ઘણો જ રળીયામણો થઈ પડશે.” મિ. બેનેટે જણાવ્યું, “પણ મને ખાતરી છે કે કીટીને માટે તો વધારે પડતું ગણાશે. કીટી, કેમ વધારે પડશે કે નહીં ?”

કીટીએ કબુલ કરી દીધું કે હું તો તેને બદલે ઘેર રહેવાનું જ પસંદ કરું. ડાર્સીએ તે ટેકરી ઉપરથી દેખાવ જોવામાં બહુ નવાઇ જેવું લાગશે એવી હીમાયત કરી અને ઇલિઝાબેથે બોલ્યા વિનાજ તેવી સંમતિ આપી. જેવી તે મેડા ઉપર તૈયાર થવા ગઇ કે તુરત જ મિસિસ બેનેટ તેની પાછળ ગઇ અને કહ્યું—

“લીઝી, હું ઘણીજ દીલગીર છું કે તને તે અરુચિકર માણસની સોખતમાં જ રાખવી પડી છે. પણ હું આશા રાખું છું કે તું તેનું મનમાં અજીવ લગાડીશ નહીં; તું જાણે છે કે એ બધું જીંદગીને ખાતર છે; અને જરા આમ તેમ વાતો કર્યા વિના તેની સાથે વધુ વાત કરવાનો કાંઈ પ્રસંગ નથી. એટલે તારે તારી જાતે કાંઈ અગવડ ભોગવવી નહીં.”

તેઓ કરવા ગયાં ત્યાં, એવો નિશ્ચય થયો કે એજ સાંજે પ્રસંગવશાત્ મિ. ઝેનેટની સંમતિની માંગણી કરી લેવી. પોતાની માતાની સંમતિની અરજ કરવાનું ઇલિઝાબેથે રાખ્યું. તેણીની માતા તે વિષે કેવું ધારશે તેના કાંઈ વિચાર તે કરી શકી નહીં; અને કેટલીક વખત તેણીને એવો શક આવતો હતો કે તે માણસ તરફ તેણીને જે ધિક્કારની લાગણી છે તેને દબાવી દેવા માટે તેની બધી દોલત અને વૈભવ પુરતાં થશે કે કેમ; પરંતુ ગમે તો તેણી તેમનાં લગ્નની સામે સખ્ત રીતે જ થઈ હોય અગર તો તે માટે બહુ જ આવેશથી રાજ થઈ હોય તોપણ એટલું ચોક્કસ હતું કે તેણીની રીતભાત તો ઇલિઝાબેથની ખુદ્દિને સાબાશી આપવાને લાયકની થઈ નહોતી; અને મિ. ડાર્સી તેણીના નાપસંદગીના ઉદ્દગારો પહેલાં સાંભળે તેના કરતાં પ્રથમ તેણીના આનંદના ઉદ્દગારો સાંભળે તે તેણીનાથી સહન થઈ શકે તેમ નહોતું.

તે દિવસે સાંજે, મિ. ઝેનેટ જોવા પુસ્તકાલયમાં ગયો કે પછી તુરત જ તેણે ડાર્સીને પણ ઉઠી જતાં અને તેની પાછળ જતાં જોયો અને એ જોઈને તેણીના મનમાં અતિશય ચળવળ થઈ. પોતાના પિતાની વિરુદ્ધતાને તેણીને બહુ લય નહોતો, પરંતુ તેથી તેને દુઃખી થવાનું હતું અને વળી તે પણ પોતાના જ કારણથી, એટલે કે પોતે કે જે તેનું બહાલું બાળક હતું તેની પસંદગીથી તેને દુઃખ થનાર હતું, તથા તેને તેણીને ઠેકાણે પાડવામાં લય અને ખેદથી મુક્ત થવું પડે તેમ હતું; આ જ વિચાર બહુ ખરાબ હતો અને મિ. ડાર્સી જ્યારે ફરીથી દેખાયો તથા તેના સામું જોઈને જ્યારે તેના હાસ્યથી તેણીને નિરાંત વળી ત્યાં સુધી

તેણી દુઃખી થતી જ બેસી રહી હતી. થોડી જ વારમાં જ્યાં કીટીની પાસે મેજ આગળ તે બેઠી હતી ત્યાં તે આવી પહોંચ્યો અને તેણીનાં કામનાં વખાણ કરવાનો ડોળ કરી કાનમાં કહ્યું. “તમારા પિતાની પાસે જાઓ; તે તમને પુસ્તકાલયમાં બોલાવે છે;” તે સીધી ત્યાંજ ગઈ.

તેનો ખાપ ઓરડામાં આમ તેમ ફરતો હતો. તેનો ચહેરો ગંભીર અને ચિંતાકર જણાતો હતો. “લીઝી,” તે બોલ્યો “તું આ શું કરે છે ? આ માણસને સ્વીકારવામાં તારૂં લાન ઠેકાણું છે કે નહીં ? તે હમેશાં તેને ધિક્કાર્યો નથી ?”

તેણીને આ વખતે કેવી આતુર ધૃત્તિ થઈ કે તેના પહેલાંના અભિપ્રાયો વધારે સમજવાળા હોત તો અને તેણીના ઉદ્દગારો વધારે મધ્યમસરના હોત તો કેવું સાચું ! હવે જ ખુલાસાઓ અને હીમાયતો કરવાનું ઘણું જ કઠંગુ થઈ પડ્યું છે તેમાંથી તેણી ખચી ગઈ હોત; પણ હવે તો તેમની જરૂર હતી, અને તેણીએ તેને કાંઈક ગભરાટથી, મિ. ડાર્સી તરફના પોતાના સ્નેહની ખાત્રી આપી.

“અથવા તો બીજી રીતે કહીએ તો મિ. ડાર્સીને મેળવવાનો નિશ્ચય જ છે. ખાત્રીથી કહી શકાય છે કે તે પૈસાદાર છે અને તને જીંઘનનાં કરતાં જરા વધારે સુંદર કપડાં અને સુંદર ગાડીઓ મળશે. પરન્તુ તેથી તું સુખી થઈશ ?”

ધલિઆબેથ બોલી, “તમારે મારી તેના તરફની બેઠરકારી સિવાય બીજો કોઈ વાંધો છે ?”

“બીજો એકે નહીં. અમે બધા તેને મગફર અને નાખુશી ઉપજાવે એવા પ્રકારનો માણસ જાણીએ છીએ; પણ જો તું ખરેખર તેનેજ પસંદ કરતી હોય તો તેનું કાંઈ નથી.”

હું પસંદ કરું છું, તેનેજ આહું છું.” આંખમાં આંસુઓ લાવાને તેણે ઉત્તર આપ્યો; “હું તેને રહાઉં છું. ખરેખર તેનામાં અયોગ્ય મગરૂરી નથી. તે સંપૂર્ણ રીતે મળતાવડો છે. તે ખરેખર કેવો માણસ છે તેની તમને ખબર નથી; તો તેના વિષે એવી રીતે બોલીને મહેરબાની કરી મને દુઃખવશો નહીં.”

“લીઝી, મેં તો તેને મારી સંમતિ આપી દીધી છે,” તેના ખાપે જણાવી દીધું. “તે ખરેખર એવા પ્રકારનો મનુષ્ય છે કે તે જ કાંઈ માંગવાને માટે નમ્રતા ખતાવે તેની હું ના પાડી શકું નહીં. હું હવે તેને સંમતિ આપું છું પણ જો તારી ઇચ્છા તેને મેળવવાની હોય તો, જા. પરન્તુ તે વિષે જરા વધુ વિચાર કરવાની હું તને સલાહ આપું છું. લીઝી, તારો સ્વભાવ કેવો છે તે હું જાણું છું. જ્યાં સુધી તું તારા પતિને ખરેખરી રીતે વખાણે નહીં, તેને તારો મુરખી તરીકે જુએ નહીં ત્યાં સુધી તું સુખી તેમજ પ્રતિષ્ઠા પણ પામીશ નહીં તે મારી જાણમાં છે. જો લગ્ન ખરાખર યુગલમાં ન થયું તો તારી અપણ બુદ્ધિને લીધે મોટા લયમાં આવી પડીશ. ગેરઆખર અને દુઃખથી તું ભાગ્યેજ ખચી જઈશ મારી દીકરી, જીંદગીમાં તારા ભાગીદારને માન આપવાને તું અશક્ત છે એવું જોઈને મને દુઃખ થાય એવો સમય આવવા દઈશ નહીં. તું શું કરે છે તેની તને ખબર નથી.”

ઇલિઝાબેથ ઉપર હજીપણ વધારે અસર થઈ, તોપણ તે પોતાના ઉત્તરમાં આતુર અને ગંભીર રહી; અને આખરે, (મ. ડાસી જ પોતાની પસંદગીની ખરેખર વ્યક્તિ છે એવી ખાતરીઓ

આપીને તથા જે ધીમા ધીમા ફેરફાર તેની પ્રશંસાના સંબંધમાં થયા હતા તે સમજાવીને તેમજ તેના તરફનો સ્નેહ એ પણ કાંઈ એક જ દિવસનું કાર્ય નહોતું પણ ઘણા દિવસની ચિન્તાની કસોટીએ ચડેલું હતું એવી સંપૂર્ણ ખાત્રી આપીને અને તેની સાથે ઉત્સાહથી તેના બધા સારા ગુણોને ગણી બતાવીને તેણે પોતાના પિતાના અવિશ્વાસ ઉપર છત મેળવી અને લગ્નને સંમત કરાવ્યો.

જ્યારે તે બોલી રહી ત્યારે તેણે કહ્યું, “ વારં બહાલી દીકરી ! હવે મારે વધુ કાંઈ કહેવાનું નથી. જે આ આમ હોય તો તે તારે લાયકનો છે, મારી લીઝી, તેથી ઓછા લાયકને ખાતર હું તારાથી જુદો પડી શક્યો હોત નહીં. આવી અનુકુળ અસરને પુરી કરવા માટે તેણીએ પછી તેને મિ. ડાર્સીએ લિડિયાને ખાતર પોતાની રાજી ખુશીથી જે કાંઈ કર્યું હતું તે કહી બતાવ્યું. તે તો તેનું બોલવું આશ્ચર્યથી સાંભળી રહ્યો.

“ ખરેખર, આ દિવસની સાંજ તો ખરેખર આશ્ચર્યોથી જ ભરેલી છે, અને તેથી ડાર્સીએ બધુંજ કરી લીધું—લગ્ન કરાવી આપ્યાં, પૈસા આપી દીધા, તે માણસનું દેવું પતાવ્યું અને તે બદલની દલાલી પણ લીધી ! એટલું તો ઠીક થયું. તેથી તો મને મહેનત અને કરકસરની બધી જળોજથા મટી ગઈ. જે એ બધું તારા કાઠાએ કર્યું હોત તો મારે તેને નાણાં આપવાં પડત અને આપત જઃ પણ આ આવેશપૂર્ણ યુવાન પ્રેમીઓ બધું પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે જ કરે છે. કાલે હું તેને પૈસા આપવા માંડીશ; તે તારા માટેના તેના પ્રેમ વિષે મોટા મોટા શબ્દો વાપરશે અને હંથો નીચો થશે અને તેમાંજ એ આબતનો અંત આવી જશે. ”

તેણે પછી મિ. કોલીન્સનો પત્ર વાંચવાથી થોડા દિવસો અગાઉ તેણીને જે ગભરાટ થયો હતો તે યાદ કર્યું, અને કેટલોક વખત તેણીની તરફ હાસ્ય કરીને, જેવી તે ઓરડો છોડીને નીકળી ત્યારે એમ કહીને તેણે જવાબ દીધો કે; “જે કોઈ યુવાન માણસો મેરી અગર કીટીની માંગણી કરવા આવે તો તેમને અંદર મોકલજે. કારણ કે હું અત્યારે તદ્દન નવરો છું.”

ધલિઆખેથના મન ઉપરથી હવે ભારે ચિન્તાનો ખોળે ઓછો થઈ ગયો અને પોતાના જે ઓરડામાં અડધા કલાક સુધી શાંતિથી વિચાર કર્યા પછી તે સહન થાય તેવી શાંતિથી બીજા-ઓની સાથે બોલી શકી. બધું એટલું બધું તુરતમાં ખનેલું હતું કે તેથી આનંદ આવે તેમ નહોતું, પણ દિવસની સાંજ તો શાંતિથી પસાર થઈ ગઈ. ખાસ કોઈ ભય રાખવા જેવું રહ્યું નહોતું અને આરામ તથા પરસ્પર મળતા થઈ જવાનો આનંદ વખતસર આવનાર હતો.

જ્યારે તેની માતા રાત્રે તેના પોષાક પહેરવાના ઓરડાનાં ગઈ ત્યારે તે તેણીની પાછળજ ગઈ અને એ અગત્યના સમાચાર જણાવી દીધા. તેની અસર ઘણીજ અસાધારણ થઈ; કારણ કે તે સાંભળતાંજ મિસિસ બેનેટ તદ્દન શાંત બનીને બેસી રહી અને એક શબ્દ પણ બોલી શકી નહિ. જે કે તેણી પોતાના કુટુંબના લાભને માટે જે બનતું હતું તેને, અગર તો કુટુંબના કોઈના પણ પ્રેમીના સ્વરૂપમાં જે આવનાર હતો તેને જમા કરવામાં તે સાધારણ રીતે પછાત નહોતી તો પણ, જે શબ્દો તેના સાંભળવામાં આવ્યા તેનો અર્થ સમજી જવાને તેને બહુ વાર

લાગી નહી. આખરે તેણી પોતાની ખુરશીમાંજ આમતેમ થવા લાગી, બેઠી થઈ, ફરીથી બેઠી, આશ્ચર્ય પામી અને પોતાની જાતને આશીર્વાદ આપવા લાગી.

“ ભલા પરમેશ્વર ! તું મને આશીર્વાચન આપજે ! જરા વિચાર કરી બેઠું ! મિ. ડાર્સી ! કોણે આમ ધાર્યું હોત ! અને તે ખરેખર સત્ય છે ? અરે, મારી બહાલામાં બહાલી લિજિ ! તું કેવી પૈસાદાર અને મોટી ખની જઈશ ! પીન માટે કેટલા પૈસા મળશે ! કેટલાં ઘરેણાં અને કેટલી ગાડીઓ તને મળશે ! તેના પ્રમાણમાં જીંદગીનું કાંઈજ હિસાબમાં નથી—અરે જરાય નહીં. હું એટલી બધી રાજી થઈ છું—એટલી સુખી થઈ છું ! એવો મોહક યુવક !—એવો તો સુંદર ! એટલો ઉંચો !—અરે મહારી બહાલી લિજિ ! તેને અગાઉ આટલો બધો નાપસંદ કરવા માટે મારી વતી તેની ક્ષમા માંગજે, મને આશા છે કે તે તે બાબત ઉપર ધ્યાન આપશે નહીં. બહાલી, બહાલી લિજિ ! શહેરમાંજ એક મકાન ! જટલું મોહક હોય તેટલું બધું ! ત્રણે દીકરીઓ પરણેલી ! દર વર્ષે દશ હજાર ! અરે પરમેશ્વર ! મારું શું થશે ! મારી તો ડાગળી ખસી જશે ! ”

પ્રકરણ ૪૬.

ઈલિઝાબેથની પ્રકૃતિ ફરીથી તુરતજ પાછી રમતીયાળ થતાં તેણીએ મિ. ડાર્સી પાસે તે પોતાની સાથે હમેશાં પ્રેમમાં પડેલો રહેવાનું કહેવડાવવાની ઇચ્છા કરી. તે બોલી; “તમે તેની શ -

આત કેવી રીતે કરી શક્યા ? જ્યારે તમે એક વખત તેની શરૂ-
આત કરી ત્યારે તમને મોહ થાય તેવી રીતે ચાલતાં જતાં હું જોઈ
શકી હતી, પરંતુ પહેલાં તો તમે શાથી નીકળ્યા તે જણાવો ? ”

“ તે શરૂઆતનો પાયો જે કલાકથી, જે જગ્યાએ, જે
નજરથી અથવા જે શબ્દો વડે નંખાયો તે હું નક્કી કરી શકતો
નથી. તે ઘણાજ લાંબા સમય ઉપર બન્યું હતું. મેં તેની શરૂ-
આત કરી છે એમ જ્યારે મારા જાણવામાં આવ્યું તે અગાઉ
તો હું તેની મધ્યમાં જઈ પહોંચ્યો હતો. ”

“ મારા સૌન્દર્યને તમે ઘણા વહેલા સમયથી સહન કરી
ગયા હતા અને મારી રીતભાતના સંબંધમાં—તમારા તરફની
મારી વર્તણૂંક કાંઈ નહીં તો હમેશાંજ અસહ્યતા તરફ ઢળતી
હતી, અને તમને દુઃખ આપવાની નહીં ઈચ્છા કરતાં દુઃખી
કરવાની ઈચ્છા વિના હું કદી પણ બોલીજ નથી. હવે સહુદય
બનો; મારા એ જક્કીપણા માટે તમે મારાં વખાણ કર્યાં હતાં ? ”

“ તમારા મનના ચાંચલ્યનાં તો મેં વખાણ કરેલાં. ”

“ તમે તેને જક્કીપણું પણ કહો. તેથી બહુજ થોડું કમી
હતું. ખરી વાત તો એ છે કે તમને સહ્યતા, માન અને માયાળુ
ધ્યાન આપવાનો કંટાળો હતો. જે સ્ત્રીઓ હંમેશાં તમારીજ
પસંદગીના સંબંધમાં બોલતી તેનીજ તપાસ રાખતી હતી અને
તેનોજ વિચાર કરતી હતી. તેવી સ્ત્રીઓથી તમને કંટાળો આવતો
હતો. મેં તમને જગાડ્યાં અને તમને રસ લેતાં કર્યાં, કારણ કે
હું તેમનાથી એટલો બધો જુદા સ્વભાવનો હતો. જે તમે ખરે-
ખર મળતાવડાં નહોત તો તમે તેને માટે મારો તિરસ્કાર કર્યો

હોત. પરન્તુ તમે તમારી જાતને છુપાવવા માટે જે દુઃખ સહન કર્યું તે છતાં તમારી લાગણીઓ હમેશાં ઉમદા અને ન્યાયી હતી અને તમારા અંતઃકરણમાં જે વ્યતિઓ એટલી બધી ખંતથી રહેતી તેમને તમે સંપૂર્ણ રીતે ધિક્કારતાં હતાં. ત્યાં-તેને માટેનો અહેવાલ કહેવાની મહેનતમાંથી મેં તમને બચાવ્યાં છે, અને ખરેખર બધી બાબતોનો વિચાર કરીએ તો હું તેને સંપૂર્ણ રીતે વાજબી ધારૂં છું. ખાત્રી કહું તો, તમે મારા વિષેના ખરા સદ્-ગુણની તમને ખબર નથી-પણ જ્યારે મનુષ્યો પ્રેમમાં પડે છે ત્યારે તેના કોઈ વિચાર કરતું નથી.”

“જેઘન જ્યારે નેધરફીલ્ડમાં માંદી હતી ત્યારે તેના તરફના સ્નેહાળ વર્તનમાં કાંઈ સાર નહોતો ?”

“બહાલી જેઘન ! તેથી ઓછી સારવાર ખીજું કોણ કરત ? પણ બધી રીતે તેને સદ્ગુણનું જ સ્વરૂપ આપો. મારા સારા ગુણો તમારા રક્ષણ તળે છે અને તમારે જમ અને તેમ તેમને વધારીને કહેવાના છે; અને તેના બદલામાં, જેટલી તક મળે તે પ્રસંગોએ તમને ચડીડવવાની તથા કળ્તઓ કરવાનો ખોળી કાઢવાનું મારું કામ છે; અને હું સીધી રીતે તમને એવું પુછીને શરૂઆત કરીશ કે આખરે તમને મુખ્ય મુદ્દા ઉપર આવવા માટે નાખુશ કરનારી શી બાબત હતી ? જ્યારે તમે પહેલવહેલા મળવા આવ્યાં અને પછીથી અહીં જમ્યા. એટલા બધાં મારાથી ભડકેલાં સાથી બની ગયાં ? ખાસ કરીને જ્યારે તમે મળવા આવ્યાં ત્યારે તમે જાણે કે તમે મારી દરકાર કરતાં નહોતાં એમ કેમ જણાતાં હતાં ? ”

“ કારણ કે તમે ગંભીર અને ચૂપ રહેતા અને મને કાંઈ રીતનું ઉત્તેજન આપતા નહોતા. ”

“ પણ હું તો ગભરાઈ ગયો હતો. ”

“ અને હું પણ એવીજ ખની ગઈ હતી. ”

“ જ્યારે તમે જમવા માટે આવ્યાં ત્યારે તમે મારી સામે વધુ વાતચિત કરી શક્યાં હોત. ”

“ એ તો જોને કાંઈક ઓછી લાગણી થઈ હોય તે કરી શકે ! ”

“ તમને વાજખી ઉત્તર આપવાનો મળે અને તે હું સ્વીકારું એટલો વિવેકી થાઉં એ બધું કેટલું દુર્ભાગી ગણાય ! પણ જો તમને તમારી મેળે એકલાં જ રહેવાં દીધાં હોત તો તમે કેટલા વખત સુધી આમને આમ ચલાવ્યું હોત, તે જોઈને હું આશ્ચર્ય પામું છું ! જો મેં તમને પૂછ્યું ન હોત તો તમે ક્યારે ખોલ્યાં હોત તેની પણ મને નવાઈ લાગે છે ! તમે લિડિયા તરફ જે માયાળુપણું બતાવ્યું તેને માટે તમારો આભાર માનવાને મારા નિશ્ચયથી ખરેખર ઘણી અસર થઈ હતી—અત્યંત અસર થઈ હતી એમ હું ધારું છું; કારણ કે જો આપણો દિલાસો વચનભંગમાંથી ઉત્પન્ન થાય તો પછી નીતિની શી વલે થાય ? પરંતુ મારે તે વિષયનો ઉલ્લેખ કરવો જોઈતો નહોતો, એ કદી પણ બનશે નહીં. ”

“ તમારે તમારી જાતને કાંઈ દુઃખી કરવાની જરૂર નથી. એમાંથી તો પુરેપુરો વાજખી સાર નીકળશે. આપણને જુદાં પાડવા માટેના લેડી કેથેસાઇનના ગેરવાજખી પ્રયત્નો મારી તમામ શંકાઓ દૂર થઈ જવાના સાધનરૂપ બન્યા હતા માટે હાલનું સુખ, આભાર

કહી ખતાવવાની તમારી તીવ્ર ધરદહાને આભારી નથી. તમારા તરફથી કોઈ ખાખતની શરૂઆત થાય તેની રાહ જોવાના વિનોદમાં હું હતી જ નહીં. મારી કાકીની ચાતુરીથી મને આશા આવી હતી અને એકદમ ખધું જાણી લેવાનો મારો નિશ્ચય થઈ ગયો હતો.”

“લેડી કેથરાઇન અત્યંત ઉપયોગની થઈ પડી છે અને તેથી તે પણ સુખી થઈ હશે. કારણ કે ઉપયોગી થઈ પડવાનું તેણીને ખડું પસંદ છે. પણ મને કહી ખતાવો કે તમે નેધરલેન્ડ સાથી આવ્યાં હતાં ? માત્ર લોંગબોર્ન સુધી મુસાફરી કરવા માટે અને તેથી ગલરાટમાં પડવા આવ્યાં હતાં ? અથવા તો તમે કોઈ વધારે ગંભીર પરિણામ લાવવાનો ધરાદો રાખ્યો હતો ?”

“મારો ખરો હેતુ તો એ હતો કે તમને મળવું અને ખની શકે તો તમે મને રહાઓ તેવી આશા હું કદી પણ રાખી શકું તેમ હતું કે કેમ તેનો નિર્ણય કરી શકું. મેં એવી પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી અથવા તો મારી મેળેજ એવા શપથ લીધા હતા કે તમારી ખહેન હજુ પણ મિ. ઝિંગ્લેનો પક્ષ લે છે કે કેમ તે જોવું, અને જો તેમ હોય તો જ કબુલાત મેં પછીથી કરી છે તે તેની આગળ કરવી.”

“આથી લેડી કેથરાઇન ઉપર કેવી આકૃત આવશે એ જાહેર કરવાની તમારામાં કદી હિંમત આવશે ?”

“ધલિઝાએથ, હિંમતના કરતાં પણ સમયની માંગણી કરવાનો મારો વધારે સંભવ છે. પણ તેમ કરવું જ પડશે; અને જો તમે મને એક કાગળ આપશો તો તે સીધી રીતે કરવામાં આવશે.”

“ અને જે મારે પોતાને કાગળ લખવાનો ન હોત તો, હું તમારી પાસે જેસી જઈ અને જેમ ખીજી યુવતી અખળાએ એક વખત કર્યું હતું તેમ તમારા લખાણની સુંદરતાનાં વખાણ કરત. પણ મારે પણ એક કાકી છે, કે જેને લાંખા વખત સુધી ભુલી જવાય તેમ નથી. ”

મિ. ડાર્સી સાથેનો પોતાનો પરિચય કેટલો ખર્ચા વધારે ધારી લેવામાં આવ્યો હતો તે કબૂલ કરવાના નારાજપણાને લીધે ! મસિસ ગાર્ડીનરના લાંખા પત્રનો તેણીએ હજી જવાબ આપ્યો નહતો. પણ હવે તો તે બહુ જ આવકારદાયક થઈ પડશે એમ તે જણતી હતી. તે તેણીને લખી જણાવવાનું હોવાથી તેણીને હવે એવું જોઈને શરમ આવી કે તેના કાકા અને કાકીને, સુખના દિવસો તો જુક્યારના વ્યતીત થઈ ગયા હતા, અને તુરત જ નીચે પ્રમાણે લખી દીધું.

“ મારાં બહાલાં કાકી, તમે-ખીનાઓની જે સંતોષકારક વિગતો-તે પણ લાંખી અને માયાળુ ભરી-મોકલી તેને માટે, મારે લાંખા વખત અગાઉ તમારો આભાર માનવો જોઈતો હતો, અને તેવી રીતે માન્યો પણ હોત; પણ ખરું પુછાવો તો, હું એટલી ગુસ્સે થઈ ગઈ હતી કે કાંઈ લખી શકી નથી. જે ખરી ખીનાઓ હતી તે કરતાં પણ તમે વધારે ધારી હતી. પરંતુ હવે તો તમને પસંદ આવે એટલી જ ધારો; તમારી કલ્પનાને હવે છુટ્ટી મુકી દો, તમારા તરંગમાં તમારાથી ખની શકે તેટલા આ વિષયને લગતા ઘોડા દોડાઓ, અને જ્યાં સુધી તમે મને ખરેખર પરણેલી માનો નહીં ત્યાં સુધી તમે કોઈ મોટી ભૂલ કરશો નહીં. તમારે હવે

જલદીથી ફરીને મને કાગળ લખવો જ પડશે અને તમારા છેલ્લા કાગળમાં તેનાં જેટલાં વખાણુ કર્યા હતાં તે કરતાં પણ વધારે વખાણુ કરવાં પડશે. સરોવરો જેવા નહીં જવા માટે હું તમારો ફરી ફરીને આભાર માનું છું. એવી રીતની ઇચ્છા કરી શકું તેવી મૂર્ખો હું કેમ બની શકું ! ટદુઓ વિષેના તમારા વિચારો ખડુ મજબૂત છે. આપણે દરરોજ ખાગની આસપાસ ફરવા જઈશું. દુનિયામાં હું સુખીમાં સુખી પ્રાણી છું. કદાચ ખીજ લોકો અગાઉ આ પ્રમાણે બોલી ગયા હશે પણ કોઈએ આવી ન્યાયની રીતથી કહ્યું નથી. જેઠનના કરતાં પણ હું વધારે સુખી છું. તે તો માત્ર મનમાં મલકાય છે; હું મોટેથી હસું છું. મિ. ડાસી દુનિયામાંના મારા તરફના પ્રેમમાંથી જેટલો ખચાવી શકાય તેટલો ખધો તમને મોકલે છે. તમારે બધાંને નાતાલ ઉપર પેચ્છર્સી આવવાનું છે.

તમારો બેનેટ. ”

લેડી કેથરાઈન ઉપરનો મિ. ડાસીનો પત્ર આથી જુદીજ ઢબમાં લખાયો હતો તેમજ મિ. બેનેટ મિ. કેલીન્સને તેના છેલ્લા પત્રના જવાબમાં જે લખ્યો હતો તેનાથી પણ જુદોજ હતો.

“ વહાલા સાહેબ—

અભિનંદન આપવાને સાડ મારે એકવાર ફરીથી તમને તસ્દી આપવી પડે છે. ઇલિઝાબેથ થોડાજ સમયમાં મિ. ડાસીની સ્ત્રી થનાર છે, તમારાથી બને તે પ્રમાણે લેડી કેથરાઈનને દિલાસો આપશોજ. પરન્તુ હું જે તમારી જગ્યાએ હોત તો, હું ભત્રીજાના પક્ષમાં ઉભો રહેત; તેની તરફથી ઘણો લાભ થાય તેમ છે—તમારો વગેરે.

મિસિસ બેનેટ જે દિવસે પોતાની ઘણીજ લાયક દીકરી-
ઓથી મુક્ત થઇ તે દિવસે તેણીની માતા તરીકેની લાગણી—
સુખનીજ ખની ગઇ. તેણીએ પછી કેવી આનંદી મગરૂરીથી મિસિસ
ખિંડ્લેની મુલાકાત લીધી હશે અને મિસિસ ડાર્સીના સંબંધમાં
વાતચીત કરી હશે તેની માત્ર અટકળ કરી લેવી. તેણીના કુટું-
મનો ખાતર, મારી એવી ઇચ્છા છે કે હું એટલું તો કહી શકું
કે તેનાં એટલાં બધાં છોકરાંઓને ઠેકાણે પાડવાની તેની તીવ્ર
ઇચ્છા પુરી થવાથી તેના ઉપર એવી સારી અસર થઇ કે જ્યાં
તે બાકીની જીંદગીમાં બુદ્ધિશાળી, મળતાવડી અને સારી માહિતી
ધરાવનારી સ્ત્રી થઇ પડી; કદાચ તેણીના પતિનું એ ભાગ્ય હતું
કે જોણે એવા અસાધારણ સ્વરૂપમાં ઘરગથું આનંદની આશા
નહી રાખી હોય, અથવા તો તેણી પ્રસંગોપાત ઉશ્કેરાઇ ગયેલી
અગર કદી સુધરે નહીં તેવી મૂર્ખ હોવાનું ધાર્યું નહીં હોય.

મિ. બેનેટને તો પોતાની બીજી પુત્રી જવાથી અનહદ શોક
થયો; તેણીના માટેના તેના સ્નેહને લીધે—અને બીજા કશાને માટે
નહી—તે વારંવાર ઘેરથી નીકળી પડતો. પેમ્પલી જવામાં અને
તે પણ જ્યારે તેના આવવાની ભાગ્યેજ આશા રાખી હોય ત્યારે
જવામાં તેને બહુ આનંદ આવતો.

મિ. ખિંડ્લે અને જોઇન નેવરફીલ્ડમાં માત્ર બાર માસ રહ્યાં.
તેણીની માતાનો તથા મેરિટનનાં સગાંવહાલાંઓનો એટલો નિકટનો
પાડોશ તેનો સરલ સ્વભાવ તેમજ તેણીના સ્નેહાળ અંતઃકરણ
તરફ જોતાં ઇચ્છવા યોગ્ય નહોતો. પછી તેની ઇહેનની અંતરની
ઇચ્છાઓ પુરી પડી; તેણે ડાર્સી શાયરની પાસેના પરગણામાં

એક જાગીરની ખરીદી કરી; અને બીજા બધા સુખના સાધન ઉપરાંત, જેમન અને ઇલિઝાબેથ એક બીજાથી માત્ર ૩૦ માઇલ જેટલાંજ દૂર રહ્યાં.

કાટી પોતાના ખાસ લાલને ખાતર પોતાનો મુખ્ય સમય જે મોટી ખેડનોની સાથેજ ગાળતી. જેવા સમાજથી તે સાધારણ રીતે જાણીતી હતી તેથી ઉચ્ચ દરજ્જાના સમાજથી તેણીનામાં પણ મોટો સુધારો થયો હતો. તેના કાબૂમાં રાખી ન શકાય તેવો નહોતો; અને લિડિયાના દાખલાની અસરમાંથી મુક્ત થઈને યોગ્ય સંભાળ અને દેખરેખથી તે થોડી ચડીડાય તેવી, થોડી અજ્ઞાન અને ઓછી નીરસ થઈ.

ઘેર આગળ રહેવામાં હવે માત્ર એકજ પુત્રી મેરી રહી; અને તેણીને શિખવવાના કાર્યમાંથી, મિસિસ જેનેટ જ્યારે એકલી ખેંસી રહેવાને તદ્દન અશક્ત થઈ ત્યારે, પરાણે મુક્ત થવું પડ્યું. મેરીને હવે વધારે જાળવવાની જરૂર પડી, પણ હજી તેણી દર-રોજ સવારે આવતી મુલાકાતો ઉપરથી સાર ખેંચી શકતી, અને પોતાની ખેડોના અને પોતાના સૌંદર્ય વચ્ચેની સરખામણીથી જો કે તે જરાય નિરાશ થઈ નહોતી, તોપણ તેણીના ખાંપને એવી શંકા થઈ કે તે હવે વધુ આનાકાની સંવાય આ ફેરફારને શરણ થઈ છે.

વેમ્પલી હવે જ્યોર્જનીઆનું નિવાસ-સ્થાન થયું છે; અને ખેડોનાને સ્નેહ, મિ. ડાર્સીએ જેવો ધાર્યો હતો તેવાંજ હતા. તેઓ અરજપરસ સ્નેહ ખતાવતી હતી અને તેવીજ રીતે તેમને

ધસદો પણ રહેતો. ઇલિઆએથ વિષે જ્યોર્જનીઆને દુનિયામાં ખુબા કરતાં સારો અભિપ્રાય હતો; જે કે પહેલાં તો તેણીએ તેના ભાઈની સાથેની તેણીની વાત કરવાની અંચળા અને રમતીઆળ રીતિ વિષે ભય થાય એટલા આશ્ચર્યથી ખુબું સાંભળ્યું હતું. તેણે તેણીને માટે પોતાની ખંડેનના હૃદયમાં એવું તો માન ઉત્પન્ન કર્યું હતું કે જે સ્નેહ કરતાં પણ વધી ગયું હતું અને હવે તેણીને એ માત્ર આનંદની જ વસ્તુ હોય એમ લાગતું. પહેલાં તેણીને કદી ન મળ્યું હોય, તેવું જ્ઞાન તેને મળ્યું. ઇલિઆએથની શિક્ષાથી તેણી એમ સમજવા લાગી કે સ્ત્રીઓ પોતાના પતિની સાથે પણ છુટ લઇ શકે, કે જેવી છુટ એક ભાઈ પોતાનાથી ની ખંડેનને હમેશાં આપે નહીં.

લેડી કેથરાઇન તો પોતાના ભત્રીજાનાં લગ્નથી અત્યંત ગુસ્સે થઇ હતી; અને લગ્નની ગોઠવણની ખબર આપનારા પત્રના જવાબમાં તેણીએ પોતાના ચારિત્ર્યની જ ખરી ભાળાઈ હતી તે પ્રમાણે તેણીએ તેને એટલા તો અપશબ્દોવાળી ભાષા લખી જણાવી, અને તેમાં પણ ખાસ કરીને ઇલિઆએથને એવા અપશબ્દો લખ્યા કે કેટલોક વખત તો ખંધો વ્યવહાર ખંધ પડી ગયો. પરન્તુ આખરે ઇલિઆએથની સમજાવટથી તે કંસુર તેની પાસે જતી કરાવવામાં આવી અને પરસ્પર મેળાપ કરાવ્યો; અને તેણીની કાઠીએ થોડા વખત સુધી આગ્રહ કર્યો પછી, તેણીનો ગુસ્સો પણ જતો રહ્યો અને તેને ખદલે તેના તરફ કાં તો સ્નેહ થયો અથવા તો તેની સ્ત્રી કેવી રીતે ચલાવે છે તે જોવાની નવાઈ લાગી; અને એવી સ્ત્રીની હાજરીથી જ નહીં પણ તેણીનાં કાઠા કાઠી

શહેરમાંથી મળવા આવે ત્યારે તેમની મુલાકાતથી તે જંગલ દૂષિત થયું હતું છતાં તેણી તેમને પેખ્મલી ખાતે મળવા આવી.

ગાડીનર કુટુંબના માણસો તો હમેશાં ખડુ સારા સંખંધ વાળાં હતાં. ડાર્સી તેમજ ઇલિઝાબેથ તેમને ખરેખર ચડાતાં હતાં; અને જે વ્યક્તિઓ તેણીને ડાર્સી શાયરમાં લાવીને તેમનું યુગલ કરી આપવામાં સાધનરૂપ થઈ હતી તેમના તરફના ઘણાજ ઉત્સાહિત આભારથી તે બન્ને જાણીતાં હતાં.

